

10

LITERATURA UNIVERSALĂ

O.N. Nikolenko, O.V. Orlova, L.L. Kovaliova

2018

O.N. Nikolenko
O.V. Orlova
L.L. Kovaliova

LITERATURA UNIVERSALĂ • 10

Romanul a devenit cea mai importantă specie a literaturii europene. Pentru prima dată în roman, scriitorii au redat viața și sentimentele oamenilor și în curând au început să folosească elemente realiste. Treptat, caracterele personajelor au devenit mai complexe, și realitatea este problematică, plină de contradicții profunde. H. de Balzac F. Stendall, G. Flaubert, F. Dostoievski și alți scriitori au realizat misiunea lor în artă ca cercetători ai timpului de atunci.

TRĂSĂTURILE ROMANULUI REALIST AL SECOLULUI AL XIX- LEA

Reprezentarea veridică a realității contemporane, verosimilitatea, obiectivitatea.

Observația socială și psihologică; analiza psihologică și sociologică.

Tipizarea, ca mijloc de generalizare a fenomenelor vieții într-o formă concretă.

Analiza socială.

Complexitatea personajului, surprinderea lui în transformare (în relație cu mediul), individualizarea personajului prin fapte, limbaj, relații cu alte personaje, etc.

Tehnica detaliului, notarea amanuntului semnificativ; descrierile minuțioase (cadrul ambiant, vestimentația, fizionomia) au conotații în plan moral.

Cuprinderea largă a fenomenelor și faptelor sociale și istorice.

Psihologia profundă (reproducerea retrăirilor eroilor).

«Roșu și negru» de F. Stendall

Cum a trăit Julien Sorel în Verrieres, Besançon, Paris? Cum s-au schimbat visele și aspirațiile lui?

Secvențe din filmul «Roșu și negru»
(în regia lui J.-D. Verhaeg, Franța, 1997)

- Numiți autorii și romanele lor, în care interacționează elementele romantice și realiste. Ilustrați prin exemple concrete această interacțiune.
- Descoperiți relația omului cu mediul, în romanul secolului XIX care l-ați citit.
- Ce au studiat scriitorii secolului XIX? Ce probleme au fost atinse în operele lor?
- Eroii și eroinele din romanele secolului XIX caută idealuri înalte, iubire, libertate, realizare spirituală, dar nu găsesc ... De ce? Gândiți-vă ...

„Doamna Bovary” a lui G. Flaubert

Emma Bovary a vrut să fie fericită și iubită ... Dar aceasta rămâne pentru ea un vis. Cine oare este vinovat? Ea singură, bărbații, societatea, destinul? Exprimați-vă părerea.

Secvență din filmul «Doamna Bovary»
(în regia lui K. Shabrol, Franța, 1991)

«Crimă și pedeapsă» de F. Dostoievski

Operele lui F. Dostoievski sunt numite «romane de idei», iar personajele - «problematic». Când ele au dreptate, dar când greșesc? Ce fel de probleme rezolvau? Asupra căror întrebări ați meditat, citind operele lui F. Dostoevski?

Secvență din filmul «Crimă și pedeapsă»
(în regia J. Jarrold, Marea Britanie, 2002)

«Portretul lui Dorian Gray» de O. Wilde

Dorian Gray dorea să fie mereu tânăr. Cum credeți, de ce? Care a fost cel mai important lucru în viață pentru el? Pe cine și ce a jertfit pentru a-și atinge scopul?

Secvență din filmul «Portret de Dorian Gray»
(în regia O. Parker, Marea Britanie, 2010)

Cum ați reda fenomenul vieții moderne, al eroilor și eroinelor, problemele și ideile din roman?

O.N. Nikolenko, O.V. Orlova, L.L. Kovaliova

LITERATURA UNIVERSALĂ

(nivel standard)

Manual pentru clasa a10-a a instituțiilor de învățământ general
cu predare în limba română/moldovenească

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2018

УДК 821(187).09(075.3)

Н63

Ніколенко О. М. Зарубіжна література (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / О. М. Ніколенко, О. В. Орлова, Л. Л. Ковальова. — К. : Грамота, 2018

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 31.05.2018 № 551)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Simboluri:

– cheia operei;

COMPETENȚE – formarea competențelor;

– în spațiul lecturii;

– galerie de artă;

– flori din Ucraina;

– qR-cod.

– cultura diferitor popoare;

Ніколенко О. М.

Н 63 Зарубіжна література (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти з навчанням румунською/молдовською мовами / О. М. Ніколенко, О. В. Орлова, Л. Л. Ковальова ; пер. М.Г. Кирчул. — Львів: Світ, 2018. — 208 с. : іл.

ISBN 978-966-914-156-9

Підручник відповідає чинній програмі із зарубіжної літератури для 10–11 класів (2017, рівень стандарту).

У ньому вміщено інформацію про шедеври далеких епох, яскраві огляди періоду пізнього романтизму й переходу до реалізму, розвитку роману XIX ст., формування течій раннього модернізму, явищ «нової драми» наприкінці XIX — на початку XX ст., а також популярні серед молоді різних країн твори сучасної літератури.

Підручник створений на основі компетентнісного підходу. Компетентнісні запитання й завдання сформульовані відповідно до Концепції Нової української школи та Рекомендацій Європейської Ради.

До кожного розділу подано художні тексти (цілісно або ключові епізоди з коментарями), а також QR-коди з посиланнями на телевізійні (авторські) експрес-уроки, що допоможуть учням розширити уявлення про класичну й сучасну літературу, сформувати вміння й навички роботи з різними джерелами інформації, поринути в захопливий світ книжок.

УДК 821(187).09(075.3)

ISBN 978-966-914-156-9 (рум./молд.)

ISBN 978-966-349-679-5 (укр.)

© Ніколенко О. М., Орлова О. В., Ковальова Л. Л., 2018

© Видавництво «Грамота», 2018

© Кирчул М. Г., переклад румунською/молдовською мовами, 2018

CU ROȘIA CĂLINĂ – ÎN LUMEA LARGĂ!

Iar noi acea călină roșie o vom purta
Și faimoasa Ucraină o vom bucura.

Cântec popular ucrainean

Ucraina înseamnă istorie, trecut și prezent. Strămoșii noștri veacuri la rând au luptat pentru independență, trasând un drum liber pentru țara lor. Pământul, unde ne-am născut și locuim ne dă rezistență și putere. Noi nu numai ne mândrim cu numele de ”ucraineni”, dar și afirmăm la începutul secolului XXI, că Ucraina va exista și se va dezvolta atunci când fiecare din noi va lucra pentru înflorirea Patriei, va avea grijă de ea, o va ocroti și o va apăra.

Ucrainenii sunt oamenii, care nu doar vorbesc frumos despre dragostea pentru Patria – mamă, dar și cei care zi de zi îi simt durerea și grija, tind să o proslăvească prin fapte bune și muncă cinstită.

De-a lungul veacurilor soarta patrioților noștri a fost destul de grea. Au trecut prin grelele încercări și obstacole ale vieții. Înfruntând greutățile, apărând independența și suveranitatea pentru a-și câștiga bucațica de pâine sute de mii de ucraineni au fost împrăștiați în întreaga lume. Dar niciodată nu și-au uitat pământul natal și rădăcinile lor. Plecând în țări străine legau într-un colț de năframă o fărâmitură din pământul natal și acolo unde își găseau noua locuință sădeau o salcie sau călină, care din cele mai vechi timpuri au fost simbolurile Ucrainei.

Din vechime ucrainenii au fost considerați o națiune cu o cultură înaltă. De aceea acum, dacă dorim să construim o Ucraină civilizată nouă, trebuie să realizăm faptul, că fără păstrarea tradițiilor populare, a cântecelor ucrainene, a limbii ucrainene și a tradițiilor altor popoare, care trăiesc în Ucraina, nu există cale spre un viitor fericit.

Spiritualitatea, valorile culturale și prioritățile naționale sunt o garanție a dezvoltării țării noastre. Cultura ucraineană și mondială, lucrările de literatură și artă ne descopăr izvorul frumuseții tămăduitoare care poate salva lumea.

Citind operele geniale ale renumiților noștri scriitori – Grigorii Skovoroda, Taras Șevcenko, Ivan Kotlearevskii, Nicolai Gogol – ne simțim adevărați ucraineni, care gândesc, creează și se dezvoltă.

Însă din operele scriitorilor universali, de la Homer și până la cei contemporani, putem de asemenea să învățăm multe. În acest an de învățământ veți face cunoștință cu istoria tradițiile și cultura diferitor popoare.

Așadar, cu Ucraina în inimă, cu călina roșie, pornim în lumea largă a literaturii universale și a artei!

Autorii

INTRODUCERE

LITERATURA ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Lumea contemporană se schimbă rapid. Noi nu trebuie să o ajungem, dar să-i determinăm direcția deplasării prin propria părere, morală și libertate. Dar fără citirea cărților acest lucru este imposibil.

P. Coelho

Valorile literaturii artistice pentru om și omenirea din secolul XXI. Lumea contemporană se schimbă rapid, dobândește caracteristici noi, care nu au existat în secolul trecut. În primul rând lumea modernă este foarte *informativă*. Majoritatea folosii liber Internetul, telefonul mobil, iPhone, iPad, Skype ș.a. Cele mai recente mass-media determină nu numai progresul statului, dar și succesul fiecărui individ, realizarea în societate. De aceea, cei care posedă informația, o pot găsi și se pot folosi de ea, viitorul le aparține. Dar nu uitați că între diferitele fluxuri de informații nu trebuie să pierdeți o importantă sursă spirituală – literatura artistică. Scriitorul francez din sec.XVIII Voltaire a menționat că ”o persoană care nu citește, se achită cu propria viață; națiunea care nu citește se achită cu istoria sa”.

Lumea modernă este un *high-tech*. Oamenii secolului XXI dezvoltă și utilizează tehnologiile noi. Astăzi crește extrem importanța moralității, alegerea spirituală personală a omului, de care depinde, cu ce scop – bun sau rău – vor fi aplicate aceste tehnologii. De moralitatea generației actuale va depinde păstrarea întregii civilizații și a mediului. Dar fără literatura artistică este imposibilă formarea calităților morale ale omului și ale valorilor sale.

Specificul lumii contemporane definește și *globalizarea*. În secolul XXI au loc procese implacabile de deschidere a frontierelor, unirea diferitor țări, națiuni și naționalități pentru scopuri comune. Însă globalizarea are atât consecințe pozitive cât și negative. În condițiile globalizării lumea a intrat într-o nouă realitate, care cere să trăim conform principiilor ”Global Online”, adică să se dezvolte în unison cu alte țări. Rezultatul globalizării este formarea tipului adecvat de ”personalitate globalizată” – persoană care se integrează rapid în ”general”, pierde ceva ”personal” și ”național”. Ca urmare fiecare stat se confruntă cu necesitatea de a face față provocărilor globalizării. Într-o lume globalizată fiecare om și întreg poporul sunt nevoiți să învețe a trăi luând în considerare nu numai interesele generale, dar să mențină rădăcinile naționale, identitatea și tradițiile. În acest sens literatura universală, ca o colecție de diferite literaturi naționale, care au modele similare și etape de dezvoltare, și în același timp pentru a păstra identitatea, poate fi un ghid spiritual într-o lume globalizată, poate da un exemplu în care ”comunul” nu cucerește, dar în concordanță cu ”naționalul” scoate în evidență unicitatea fiecărei națiuni.

În procesul de globalizare a lumii contemporane crește importanța limbilor străine, precum și a limbii materne și a culturii care contribuie la păstrarea valorilor naționale. Literatura universală permite ”învățarea străinătății”, mai bine să fie însușite limbile străine (dacă citiți operele în original) și capodoperele artei diferitor țări și să conștientizeze realizările culturale naționale, locul său în istoria culturii mondiale.

O altă caracteristică importantă a lumii contemporane este *multiculturalismul*. Acest fenomen este definit ca coexistența în același spațiu a diferitor entități culturale, care se petrec pe fondul proceselor de comunicare, interschimbul și confruntarea diferitelor culturi în același timp. În procesul de aderare a Ucrainei la lumea civilizată studiul literaturii artistice este foarte important, deoarece citind operele autorilor universali, vom integra experiența spirituală mondială în spațiul nostru ucrainean, învățăm să respectăm oamenii de altă rasă, de altă limbă, religie și cel mai important – *dialogul cultural* de învățare care este atât de necesar în ceea ce privește multiculturalismul. Prin urmare, studiul literaturii universale este un fel de pregătire pentru viață în lumea modernă, prin interacțiunea culturală și a înțelegerii cu alte națiuni.

Caracteristica distinctivă a lumii moderne este de asemenea *transformarea*, adică capacitatea de a schimba rapid forma lor (economică, politică, culturală ș.a.) și să formeze noi structuri. Modificarea rapidă a lumii contemporane, transformarea ei au înaintat învățământului problema despre caracterul adecvat și corelația dintre lumea tineretului și lumea contemporană. Este important, ca într-o lume în care totul se schimbă rapid să rămână neschimbate valorile spirituale, dar ele sunt imprimare mai întâi de toate în arta cuvântului. Implicarea în tezaurul literaturii artistice (clasică și contemporană) va permite tinerilor, pe de o parte de a se adapta rapid la schimbările din lume, iar pe de altă parte – să folosească prioritățile morale pe care le-a produs omenirea în diferite epoci.

În lumea contemporană se schimbă rapid nu numai caracteristicile ei esențiale, dar și *atitudinea față de lume*. În țările civilizate s-a format o nouă *perspectivă de gândire – gândirea mileniului trei*. Caracteristicile sale sunt: 1) respectul pentru oameni de diferite culturi, rase și naționalități; 2) responsabilitatea reciprocă pentru pace și soarta lumii în secolul XXI; 3) formarea capacității de a învăța de-a lungul vieții și de a se adapta rapid la schimbările în conformitate cu mediul socio – cultural și multicultural; 4) învățarea limbilor străine, realizările spirituale ale altor națiuni, extinderea relațiilor culturale cu reprezentanți din diferite țări; 5) sentiment profund, protecția și păstrarea identității în contextul globalizării.

Formarea cititorului în epoca digitală. Tehnologiile digitale joacă un rol important în dezvoltarea lumii moderne și a omului. Cei, care doresc să aibă succes în al treilea mileniu trebuie să învețe cum să folosească tehnologia digitală pentru dezvoltarea profesională și personală.

Lectura – dialog activ al autorului cu cititorul

Ce înseamnă lectura literaturii artistice? La această simplă, la prima vedere, întrebare toată lumea va răspunde. Unii spun că este însușirea informației noi, alții – că este o relaxare, dacă cartea este interesantă, iar alții – că este un proces de gândire... Renumitul psiholog L. Vâhotskii crede că lectura – nu este doar transferul de cunoștințe și fapte specifice, dar și o conversație specială dintre autor și cititor, cu alte cuvinte dialogul dintre distanță și timp. Autorul unei opere de artă este purtătorul culturii timpului său și reprezentant al generației sale. De aceea, "conversația" (prin lectură) cu autorii operelor universale îmbogățește cu experiența din diferite țări, popoare și timpuri. În timpul acestui dialog cititorul nu ar trebui să fie pasiv. El trebuie să se gândească, să interpreteze, să facă concluzii și chiar să nu fie de acord cu autorul.

- Dar voi cum credeți?

PLIMBĂRE LITERARĂ

Tehnologiile digitale sunt foarte utile pentru lectura literaturii artistice, pentru a extinde gama de interese de lectură. Pentru a afla cartea necesară, ne putem adresa nu doar la bibliotecă și librărie, dar să navigăm în spațiul larg al Internetului. Cărțile electronice se pot ”descărca” pe suport tehnic și pot fi citite cu interes și entuziasm. Însă cititorii adevărați știu, că răsfoirea paginilor cărților de hârtie nu se compară cu nimic, mirosul lor, atmosfera unică. În familiile culturale cărțile se lasă moștenire, se dăruiesc, se păstrează cu atenție, se recitesc și se discută...

Acum fiecare bibliotecă are un depozit digital, un sistem electronic extensiv de lucru cu cititorii prin intermediul Internetului. Unii scriitori contemporani, au de asemenea propriile lor portaluri, conversează cu suporterii, făcând schimb de informații. Există, de asemenea, site-uri speciale, dedicate diferitelor genuri, de exemplu fantasy, poezie ș.a. Editurile, care se ocupă cu tipărirea literaturii artistice au propriile lor web site-uri, unde sunt prezentate cărțile noi, conlucrează cu cititorii. Registrele de comenzi pe Internet a devenit un lucru obișnuit în secolul XXI. Conținutul cărților se discută în rețelele sociale, bloguri și portale. Despre cărțile, care i-au impresionat, cititorii activi creează booktraylere – video-anotație, care ilustrează momentele importante din operele literare, combinând publicitatea, filmul, literatura, muzica, arta vizuală, tehnologia electronică și Internetul.

În lumea largă a Internetului se pot găsi o mulțime de cărți interesante. Principalul – să citești, să gândești, să savurezi! În lumea noastră rapidă, în cazul în care ritmul de viață accelerează, este important să nu se citească în grabă, dar cu atenție și interes. ”Nimeni nu va fi obligat să citească, - afirmă profesorul și scriitorul francez D. Pennak, - dar putem găsi în lectura literaturii artistice o semnificație specială și o mare bucurie”. Deci, citiți acasă, citiți la școală, în transport, oriunde vă veți afla! Citiți începutul și sfârșitul, recitiți paginile favorite, împărtășiți bucuria primită de la lectură cu alții.

Originalele și traducerea operelor literare. Literatura fiecărui popor nu este doar o achiziție proprie. Cele mai bune opere ale literaturilor naționale devin patrimoniu public și fac parte din tezaurul literaturii universale. Lucrările muzicale, de pictură, de sculptură, arhitectură sunt înțelese de toți oamenii, lucrările literare au nevoie de traducere. Nimeni nu poate ști toate limbile. De aceea, pentru ca noi să putem face cunoștință cu realizările altor țări și popoare, există oameni care cunosc bine limbile străine și își îndeplinesc lucrul profesional – traduc texte dintr-o limbă în alta. Acești oameni se numesc traducători.

Așadar **originalul** – este textul creat în limba pe care o cunoaște și o alege autorul. **Traducerea** – este o reproducere a conținutului declarațiilor orale sau text scris prin intermediul altei limbi. Există diferite traduceri. Se disting în funcție de cât de aproape de original este textul reprodus dintr-o altă limbă. Traducerea făcută după opera originală se numește *directă*. Aceasta poate fi literală, când se păstrează construcții străine. Cu toate acestea, limbile popoarelor se deosebesc prin caracteristicile lor

Când în Ucraina au început să traducă texte din alte limbi?

Arta traducerii a fost mult timp cunoscută în statul kievean, care din timpul adoptării creștinismului (988) a fost tradusă Biblia și cărți de rugăciuni, lucrări ale fețelor bisericești ș.a. O contribuție importantă în dezvoltarea traducerii a avut marele cneaz kievean *Yaroslav Mudrîi* (aproximativ anii 983 – 1054). La curtea lui *Yaroslav Mudrîi* a fost înființată școala de copişti. La

Kiev erau invitați cunoscători ai diferitor limbi, care deveneau profesori ai acestei școli.

Odată cu răspândirea tiparului în Ucraina o mare parte de literatură este tradusă nu numai în mănăstiri, ci și-n universități. În universitatea Sfântul Vladimir oamenii de știință au organizat un cerc, care a furnizat copiii cu traduceri ale textelor teologice și educaționale. O contribuție importantă în implicarea Ucrainei în realizările spirituale ale lumii a avut-o academia Kievo – Moghileană, fondată în anul 1632.

lexicale, gramaticale și sintactice. Fundalul cultural extraordinar caută analog acolo, unde este imposibil păstrarea completă a construcțiilor străine. Prin urmare, pentru a reproduce anumite cuvinte sau fraze într-o altă limbă, traducătorul caută echivalenți (similar în conținut și formă) într-o altă limbă. Traducerea, făcută pe bază de texte auxiliare se numește indirectă.

Traducerea completă – este o traducere a întregului text, până la cel mai mic detaliu. Iar *traducerea parțială* (necompletă) – este numai reproducerea principalelor dispoziții ale textului, părților sale individuale și componente.

Traducerea exactă – nu reflectă numai conținutul, ci, de asemenea caracteristicile formale ale sursei originale, oferă o imagine completă a sistemului de mijloace artistice și stilul originalului. Cu toate acestea, spre deosebire de traducerea literală, traducerea exactă este deja adaptată la limba în care se desfășoară, corespunzând standardelor sale literare. Traducerea exactă a operei artistice reflectă de asemenea, atmosfera ei imaginativă, emoțională, nuanțele de sens. Iar traducerea inexactă se deosebește atât de conținut, cât și de forma originalului.

Textul artistic diferă semnificativ de vorbirea noastră. Pentru a traduce operele literare nu este de ajuns să cunoști limba originalului și limba traducerii. Trebuie să cunoști viața ambelor popoare, modul lor de gândire, istoria, tradițiile și obiceiurile. Traducerea literară este un fenomen a două literaturi – a poporului, în limba căruia este creat originalul, și a poporului în limba căruia este tradus. În această operă trebuie să fie păstrat coloritul străin, dar în același timp să fie perceput de cititorul de altă limbă. Traducerea literară joacă un rol important în procesul schimburilor culturale și al îmbogățirii reciproce a popoarelor, în cazul stabilirii păcii pe Pământ.

Traducerea literară diferă de original, prin faptul că originalul este întotdeauna unic, într-o formă neschimbată și definitivă, dar o traducere unică nu există, fiecare traducător oferă operei o nuanță proprie *specifică*.

În tradiția traducerii ucrainene există acest tip de activitate "perespiv". Aceasta nu este o traducere, dar opera autorului (de obicei, versificată), în care creatorul, folosind o sursă de limbă străină, își exprimă punctul de vedere. De fapt, acest text nou independent este creat pe baza originalului.

Copertele la basmul E. T. Hoffmann, "Micuțul Tsaheș, poreclit Tsinober"

Design
T. Șulța-Overhaite, 2016
Fotografie de
Jacques Callot
anul, 1616

Traducerea
de E. Popovici
și S. Sakydona
Ilustrație V. Erko, 1998

Dialogul culturilor

Orice cultură nu se poate dezvolta fiind izolată de altele. Un renumit literator al secolului XX M. Bahtin a justificat termenul "dialog al culturilor" ceea ce înseamnă cooperarea, schimbul reciproc, îmbogățirea culturilor, felul lor de "dialog" și "complementar". În domeniul literaturii artistice "dialogul culturilor" este găsit în diferite forme: interpretarea renumitelor mituri ale diferitor țări și popoare, "veșnicilor" subiecte și imagini; utilizarea creativă a tradițiilor și reinnoirea prin propria lor experiență; apelarea la temele și problemele din trecut și prezent. În "dialogul culturilor" în timpul însușirii "străinului" este important să nu se piardă "identitatea", naționalul, natalul, care determină specificul fiecărei culturi.

Specificul traducerii literare

1. Reproducerea exactă a conținutului, a formei și a nuanțelor (sursa dominantă).
2. Literar (respectarea normelor limbii literare).
3. Luarea în considerare a tradițiilor și obiceiurilor popoarelor, a specificului vieții, a epocii, a limbii.
4. Integritatea artistică și armonia.
5. Operele traduse trebuie să aibă aceeași influență asupra cititorului, ca limba maternă originală pentru artist.
6. Operele traduse trebuie să îmbogățească literatura maternă cu un nou conținut poetic, imagini, rimă ș.a.

Literatura tradusă – un factor important în formarea națiunii ucrainene. Ucraina tinde să intre în cercul țărilor civilizate pentru a îmbunătăți economia și viața până la cele mai înalte standarde internaționale. Pentru realizarea acestui scop, trebuie cunoscută cultura, literatura, tradițiile și obiceiurile vecinilor noștri apropiați și depărtați. Prin urmare, cunoașterea realizărilor artistice ale diferitelor țări și popoare, ne apropie unul de altul, ne dă posibilitatea să înțelegem mai bine caracteristicile naționale și să construim o casă comună cu numele de ”Pământ”. Datorită traducerii literare a operelor diferitor țări și popoare națiunea ucraineană este îmbogățită și înnoită continuu. Prin literatură ”străinul” devine ”al nostru”, folositor și necesar pentru noi, ucrainenii. Națiunea ucraineană a fost întotdeauna extrem de educată și foarte cultivată. Prin urmare în al treilea mileniu trebuie să citim și să descoperim printr-un nou mod cele mai bune cărți din lume, pentru că numai cultura, națională și universală, poate uni oamenii pentru a asigura progresul unui viitor fericit!

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Descoperiți specificul lumii contemporane și rolul literaturii artistice în ea. 2. Ce tipuri de traduceri literare cunoașteți?

Dați exemplu, folosind experiența de cititor. **Activitatea de cititor.** 3. Cum înțelegeți dialogul autorului cu cititorul? 4. Ce credeți că include termenul de ”activitate de cititor”? **Valori umane.** 5. Care este valoarea literaturii artistice pentru omul modern și omenire? **Comunicarea.** 6. Discuție ”Cum să atragem tineretul la lectură”? **Noi – cetățeni.** 7. Care opere din literatura universală sunt deosebit de importante pentru formarea națiunii ucrainene? Argumentați. **Tehnologii moderne.** 8. Cu ajutorul Internetului găsiți diferite definiții ale ”dialogului culturilor”. Comentați. 9. Faceți cunoștință cu web site-ul bibliotecii regionale. Povestiți despre organizarea lui. 10. Găsiți site-urile scriitorilor moderni sau a editurilor (1-2 la alegere). Povestiți despre noile cărți și curiozități. Expresii creative. 11. Alcătuiți oral un eseu pe tema ”Nu avem nevoie de cărți în al treilea mileniu”? **Lideri și parteneri. Lucrul în grup.** 12. Creați și prezentați booktrayler-ul operei preferate. **Mediu și siguranță.** 13. ”Frumusețea va salva lumea” – a scris F. Dostoievski. De la ce, după părerea voastră, cărțile pot salva generația actuală? **Învățăm pentru viață.** 14. Răspundeți la întrebări și evaluați-vă ca cititor (1 -12 baluri). a) Cât de des mergeți la bibliotecă? b) Câte cărți ați citit într-un an? c) Care cinci cărți v-au atras atenția pe parcursul anului? d) Numiți traducătorii ucraineni cunoscuți. e) Ce opere au tradus? f) Folosiți resurse electronice pentru a îmbogăți gama de lectură? Care? h) Vă place să citiți? De ce? j) Recomandați colegilor voștri să citească ceva interesant. Comparați și discutați răspunsurile în clasă.

PAGINILE DE AUR ALE EPOCILOR ÎNDEPĂRTATE

GRECIA ANTICĂ

ETAPELE ȘI CAPODOPERELE ANTICHITĂȚII

Antichitatea – este sursa viabilă a lumii de artă.

I.Franko

Antichitatea – este totalitatea de realizări ale grecilor antici și romani, ceea ce constituie temelia culturii europene. Limitele cronologice ale antichității acoperă o perioadă de aproximativ sec. al VIII-lea î. e. n. până în sec. al V-lea e.n. Cultura greacă și romanică antică (iar o parte a acestora este literatura) aparțin antichității. Literatura greacă antică este mai veche decât cea romană antică, ea a fost creată în limba greacă veche, iar apariția ei a fost precedată de o perioadă lungă de dezvoltare a folclorului și mitologiei. Literatura romană antică a apărut cu cinci secole mai târziu, ea a fost creată în limba latină. Și literatura greacă antică și cea romană antică sunt bazate pe mitologie, care a devenit o sursă inepuizabilă pentru operele literare din antichitate până în prezent.

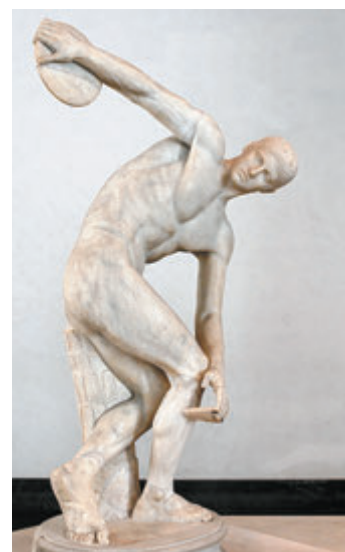
O caracteristică importantă a literaturii antice este celebrarea frumuseții omului, a puterii lui fizice și spirituale, a relației cu neamul său și pământul natal. Pentru artiștii din antichitate personalitatea era purtătorul de spirit și armonie. Cultura antică este numită *antropocentrică*, pentru că omul a fost plasat în centrul universului.

Prin chipurile oamenilor adesea erau personificați zei și eroi mitologici, care reflectau ideea artiștilor despre construcția lumii, fenomenele naturale, natura umană, bine și rău. În antichitate s-au format astfel de concepte importante, ca „datoria civică”, „bunătatea”, „frumusețea”, „arta”. Artiștii antici au creat modele de referință de cultură spirituală, au dat lumii lecții de umanism.

Antichitatea a avut o mare influență în dezvoltarea culturii mondiale. Ivan Kotlearevskii, Lesea Ukrainka, Ivan Franko și Mykola Voronyi, Rainer Maria Rilke și Mykola Zerov, Alexandr Pușkin și Osip Mandelstam – este o listă parțială de artiști, care s-au inspirat din antichitate. Ce atrage atenția în antichitate? În ce constă originalitatea acestei perioade? Care comori din antichitate nu au pierdut recursul lor și acum? Ce este necesar să cunoască oamenii din al treilea mileniu?

Nașterea Afroditei.
Grecia. sec. al V- lea î. e. n.

Miron. Discobolus.
Grecia. sec. al V- lea î. e. n.

SPECIFICUL LITERATURII GRECIEI ANTICE

Etapa	Tipurile de literatură, reprezentanți
<i>Arhaică</i> (până în sec. al VIII –lea î.e.n.): perioada preliterară, perioada homerică	mituri, opere epice eroice (<i>poeme „Iliada” și „Odiseea” de Homer</i>)
<i>Clasică</i> (sec. VIII-IV- î.e.n.): perioada posthomeră, perioada antică	dramă (<i>Fespid, Eschil, Sofocle, Euripide, ventilator Arista</i>), versuri (<i>Alcaeus, Sappho, Anacreon, Tirtha, Archilochus, etc. istoriografie (Herodot, Tucidide), oratoriu (Demostene), filosofie (Socrate, Platon, Aristotel), fabulă (Esop)</i>)
<i>Elenistă</i> (sfârșitul sec. al IV-II-lea î.e.n)	filozofie (<i>Diogenes, Epicur</i>), comedie (<i>Menander</i>), poezie intimă (<i>Teocrit</i>)
<i>Romană</i> (mijlocul sec. al II-lea î.e.n – sec. al IV-ea e.n.)	proza de cercetare (Plutarh), roman mitologic

SPECIFICUL LITERATURII ROMANE ANTICE

Etapa	Tipurile de literatură, reprezentanți
<i>Literatura perioadei republicane</i> (până la an. 31 î.e.n.): perioada preliterară, perioada literaturii romane timpurii, literatura în perioada războiului civil.	mituri, traduceri și imitații ale operelor grecești, drama (<i>Plaut, Terențiu</i>), istoriografie, poezie (<i>Valery Cato Publius</i>), filozofie (<i>Epicur</i>),
<i>Literatura epocii imperiale</i> (an. 31 î.e.n. – an. 476 e.n.): literatura imperială timpurie, sau "epoca de aur" a lui August, "epoca de argint" a literaturii romane, literatura imperială târzie.	epopee (" <i>Eneida</i> " <i>Virgil Publius Maron</i>), versuri (<i>Quintus Horatius Flaccus, Gaius Cornelius Gallus, Publius Ovid Nazon, Album Tibullta etc.</i>), filozofie (<i>Lucius Annaeus Seneca</i>), dramă (<i>Lucius Annaeus Seneca</i>), fabulă (<i>Phaedrus</i>), satiră (<i>Mark Valery Martial</i>), roman (<i>Lucius Apuleius</i>)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Povestii despre istoria teatrului antic grecesc. **2.** Ce știți despre dezvoltarea poeziei? Ce tipuri de poezii antice grecești cunoașteți? **3.** Care etape ale literaturii grecești și romane antice, după părerea voastră, sunt cele mai roditoare? Explicați. **Activitatea de cititor.**

4. Amintiți-vă operele dramatice ale antichității care le-ați citit. Ce subiecte au stat la baza acestora?

5. Numiți caracteristicile tragediei și comediei. Demonstrați un exemplu din operele care le cunoașteți. **Valori umane.**

6. Ce valori se afirmă în arta antichității? Dați exemple din operele care le cunoașteți. **Tehnologii moderne.**

7. Cu ajutorul Internetului și al literaturii de referință pregătiți o prezentare pe tema: a) "Povestea unei capodopere a antichității"; b) „Scriitorul meu preferat din antichitate”(1 la alegere).

Homer

(aproximativ sec. al VIII î.e.n.)

Legendarul Homer a pus bazele culturii europene.

Lesea Ukrainka

Despre celebrul poet al Greciei Antice Homer se cunosc mai multe legende, decât fapte exacte. Unele orașe grecești s-au certat între ele pentru dreptul de a se numi patria lui Homer. Poate că era originar din Ionia, unul din orașele din Asia Mică. Cea mai mare moștenire a lui Homer – poemele „Iliada” și „Odiseea” apărute în sec. al VIII-lea î.e.n. Un timp îndelungat poemele s-au transmis oral, dar în sec. al VI-lea î.e.n. guvernatorul Atenei a ordonat ca ele să fie scrise. Mai târziu, oamenii de știință din orașul Alexandria au împărțit fiecare poem în 24 de cântece. Poemele au ajuns până în zilele noastre și sunt cele mai vechi monumente ale literaturii antice.

Întrebarea despre originea poemelor lui Homer și autorul lor este cunoscută în știință ca „întrebarea homerică”. Până în sec. al XVIII-lea Homer a fost considerat singurul autor al poemelor „Iliada” și „Odiseea”. Dar în anul 1795 savantul german F.A. Wolf a emis ipoteza despre originea populară a poemelor. În prima jumătate a secolului XIX K. Lachman a argumentat „teoria cânturilor mici”, conform căreia poemele au fost create în urma combinării a mai multor piese individuale deja finite. La sfârșitul secolului al XIX-lea, oamenii de știință au început să apere cu fermitate ideea despre caracterul popular colectiv al poemelor și originea lor folclorică. Se consideră, că poemele „Iliada” și „Odiseea” au apărut ca mituri narative. Pe parcursul a mai multor secole aceste poeme au fost perfecționate, până când nu a apărut un renumit rapsod, care a dat acestor cântece o formă coerentă și estetică. Acest rapsod ar putea fi Homer.

Remarcabilul poet italian al Renașterii, Dante Alighieri, l-a numit pe Homer „rege al poezilor”, referindu-se la influența enormă al eposului homeric asupra dezvoltării literaturii europene și mondiale. Poemele lui Homer povestesc despre evenimente îndepărtate, învăluite într-o ceață de mituri, dar, în același timp, în poemele „Iliada” și „Odiseea” merge vorba despre veșnicele probleme, care și în prezent preocupă omenirea, – război și pace, individualitate și colectiv, dragoste și ură, viață și moarte. Eroii homerici luptă și călătoresc, iubesc și suferă, le este pusă la încercare, de către zei și soarta, forța spirituală. Și numai acel, care înfruntă încercările, este capabil să învingă și să-și atingă scopul. Astfel este eroul legendar al epopeii - Odiseu. Nu este mai puțin celebru, decât eroii din „Iliada” – Ahile și Hector.

J.O. D. Enhr. Apoteoz Homer. 1827

Două figuri feminine pe scări – alegoriile „Iliada” (în stânga) și „Odiseea” (în dreapta).

Aed și rapsod

Apariția eposului a fost un proces regulat de dezvoltare a mitologiei. În antichitate miturile făceau parte din ritualul magic. Același lucru se poate spune și despre primele forme ale eposului. Interpretarea cântecelor epice se desfășura în prezența întregului neam, adică avea un caracter public. La etapa timpurie erau interpretate de căpetenia neamului, vrăjitor sau de toți membrii acompaniați de instrumente muzicale. Cu timpul cântecele erau interpretate de un cântăreț special – aed (din limba greacă cânt). Astfel în Grecia Antică s-a format o profesie de artă - de compozitor, care putea combina noi cântece din mituri cunoscute. Un astfel de autor – cântăreț era numit rapsod (din limba greacă a încheia, cântec). Homer, de asemenea poate fi numit rapsod.

Pornim împreună cu Odiseu (Ulise) într-o călătorie captivantă răsfoind paginile eposului homeric, unde ne așteaptă descoperiri interesante!

”ODISEEA”. Gândul la Patrie. Subiectul ”Odiseei” este strâns legat cu evenimentele ”Iiadei” și este o continuare a miturilor despre războiul troian. Din voința zeilor Odiseu (Ulise) se află departe de patria lui – insula Itaka, unde era rege. Soția lui Penelope și fiul său Telemah au rămas întristați, iar în casa, rămasă fără stăpân, fac regulă oamenii străini, care caută să pună stăpânire pe averea lui, pe soție și să devină stăpâni ai întregii insule. Dorind să-și salveze mama și casa părintească, Telemah pornește într-o călătorie în căutarea tatălui.

Odiseu apare în poem în cântul al V-lea. De șapte ani se află pe insula nimfei Kalypso, izolat de familie și de locul natal. Eroul caută căi pentru a se întoarce în țara sa. Dar Kalypso nu are de gând să-l elibereze, dar intervenția zeilor îi ajută lui Odiseu să se elibereze. Pe marea învolburată el se întoarce în Itaka dragă. Dar furtuna îi distruge complet pluta. Înnotând, eroul ajunge la un țărm necunoscut și fiind obosit adoarme. El nimerește pe insula Sheria, în țara feacilor. Conducătorul lor Alcinous îl întâmpină cu ospitalitate pe Odiseu, iar acesta îi povestește toate aventurile lui. Feacii l-au ajutat să se întoarcă acasă.

Multe drumuri și multe greutăți întâlnește în cale, până când va vedea din nou Itaka. Zeii, fenomenele naturale, vrăjmașii și ispitele îl încearcă mereu pe Odiseu. Dar sufletul său zboară neconținut acasă. În sfârșit eroul își îndeplinește visul. Însă ajungând acasă are multe lucruri de făcut – să mintă și săucidă tinerii îndrăzneți, care au gospodărit acolo, considerându-l pe Odiseu demult mort și obligând-o pe Penelope să se căsătorească cu unul dintre ei. Împreună cu servitorii loiali și fiul Telemah, Odiseu se răfuieste cu ”mirii” insolenți și se întâlnește cu Penelope. În final Odiseu reușește să restabilească legătura cu familia și patria sa.

În poemul lui Homer ”Odiseea” se confirmă ideea dragostei față de patria sa și poporul său.

Mit și realitate în poem. Spre deosebire de „Iliada”, unde se povestesc evenimentele luptelor, în ”Odiseea” este descrisă calea dificilă și îndelungată a lui Odiseu spre casă. În jurul călătoriei eroului se desfășoară o lume diversă și interesantă, în care se combină mitul cu realul. Aventurile lui Odiseu se combină cu relațiile umane, psihologia personajelor, cu realitatea vieții.

Stilul ”Odiseei” este numit plastic, fiindcă în poem sunt multe detalii ale lumii materiale. În poem sunt descrise nu numai aventuri fantastice și evenimente magice, dar și lucruri simple făcute de meșteșugari. Așadar, Penelope scoate din dulap cheia ”făurită subțire din cupru”, ”cu un mâner foarte frumos din fildeș”. Ea trece peste pragul de stejar, care a fost cândva ”neted meșteșugărit” de către tâmplar. Telemah, luând arcul lui Odiseu, ”l-a încordat spre ușa cioplită frumos”. Descriind diferite lucruri și evenimente din viață, Homer, nu uită că lumea terestră este o reflectare a cosmosului și a lumii zeilor.

În același timp Homer cântă lumea sentimentelor și emoțiile personajelor. Dorul de patrie, dorul de iubita sa, grija pentru familie, bucuria victoriei și disperarea înfrângerii, neliniștea pentru prieteni – întreaga gamă de emoții umane o găsim în ”Odiseea”. Se pare, că Homer împreună cu eroul său deschide

Unele cânturi din ”Odiseea” lui Homer le-a tradus Panteleimon Kuliș și Olexandr Potebnya, Ivan Franko și Lesea Ukrainka. Prima traducere completă a ”Odiseei” versificată cu piciorul metric al originalului a fost făcută de Petro Nișcinskii, care a semnat lucrările sale cu pseudonimul Petro Baida. O importantă realizare a școlii de traducere ucraineană din sec. XX au fost traducerile ”Iiadei” și a ”Odiseei”, înfăptuite de celebrul om de știință din Ucraina, compozitor și poet – traducător Boris Ten (Mykola Homicevski).

nu numai pământuri necunoscute, dar și profunzimea sufletului uman. Aceasta dă dovadă de marele talent al legendarului autor.

Chipul lui Odiseu (Ulise). Călătoriile lui Odiseu sunt pline de evenimente periculoase, caracteristice pentru subiectul tradițional mitologic. Eroul se află mereu între viață și moarte, el se confruntă nu doar cu ființe mitologice, dar și cu nedreptatea, dușmănia și trădarea oamenilor. Dar Odiseu, de multe ori, demonstrează puterea lui fizică, rezistența, ingeniozitatea și inventivitatea. Este viclan și ager, nu acționează în mod spontan, dar moderat și cu înțelepciune. Nu întâmplător, anume Odiseu a construit calul de lemn, cu care grecii au învins troienii. Homer îl înzestrează pe Odiseu cu multe epitete: viclan și înțelept, egal zeilor ș.a.

Zeii îl pun la încercare pe Odiseu prin frumusețea și farmecele feminine (sirenele, Circe, Nausicaa, Kalypso). Și aici devine învingător, pentru că mereu îi este gândul la casă, prieteni și soția Penelopa.

Chipul lui Odiseu a devenit "etern" în literatura artistică, care a inspirat multe generații de creatori. Iar alături de el - "eternul" chip al Penelopei, întruchiparea iubirii și căsniciei fidele.

Des. Imaginea lui Odiseu legat de catarg, ascultând sirenele.
Vază roșie cu figuri.
Anii 480-470 î.e.n

ODISEEA

Poem

(Fragmente)

ODISEU ȘI CÂNTUL DEMODOCUS

Cântul VIII

Comentarii

Zeul Poseidon, care era supărat pe Odiseu, a ridicat o furtună pe mare, însă cu ajutorul altor zei Odiseu a scăpat și a ajuns pe insula feacelor. Odiseu, epuizat, a fost găsit pe malul mării de Nausicaa, fiica regelui feacelor. În drum spre palatul regelui Alcinous Odiseu o întâlnește pe ocrotitoarea sa – zeița Atena, în chip de fată a feacelor. Ea l-a codus în mândrul palat al regelui Alcinous. Acesta l-a primit cu ospitalitate și a întemeiat o petrecere în cinstea lui, promițându-i că-l va ajuta să se întoarcă acasă. La petrecere a fost chemat

PLIMBARE LITERARĂ

Cuvinte perle din "Odiseea"

Multe cuvinte și expresii sunt folosite în limbă datorită poemului lui Homer. Astfel cuvântul Odiseea a devenit un termen comun pentru a desemna un drum lung, plin de aventuri și călătorii periculoase, în care oamenii trebuie să-și reliefeze cele mai bune calități ale lor. Expresia între Scylla și Caribda, de asemenea provine din Odiseea. Vrăjitoarea Circe a transformat pe Scylla într-un monstru de mare cu șase perechi de picioare și șase capete de câini. Ea pare să fi trăit într-o peșteră în apropiere de strâmtoarea dintre Italia și Sicilia. Pe malul opus al strâmtoării era locuința Caribdei, care a devenit monstru din cauza lăcomiei și zgârceniei. Scylla și Caribda îi atacau pe toți acei care navigau în strâmtoarea Sicilia. Odiseu s-a strecurat printre acești monștri datorită inteligenței și vicleniei. Expresia între Scylla și Caribda, în sensul figurat, înseamnă "a fi în același timp amenințat de două pericole".

Odiseu între Scylla și Caribda.
Gravuri medievale.

cântărețul orb Demodocus, înzestrat de zei cu darul magic ”de a cânta tot ce-i dictează inima”. Demodocus descrie în culori vii războiul troian. Această cântare l-a impresionat atât de mult pe Odiseu, încât el a plâns amintindu-și de ultimii ani, de tovarășii săi și de faptele eroice. Influența cântecului lui Demodocus asupra lui Odiseu dovedește măreția artei cuvântului și a talentului creatorului în poemul lui Homer. Observând neliniștea lui Odiseu, regele Alcinous îl întreabă despre aventurile lui, iar el le povestește feacelor despre necazurile lui.

- 485 Iar când de-ajuns mâncară și băură, lui Demodoc așa-i vorbi Ulise:
 „O, Demodoc, pe tine eu te laud mai mult decât pe-oricare om din lume.
 Sau muza te-a-nvățat sau chiar Apollon, căci prea zici bine tot ce făptuiră
 Și pătimită și trudiră-aheii, de parc-aieve-ai fost și tu de față
 Ori altul ți le-a spus din auzite. Dar treci acum la alta și ne cântă
- 490 Ce-a fost cu calul cel de lemn, pe care Epeos îl clădi
 Cu ajutorul Minervei și Ulise în cetate
 Drept cursă-l duse-apoi, ticsindu-l cu oameni care pustiiră Troia.
 De-i povesti așa frumos și asta,
 Mărturisi-voi tuturor în lume că-n adevăr dumnezeiesc ți-i darul.”
- 495 Așa grăi. Și el, stârnit de muză, porni să cânte și-ncepu povestea
 De unde-aheii, lagărul arzându-și, s-au prefăcut că pleacă pe corăbii,
 Pe când ceilalți în jurul lui Ulise s-aflau în Troia-nconjurați,
 În calul de lemn ascunși, troienii doar ei înșiși
 Trăseseră în cetățuie calul. În preajma lui stăteau atunci dușmanii
- 500 Nedumeriți, vorbindu-și câte toate, dar trei păreri găsiră mai cu cale:
 Să fie calul spintecat cu arma sau prăvălit pe stânci de pe cetate
 Ori ca un dar măreț lăsat să fie spre a-mbuna pe zei.
 Și tocmai asta din urm-a fost părerea cea primită.
 Fusesse doar ursit să piară Troia
 din oara când ar fi cuprins într-însa
- 505 O namilă de lemn în care-aheii,
 frunțași de arme toți, steteau grămadă,
 Troienilor ducând prăpăd și moarte.
 El mai cânta pe urmă cum vitejii
 Ieșind glotși din cal și părăsindu-și Pândișul adâncat,
 Prădară Troia și care încotro lățea pustiul.
- 510 Și cum Ulise crunt ca zeul Marte
 se îndrepta cu mândrul Menelaos
 Spre casele lui Deifob, pe unde,
 Dând piept în luptă crâncenă, la urmă învinse cu povața ei Minerva.
 Așa cânta maestrul,
 iar Ulise s-a pus pe plâns și lacrimi
 De sub gene pe-obraji îi picurau.
- 515 Cum o femeie cu brațele s-aruncă
 și-și tot plânge bărbatul
 Care cade-n fața oastei și a cetății lui,
 Când de pieire își apără copiii și orașul;
 Cum vedea că el murind se zbate,
 s-aruncă asupra lui bocind cu vaiet,
- 520 Dar de la spate-o tot țintesc
 Dușmanii cu lăncile și-o duc așa-n robie
 Să sufere-n strădanie și-obidă
 Și-i se topesc obraji de durere
 Și tânguire vrednică de milă,
- 525 Așa plângea de jalnic și Ulise.
 Ci nimeni nu prepuse că el plânge,
 Doar craiul luă seama și-nțelese,
 Căci auzi cum el ofta din suflet, de unde-i sta pe-alătura,
 Și zise feacilor cei iubitori de vâsle:

- 530 „Fruntași și sfetnici, dați-mi ascultare,
Iar Demodoc din liră să-nceteze,
Nu le place tuturor cântarea asta.
De când ședem la masă
Și se puse Dumnezeiescul cântăreț să cânte,
- 535 Sărmanul oaspe-a tot gemut cu jale.
Pesemne l-o fi copleșit mâhnirea.
Să tacă Demodoc și să petrecem,
C-așa-i cu mult mai bine,
Doar de dragul acestui oaspe vrednic de cinstire
- 540 Cu daruri scumpe noi am dat ospățul
Și-am pus la cale-a lui călătorie.
Că pentru cine nu-i netot cu totul,
Străinul rugător e ca un frate.
De-aceea dar nici tu cu istețime
- 545 Să nu ne-ascunzi nimic la întrebare,
Străine, ci mai bine-i să-mi spui verde
Ce nume ai de la părinți, de-acasă,
Și cum te cheamă cei de prin cetate-și
Din împrejurimi la tine-n țară?
- 550 Că nici un om, de neam, ori prost, pe lume,
Născut odată, nu-i lipsit de-un nume;
La naștere-l dau tuturor părinții.
Mai spune-mi țara, neamul și orașul
Din care ești, ca dus să fi acolo.
- 555 De-ai noștri cu pricepere de-a dreptul.
N-avem cârmaci și cârme noi feacii, cum au la vase alții.
La ai noștri chiar vasele știu cugetul și gândul Bărbaților
Și unde-i o cetate și țarină mănoasă-a orișicărui
Și repede străbat noianul mării, pe ceață și pe negură;
- 560 N-au teamă de-o spargere de vas sau potopire.
Dar auzii pe tatăl meu odată,
Pe Nausitou, vorbind despre mânia
Ce-ar fi având Neptun pe noi feacii,
Că pe străinii cei pribegi îi ducem napoi la ei nevătămați pe mare.
- 565 De-aceea și zicea el că odată corabia lucrată cea mai trainic,
La-napoierea-i din călătorie pe ceață
Ne-o va frânge și orașul ni-l va-ngropa pe sub un munte mare.
Așa spunea bătrânul meu, dar asta va fi sau nu,
Cum vrea stăpânul mării.
- 570 Ci mai răspunde-mi tu și povestește-mi
Cu de-amănuntul, drept, oare
Pe unde ai rătăcit și-n care țar-ajuns-ai,
Ce oameni ai văzut și ce orașe?
Și unde-s oameni silnici, răi, sălbatici,
Și unde primitori și de-omenie și temători de zei?
Și-n urmă spune-mi, de ce tot plângi și-adânc oftezi în tine
- 575 La povestirea soartei care-avură
Danaii la războiul de la Troia?
Doar zeii vrur-așa: ursiră moartea Vitejilor,
ca-n urma lor să fie
- 580 Un cântec pentru cei care-or să vie.
Ori ai pierdut vreo rudă pe la Troia,

Bărbat ales, vrun ginere, vrun socru,
 Cei care, după rudele de sânge,
 Sunt mai iubiți de noi?
 585 Ori un tovarăș Prietenos și bun? Căci un prieten,
 Când e un om, întrece și pe-un frate.”

(Traducere de George Murnul)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care mituri despre războiul Troian sunt legate de chipul lui Odiseu? **2.** Redați concis subiectul poemei "Odiseea" și extrageți ideile din text. **3.** De ce chipul lui Odiseu și Penelope sunt numite "veșnice"? **4.** Ce pericole întâlnește eroul și ce calități demonstrează? **Activitatea de cititor. 5.** Transcrieți din cântul VIII epitete, metafore, comparații care îl caracterizează pe Odiseu, arta lui Demodocus. Comentați. **6.** Numiți personajele mitologice din cântul VIII. Care mituri sunt legate de ele? **7.** Comparați chipul lui Ahile și Odiseu. **Valori umane. 8.** Argumentați că în cântul VIII se dovedește măreția artei cuvântului. **9.** Explicați, de ce plângea Odiseu. Aceasta dovedește o putere mare de caracter sau lașitatea? Despre care lucruri prețioase vorbea Alcinous. Selectați citatele. **Comunicarea. 11.** Pregătiți un răspuns din numele lui Odiseu pentru Alcinous. **Noi – cetățeni. 12.** Îl putem numi oare pe Odiseu patriot? Argumentați. **Tehnologii moderne. 13.** Cu ajutorul Internetului găsiți 3-5 ilustrații pentru principalele episoade ale poemului "Odiseea" (Odiseu și Polifem, Odiseu și Kalypso, Odiseu și Penelope, Odiseu și Circe, Odiseu și Telemah, Odiseu și "mirii" ș.a. – la alegere). Pregătiți o prezentare, comentați. **Expresii creative. 14.** Scrieți o compunere pe tema "Mai spune-mi țara, neamul și orașul, Din care ești, ca dus să fi acolo". **Lideri și parteneri. 15.** Folosind mitul, selectați trăsăturile de lider ale lui Odiseu, faptele tovarășilor și atitudinea eroului față de ei. Cum vă gândiți, de ce unii însoțitori ai lui Odiseu au fost uciși, iar el a supraviețuit și și-a atins scopul. **Mediu și siguranță. 16.** Cum apare lumea în poemul Odiseea și cum tratează lumea Odiseu? **Învățăm pentru viață. 17.** Ce idei, importante pentru prezent se afirmă în "Odiseea"?

CONCLUZII

- Caracteristica principală a literaturii antice – antropocentrismul (omul plasat în central universului descris ca purtător al rațiunii și armoniei).
- În "Odiseea" se îmbină elementele mitologice, de aventură și realiste.
- Compoziția "Odiseei" definește călătoria eroului (aproape 10 ani), în timpul căreia eroul este pus la încercare de diverse forțe (zei, fenomene naturale, creaturi mitologice, etc.)
- Ideea principală a poemului "Odiseea" – dragostea de țară și de familie, pentru care Odiseu săvârșește fapte eroice, dă dovadă de istețime, inteligență, putere fizică și spirituală.

”ODISEEA” LUI HOMER

ÎN ARTĂ PLASTICĂ ȘI CINEMA

Mulți creatori au apelat la chipurile din poemul lui Homer Odiseea în pictură: *P. Francesco* („Odiseu și Penelope”), *B. Arnold* („Odiseu și Kalypso”, „Fuga lui Odiseu de pe insula lui Polifem”), *V. Serov* („Odiseu și Nausicaa”), *I. G.V. Tishbeyn* („Odiseu și Penelopa”, „Polifem”), *Annibale Carracci* (Ciclopul Polifem”), *Angelica Kauffman* („Telemah și Mentor în mijlocul nimfelor Kalypso”), *J. de Bray* („Odiseu și Penelope”), *H. Draper* („Odiseu și sirenele”) etc.

La sfârșitul secolului XIX începutul secolului XX renumitul pictor englez **J. W. Voterhaus**, nu odată a apelat la subiectul Odiseei lui Homer. Una dintre cele mai cunoscute picturi este tabloul „Odiseu și sirenele”. Tabloul prezintă nava lui Odiseu, care plutește spre o insulă locuită de sirene. În închipuirea artistului ele sunt jumătate femei jumătate păsări. Lucrarea pictorului este extrem de expresivă, în ea sunt reflectate toate detaliile.

Poemul lui Homer „Odiseea” a fost filmat de nenumărate ori. Printre cele mai renumite se numără filmul Italian de aventuri „Călătoriile lui Odiseu”, numele original *Ulise* (regizor *V. Bava, M. Caerino, 1954*), unde rolul principal a fost interpretat de celebrul actor american *K. Douglas*. Căutarea unui erou potrivit l-a condus la crearea unei întregi galerii de vedete, printre care și Odiseu.

În anul 1968 pe ecrane apare filmul italian de opt episoade al regizorului *F. Rossi* „Aventurile lui Odiseu”. Aceasta este cea mai detaliată ecranizare a poemelor lui Homer „Iliada” și „Odiseea”. În Europa filmul a fost difuzat din 1968 până în 1970, în SUA – de la începutul anilor 1970.

Atrage atenția și filmul cu două episoade a regizorului rus *A. Koncealovski* (*Marea Britanie, SUA, Germania, Italia, Grecia, 1997*), unde rolul lui Odiseu l-a jucat *A. Assante*. Filmul povestește despre lunga revenire a lui Odiseu acasă după terminarea războiului Troian.

J.W. Voterhaus
”Odiseu și sirenele” 1891.

1. Descrieți tabloul *J.W. Voterhaus* „Odiseu și sirenele”. Exprimați-vă propria atitudine față de creația artistică.
2. De ce „Odiseea” lui Homer în toate timpurile i-a inspirat pe reprezentanții artei?

K. Douglas în rolul lui Odiseu. 1954

Fragment din filmul lui *F. Rossi*
”Aventurile lui Odiseu”. 1968.

A. Assante în rolul lui Odiseu, 1997.

1. Vizionați filmul italian de aventură „Călătoriile lui Odiseu” (1954). Găsiți diferențele dintre film și poem.
2. Imaginați-vă că sunteți regizor. Ce scenariu conform poemului „Odiseea” ați propune?

ITALIA

CULTURA RENAȘTERII ITALIENE

Renașterea a dat lumii o importantă moștenire spirituală, care a început o nouă cronologie a culturii europene.

D. Chizhevski

L. da Vinci.
Omul vitruvian. 1490.

Una dintre cele mai importante epoci din istoria omenirii a fost epoca Renașterii (din italiană Rinascimento, franc. Renaissance - renaștere), care a înlocuit epoca medievală. Aceasta este o mișcare ideologică și culturală, care a apărut în țările Europei de vest, aproximativ în sec. XIV-XV. Termenul ”Renașterea” este legat de ideea de restaurare a patrimoniului antic într-o nouă eră. Un rol important în dezvoltarea Renașterii, la fel ca și tradiția antică, au jucat și alți factori culturali, cum ar fi arta evului mediu și a tradițiilor populare.

Ca și în cultura antică, baza fundamentală a Renașterii este Umanismul. Dacă în perioada Evului Mediu domina concepția de teocentrism (Dumnezeu – creator și mișcător al universului), atunci în epoca Renașterii arta se reîntoarce la antropocentrism, punând omul, cu gândurile și aspirațiile sale, în centrul universului. În locul idealului medieval al sfântului sau al asceticului, vine idealul omului pământean, care combină în sine frumusețea spirituală, setea de căutare ideologică și înaltele calități morale.

Capodoperele din antichitate au fost pentru artiștii renașcentiști exemple de neegalat și model de urmat. Din moștenirea antică ei au împrumutat subiecte, imagini, care le foloseau în mod creativ în operele lor.

În fiecare țară Renașterea avea specificul său național. Patria Renașterii este considerată Italia, deoarece acolo Renașterea a trecut toate etapele și a dat lumii o constelație de genii. Renașterea în Italia s-a dezvoltat în sec. XIV – XVI, cu toate că premisele pentru apariția ei s-au format la sfârșitul sec. XII-XIII și sunt asociate cu numele pictorului Giotto și a poetului Dante Alighieri. Activitatea lor a cuprins realizările anterioare ale Evului Mediu și în același timp a arătat trecerea la gândirea artistică renașcentistă.

Etapele Renașterii italiene	Limite cronologice
Prerenășterea	sfârșitul secolului XII – XIII
Renașterea timpurie	prima jumătate a sec. XV
Renașterea	a doua jumătate a sec. XV – prima jumătate a sec. XVI

Renașterea târzie	a doua jumătate a sec. XVI
Specificul culturii renașcentiste	
1. Creșterea interesului față de individ, recunoașterea valorii sale.	
2. Poetizarea imaginii unei persoane active, care combină interesele personale și sociale.	
3. Aprobarea înaltei destinații a omului în procesul de cunoaștere și transformare a lumii.	
4. Orientarea spre moștenirea antică.	
5. Redefinirea imaginilor și subiectelor creștine în conformitate cu provocările unei noi ere.	
6. Caracterul laic al culturii.	
7. Formarea realismului renașcentist, instruirea de cunoaștere a vieții reale în ceea ce privește aspectele sale spirituale.	

Reprezentanții etapei timpurii ai artei Renașterii italiene sunt: pictorul renașcentist Masaccio, sculptorul Donatello, arhitectorul Brunelleschi. Reprezentanții literaturii renașterii timpurii în Italia este considerat Francesco Petrarca, care a avut o contribuție semnificativă la dezvoltarea sonetului italian și Giovanni Boccaccio, care a dat genului nuvelei actualitate, conținut social și moral în romanul "Decameron". Printre pictorii Renașterii și Renașterii târzii cei mai renumiți sunt: Leonardo da Vinci, Raphael Santi, Michelangelo Buonarroti, Giorgioni, Titian, Paolo Veronese, Tintoretto ș.a.

Cele mai importante idei ale Renașterii – autodezvoltarea omului, posibilitatea de perfecțiune morală, obținerea libertății, capacitatea de a transforma lumea prin minte, suflet și creativitate.

Raphael Santi. Școala ateniană. 1511.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care sunt caracteristicile cheie ale culturii renașcentiste? **2.** Dați definiția de "Umanism". **3.** Activitatea căror creatori demonstrează trecerea de la Evul Mediu la Renaștere în Italia? **Activitatea de cititor. 4.** Amintiți-vă poeziile lui Dante Alighieri, F. Petrarca, W. Shakespeare. Cui au fost dedicate ele? Cum este redată atitudinea față de femeie în ele? **5.** Comparați structura sonetului Italian și englez. **Valori umane. 6.** Ce idei se afirmă în arta Renașterii? **Comunicarea. 7.** Găsiți argumente pentru susținerea tezei "Renașterea – revoluție spirituală în Europa. **Tehnologii moderne. 8.** Cu ajutorul Internetului găsiți informații despre 1-2 activiști italieni renașcentiști și capodoperele lor. Pregătiți o prezentare. **Lideri și parteneri. 9.** Lucrul în grup. Excursie virtuală în orașele – centre ale culturii Renașterii în Italia (Roma, Florența, Veneția, Vatican, Pisa ș.a. (*la elegere*)).

Dante Alighieri

1265 – 1321

Dante ne descrie nu numai locurile unde a trăit și pe unde a hoinărit. El descrie întreaga lume, întreaga mare locuință a omenirii...

I. Franko

Sunt nume despre care nu se poate să nu amintim, studiind literatura universală. Din lista acestor nume renumite, despre care se vorbește doar prin hiperbole (geniu, unic, măreț ș.a) face parte și Dante Alighieri.

Dante s-a născut în anul 1265 în orașul *Florența (Italia)* în familia nobilului Alighiero di Bellincione. Când avea 9 ani, a întâlnit pe stradă fetița vecinului Portinari, de vârsta lui – Beatrice. Această întâlnire a avut un rol foarte important în viața lui, deoarece el se îndrăgostește de ea și această dragoste o va purta în piept toată viața și chiar o va cânta în opera sa. Despre această fetiță, în haină purpurie, care este întruchiparea frumuseții eterne și feminității, Dante a povestit în prima sa colecție "Viața nouă" (1295). Poetul a scris despre modul în care a înflorit și revitalizat viața lui, iluminată de dragostea pentru Beatrice.

Pe parcursul vieții, Dante, a fost activ în viața publică din Florența. Poetul a apărat interesele diferitelor pături ale societății, a nutrit speranța pentru unificarea Italiei. Din cauza conflictelor politice Dante a fost exilat. A fost privat de dreptul de a locui în Florența și a simțit, după spusele lui, "cât de amară este pâinea străină și cât de greu este să urci pe trepte străine". Dante a vizitat multe orașe italiene căutând adăpost.

Casa – muzeu a lui Dante în orașul Florența (Italia)

A fost considerat, pe bună dreptate, inițiatorul limbii literare italiene, care, după spusele lui, poate fi cheia pentru unificarea Italiei.

Cea mai renumită operă a lui Dante este "Comedia" sau "Divina Comedie" – cu această denumire, opera a intrat în istoria literaturii universale, datorită lui Boccaccio, care o numește Divină.

Ultimii șase ani Dante i-a petrecut în orașul *Ravenna, Italia*, unde și-a încheiat drumul vieții la 14 septembrie 1321.

"DIVINA COMEDIE". Ideea și conținutul ideologic. Dante a început să lucreze asupra operei aproximativ în anii 1307 – 1313 și a finalizat-o în 1321, cu puțin timp înainte de moartea sa. Opera a fost publicată cu titlul "Divina Comedie", în 1555 la Veneția.

Folosind tradițiile literaturii medievale, poemul conține și idei ale Renașterii. Dante descrie starea sufletului uman după moarte, într-o formă simbolică și alegorică, dezvăluie modul în care sufletul ajunge în Infern, Purgatoriu sau Rai. Baza "Divinei Comedii" o constituie ideile creștine. Conform Bibliei omul are două vieți și două decese, fizice (corporale) și eterne (spirituale). Dar poetul depășește ideea medievală despre eterna natură umană. În centrul operei se află omul, care caută perfecționare spirituală pentru el și lume, cunoaște păcatul omenirii și caută o cale spre o viață nouă.

Scriitorul visa la mântuirea spirituală a omului și a lumii. El credea că, omul deja de pe pământ, trebuie să înțeleagă situația lui, comportamentul și faptele, să devină mai bun din punct de vedere moral.

Subiectul și compoziția. Subiectul principal este călătoria eroului în cealaltă lume. Această tehnică până la Dante a fost folosită de către artiștii proeminenți – Homer, Ovidiu și Virgil. În literatura medievală religioasă a existat genul ”viziune”, în care scriitorii descriu chinurile păcătoșilor în Iad sau viața dreptilor în Rai. Cu toate acestea la Dante ”călătoria sufletului după moarte” devine o imagine cuprinzătoare a Italiei contemporane și a întregii omeniri. Astfel ”Divina Comedie” este completată nu cu probleme mistice, ci reale, care au o semnificație filosofică.

Structura enormă a poemului este adesea comparată cu un templu, unde fiecare detaliu este cântărit și calculat cu precizie. În cele trei cantice ”Infern”, ”Purgatoriu” și ”Paradis” este redată lumea de dincolo așa cum și-o închipuia omul medieval. Dar poetul descrie această lume din punct de vedere al Renașterii, interpretând viața pământească și scopul ei spiritual.

Numărul simbolic ”trei” care întruchiează Sfânta Treime – este un plan conștient al scriitorului. Cele trei cantice conțin 33 de cânturi, iar în total, cu introducerea, în poem sunt 100 de cânturi terține. În fiecare parte sunt aproximativ același număr de versuri: ”Infern” – 4720, ”Purgatoriu” – 4755, ”Paradis” – 4758, iar în poem – 14233. Deci Dante a căutat armonia proporțiilor, numindu-se un ”geometru”. În operă este oglindită ideea de a restabili armonia în lume.

Concepția lumii în poem. În centrul lumii de artă în ”Divina Comedie” este Pământul. În emisfera nordică se află vârtoarea Infernului, centrul căreia este în mijlocul Pământului. În nouă cercuri ale Infernului suferă sufletele păcătoșilor. Este imaginea înfricoșătoare a defectelor și viciilor umane. În primul cerc (Limb) se află păgânii. Printre ei – Aristotel, Homer, Euripide ș.a. În cercul al doilea – cei care nu au păstrat fidelitatea căsătoriei (Francesco da Rimini, Paolo ș.a.); în al treilea cerc – nesăturații, în al patrulea cerc – avarii și risipitorii, în al cincilea – oamenii furioși și plictisitori ; cercul șase – adăpostul ereticilor, cercul șapte – asupritorii (aproapelui); în al optulea cerc – mincinoșii, ipocriții, hoții, falsificatorii, ispitorii ș.a.; în cercul al nouălea – trădătorii (Iuda, Brutus, Cassius ș.a.).

În emisfera sudică se află muntele Purgatoriului, înconjurat de ocean. Împreună cu Prepurgatoriul și Raiul pământesc există de asemenea nouă cercuri. În Prepurgatoriu se purifică sufletele morților, neîmpăcate cu biserica, acelora, care au murit subit. Există aici și valea căpeteniilor pământeni; în primul cerc – acei mândri, în al doilea – invidioșii, în al treilea – mâniașii, în al patrulea – leneșii, în al cincilea – avarii, în al șaselea – cei lacomi, în al șaptelea – adulterii. În Raiul terestru Dante este însoțit de Matelda, dar deja apare o viziune a Beatricei, care va însoți eroul până la Paradis. Beatrice este descrisă ca un simbol al iubirii nobile, deschizând eroului calea spre o iubire divină.

În jurul Pământului se învârt Soarele și planetele. Ele, în ”Divina Comedie”, formează nouă cercuri, unde se află Paradisul ceresc, în care trăiesc veșnic fericite sufletele celor drepți. Primul cer – Luna, al doilea – Mercur, al treilea – Venus, al patrulea – Soarele, al cincilea – Martie, al șaselea cer – Jupiter,

PLIMBARE LITERARĂ

De ce comedie și nu tragedie?

Dante și-a numit opera comedie conform retoricii timpului. Tragedie, în acele timpuri, era considerată poezia cu un stil rafinat, cu început interesant și sfârșit groaznic, scrisă în limba latină. Dar comedie era numită opera cu un final fericit, scrisă în limba populară.

”Divina Comedie” este creată într-un stil mediu, nu în latină, dar în limba maternă italiană. Pe parcursul secolelor Italia a fost împărțită în mai multe principate mici, de aceea pe teritoriul ei exista un număr mare de dialecte. Datorită ”Divinei Comedii” dialectul toscan a devenit baza limbii italiene literare.

D.R. Rossetti.
Întâlnirea lui Dante și Beatrice
în Paradis. 1853.

al șaptelea – Saturn, al optulea – stelele nestrămutate, al nouălea cer – cristalin sau ierarhii îngerești. Al zecelea cer este format de Empireu – locuința zeitășii, lumea veșnică.

În finalul operei eroul are o viziune dumnezeiească și în cele din urmă relevază ideea iubirii divine, ”ce conduce soarele și astrele”.

Alegorismul chipurilor și al imaginilor. Într-o scrisoare către K. Della Scalla scriitorul, a declarat că poemul lui trebuie să fie interpretat în patru aspecte. Primul aspect – *literal*, în care textul este perceput în sensul direct. Al doilea aspect – *alegoric*, atunci când, prin imagini și situații sunt ascunse evenimente ale lumii exterioare. Al treilea aspect – *moral*, care oferă o descriere a retrăirilor și pasiunilor sufletului uman, care se află întotdeauna între bine și rău, viață și moarte, Dumnezeu și diavol. Al patrulea aspect – *anagogic* (suprasensul), (din limba greacă cel care se ridică), adică *filosofic*. Potrivit concepției autorului, fiecare episod

poate fi înțeles în diferite sensuri.

Dante combină în opera sa personaje reale și fictive, personaje biblice și personaje din mitologia antică, figuri istorice și imagini fantastice. Toate acestea au făcut posibilă crearea unei panorame largi a existenței umane, în domeniul social și istoric, moral și filosofic. Scriitorul, pentru prima dată în literatură, a arătat o persoană reală și o umanitate reală. Binele și răul sunt descrise de către autor, nu abstract condiționat, dar prin exemple din viața reală și din istoria culturii mondiale. În același timp poetul a încercat să înțeleagă natura omului și a lumii din poziția veșniciei și a cosmosului. Autorul a încercat să înțeleagă în ce direcție se îndreaptă omenirea și dacă este posibil să o schimbe, să –i întoarcă pe oameni la calea spirituală, către Dumnezeu.

DEZVOLTAREA TRADIȚIILOR MEDIEVALE ÎN ”DIVINA COMEDIE”

Tradiții medievale	Tradiții Renascentiste în ”Divina Comedie”
Imagini din lumea cealaltă (viziuni, mistere ș.a.).	Călătoria eroului în lumea cealaltă dezvoltă problema vieții reale.
Ideea condamnării destinului uman, îndeplinirea voii lui Dumnezeu.	Ideea de perfecționare spirituală a omului și omenirii, căutarea adevărului divin în suflet și în lume.
Imaginea lumii, ca un tot întreg dat de Dumnezeu.	Ideea despre mișcarea Universului creat de Dumnezeu, posibilitatea dezvoltării lumii.
Conținutul alegoric al imaginilor și situațiilor.	Conform imaginilor și situațiilor alegorice, sunt ascunse probleme ale vieții pe pământ, critica societății, păcatele omului.
Simboluri creștine.	Simbolica creștină are ca scop aflarea adevărului, dezvoltarea spirituală a omului și a lumii.
Imaginea statică a lumii.	Forțele devastatoare ale Universului, după părerea lui Dante, sunt valorile morale.
Omul nu poate schimba nimic în lume.	Proclamarea măreției spirituale a omului, responsabilitatea morală, personală, pentru schimbările din viață și societate.

DIVINA COMEDIE (1307–1321)

Poem

(Fragmente)

INFERNUL

Cântul întâi

Comentarii

În cântul întâi al operei este prezentat un personaj original – nu un om, ci spirit (sau suflet), care începe călătoria în lumea de dincolo. Eroul avea 35 de ani, când a ajuns în pădurea întunecată - *"la jumătatea drumului din lumea pământescă"* (durata medie a vieții pe timpul lui Dante era de 70 de ani). Astfel eroul liric s-a pierdut într-o pădure întunecată care reprezintă modul de viață umană, plin de erori și rătăcirii. Fiarele sălbatice, care îl împiedică, întruchiează viciile umane. În același timp contemporanii lui Dante au recunoscut în imaginile simbolice ale fiarelor activității din acele timpuri, oponenții politici ai poetului, regele Franței și Papa de la Roma. Eroul a fost salvat de la fiare de Virgil, primind în acest fel rolul de salvator al antichității și înțelepciunea divină (Virgil este venerat în Evul Mediu, deoarece a prezis venirea lui Hristos). Poetul roman îi promite lui Dante, (adică sufletului lui), să-i arate Infernul, iar mai departe să-l transmită *"unui suflet mai demn decât mine"* – Beatrice.

1	Pe calea vieții-ajuns la jumătate, Mă regăsiu într-o pădure-obscură, Căci drumul drept lăsasem a-l străbate.	25	Așa și eu, ca varga tremurând, Privii în urmă valea-mpădurită Ce n-a cruțat pe nimeni viu nicicând.
4	Nu-i lesne, vai, a spune-n ce măsură Era de cruntă, deasă și-ncălcită, Că și-azi tresar când gândul ei mă fură!	28	Mi-am tras puțin suflarea vlăguită Și-am prins să urc, punând temei mai tare Pe talpa ce-ndărăt era proptită.
7	Cu prea puțin e moartea mai cumplită; Dar până-a spune cum am dat de bine, Voi depăna pățită cu pățită.	31	Ci iată că-ncepând să sui, îmi sare În față o panteră iute foarte, Bălțată toată cât era de mare.
10	Nu-i chip să deslușesc cum se cuvine Intrarea-n ea, căci somnul mă răpise De cum lăsasem drumul bun a-l ține.	34	Cum nu se da din calea-mi la o parte, Ci mă mâna-ndărăt cu-a ei privire, Fu cât pe-aci să fug, speriat de moarte.
13	Dar mi-amintesc că pasul meu se-oprise Unde sfârșea pădurea-nfricoșată Și-un deal semeț în față-mi răsărise;	37	Stăteau în ceruri zorii a mijire Și soarele suia cu-aceleași stele, Ce-l însoțeau când veșnica iubire,
16	Privind în sus, spinarea lui scăldată Mi se vădi de-a astrului lumină Ce calea dreaptă pururi ne-o arată.	40	Urni dintâi splendorile acele; Ai zilei zori și dulcea primăvară Dădură nou temei speranței mele.
19	Simții atunci cum inima-mi se-alină De spaima ce-n adânc o pătrunsese În noaptea-aceea de amaruri plină.	43	Că pot scăpa de-acea târcată fiară; Dar nu-ntr-atât să nu mă înspăimânte Un leu ivit să-mi taie calea iară.
22	Și ca și cel ce din talazuri iese Și înapoi se uită,-abia suflând, Prin ce noian primejdios purcese,	46	Acesta mai că sta să își implânte În mine colții, crud la-nfățişare, Făcând văzduhul tot să se frământe.

- 49 Și o lupoaică jigărită care
Părea în schimb de pofte-mpovărată
Și-aduse multor neamuri întristare,
- 52 Aceasta, cu privirea-i încrunțată,
Îmi risipi de tot nădejdea bună
De-a mai răzbi pe culme vreodată.
- 55 Și ca și cel ce bucuros și-adună
Comori, iar dacă vremea le prefăce
În scrum, ajunge jalea să-l răpună,
- 58 La fel și eu, căci fiara nu-mi da pace,
Ci m-alunga, fâșie cu fâșie,
Pe unde-n veci lumina zilei tace.
- 61 Și cum zăceam în locul de urgie,
Un stat de om a prins să mi se-arate,
De când tăcuse mut părând să fie.
- 64 Când îl văzui pe-acea pustietate,
Strigai la el: „Îndură-te de mine,
De-ai fi tu om sau doar nălucă poate!“.
- 67 „Nu-s om“, răspunse, „dar am fost ca tine;
Părinții mei în Mântova-au trăit,
Sânge lombard curgându-le prin vine.
- 70 Târziu sub Iulio eu m-am zămislit,
Și cum în Roma lui Augúst am stat,
Doar zei ce mint pe lume-am pomenit.
- 73 Poet am fost de fel și l-am cântat
Pe-al lui Anchise vrednic fiu, ce marea
O străbătu, când Troiei foc i-au dat.
- 76 Dar tu, de ce te-ndupleci cu pierzarea?
De ce n-apuci spre piscul de lumină
Ce-i prin temei a toată desfătarea?“.
- 79 „Virgil ești oare,-acea fântână lină
Ce izvorăște fluvii de cântare?!“,
Rostii, cu vocea de sfială plină.
- 82 „O, tu, lumina barzilor cea mare,
Zălog să-mi fie râvna ce mereu
Am pus-o-n studiul tău, fără-ncetare!
- 85 Tu ești maestrul și-autorul meu;
De-s lăudat, din stihurile tale
Plăcutul stil l-am fost deprins și eu.
- 88 Privește fiara ce m-a-ntors din cale
Și-ajută-mă, vestite-ntre-nțelepți,
Căci tremur tot de groaza feței sale!“.
- 91 „Pe alte căi se cade să te-ndrepti“,
Răspunse el, văzând că-ncep a plânge,
„De vrei să-ți porți departe pașii drepti“;
- 94 Căci fiara ce acum nădejdea-ți frânge
Nu lasă om să-i treacă dinainte,
Ci-n colții ei pe orișicine-ar strânge;
- 97 Din fire rea, nicicând nu se dezmințe
Și-o stăpânește-o poftă-așa nebună
Că-i e, mâncând, mai foame ca-nainte.
- 100 Ea cu dihanii multe se-mpreună,
Și încă-or mai urma, până-o să vie
Copoii care-n chinuri s-o răpună.
- 103 El n-o pofti luminează ayuție,
Ci cuget drept, iubire și onoare,
Iar neamul dintre Feltre o să-i fie,
- 106 Salvând Italia, biata, pentru care
Eurial și Niso-au fost să piară,
Și Turnus, și Camilla-ntre fecioare.
- 109 De prin cetăți goni-va cruda fiară
Și în infern pe veci o s-o înecă,
De unde pizma-a asmuțit-o afară.
- 112 Pe unde eu gândesc a te petrece
Urmează-mă și bine o să-ți fie,
Căci pragul celor veșnice l-om trece;
- 115 Vei auzi și vei vedea-n urgie
Cum plâng acei care-au trăit odată
Și-și roagă-a doua moarte să le vie.
- 118 Yedea-vei și pe cei ce se desfătă
În flăcări, la nădejdea că or sui
Și ei cândva în ceata-mbucurată.
- 121 Spre care-apoi să urci de vei voi,
Mai vrednic duh ca mine te-o purta:
În grija lui atunci te-oi părăsi.
- 124 Cum eu fusei străin de legea sa,
nu vrea-mpăratul slavei ca prin mine
să între în cetatea-i cineva.
- 127 De-acolo cârma lumii-ntregi o ține
Și-acolo-i tronul lui, mai sus de toate:
Ferice-i cel pe care-l ia la sine!“.
- 130 I-am zis atunci: „Te-ndură și mă scoate,
Pe Dumnezeu ce ț-a fost străin,
De-aici și din mai rea osândă poate;
- 133 Pe unde zici, îngăduie-mi să vin,
Să văd și poarta lui Sân Petru, și
Pe cei ce spui că-ndură veșnic chin!“.
- 136 Și-o luai pe urma lui, de cum porni.
(Traducere de Răzvan Codrescu)

În al doilea cerc al Infernului Dante a plasat personajele reale și fantastice – sufletele păcătoase ale oamenilor, care comit adulter, au murit din cauza iubirii. Aici și Semiramida – legendara regină asiriană, văduva regelui Nina, care a emis legea, ce permitea căsătoria între rude apropiate (prototipul ei istoric – regina asiriană Sammuamat, care a trăit în sec. IX înaintea erei noastre). Dante o numește "trădătoare" și o condamnă la chinuri. Aici și "victima nefericită a iubirii" - regina Cartagina, văduva Siheya, care s-a sinucis, când a plecat de la ea Eneu. Și Cleopatra – regina Egiptului, iubita lui Iulius Cezar și a lui Mark Antonio (anii 69-30 î.e.n.). Luată prizonieră de Octavian, ea și-a pus capăt zilelor, lăsându-se mușcată de șarpe. Și Elena, "ce-a iscat turbatul război purtat atâta vreme-n van, și-n luptă mort, Ahile, neînfricatul".

În al doilea cerc al Infernului eroul lui Dante se întâlnește cu faimoșii luptători ai războiului Troian – Ahile, Paris, și eroul medieval al romanului din sec. II – Tristan, care s-a îndrăgostit de Izolda, soția suzeranului său – regele Mark. Printre păcătoși se află și o pereche de contemporani ai lui Dante – Francesca da Rimini și iubitul ei Paolo. Eroul a dorit să vorbească cu ei, vrând să afle de ce au nimerit în Infern. În cântul V se întruchiează fapte istorice reale. Francesca, fiica lui Guido da Polenta, seniora Ravenni, aproximativ în anii 1275, s-a căsătorit cu Janciotto Malatesta, pe care nu-l iubea. Când Janciotto a aflat că Francesca s-a îndrăgostit în fratele lui mai mic Paolo, i-a ucis pe amândoi.

1	Din primul brâu am coborât astfel în cel de-al doilea, ce mai strimt rotește, dar chin mai mare adăpostește-n el.	25	Simțeam acum vuind ca o pădure scrâșniri și geamăt strânse dimpreună, ce se roteau prin tainițele sure,
6	Acolo-n prag stă Minos și rânjește, greșeala cată, iar apoi, turbat, precum 'și-nvârte coada lui, menește.	28	pe unde-n veci nici soare nu-i, nici lună și-ntreg văzduhu-întărâtat tresare și muge surd ca marea pe furtună.
7	Ajuns în față-i, duhul blestemat de-a fir-a-păr greșeala-n văz și-aruncă, iar el ce-i priceput întru păcat	31	Drăcescul iureș care-n veci nu moare pe morți îi poartă-n voia lui, orbește, și crunt îi zbate-n apriga voitoare.
10	I-alege loc în iad și-i dă poruncă de câte ori cu coada-ncinge laț, atâtea brăuri să scoboare-n stâncă;	34	Iar când vântoasa-i smulse și-o pornește, țâșnesc strigări și vaier lung pe vale și blesteme spre – cel ce zămislește.
13	în față-i veșnic mulți sunt adunați și rând pe rând ajung la sorocire, grăiesc, aud și-n fund sunt aruncați.	37	Văzui atunci că pe-astă cruntă cale sunt osândiți cei ce-au robit în gând puterea minții poftelor carnale.
16	„O, tu, ce calci lăcașul de mahnire, strigă spre mine gros, când mă zări, curmându-și silnic crunta lui menire,	40	Și cum pe-aripi se lasă rând pe rând fugind de toamnă păsări călătoare, la fel și ei se lasă duși de vânt,
19	au cui te-ncrezi? Ferește-ți pașii aci! Să nu te-nșele pragul larg. Păzea!" și-atunci maestrul: „Minos, nu răcni!	43	În sus, în jos, de-a valma, fără stare, și-n veci sunt puși să se-nfășoare-n caier, și-n veci sortiți să geamă și să zboare.
22	Nu pune-opreliști tu în calea sa; aceasta-i vrerea-n ceruri sus; s-o-ndure se cade omul. Alta nu-ntreba."	73	Și-am zis: „Poete,-aș grăi din ceată pe-aceia doi ce strânși la zbor se-mbie și ca și fulgul de ușori se-arată".

- 76 „Aproape, spuse, când vor fi să fie,
pe dragostea ce le-a săpat mormântul
îi roagă să se-apropie și-au să vie“.
- 79 Abia-i împinse-n preajma noastră vântul
și-am zis: „Grăiți, de nu vă-mpinge zorul,
o, inimi frânte, și vi-e dat cuvântul.
- 82 Precum hulubii, când îi mână dorul
de cuibul dulce, – ntind aripi ușoare
și-aceeași vrere le grăbește zborul,
- 85 așa și ei spre noi, din ceata-n care
Didona stă, prin iureșu-învrăjbit,
atâta foc pusesem în strigare.
- 88 „O, suflet bun și nobil ce-ai trudit
s-ajungi aici, noi ce pământu-odată
cu-al nostru sânge-n lume-am înroșit,
- 9 de nu ne-ar fi vrăjmaș cerescul tată,
noi l-am ruga să-ți deie moarte-ușoară,
căci milă ai de soarta ce ni-e dată.
- 94 De vrei s-ascuți povestea noastră-amară
ori să ne-ntrebi, te-om asculta și-om spune,
până ce vântul nu se-ndeamnă iară.
- 97 Cetatea-n care m-am născut pe lume
pe țarm adastă unde Padul moare
cu-ai săi, și apa și-o revarsă-n spume.
- 100 Iubirea care-n cei aleși tresare
îl prinse-n mreji cu-a mea făptură, moartă
în chip ce și-azi, când mi-amintesc, mă doare.
- 103 Iubirea care pe iubiți nu-i iartă
de chipu-i drag pe veci m-a-nlănțuit,
încât, cum vezi, nu-i chin să ne despartă.
- 106 Iubirea-aceeași moarte ne-a sortit:
străfund de iad pe ucigaș l-așteaptă“.
Astfel grăi. Și cum ședeam măhnit
- 109 de-a lor osândă tălmăcită-n faptă,
lăsa-i obrazu-n jos, către pământ,
pân’ce Virgil: „Ce ai?“ rosti în șoaptă.
- 112 Târziu, când glasu-mi se rosti-n cuvânt:
„O, câte vise și ce dor de viață
i-a-mpins, grăii, pe aceștia spre mormânt!“
- 115 Și-ntors spre ei: „Francesca,-am spus, pe față
mi-așterne lacrimi dorul tău și chinul;
ci spune-mi tu, pe când erați în viață
- 118 și încă dulce vă era suspinul,
cum de v-ați prins în mreaja de ispite
și dragostei i-ați cunoscut veninul?“
- 121 „Nu-i chin mai mare-n vremi nenorocite
decât — răspunse-n lacrimi și păli —
să-ți amintești de clipe fericite.
- 124 Și-o știe domnul tău. Dar de mă-mbii
să-ți spun dorința cum ne-a-nvins treptat,
suspîn și grai rostind voi împleți.
- 127 Cîteam odată cum l-a subjugat
pe cavalerul Lancelot iubirea;
singuri eram și fără de păcat.
- 130 Adesea-n taină ne-am surprins privirea
și-același gând obrajii ne-a pălit;
ci-un singur vers ne-a biruit simțirea.
- 133 Când am citit cum zâmbetul râvnit
i-l sărută pe gură Lancelot,
acesta ce mi-e în veci nedespărțit.

Traduceri ucrainene a "Divinei Comedii"

Remarcabila operă a lui Dante a fost tradusă în limba ucraineană la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. Primul a tradus "Divina Comedie" părintele Paul Shtokalcko, dar lucrarea sa nu a ajuns până în zilele noastre. Ivan Franko, Volodimir Samoilenko, Vasyl Barka, Mihailo Dray-Hmara și alți scriitori au tradus de asemenea unele cânturi din poem, dar nu toate traduceri lor s-au păstrat. Prima traducere a tuturor celor trei părți ale lucrării a făcut-o Petro Karmansky, în 1950 (în 1956 a fost publicată doar prima parte a lucrării, editată de Maxim Râlski). Traducerea completă a celor trei cantice a făcut-o Evghen Drobiazko, în anul 1976 și Maxim Striha în anii 2013 – 2015.

136 „Mă sărută și-un freamăt era tot;
de-atunci nicicând n-am mai citit'nainte
căci pentru noi fu cartea Galeot“.

139 Și-n timp ce unul se rostea în cuvinte,
celălalt plângea astfel încât, dovadă
că-mi frânse mila grai și simțăminte,

142 Căzuți cum numai morții pot să cadă.
(Sursa *Internet*)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Identificați conceptul de idei al "Divinei Comedii". **2.** Ce rol a avut Dante Alighieri în istoria literaturii universale și în formarea limbii literare italiene. **3.** Argumentați că "Divina Comedie" este un poem lirico – epic. De ce a fost numită comedie? **Activitatea de cititor. 4.** Selectați din primul cânt fapte din biografia și activitatea lui Virgil. **5.** Descoperiți conținutul simbolic – alegoric al imaginilor din primul cânt: pădure întunecată, leopard, leu, lupoaică. **6.** Alegeți din listă cuvintele care pot caracteriza eroul "Divinei Comedii": *poet, meșteșugar, filosof, Dante, spirit, suflet, meșter, pământean, nobil, țaran*. Explicați și argumentați. **Valori umane. 7.** Determinați scopul călătoriei eroului în lumea cealaltă. **8.** Dovediți că Dante - este ultimul poet al Epocii Medievale și primul poet al Renașterii. **Comunicarea. 9.** Discuție "De ce eroul "Divinei Comedii" a pierdut cunoștința după povestirea Francescăi?" **Noi – cetățeni. 10.** Exprimați-vă părerea "Dacă Dante ar fi trăit în timpurile noastre, în care cercuri ar pune el contemporanii noștri?". Argumentați. **Tehnologii moderne. 11.** Desenați o diagramă a structurii lumii în "Divina Comedie". Comentați și comparați cu noțiuni moderne despre lume. **12.** Ascultați pe Internet un fragment din poemul simfonic al lui Ceaikovski "Francesca da Rimini". Exprimați-vă părerea despre muzică. **Expresii creative. 13.** Scrieți o compunere pe tema: "Iubirea care pe iubiți nu-i iartă..." **Lideri și parteneri. 14.** *Lucrul în grup.* Imaginați-vă că lucrați la o enciclopedie, care este dedicată "Divinei Comedii". Scrieți un articol pe una din temele: 1) *imagini antice*; 2) *imagini creștine*; 3. *imagini istorice*; 4) *imagini autobiografice*. **Mediu și siguranță. 15.** Dante avea planul lui pentru salvarea umanității și a lumii. Cum credeți, este actual pentru zilele noastre? **Învățăm pentru viață. 16.** Cum înțelegeți termenul creștin "păcat"?

CONCLUZII

- Dante – este o personalitate de tranziție din Evul Mediu până la Renaștere.
- În "Divina Comedie" se redă călătoria eroului în lumea cealaltă, dar, după un subiect fantastic, sunt ascunse probleme morale, actuale și sociale ale omenirii.
- Eroul lui Dante încearcă să găsească o cale pentru purificarea spirituală a oamenilor și să-i conducă spre o dragoste divină.

"COMEDIA DIVINĂ" DANTE ÎN PICTURĂ, SCULPTURĂ ȘI MUZICĂ

Căutarea sensului existenței umane în univers a făcut ca "Divina Comedie" să devină contemporană pentru orice epocă.

Tabloul lui **D. di. Mikelino** îl descrie pe Dante din "Divina Comedie" la intrarea în Infern.

D. Di Mikelino. Catedrala din orașul Florența. 1465

E. Delacroix, Barca lui Dante (Dante și Vergiliu). 1822. Luvru din orașul Paris.

S. Dalí. Ilustrații la "Divina Comedie" Dante. 1950 - 1960.

Ascultați un fragment din simfonia lui P. Ceaikovski "Francesca da Rimini".
Descrieți-vă sentimentele. Cum se referă aceasta la textele lui Dante.

Renumitul pictor francez al sec. XIX-lea **E. Delacroix**, în faimoasa sa pictură "Dante", a reprodus simbolic imaginile păcătoșilor, care încearcă să se salveze. Numele lucrării este de asemenea simbolic, pentru că bărcile sunt de obicei asociate cu începutul vieții. De asemenea pe barcă, conform mitologiei, se îndreaptă în lumea cealaltă.

Apogeul artei grafice a renumitului pictor suprarealist spaniol, al secolului al XX, **S. Dalí**, sunt considerate ilustrațiile "Divinei Comediei". El a creat 100 de gravuri colorate (1950 -1960).

Care din reproducerile operei lui Dante în pictură ți-a plăcut cel mai mult. Exprimați-vă părerea?

În opera renumitului compozitorului maghiar al secolului al XIX –lea **F. List** "Divina Comedie", ocupă un rol important. Pe baza lucrărilor lui Dante el a scris sonata "După citirea lui Dante" și simfonia la "Divina Comedie". În sonata lui F.List se cântă dragostea ca una dintre cele mai frumoase emoții umane.

Renumitul compozitor rus de origine ucraineană **P. Ceaikovski** a creat un poem simfonic pentru orchestra "Francesca da Rimini" bazat pe subiectul "Divinei Comedii" a lui Dante (cântul V "Infernul"), care se referă la iubirea tragică a lui Paolo și Francesca. Premiera operei a avut loc în 1877 la Moscova.

W. von Culbah, F. List. 1856

M. Cuznetsov, P. Ceaikovski, 1893.

ANGLIA

RENEȘTAREA ÎN ANGLIA.

Renașterea engleză a creat un mod de viață, care este impregnat de pasiuni înflăcărâte, rudimente necontrolate și probleme de actualitate.

Z.Chiriliuc

Contextul culturii umaniste în Anglia a început să se formeze în sec. XIV –lea. Asupra specificului englez renașcentist a influențat evenimentele istorice turbulente: războiul de 100 de ani (1337 – 1453), războiul rozelor (1455 – 1485), răscoalele populare și Reforma. Dezvoltarea literaturii engleze în acel timp era lentă, deoarece în Evul Mediu, după invazia normandă limba oficială în Anglia a devenit limba franceză, iar poporul vorbea și crea în dialectul anglo-saxon.

Formarea limbii literare engleze bazată pe dialectul din Londra, a influențat formarea literaturii engleze în epoca Renașterii. Fondatorul renașterii engleze este considerat scriitorul Geoffrey Chaucer (aproximativ în anii 1340 – 1400). Ca și în opera lui Dante, în opera lui Geoffrey Chaucer au fost folosite tradiții medievale, dar în același timp s-a format și o nouă viziune renașcentistă. Atenția și compasiunea față de om, dezvăluirea amănunțită a lumii interioare a omului, în opera lui Geoffrey Chaucer atestă trecerea literaturii Angliei la o nouă perioadă.

Frontispiciu
"Povestirile
din Canterbury", Geoffrey
Chaucer, 1478.

Teatrul "Globus"

PLIMBARE LITERARĂ

Un fenomen notabil în literatura Angliei, în epoca Renașterii, erau teatrele publice. Ele aveau o componentă constantă de realizatori și dramaturgi, care de multe ori deveneau și actori. Aceste teatre au fost disponibile pentru toate păturile societății. Cenzura de atunci interzicea înscenarea fragmentelor din viața actuală, dar piesele, într-o oarecare măsură, erau legate de problemele vieții de atunci. Pentru prima dată, un astfel de teatru, a fost construit în 1576, de către J. Burbaghe, care a devenit conducătorul trupei. Mai târziu au fost deschise încă câteva teatre: "Rose Theatre"; "Globe Theatre" (1599) și "Hope Theatre" (1613). Cel mai renumit teatru din perioada elizabetană a fost teatrul Globe ("Globe Theatre"), care a fost recunoscut ca cel mai mare teatru din Londra. Clădirea teatrului Globe avea o formă hexagonală, cu un acoperiș de paie. Denumirea a primit-o de la statuia lui Hercule care ținea globul pământesc pe umere. Anume de acest teatru a fost legată soarta lui Shakespeare. Pentru teatrul Globe el a scris 37 piese de teatru. Conform tradițiilor, artistul din acele timpuri folosea subiectele legendare istorice, dar lucrările sale au fost foarte aproape de public datorită problemelor desfășurate în ele. Eroii pieselor shakespeariene vorbeau într-o limbă vie, activau conform situației și erau lipsiți de unicitate, de aceea nimeni nu rămânea indiferent. Datorită lui W. Shakespeare, dar și talentului tragician R. Burbaghe, fiul fondatorului teatrului și comicul W. Kemp, teatrul „Globe” la acel moment era cel mai bun din Anglia. În 1612 W. Shakespeare a părăsit Londra, iar cu un an mai târziu, în urma unei împușcături, din arma teatrului, teatrul a ars. În flacără au ars multe manuscrise ale pieselor lui Shakespeare.

G. Golbeyn
Portretul lui Thomas Moor.
1527.

Alt reprezentant al perioadei de trecere a fost *Thomas Malory* (1416-1471), care a scris romanul ”Moartea lui Arthur”, unde au fost colectate legende de cavalerie despre regele Arthur și fraternitatea Mesei rotunde. Regele Arthur, în viziunea lui T. Malory, apare ca proprietar al Europei, dar cavaleria desăvârșită moare în cearta feudală. Această operă este ca un rămas bun de la cultura cavalerismului medieval.

Un renumit creator al Renașterii timpurii engleze a fost *Thomas More* (1478 – 1535), autorul celebrei cărți ”Utopia”, care reflectă visul scriitorului despre o societate ideală.

În epoca Renașterii engleze s-a dezvoltat proza, poezia și dramaturgia. Formarea culturii orășenești este însoțită de dezvoltarea teatrului. De-a lungul timpului deja răspândite, în epoca Evului Mediu, miracolul, misterul și moralitatea, au fost înlocuite de operele artiștilor profesioniști. Acest lucru a contribuit la apariția geniului W. Shakespeare (1564 – 1616). Predecesorul său a fost dramaturgul *Cristopher Marlowe* (1564 – 1593). În dramele sale ”Tamerlan cel Mare”, ”Evreul din Malta”, ”Povestea tragică a doctorului Faust”, întruchipează o nouă imagine a eroului titanic, a omului cu pasiuni puternice și ambiții mari. K. Marlowe a jucat un rol important în dezvoltarea dramaturgiei renascentiste, nu întâmplător unii oameni de știință, l-au numit autorul pieselor shakespeareiene. Aceasta este doar o versiune a dificilei ”întrebări shakespeareiene”.

Teatrul englez în epoca Renașterii, de multe ori era o arenă de luptă politică și socială, locul ciocnirilor ideologice din acea vreme. În urma acestei lupte, la mijlocul sec. al XVII-lea, pentru teatrul englez au venit vremuri grele. În 1644, datorită ordinului Parlamentului britanic, piesele de teatru au fost interzise. Actorii erau urmăriți și supuși pedepsei publice. Deoarece teatrul a decăzut, manuscrisele și documentele au fost distruse nu s-au păstrat date din biografia lui Shakespeare. Abia în sec. XVIII a început procesul de renaștere, a apărut interesul pentru studierea lucrărilor lui Shakespeare – cel mai strălucitor reprezentant al Renașterii engleze.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Numiți limitele cronologice ale Renașterii engleze și reprezentanții remarcabili. **2.** Ce genuri și specii literare s-au dezvoltat în perioada Renașterii engleze? **Tehnologii moderne. 3.** Folosind Internetul pregătiți un aviz despre unul dintre reprezentanții culturii renascentiste engleze (*la alegere*). **Expresii creative. 4.** Pregătiți un discurs pe tema : ”Importanța limbii la dezvoltarea literaturii artistice. Folosiți informațiile despre Renașterea italiană și engleză, precum și cunoștințele din istoria dezvoltării literaturii ucrainene. **Lideri și parteneri. 5. Lucrul în grup.** Pregătiți un comentariu despre evenimentele istorice din perioada Renașterii engleze: a) războiul de 100 de ani (1337 – 1453), b) războiul rozelor (1455 – 1485), c) Reforma, d) interzicerea pieselor de teatru. **Învățăm pentru viață. 6.** Definiți rolul teatrului în viața omului modern și al societății. Exprimați-vă părerea despre repertuarul teatrului, în care ați fost. Propuneți 1-2 piese care ar cointeresa tineretul. Argumentați.

William Shakespeare

1564–1616

Anume Shakespeare ne-a convins că lumea mică a inimii este fără sfârșit, mai profundă și mai bogată decât spațiul cosmic.

R.Emerson

Despre Shakespeare se știe foarte puțin. Faptele care au ajuns până în zilele noastre, sunt bazate pe câteva amintiri ale nașterii sale, căsătoriei și succesele sale în domeniul dramaturgiei.

W. Shakespeare s-a născut la 23 aprilie 1564 în Stratford-on-Avon (Anglia). El a fost al treilea copil în familia lui John și Mary Shakespeare. Tatăl său a fost comerciant, executor judecătoresc și membru al municipalității, mai târziu a sărăcit și a pierdut aproape toată averea. Probabil, că William a învățat la liceul local, unde a studiat operele clasicilor latini. Nu a fost înscris la universitate, pentru că în acel timp tatăl lui avea datorii mari și nu i-a putut plăti fiului învățământul superior. La optsprezece ani W. Shakespeare s-a căsătorit cu fiica unui fermier, Anne Hetevey, care i-a născut trei copii. Mai târziu a părăsit familia în Stratford și a plecat la Londra în căutarea unei vieți mai bune.

Evenimentele anilor următori din viața lui Shakespeare, până la apariția unor înregistrări, care mărturisesc despre succesele sale la Londra ca actor și dramaturg, rămân un mister. Potrivit unor mărturii el a fost coproprietar al celebrei trupe de teatru, de care avea grijă lordul Chamberlain. În anul 1590 W. Shakespeare a început a lucra cu trupa de teatru a lui J. Burbaghe. Lucrul în cadrul trupei de teatru era imens: în afară de rolurile, care le juca pe scenă, el scria câte 2-3 piese pe an, care luau foarte mult timp. În timpul regelui Iakov I, trupa din care făcea parte Shakespeare a obținut statutul de trupă regală. Când a fost deschis teatrul "Globe", W. Shakespeare a fost cofondator, ceea ce i-a dat posibilitatea să-și îmbunătățească situația financiară.

La sfârșitul anului 1590 popularitatea și succesul i-au permis lui Shakespeare să-și cumpere o casă mică în Stratford, să câștige titlul de gentelman și să obțină dreptul la emblema personală.

Inovațiile în dramaturgia shakespeareiană

Teatrul shakespeareian se deosebea de etapele precedente și viitoare ale dezvoltării dramaturgiei. Ce îl deosebește de alte evenimente artistice? În primul rând, în piesele shakespeareiene se vorbește nu despre anumite persoane și situații specifice, dar despre modul general de viață ("o viziune a vieții", după spusele lui Aniksta). Problema universului, metaforele vieții sunt puse la baza multor opere shakespeareiene. În al doilea rând, în operele lui W. Shakespeare personajele trăiesc și gândesc nu așa ca oamenii obișnuiți, dar conform ideii care o întruchipează: bine sau rău, iubire sau ură, jertfă și pedeapsă, căutarea unui sens superior sau îndepărtarea de el.

În al treilea rând, în piesele shakespeareiene este urmărită sinteza principiilor epice și lirice. Povestirea unor evenimente emoționante se îmbină cu numeroase monologuri și dialoguri, descrieri ale naturii și remărcile autorului, în care se dezvăluie adâncimea emoțiilor, lumea spirituală și emoțională. În al patrulea rând, cele mai bune personaje shakespeareiene Romeo și Julieta, Hamlet, regele Lear ș.a.) intră în conflict cu lumea răului, trecând prin suferințe grave și încercări mor, dar păstrează lumina adevărului, iubire și umanitate.

Portretul elizabetan.
Poate
că singurul portret
din timpul vieții
lui Shakespeare.

Pe scena teatrului "Globe" au avut loc premierele comediilor "Cum vă place" (1599) "A douăsprezecea noapte" (1599), piesele istorice "Henric al IV-lea" (1597), "Henric al V-lea" (1598); renumitele tragedii – "Hamlet" (1603), "Otello" (1604), "Regele Lear" (1605), "Macbeth" (1606) și piesele, dedicate Romei Antice, – "Iulius Caesar" (1599), "Antoni și Cleopatra" (1607).

În jurul anului 1610 Shakespeare a revenit la Stratford, unde a creat mai multe piese romantice și tragicomedii – "Tsimberin" (1609), "Poveste de iarnă" (1610), "Furtuna" (1611).

W. Shakespeare a murit în anul 1616. A fost înmormântat la biserica Sfânta Treime din Stratford, care s-a păstrat până în zilele noastre.

Piesele lui W. Shakespeare sunt traduse în ucraineană de Leonid Grebinca, Maxim Râlskii, Grigorii Cociur, Irina Steșenko ș.a.

TREI PERIOADE ÎN OPERA LUI SHAKESPEARE

Prima perioadă 1590 – 1600	Perioada a doua 1601 – 1608	Perioada a treia
"Comedia erorilor", "Doi tineri din Verona", "Visul unei nopți de vară", "Romeo și Julieta", ș.a.	"Hamlet – prințul Danemarcei", "Othello", "Regele Lear", "Macbeth", "Antoni și Cleopatra" ș.a.	"Pericl", "Poveste de iarnă", "Furtună" ș.a.

"HAMLET, PRINȚUL DANEMARCEI,, LEGENDA PRINȚULUI AMLET. Este cunoscut faptul, că William Shakespeare nu a inventat subiectele pentru operele sale, ci le-a luat din legende și cronici. El nu a fost niciodată în Danemarca, dar acolo au dat spectacole prietenii lui, actorii engleji. Ei au adus povestea legendară despre prințul danez Amlet, care a descris-o istoricul din sec. XII S. Gramatic în cartea sa "Acțiunile danejilor".

După spusele lui S. Gramatic, conducătorul Iutlandiei a fost ucis de fratele său Feng, care s-a căsătorit mai târziu cu soția acestuia. Tânărul prinț Amlet, fiul celui omorât, a decis să se răzbune. Pentru a câștiga timp și fără să provoace suspiciune Amlet s-a prefăcut nebun. În cuvântările sale era un subtext ascus, dar nimeni nu-l înțelegea și nu-l asculta. Prietenul lui Feng au decis să verifice dacă Amlet este nebun sau nu, dar Amlet l-a ucis și, mințindu-i pe toți s-a căsătorit cu fiica regelui

Cine e Shakespeare?

A existat el oare?
Învățaților le lipsesc cuvintele,
Căci multe capuri învățate
i-au purtat perucile.
Cine e Shakespeare?
Și ce înseamnă nemurire?
Când omenirea toată îi cunoaște sonetele.
Artistul trebuie să moară uneori,
Pentru a-și câștiga faimoasa nemurire.
Și cine profunzimea slavei o cunoaște
și a dreptății străină clătinare?
Poporul
Care a dat naștere

și lui Șevceko și poate lui Shakespeare,
Ca un simbol al veșniciei sale.
Iar creatorul - a zilei barieră o înfrânge,
Dac-a trăit destoinic el în viață.
Sunt personaje vii și nu mai sunt
În lume spectatori neimplicați.
Ideile profunde rămân ascunse-n timp
Ca ceața ce învăluie marea munți după
o ploaie.
A fost și Hamlet și popor englez,
deci a existat desigur și Shakespeare.

Vitalii Korotici

Angliei și a revenit la Iutlandia. În final el l-a omorât pe Feng și pe toți curtenii, care l-au trădat pe el și pe tatăl său.

După cum am observat, Amlet din Evul Mediu – este un om destul de brutal în acțiunile sale și în atingerea scopului. Subiectul medieval a fost o poveste tipică de răzbunare. Dar în tragedia lui W. Shakespeare nu este așa, deși la baza ei a stat aceeași legendă. Dramaturgul dă propria sa interpretare a lui Hamlet, întruchipând în ea căutările filosofice. Din drama – răzbunare "Hamlet" devine o tragedie filosofică, în care este descrisă lumea complexă și tragică în care omul caută să găsească răspunsuri la întrebări foarte dificile și părerea proprie în lupta împotriva răului.

Regatul danez ca un simbol. "Hamlet, prințul Danemarcei" – o tragedie a personalității umane, care se confruntă cu o alegere între bine și rău, viață și moarte, adevăr și minciună, dragoste și ură. Regatul Danez în întruchiparea lui Shakespeare este pătruns de degradare. Aici prosperă violența, minciuna, ipocrizia, jосnicia. "A fi cinstit în timpul nostru – înseamnă a fi unul din zece mii" – spune Hamlet. Și-i vorbește lui Rosencrants: "Ești ca un burete – absorbi favori, premii și putere. Și deci aceste slugi sunt cele mai potrivite pentru rege...". Într-o astfel de lume Hamlet trebuie să-și găsească drumul său.

În jurul lui se desfășoară o mulțime de crime și fapte amorale. Aflând informații despre circumstanțele decesului tatălui său – regele, Hamlet a hotărât să descopere răul universal, pe care nu-l poate accepta. Într-adevăr, cum poți accepta faptul, că fratele (regele Danemarcei Claudius) și-a omorât fratele și i-a luat tronul. Dar cum să accepți faptul că mama lui Hamlet – regina Gertrude – a devenit în curând soția lui Claudius? Polonius, care era un tată iubitor și un curtean exemplar (principalul consilier al regelui) îl urmărește pe fiul său Laert și îndeplinindu-i voiele regelui Claudius, o folosește pe fiica Ofelia ca "momeală" în jocul său infamil împotriva lui Hamlet. Colegii universitari ai prințului Hamlet – Rosencrants și Guindestern – fără remușcări intră în complicitate cu Claudius și devin binevol spioni. Ofelia, care îl iubește cu adevărat pe Hamlet, își sacrifică sentimentele și cu umilință acceptă ca discuția ei cu prințul să fie auzită de rege și Polonius, iar scrisoarea din partea lui Hamlet o dă tatălui său (și el o citește lui Claudius).

În lumea artistică a lui Shakespeare este atât de mult rău, încât eroul se sufocă. Nu întâmplător Danemarca, după spusele lui Hamlet, se compară cu o închisoare, mai mult decât atât toată lumea i se pare o închisoare. Din cauza îndoielilor și ezitărilor Hamlet începe lupta inegală împotriva răului.

Conflictul lui Hamlet cu lumea și căutările eroului. W. Shakespeare a descris imensitatea spiritului uman, care caută să găsească adevărul, sensul vieții și dreptatea în lumea teribilă.

PLIMBARE LITERARĂ

Ați auzit cândva de orașul Elsinore? Anume acest oraș este amintit în tragedia lui Shakespeare "Hamlet, prințul Danemarcei". Unii cred că Elsinore și castelul, unde au loc evenimentele piesei sunt fictive. Cu toate acestea, ele au existat și există în realitate! Elsinore este situat la granița dintre Danemarca și Suedia. Apropo, aici este strâmtoarea Eresund, cunoscută ca cel mai scurt drum de la Marea Nordică la Marea Baltică (numai 4 km). Acum, în acest loc este construit un pod contemporan, pe care, din Danemarca până în Suedia, se poate ajunge în 15 minute. Dar în sec. XIV strâmtoarea putea fi traversată numai pe corăbiile din lemn. Aici se petreceau permanent conflicte și ciocniri militare. Pe malul strâmtoării Eresund, încă în sec. al XV, era cetatea Cronborg, care a servit la protejarea frontierelor Danemarcei. Castelul Cronborg și orașelul Elsinore au o mulțime de legende. Una din ele – despre prințul Amlet, care a descris-o istoricul sec. al XII-lea S. Gramaticus.

Cetatea – castel Cronborg. *Fotografie contemporană.*

Des. S. Brodski. Ilustrație la opera lui W. Shakespeare, "Hamlet, prințul Danemarcei". 1970

După întâlnirea cu fantoma tatălui, care i-a povestit lui Hamlet, că Claudius l-a otrăvit pe fratele său, ca să moștenească regatul, eroul a jurat să se răzbune pentru tatăl său. Dezamăgirea, destrămarea iluziilor despre măreția umană, îi provoacă frustrare și furie. Nu mai crede în fidelitatea femeilor, din cauza faptei mamei sale, se comportă brutal cu Ofelia, deși o iubește. Înconjurat de trădare, el s-a convins și de viclenia curtenilor. Conflictul se agravează: din familie trece în sfera intrigilor politice. În jurul lui Hamlet se defășoară o serie de intrigi. În ele este implicat nu numai regele Claudius, dar și consilierul său Polonius, tatăl lui Laert și al Opheliei. Spionându-l pe Hamlet, în timpul discuției lui cu mama sa, Polonius s-a ascuns după covor. Hamlet l-a observat și-l străpunge cu sabia, omorându-l.

Treptat conflictul lui Hamlet cu oamenii din jurul lui, a întrecut limitele personale. El nu numai că dorește să răzbune, moartea tatălui său, dar să se ocupe de acei care iau parte în complotul împotriva lui. Deoarece în complot este implicată și regina – mamă Gertrude, Ofelia și foștii tovarăși, lui Hamlet i se pare, că se confruntă nu cu infracțiunile unor oameni, dar cu răul global, care distruge totul în jur.

Eroul suferă mult conștientizând contradicțiile de idei despre cum ar trebui să fie viața și cum este ea în realitate. El are îndoieli cu privire la fezabilitatea existenței în general. Apare întrebarea "A fi sau a nu fi". Pentru Hamlet înseamnă - să trăiască sau nu. Dar astfel să trăiască, cum trăiește acum în regatul Danez, el nu poate, căci pentru personaj aceasta nu este viață, ci moarte spirituală...

Dar Hamlet își asumă responsabilitatea personală pentru timpul său și lumea în care trăiește, încercând să găsească sensul superior:

*"Curând va ști: răstimpul însă-al meu, e,
Și-o viață de-om se curmă cât zici „unu".*

În numeroasele monologuri ale lui Hamlet sună nu numai durerea personală, dar și preocuparea pentru soarta oamenilor, pentru țară și întreaga lume. El vede sărăcia, violența, nedreptatea, care este pretutindeni. Și, indignat de răul ce domină, înțelege că "a corecta lumea bolnavă", care "s-a dereglat" nu este în puterile unui om, chiar și a celui mai puternic și hotărât.

Tragismul chipului lui Hamlet constă în decalajul grandios între ceea ce înțelege el ca un gânditor, și incapacitatea de a realiza aspirații înalte în viața reală. Și totuși, în ciuda tragediei există și lumină. Aceasta este ideea luminoasă a autorului care crede că un om, chiar și într-o lume teribilă, va rămâne rezistent murdăriei și putregaiului. Și cel mai important – de a nu pierde dorința în căutarea sensului vieții, chiar și atunci când nu există nici o ieșire.

În ultimele sale clipe Hamlet se adresează prietenului său Horațiu cu rugămintea să vorbească oamenilor despre el. Horațiu dorește să se sinucidă, vrea să-și pună capăt vieții, dar Hamlet îl oprește:

*"Și-n lumea asta hădă tu mai poartă-ți
Durerea, ca să-i spui povestea mea"...*

Hamlet nu și-a de zvăluit principalul mister. Moartea și-a lăsat cortina asupra căutărilor și suferințelor lui. Deci ce i-a cerut Hamlet lui Horațio? Ce mister a luat cu el în mormânt? Asupra acestui lucru au reflectat mai multe generații. Să ne gândim și noi la aceasta în împărăția noastră...

MOTIVELE PRINCIPALE ALE TRAGEDIEI "HAMLET, PRINȚUL DANEMARCEI"

Motivul	Manifestarea
Înnebuniri	Hamlet se preface nebun, Ofelia într-adevăr nebunește, Hamlet își amintește de măscăriciul nebun Ioric.
Moarte	Hamlet vorbește permanent despre viață și moarte; Claudius l-a ucis pe fratele său; groparul a găsit craniul; Lupta dintre Hamlet și Laert se termină cu moartea lor, a regelui și a reginei; Ofelia moare; Rosencrantz și Guildenstern vor fi și ei omorâți.
Decăderi	Marcellus spune că regatul Danez este "un fel de putregai"; Hamlet spune că cadavrul lui Polonius va putrezi în galerie; groparii găsesc în pământ oase și cranii putrede. Acest motiv indică declinul idealurilor spirituale, devalorizarea vieții umane.
Răzbunări	Hamlet trebuie să răzbune moartea tatălui său; Laert vrea să se răzbune pe Hamlet. Pentru moartea lui Polonius și înnebunirea surorii; dorința de a se răzbuna duce la noi victime: moartea lui Polonius, Rosencrantz și Guildenstern.
Efemeritatea existenței	Hamlet nu o dată vorbește adesea despre efemeritatea vieții, această idee sună și în cântecul groparului.
Amânarea acțiunii	Hamlet permanent amâna răzbunarea pe Claudius, până când singur nu a fost rănit mortal.
Schimbări	Laert și Hamlet au schimbat spadele; regina a băut întâmplător un pahar cu otravă, care era menit lui Hamlet; Hamlet schimbă scrisoarea, care a fost dusă de Rosencrantz și Guildenstern în Anglia – aceasta fiind verdictul lor.

"HAMLET, PRINȚUL DANEMARCEI" (1603)

Tragedie
(Fragmente)

ACTUL I

Scena II

Comentarii

Chiar din primul act Hamlet apare ca erou, care are multe întrebări pentru sine și întreaga lume. Inima lui este frântă de moartea tatălui său și misterul care-l înconjoară. Monologurile – sunt o formă care dezvăluie lumea interioară a eroului, contradicțiile, îndoielile și aspirațiile lui. De asemenea, monologurile lui Hamlet conțin caracterizarea lumii și locul omului în ea. Este un mod de caracterizare psihologică și critică socială a lumii. În același timp monologurile lui Hamlet au o semnificație mai largă filosofică, concentrându-se la "eternele" probleme moral – filosofice: viață și moarte, dragoste și trădare, libertate și violență, adevăr și ipocrizie, conștiință și josnicie.

Hamlet

O, Doamne, cât de obosit și searbăd,
Și de prisos, și muced mi se pare
Tot rostu-acestei lumi. E o grădină
Ce crește neplivită. Ierburi rele
În voie-o cotropesc. Unde-am ajuns!
Doar două luni de când muri... nici două;

Un rege atât de bun! Ca un luceafăr
 Pe lângă un satir, față de acesta,
 Și-atâta de duios cu mama mea,
 Că n-ar fi îngăduit să se atingă
 Nici vântului ceresc mai cu asprime
 De chipul ei. O, ceruri și pământ!
 Să mai mi-aduc aminte? Cât de strâns
 De el se alipea, de parcă doru-i
 Creștea din chiar îndestularea sa...
 Și-apoi, după o lună... De-aș putea
 Să nu mă mai gândesc! O, slăbiciune,
 Ți-e numele femeie! Doar o lună,
 Când nici încălțăminte-i nu s-a rupt
 Cu care a dus pe tatăl meu la groapă
 În lacrimi toată-ntocmai ca Niobe –
 Cum, însăși ea, chiar mama mea, o, Doamne –,
 Când și o fiară fără judecată
 Ar fi jelit mai mult – s-a măritat
 Cu unchiul meu, al tatălui meu frate,
 Dar semănând cu tata nu mai mult
 Decât cu Hercule eu! O lună-abia,
 Când sarea mincinoaselor ei lacrimi
 Din ochii ei roșiți nici nu s-a șters,
 S-a luat cu el! O, desfrânată grabă
 Ce-atâta de dibaci a repezit-o-n
 Culcușul patimei nelegiuite!
 Nu-i bine așa, și nici poate fi.
 Dar frânge-te, o, inimă. Că trebuie
 De-acum încolo lacăt să-mi pun gurii.

(Sursa Internet)

Comentarii

ACTUL II

Scena I

Hamlet se preface nebun, pentru a înțelege ce se întâmplă în realitate în jurul său. Regele Claudius, regina Gertrude, consilierul Polonius, foștii tovarăși ai lui Hamlet Rosencrantz și Guildenstern discută ”înnebunirea” lui Hamlet. Pentru a verifica ce se întâmplă cu el, ei organizează o întâlnire lui Hamlet și Opheliei. Regele o roagă pe regină să plece, iar el cu Polonius doresc să asculte discuția lor...

REGELE

Tu, regină, du-te,
 Căci pe Hamlet chematu-l-am în taină
 S-o poată întâlni aci pe-Ofelia,
 Așa, ca dintr-o simplă întâmplare.
 Eu însumi și-al ei tată, ca iscoade
 Îndrituite-a ști, am pus la cale
 Că stând la pândă fără-a fi văzuți
 Să judecăm în voie, după fapte
 Și după vorba și purtarea lui,
 De-s chinurile dragostei de vină,
 Ori nu, în suferința-i.

POLONIUS

L-aud venind. Să ne ascundem, sire!

(Ies regele și Polonius)

Intră Hamlet.

HAMLET

A fi sau a nu fi: iată-ntrebarea!
 E oare mai de laudă să suferi
 În sine a ta, săgețile și praștia
 Norocului vrăjmaș, sau mai degrabă
 Să te-narmez în fața unei mări
 De zbucium și prin luptă s-o răpui?
 Să mori, să dormi... nimic mai mult. Să știi
 Că printr-un somn poți pune-odată capăt
 Durerii sufletești și-atâtor chinuri
 Ce-s partea cărnii, iată o-ncheiere
 Spre care năzuim. Să mori, să dormi;
 Să dormi poate visând? Aici stă totul.
 Ce vise-n somnul morții poți visa
 Când am scăpat vremelnice strânsori?
 E tocmai ce ne-ndeamnă-a pregeta,
 Și-aici se află și aceea-ndoială
 Ce dă restriștii-o viață — atât de lungă.
 O, cine-ar mai răbda disprețul, biciul
 Acestor vremi și-obida asupririi,
 Jignirea-adusă numelui de om,
 Durerea dragostei ne'mpărtașite,
 Trufia dregătorilor, dreptatea
 Zăbavnică, bătaia din picior
 Pe care vrednicia răbdătoare
 O tot îndură de la nedestoinici,
 Când liniștea și-ar căpăta-o singur
 C-un vârf de jungher. Cine-ar sta să-și ducă
 Povara vieții-n geamă și sudori,
 De n-ar fi spaima de ceva de-apoi,
 De țărnel neștiute de unde nimeni
 N-a mai venit și care ne-ngrozește
 Făcându-ne mai lesne să-ndurăm
 Urgiile de-aici, decât să tindem
 Spre altele pe care nu le știm.
 Și cugetul ne schimbă-n bieți mișei,
 Încât firescul chip al hotărârii
 Sub raza slabă-a gândului pălește,
 Și-avânturile cele mai mărețe
 Sub semnu-acesta se abat din drum
 Și pier ca faptă. Dar tăcere, iat-o
 Pe mândra Ofelia. Nimfă, pomenește
 În ruga ta de mine, păcătosul.

OFELIA

Stăpâne scump, ce faci de-atâta vreme?

HAMLET

Smerite mulțumiri. Eu? Bine, bine...

OFELIA

Păstrez, măria ta, din parte-ți daruri,
 Și vreau de mult să ți le-napoez.
 Primește-le, te rog.

HAMLET

Nu, nicidecum, Eu niciodată nu ți-am dat nimic.

OFELIA

Mărite doamne, mi le-ai dat, știi bine,
 Și însoțite de atât de dulci
 Cuvinte,-ncât păreau și mai bogate.
 De vreme ce mireasma le-a pierit,
 Ia-le înapoi, căci pentru-o fire-aleasă
 Bogatul dar își pierde-ntregul preț
 Când cel ce-a dat se-arată rău la suflet.
 Stăpâne, iată-le aci.

HAMLET

Ha! ha! Ești cinstită?

OFELIA

Stăpâne?

HAMLET

Ești frumoasă?

OFELIA

Ce vrei să spui, măria ta?

HAMLET

Că dacă ești cinstită și frumoasă, cinstea ta nu trebuie să stea la sfat cu frumusețea.
 (...) Du-te la mănăstire! De ce să dai naștere unor păcătoși? Eu însumi sunt oarecum cinstit, totuși
 m-aș putea învinui de asemenea fapte, încât ar fi fost mai bine de nu mă aducea mama pe lume.
 Sunt prea semeț, răzbunător, ambițios și atâtea păcate îmi stau la îndemână, câte nu am gânduri să le
 cuprind, închipuire să le dau viață, sau răgaz să le înfăptuiesc. La ce bun să se mai târască între cer și
 pământ unul ca mine? Toți suntem niște păcătoși nemaipomeniți. Să nu-l crezi pe nici unul dintre noi.

Du-te la mănăstire! Unde e tatăl tău?

OFELIA

Acasă, măria ta.

HAMLET

Închideți ușile peste el, ca să nu facă pe nerodul decât la el acasă. Rămâi cu bine!

OFELIA

O, Doamne sfinte, ajută-i!

HAMLET

Dacă te măriți, îți dau ca zestre acest blestem: de-ai fi ca gheața de curată, ca zăpada de neprihănită și
 de bârfeală tot să nu scapi. Du-te la mănăstire! Du-te! Adio! Sau dacă trebuie să te măriți cu orice preț,
 ia un nerod, căci oamenii cu cap știu prea bine ce dihanii faceți din ei. La mănăstire! Du-te, cât mai
 repede. Drum bun!

(Iese.)

OFELIA

Cu minte-aleasă se destramă-aici!
 El, ochi și grai și spadă totodată,
 Curtean și cărturar și-ostaș.
 Nădejdea și floarea-acestei mândre țări.
 Oglinda și pilda frumuseții-n chip și port.
 El, pilda tuturor, s-a prăbușit!
 Iar eu, din doamne cea mai oropsită,
 Ce supt-am miera, cântul șoaptei lui,

Văd azi cum mintea-i ieri atotstăpână,
Cu aspru glas, din tonul lui clintit,
Răsună-asemeni unui clopot spart.

(Sursa Internet)

Comentarii

Scena II

Prin ordonanța lui Hamlet actorii pelerini joacă în palatul regal piesa ”Moartea lui Gonzaga”, pe care eroul o numește metaforic ”Capcana”. Hamlet a dat personal sfaturi actorilor și le-a cerut să joace un pasaj, care el personal l-a scris. Hamlet speră că în timpul piesei Claudius va recunoaște crima, ceea ce va permite să-și ispășească păcatul. Dar acest lucru nu s-a întâmplat...

REGINA DIN PIESĂ

O, cruță-mă, te rog!

O nouă dragoste ar fi trădare,
Blestem asupra-mi soț urmaș de-mi iau,
Că nimeni nu nuntește-a doua oară
De n-a ucis pe mirele dintâi.

REGELE DIN PIESA

Te cred că spui doar gândul ce-l gândești;
Dar noi uităm ades ce-am hotărât.
Căci scopu-e doar un rob al amintirii;
Pornit cu-avânt, dar prea plăpând din fire:
Un fruct necopt, legat de creanga sa,
Ce cade singur când a dat în pârg.
Căci noi pe noi uităm a ne plăti
De datoria ce ne-o datorăm.
Ce-n toiul patimii ne-am pus în gând,
Când patima s-a stins, s-a dus și gândul.
În focul lor, dureri și bucurii
Își mistuie și tâlcul și ființa:
Când bucuria-n voie se răsfață,
Atunci durerea mai amarnic plânge,
Iar jalea râde, râsul jeluiește
La cea mai ne-nsemnată întâmplare
Pământul nu-i ciudat, nici veșnic nu-i...(...)

REGINA DIN PIESĂ

Să n-am de pâine și lumină parte,
De somn și voieșie zi și noapte,
Să-mi fie crez și dor doar deznădejdea,
Și-un trai de schivnic pus în fiare soarta-mi.
Năpasta-n fața căreia pălește
Al bucuriei chip, să iasă-n calea
A tot ce mi-am dorit, să-l nimicească.
Pedeapsă veșnică să cadă-asupra-mi
Aci și dincolo de lume, dacă
O dată văduvă, mă fac mireasă.

HAMLET

Dar dacă nu se ține de cuvânt!
 REGELE DIN PIESĂ
 Greu jurământ. Mă lasă, dragă, singur,
 Mi-e duhul turbure și-aș vrea o clipă
 Să uit în somn povara zilei.

(*Adoarme*)

REGINA DIN PIESĂ

Dormi. Și fie somnul leagăn minții tale
 Iar ceasul rău, departe-n veci de noi.

(*Iese.*)

HAMLET

Cum vi se pare piesa, doamnă?

REGINA

Cred că regina face prea multe jurăminte.

HAMLET

Da, dar își va ține cuvântul.

REGELE

Cunoști subiectul piesei? Nu e nimic supărător?

HAMLET

Nu, nu, ei nu fac altceva decât să glumească. O otrăvire în gluma. Nu poate jigni pe nimeni.

REGELE

Cum se numește piesa?

HAMLET ”Capcana ”Cum? Bineînțeles la figurat. Piesa înfățișează un omor ce s-a întâmplat la Viena. (...) Veți vedea îndată că e o ticăloșie fără seamăn. Dar ce ne pasă nouă? Pe maiestatea-voastră și pe noi, cei cu suflete curate, nu ne atinge cu nimic. (..)

(Intră Lucianus.) Acesta e un oarecare Lucianus, nepotul regelui.

OFELIA

Ce bine joci rolul corului, măria-ta.

LUCIANUS

Când negru, aprigi mâini, prielnic ceas,

Prilej sosi, otravă descântată,

Și-n preajmă nici un suflet viu rămas.

Tu, zeamă puhavă și-amestecată,

Din buruieni culese-n miez de noapte,

De trei afurisenii-nveninată

Și de trei ori spurcată de Hecate

Cumplita-ți vrajă-n trup și sănătate.

(Toarnă otravă în urechea celui adormit.)

HAMLET

Îl otrăvește în grădină, ca să-i ia coroana.

Îl cheamă Gonzago.

Povestea e adevărată și scrisă într-o italiană aleasă.

Veți vedea îndată cum câștigă ucigașul iubirea soției lui Gonzago.

OFELIA

Regele se ridică.

HAMLET
 Cum? Se sperie de un foc de paie?
 REGINA
 Cum se simte stăpânul meu?
 POLONIUS
 Încetați jocul!
 REGELE
 Aduceți lumini! Haideti!
 POLONIUS
 Lumină, lumină, lumina!
 (Ies cu toții în afară de Hamlet și Horațio.)

Comentarii

ACTUL V

Scena I

Simbolul elocvent al tragediei – craniul lui Ioric, care a fost găsit de gropar la cimitir. ”Bietul Ioric!” – spune Hamlet, ținându-l în mâinile sale. Cine este Ioric? Un măscărici regal. Cândva, demult el râdea vesel și distra lumea, dar acum nu mai este. Cel ce glumea și se distra este în mormânt. ”Viața omului e doar o clipă” – gândește Hamlet cu craniul lui Ioric în mână. Atunci pentru ce trăiește omul dacă viața este atât de scurtă. Ce lasă ea pe acest pământ? Într-o oarecare măsură Hamlet se considera și el un măscărici în regatul Danez (deoarece el se prefăcea nebun, forțat să se ascundă în fața tuturor, ca să ascundă adevăratele intenții). Craniul lui Ioric îi amintește eroului despre propria moarte și despre existența umană.

HAMLET

Craniul acesta avea și el o limbă și putea cânta. Și cum o mai dă de-a rostogolul nemernicul cela, de parcă ar fi falca lui Cain, cel care a săvârșit întâiul omor. Și asta, de care își bate joc dobitocul, poate că o fi căpățâna unui politician; vreunul care era în stare să-l tragă pe sfoară și pe bunul Dumnezeu. (...) Chiar așa e. Iar acum a luat-o în primire jupânul Vierme, scofâlcită și lovită peste falcă de sapa unui gropar. Ce adâncă prefacere, dacă am fi noi destul de iscusiți ca s-o vedem. Oare aceste oseminte nu au prețuit nimic atunci când au fost făcute, dacă ajungi să joci arșice cu ele? Numai la gândul ăsta, ale mele mă dor. (...)

(Scoate la iveală un craniu.)

Dă-o înoace! (Ia craniul în mână.) Vai, bietul Ioric! L-am cunoscut, Horațio. Era un om plin de haz și de o minunată fantezie. De mii de ori m-a dus în cărcă și acum cât mi se îngrozește mintea! Îmi vine rău. Aci se deschideau buzele, pe care le-am sărutat de atâtea ori. Unde-ți sunt poznele? Tumblele? Cântecele? Sclipirile acelea de veselie, care stârneau hohote la masă? N-a mai rămas nici una, ca să-și râdă de strâmbătura ta de-acum? Stai cu fălcile încheștate? Du-te până în iatacul frumoasei doamne și spune-i că, chiar de i-ar fi sulimanul de un deget de gros, tot aci o să ajungă. (...)

(Sursa *Internet*)

La finalul piesei se luptă Hamlet cu Laert... Nu supraviețuiește niciunul. Nici luptătorii, nici regele Claudius, care a organizat această luptă ca o piesă de teatru. Dar regina Gertrude a băut un pahar de otravă care era destinat lui Hamlet.

REGELE

Câștigă fiul nostru.

REGINA

Și-i gras.

Năframa mea-i aici.

Tu ia-o, Hamlet, și șterge-ți tâmpilele.

Regina închină pentru biruința ta.

HAMLET

O, bună doamnă!

REGELE

Nu bea, nu, Gertrudo!

REGINA

Cu voia ta, stăpâne, vreau să beau.

(Bea.)

REGELE

(aparte)

E cupa cu venin. E prea târziu.

HAMLET

O clipă, doamnă. Nu cutez să beau.

REGINA

Dar vino să-ți șterg fața.

LAERTES

Sire-acum îl voi lovi.

REGELE

Nu cred.

LAERTES

Și totuși parcă-i

Ceva-mpotriva cugetului meu.

HAMLET

Laertes, hai, e pentru-a treia oară,

Dar luptă-te, te rog, din răpuleri:

Te porți, mă tem, de parc-aș fi copil.

LAERTES

Așa-ți par? Hai!

(Se luptă.)

OSRIC

Nimic, de nici o parte.

LAERTES

Acum, ia seama!

(Laertes rănește pe Hamlet. În încăierare își schimbă spadele și Hamlet rănește pe Laertes.)

REGELE

Opriți-i! Se-ntărâtă.

HAMLET

A nu! Să începem iar. (Regina cade.)

OSRIC

I-e rău reginei!

HORAȚIO

Sunt plini de sânge. Cum îți e, stăpâne?

OSRIC

Laertes, cum te simți?

LAERTES

Precum sitarul prins în lanțul său,
Ucis de drept, prin chiar trădarea mea.

HAMLET

Dar ce e cu regina?

REGELE

A leșinat văzându-i plini de sânge
pe-amândoi.

REGINA

O, nu! e cupa, dragul meu Hamlet,
E cupa, cupa... fost-am otrăvită.

HAMLET

O, ce ticăloșie! — 'Nhideți poarta!
Trădare. (Laertes cade.)

LAERTES

Aicea e, Hamlet, Hamlet, ești mort;
Nu-i leac pe lume-n stare să te scape,
Și viață n-ai mai mult de-un sfert de ceas.

În mâna ta-i unealta trădătoare

Cu vârful slobod și-n venin muiată.

Ticăloșia-ntorsu-s-a-mpotriva-mi

Și zac aci, dar n-am să mă mai scol,

Iar mama ta, și ea e otrăvită,

Ah, nu mai pot... regele e de vină...

HAMLET

Și vârful-i otrăvit! Atunci, la lucru, otravă!

(Îl străpunge pe rege.)

(Sursa Internet)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Descoperiți specificul dramei. **2.** În ce constă conținutul ei filosofic. **3.** De ce Hamlet a devenit "eternul chip"? **4.** Ce mistere au fost descoperite și care nu? **5.** Analizați tipul relațiilor: a) Hamlet – tata; b) Hamlet – Claudius; c) Hamlet –mama; d) Hamlet – Ofelia; e) Hamlet – prieteni. **Activitatea de cititor. 6.** Stabiliți cum se schimbă personajele în tragedia "Hamlet, prințul Danemarcei". Cine spun că sunt și cine sunt cu adevărat? Alcătuiți schema. **7.** Transcrieți numele personajelor din mitologia antică și biblică, care sunt amintite în operă. Cum influențează ele asupra caracterizării personajelor. **8.** Ce spun alți eroi despre Hamlet? Și cum se autocaracterizează. **Valori umane. 9.** Cum apreciați faptele lui a) Claudius; b) Gertrudei; c) Ofeliei, atunci când ea a fost de acord cu propunerea lui Polonius; d) Hamlet; e) Horațio; f) Rosencranz și Guildenstern; j) Polonius. **10.** Ce valori umane nu găsește Hamlet în regatul danez? Argumentați. **Comunicarea. 11.** Disuție "De ce Hamlet întârzie cu răzbunarea?" **Noi – cetățeni 12.** Exprimați-vă părerea cu privire la ideea lui Hamlet: "Întreaga lume – o închisoare...!". Cum credeți, ce trebuie de făcut pentru ca lumea să devină mai bună? **Tehnologii moderne. 13.** Cu ajutorul Internetului priviți diferite ecranizări ale piesei Hamlet. Exprimați-vă părerea. **Expresii creative. 14.** Pregătiți o povestire (oral) din numele lui Horațio despre tot ce s-a întâmplat în Elsinore. **15.** Alcătuiți un dialog dintre Hamlet și Ofelia. **Lideri și parteneri. 16.** Participarea la jocul literar. Știți voi oare simbolurile tragediei "Hamlet"? Participanții trebuie să descopere istoria și ascunsele valori ale obiectelor menționate în joc: cupă, spadă, craniul lui Ioric, scrisoarea Opheliei, coaja de nucă, cununa Opheliei, mantia neagră, covor. **Mediu și siguranță. 17.** Alcătuiți schema "Pericolele Regatului Danez". Comentați. **Învățăm pentru viață. 18.** În tragedia "Hamlet, prințul Danemarcei" eroii de multe ori învață reciproc (Polonius îi învață pe Laert și Ofelia, Claudius – pe Hamlet, Hamlet – pe Ofelia ș.a.). Cum credeți, unde sunt corecți eroii și unde nu? Ce învățături pentru viață ați da prietenilor și celor apropiați.

CONCLUZII

- Subiectul legendei medievale, despre răzbunarea prințului Amlet, al lui Shakespeare s-a transformat într-o tragedie filosofică.
- Hamlet – "eternul chip", care a început o luptă inegală cu răul – moare, dar nu-și pierde demnitatea și dorința de a găsi adevărul.
- Mișcarea subiectului în tragedia Hamlet, prințul Danemarcei" este determinată, nu numai de evenimentele intense externe și conflicte, dar de monologurile eroului, care demonstrează procese complexe în conștiința lui, evoluția spirituală a eroului.

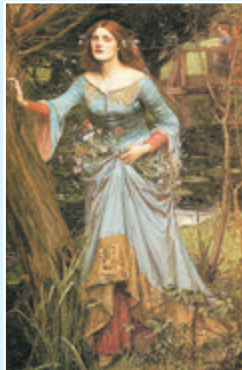
"HAMLET, PRINȚUL DANEMARCEI" ÎN PICTURĂ, TEATRU ȘI CINEMA

J.W. Voterhaus., Ofelia, 1889

J.W. Voterhaus,
Ofelia, 1894

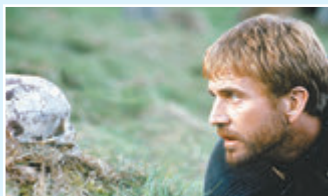
J.W. Voterhaus,
Ofelia, 1910

1. Imaginați-vă, că vi s-a oferit să jucați rolul lui Hamlet. Cum ați dori să redați imaginea eroului? Care din trăsăturile eroului ați dori să le redați.
2. Priviți una din filmele sau piesele create după opera W. Shakespeare "Hamlet". Scrieți o recenzie.

mai bune scene de teatru din Ucraina.

Una din cele mai bune ecranizări ale tragediei se consideră filmul "Hamlet" al regizorului și scenaristului britanic, L.Olivier, care a jucat rolul principal. Filmul a primit numeroase premii, printre care: trei premii ale Festivalului Internațional de film din Veneția, patru premii "Oscar".

M.Ghibson în rolul lui
Hamlet, 1990.

Cel mai strălucit film contemporan este considerat "Hamlet" al regizorului italian F. Dzeffirelli, în anul 1990 (Marea Britanie), unde rolul principal îi revine actorului, regizorului, scenaristului și producătorului, câștigător a două premii "Oscar" și două premii "Globul de aur" – M. Ghibson. Criticii de nenumărate ori au apreciat rolul lui Hamlet în interpretarea acestui actor.

Renunțata tragedie a lui William Shakespeare este implementată în pictura mondială.

J. W. Voterhaus, în picturile sale, a creat trei imagini tragice diferite ale Ofeliei. În prima imagine, creată în 1889, pictorul o prezintă pe o pajiște, tristă și gânditoare; în pictura din 1894 – Ofelia lângă lac, chiar înainte de moarte; pe pânza din 1910 este descrisă eroina, pe mal, atingându-se de copaci, se pregătește pentru a face ultimul pas în apă.

Tragedia „Hamlet” a fost pusă pe scenele teatrului din lume de nenumărate ori. Visul tuturor actorilor renumiți – este să-l joace pe Hamlet.

Prima înscenare a lui Hamlet nu este cunoscută, dar se presupune că premiera a avut loc în anul 1601, pe scena teatrului "Globe". Primul care a jucat rolul lui Hamlet a fost *R. Berbedzh* – renumit actor al tragediei din Anglia din acel timp.

Un loc aparte, între actorii care au jucat rolul lui Hamlet, ocupă actrița franceză, adesea numită Sara Divină, – *S. Bernard*. Ea a jucat acest rol în anul 1899, în vârstă de 55 de ani.

Publicului ucrainean îi este binecunoscută piesa "Hamlet" a regizorului rus *I. Lyubimov*, premiera căreia a avut loc în noiembrie, anul 1971, la Teatrul Taganka (Moskova), unde rolul principal l-a jucat cântărețul, actorul și poetul – *Vladimir Vâsoțki*.

În anul 1943, în timpul celui de-al doilea război mondial, în orașul Lviv, care era ocupat de nemți, studenții lui L. Kurbas, *I. Hirnyak* și *V.Blavatsky* au înscenat piesa "Hamlet". Până în prezent "Hamlet" nu părăsește cele

S. Bernard în rolul lui
Hamlet, 1899.

L. Olivier în rolul lui
Hamlet, 1948

PROZA ȘI POEZIA ROMANTISMULUI TÂRZIU ȘI TRECEREA LA REALISM SEC. XIX

SPECIFICUL TRECERII DE LA ROMANTISM LA REALISM

Între romantism și realism nu a fost o linie clară de demarcație. S-au îmbogățit reciproc cu motive, imagini și tehnici.

D. Nalivaiko

Romantismul, care a apărut în Europa la sfârșitul secolului XVIII – începutul secolului XIX, era un sistem dinamic deschis. Deja în anii 1820 – 1840 în literaturile europene se urmărește interacțiunea elementelor romantice și realiste, acest lucru îl demonstrează în mod clar creativitatea lui H. de Balzac, Stendall, G. Flaubert (*Franța*), A. Pușkin, M. Lermontov (*Rusia*), N. Gogol (*Ucraina*), W. Scott, C. Dickens (*Anglia*), ș.a. Procese similare au avut loc și în literatura SUA (J. Kuper, V. Irving, N. Gotorn, W. Whitman ș.a., dar puțin mai târziu. Unii scriitori și-au început activitatea ca romantici, dar în procesul evoluției creative au trecut pe calea realismului.

Interacțiunea elementelor romantice și realiste în operele scriitorilor a decurs diferit. În cadrul prozei realiste au apărut personaje deosebite, înzestrate cu calități excepționale. De exemplu, Gobseck din opera cu același nume a lui H. de Balzac. Acest erou nu apare doar ca un cămătar, ci ca un cămătar – filosof, fantoma, care cu ajutorul aurului mișcă întreaga lume. Unii scriitori foloseau teme și motive învechite, dându-le colorit realist. Astfel a fost și romanul în versuri ”Evghenii Oneghin” al lui A. Pușkin, unde tema iubirii, despărțirii, morții a primit conținut nou. Primii realiști foloseau des în operele lor poetica romantismului, mai ales în descrierea naturii, ca de exemplu M. Lermontov în romanul ”Un erou al timpului nostru”. Eroii erau adesea opuși societății, nu-și puteau găsi în ea calea și locul, ca de exemplu, Evghenii Oneghin și Grigorii Peciorin. Scriitorii, în această perioadă, au contribuit foarte mult pentru a întipări imaginea Ucrainei în literatura universală, imagine, care a căpătat culoare romantică și realistă (J.G. Byron, N. Gogol, F. Pușkin, ș.a.)

Reprezentanții perioadei târzii a Romantismului s-au apropiat de problemele presante ale vieții sociale. Scriitorii din perioada târzie a Romantismului în lucrările lor au atins problemele reale, descoperind absurdul, imoralitatea și nedreptatea societății, au ilustrat poziția tragică a omului,

care în condițiile unei astfel de societăți nu are libertate și posibilități de a se realiza. Prin ironia romantică, scriitorii epocii târzii au arătat discordanța lumii și a înaltelor idealuri. Entuziasmul critic acut și dorința de a pătrunde în adâncurile proceselor sociale, caracterizează trecerea literară de la Romantism la Realism. Aceasta se manifestă în lucrările lui E.T.A. Hoffmann (Germania), N. Gogol (*Ucraina*).

Subiectele principale ale Romantismului târziu și trecerea la Realism au fost: puterea banilor, societatea imperfectă, soarta dramatică a artistului și opoziția sa cu lumea, tragedia omului influențat de unele circumstanțe externe severe și transformarea sa spirituală, artă, frumusețea naturii și pătrunderea în misterele ei. În operele scriitorilor Romantismului târziu sunt prezentate idealuri pozitive, întruchipate prin fantezie, basm, simbolism și pozițiile autorului, care afirmă în mod deschis ideea de dreptate, creativitate, frumusețe și dragoste. În pofida absurdului social și tragediei vieții, lucrările din perioada Romantismului târziu, sunt încărcate nu numai de critică, dar și de speranța de a restaura înalturile idealuri.

Separarea definitivă, și oformarea Realismului și diferențierea lui de Romantism, apare în literatură în a II – a jumătate a secolului XIX. Dar Romantismul persistă și ia noi forme și transformări.

CURENTELE ROMANTISMULUI

Curent	Perioada	Reprezentanți
Romantismul timpuriu (filosofic)	sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX	A. și F. Schlegel, F. Schelling, F. Holderlin ș.a. (<i>Germania</i>)
Romantismul național – popular	începutul sec. XIX	H. Heine (<i>Germania</i>), N. Gogol, T. Șevcenko (<i>Ucraina</i>), A. Pușkin (<i>Rusia</i>) ș.a.
Curentul bayronian	anii 1810 -1820	J. G. Byron (<i>Anglia</i>), H. Heine (<i>Germania</i>), N. Gogol (<i>Ucraina</i>), V. Hugo (<i>Franța</i>) ș.a.
Curentul grotesc – fantastic	anii 1820 – 1840	E. T Hoffmann (<i>Germania</i>), N. Gogol (<i>Ucraina</i>), A. Pușkin (<i>Rusia</i>) ș.a.
Curentul walter-scoțian (istoric)	prima jumătate a sec. XIX	W. Scott (<i>Anglia</i>), E. Hrebinka, P. Kuliș, N. Gogol (<i>Ucraina</i>), A. Pușkin (<i>Rusia</i>) ș.a.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care sunt condițiile istorice de interacțiune între Romantism și Realism. **2.** Dați exemple de acest fel de interacțiuni, folosind operele citite. **3.** Numiți curentele literare cunoscute ale Romantismului. Care dintre ele fac parte din etapa târzie a Romantismului? **Activitatea de cititor. 4.** Comparați chipurile lui Ch. Harold și Evghenii Oneghin. Ce trăsături caracteristice ale lui Ch. Harold s-au manifestat în caracterul lui E. Oneghin? **5.** Ce teme romantice ale lui Byron sunt abordate de A. Pușkin și M. Lermontov? **Valori umane. 6.** Ce teme și idei noi au adus romanticienii în literatură? **7.** Care erau temele comune pentru romantici și realiști în perioada de trecere? **Comunicarea. 8.** Aduceți trei argumente pentru a dovedi teza că Gogol poate fi numit romantic și realist (din exemplele operelor citite). **Noi – cetățeni. 9.** Dați exemple de depistare a poziției civice a poezilor romantici. **Tehnologii moderne. 10.** Folosind Internetul aflați mai multe despre condițiile istorice și ideologice de dezvoltare ale Romantismului și Realismului. Ce evenimente istorice au avut loc în acel moment în Europa și SUA? Ce teorii filosofice au fost răspândite? **Învățăm pentru viață. 11.** Imaginați-vă că sunteți scriitor și scrieți un eseu despre viața noastră. Care teme ale societății moderne le-ați putea folosi pentru a scrie o operă romantică și care – pentru una realistă?

GERMANIA

ROMANTISMUL ÎN GERMANIA

El, în Germania cernită,
A învățat, fiind elev ascultător,
Și sufletul tulburător și minunat,
Și aspirațiile spre scumpa
libertate...

A. Pușkin

Se știe că Romantismul a apărut în Germania. Acest lucru a contribuit la moștenirea filosofică și artistică a scriitorilor romantici (A. și F. Schlegel, F. Schelling, I. Fichte, Novalis ș.a.), care deja în 1790 au pus bazele unei noi direcții și au început să dezvolte principiile lor. Premiza apariției romantismului german se consideră activitatea grupului poetic „Furtună și imbold”. De asemenea dezvoltarea Romantismului german a fost influențată de J. W. Goethe și F. Schiller, care erau considerați artiști ce au combinat în opera lor diferite curente și tendințe literare – Clasicismul (weimar), Realismul educațional, Sentimentalismul și Preromantismul. În Romantismul german distingem patru etape:

Prima etapă: (1795-1806) este reprezentată prin opera scriitorilor romantici (A. și F. Schlegel, F. Schelling, I. Fichte, Novalis ș.a.) și F. Holderlin. În acest timp a luat naștere curentul timpuriu (filosofic) al Romantismului.

A doua etapă (1806-1815) a Romantismului german coincide cu invazia lui Napoleon în țările europene. Germania, de asemenea, a intrat sub stăpânirea lui Napoleon, care a provocat o rezistență națională și drept consecință – un apel la mitologie și folclor. Cultura și limba maternă au fost o modalitate de a lupta împotriva invaziei străinilor. La această etapă, o mare activitate culturală au desfășurat oamenii de știință – lingviști și colecționarii de povești și legende populare – frații Grimm, poetul I. von Eyhendorf, dramaturg și romancier H. von Kleist.

În etapa **a treia (1815-1830)** se formează Romantismul fantastic-grotesc, prezentat prin operele lui Hoffmann.

În timpul celei **de-a patra etapă (1830-1848)** s-au dezvoltat diferite tendințe, au apărut grupări a căror activitate a fost cauzată de procesele democratice, de pregătirea pentru revoluția germană din 1848. Acestei perioade îi aparțin operele târzii ale lui H. Heine.

Romantismul în Germania s-a manifestat nu numai în literatura artistică, dar și în muzică (R. Wagner), și în filosofie (F. Nietzsche).

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care sunt etapele și reprezentanții Romantismului german? **Activitatea de cititor. 2.** Despre care erou literar se vorbește în epigraf? De ce Pușkin a spus că a venit anume din cernita Germanie? **Valori umane. 3.** Ce povești colectate sau prelucrate de romanticii germani ați citit? Identificați în ele un conținut relevant. **Tehnologii moderne. 4.** Folosind Internetul găsiți informații despre reprezentanții Romantismului german (1-2 la alegere), pregătiți o prezentare. **5.** Găsiți informații despre centrele culturale ale Romantismului german (Ena, Heidelberg, Berlin, Hamburg ș.a.) Ce scriitori și filosofi activau acolo? **Noi – cetățeni. 6.** Cum s-a manifestat poziția civilă a romanticilor germani în timpul invaziei lui Napoleon? Găsiți argumente. **Expresii creative. 7.** Amintiți-vă versuri cunoscute ale lui Heine și imaginea lirică a eroului. Pregătiți o povestire orală pe tema “Timpul nou – eroul nou”. Argumentați că imaginea eroului lui Heine întruchipează imaginea poetului.

Ernest Theodor Amadeus Hoffmann

1776–1822

El a trăit în două lumi – lumea pământească a filistinilor și lumea marilor aspirații. Și-a pus toată nădejdea în artiștii entuziaști, fără de care este imposibilă dezvoltarea spirituală a omenirii.

N. Krutikova

Ernest Theodor Amadeus (Ernest Theodor Wilhelm) Hoffmann s-a născut la 24 ianuarie 1766 în orașul Königsberg (Prusia de Est, acum Kaliningrad, Rusia). Hoffmann a fost educat în familia bunicii și a fratelui mamei. Chiar din tinerețe se ocupa serios de pictură și muzică. Era cointerestat de operele scriitorilor din perioada Iluminismului – J.J. Rousseau, J. W. Goethe, F. Schiller.

Hoffmann a studiat juridica la universitatea din Königsberg. În anii studenției a continuat studiul artei. În anul 1798 a plecat la Berlin, unde a susținut un examen profesional și a fost numit în postul de evaluator în instanța de judecată în orașul Poznan (atunci în componența Prusiei, astăzi Polonia). Apoi a lucrat în calitate de consilier în instanța de judecată în orașul Plock, consilier guvernamental, și, peste câțiva ani consilier judiciar al ministerului justiției din Berlin.

În acest timp scria piese de teatru, opere și pregătea decorații pentru cele mai bune teatre din Europa – Varșovia, Berlin, Leipzig, Bamberg. El a pictat frescele turnului castelului episcopal Altenburg, a publicat în ziare articole, povestiri, recenzii. În anul 1814 a ieșit de sub tipar povestirea *”Urciorul de aur”*, eroul principal - studentul Anselmus, care trăia în două lumi – reală și romantico-fantastică. El – un om straniu și ghinionist, dar în suflet – poet, care este capabil să vadă și să audă ceea ce oamenii obișnuiți nu o pot face. În volumul *”Fantezii în maniera lui Calot”* (1814 – 1815) au fost colectate operele lui E. T. A. Hoffmann, create pe parcursul anilor 1808 – 1815. Personajul principal al acestei colecții a fost dirijorul Chrysler – muzician și compozitor. El trăiește într-o lume dominată de oameni cu o stare de spirit pragmatică, cărora nu le este cunoscută viziunea mondială, deoarece Chrysler este sortit singurătății și suferinței. Dar eroul nu-și pierde aspirațiile către înalte idealuri și crearea frumosului. În anul 1816 a fost publicată cea mai frumoasă poveste literară a lui Hoffmann *”Spărgătorul de nuci”* și *”Regele șoarecelor”* – un imn al fanteziei creatoare, care învinge răul.

În operele timpurii ale lui Hoffmann a fost descoperit conflictul principal al operei sale – contrastul dintre două lumi: real și poetic, generat de fantezia scriitorului. Toate personajele lui Hoffmann pot fi împărțite în două grupe – filistini și entuziaști. Primii trăiesc într-o lume obișnuită, interesele lor sunt limitate doar la lucrurile zilnice, venitul bănesc, carieră, interesele lumești. Ei nu apreciază arta și frumusețea, nu au nici o idee despre idealurile înalte. Entuziaștii sunt mult mai puțini decât filistini, care înlocuiesc oamenii cu conștiința romantică și poetică. Anume entuziaștii, cum considera Hoffmann erau capabili să pătrundă în adâncurile lumii, să cunoască adevărul, pentru a crea frumosul.

Vedere spre Königsberg
Aproximativ anul 1850.

Entuziaștii în operele lor sunt purtătorii spiritualității și moralei, întruhiparea vocației artistice. În anul 1818 a fost scrisă povestirea "Micuțul Tsaheș, poreclit Tsinober", în 1819 – 1821 a ieșit de sub tipar culegerea de povestiri a lui E.T. A. Hoffmann "Frații lui Serapion", 1822 – Considerații despre viață ale motanului Murr. Aceasta nu este o listă completă a capodoperelor scriitorului, care a devenit renumit încă în timpul vieții în diverse domenii ale artei. Dar viața lui a fost scurtă. La 25 iunie 1822 E.T.A. Hoffmann a murit în Berlin (Germania).

"MICUȚUL TSAHEȘ, PORECLIT TSINOBER" (1818). Subiectul și compoziția.

A acțiunea povestirii are loc în principatul fantastic Kerepesi, unde domnesc principiul Pafnutie și Barsanuf. Povestirea începe cu descrierea chinurilor țărâncei sărace Lisa, care suferă din cauza greutăților și a faptului că i s-a născut un fiu – monstru – Tsaheș. În acele timpuri nașterea unui copil "deosebit" se considera o pedeapsă și era respins de societate. Întâmplător, Lisa și Tsaheș, au fost văzuți de zâna bună Rozhabelverde, care a hotărât să corecteze nedreptatea naturii, înzestrându-l cu darul ei magic. De atunci calitățile cele mai bune, ale altor oameni, erau atribuite lui Tsaheș. Acum el a devenit respectat și toți îl numeau Tsinober. El urcă foarte repede treptele carierei. Este o persoană brutală, limitată spiritual, imorală și arogantă, dar farmecele zânei îl ajută: Tsaheș ocupă poziții înalte și primește o distincție – Ordinul tigrului verde – pestriț. Sub influența farmecelor lui Tsinober se află nu numai conducătorii și cei din jur, dar și frumoasa Candida și tatăl ei – profesor la Universitatea Moș Terpin, care cu bucurie mărită fata cu un tânăr "foarte talentat și dotat".

D. Gordiev ilustrație
"Micuțul Tsaheș,
poreclit Tsinober". 2010

Intriga operei nu este consecventă. Naratorul întrerupe descrierile narative ale evenimentelor curente cu cele din trecut, despre aceea cum au trăit înainte oamenii și ceea ce s-a întâmplat ca urmare a reformelor în învățământ, introduse de cneazul Pafnutie și ministrul său, un fost valet. Învățământul ei numeau respectarea ordinelor stricte din țară, lupta cu intențiile periculoase și gândirea liberă a locuitorilor.

Urmăririi au fost supuși și zâna și oamenii, care întruchipau libertatea gândirii și a faptelor. Zâna Rozhabelverde era și ea printre cei

PLIMBARE LITERARĂ

Hoffmann și Mozart

B. Krafft
Portretul lui
V.A. Mozart,
1819

Muzica lui V. A. Mozart a influențat extrem de mult activitatea lui Hoffmann. Fascinat de lucrările lui Mozart, în timpul studenției Hoffmann cu timpul și-a schimbat al treilea nume în Amadeus. Așa a și intrat în istoria literaturii universale ca Ernest Theodor Amadeus Hoffmann. Mozarnismul – nu doar ca stil muzical, dar și ca un stil de creativitate, și ca un mod de viață – îl fascina foarte mult pe E. T.A. Hoffmann. Ușurința și virtuozitatea, neînfrânarea capacității de imaginație și perfecțiunea picturilor, capacitatea de a improviza la nesfârșit și senzația de voință atotputernică a Creatorului, care-i atrage pe cititori, sunt tipice celor doi artiști – Mozart și Hoffmann. Nu întâmplător Hoffmann și-a încercat puterile nu numai în literatură, dar a creat și operă, cantate, a dat lecții de muzică. În lucrările sale există mulți muzicieni și compozitori. El credea că muzica și cuvântul sunt inseparabile, de aceea eroii îndrăgiți ai lui Hoffmann întotdeauna aud muzică în sufletele lor – muzica naturii, a poeziei și a iubirii. Prin aceasta ei se deosebeau de filistini, oameni – pragmatici, care nu cunosc frumosul și în sufletul cărora nu răsună muzica.

care erau persecutați, dar ea a supraviețuit, într-o lume violentă și limitată spiritual, deși s-a stabilit la azil, și-a schimbat numele în Rozha – Hozha – Zelenava, iar apoi în Rozha – Hozha. Cu toate acestea zâna nu a încetat a face minuni și lucruri bune. Chiar și aceste minuni nu puteau schimba ordinea stabilită în țara, unde la posturi erau numiți cei care nu merită, unde nu era prețuită munca cinstită, arta și gândirea liberă.

Lumea filistinilor și a entuziaștilor. Cu ajutorul ficțiunii fantastice E. T. A. Hoffmann dezvăluie lumea filistinilor, în care oamenii aspiră la bani și la posturi înalte, nu datorită abilităților naturale și muncii, ci datorită apropierii de conducători. Astfel Tsahes face o carieră rapidă doar cu ajutorul celor trei fire de păr de aur, care i-a dat zâna Rozhabelverde. Profesorul Moș Terpin speră că prin căsătoria fiicei sale cu Tsahes, va ocupa un post avantajos și își va îmbunătăți situația financiară. Chiar și mama lui Tsahes, încearcă să câștige măcar niște bani, datorită fiului său monstru: când fiul era în viață ea cerșea și-l arăta tuturor, iar când a murit, la înmormântare, ea vindea ceapă.

Principii și cei din jur nu știau ce înseamnă să muncești cinstit pentru stat, nu le păsa de oameni și toate instituțiile guvernamentale erau ocupate cu lucruri absolut inutile: cum ar fi ședința comisiei Ordinului, care determina câteva săptămâni cum trebuie să porți Ordinul tigrului verde – pestriț - și cu câți nasturi.

Filistinismul nu numai că domnea în cnezat, dar pătrunde și în mediul tineretului. Așadar, studentul Fabian îl învață pe prietenul său Balthazar, ca acesta să se ocupe numai de lucruri practice, și să nu-și piardă timpul cu poezia și cu contemplarea naturii. Dragostea lui Balthazar pentru frumoasa Candida și scrierea versurilor, îi provoacă râsul lui Fabian, pentru că el nu credea în minuni și nu vede nici un sens în artă. Dar întâlnirea cu magicianul Prosper Alpanus și aventurile lui Balthazar l-au făcut să creadă.

Studentul Balthazar întruchipează viziunea poetică a lumii. Anume el, fiind o personalitate creativă, vede întreaga frumusețe a naturii, aude muzica ei și este capabil de sentimente profunde și poate întruchipa frumosul în arta cuvântului. Însă, apariția lui Tsahes îi împiedică nu numai activitatea de poet, dar și fericirea cu iubita. Succesul poemului lui Balthazar îi este atribuit lui Tsinober.

Candida și ea, ca și ceilalți din jur, este fascinată de Tsahes, îi oferă mâna și inima.

În lumea poveștilor lui E.T.A. Hoffmann, în ajutorul poetului și entuziastului Balthazar, vine puterea magică a binelui. Magicianul Prosper Alpanus a decis să-l ajute pe student, să restabilească

V. Dudarenko,
Ilustrație la povestirea lui
E.T.A.Hoffmann.
”Micuțul Tsahes,
poreclit Tsinober”, 2013

Universitățile, în perioada Romantismului, au jucat un rol important în răspândirea ideilor și părerilor progresiste. Astfel la sfârșitul secolului XIX, în orașul Eni, în societatea studentească, apare noțiunea de ”filistin”. Cu acest cuvânt, studenții, îi numeau pe burgezi, limitați la interesele lor pragmatice. Cuvântul filistin provine din germană Philister. În Biblie filistienii – popor, care îi urmărea pe evrei, de aceea evreeii erau ajutați de Dumnezeu și eroii biblici (Samson, David, Moise ș.a.). Între studenții germani și burgezi apăreau conflicte, care nu odată se terminau cu lupte crâncene. În 1693, pastorul, în timpul unui discurs, la înmormântarea unuia dintre studenții uciși în luptă, a citat cuvintele Dalilei adresate lui Samson: ”Filistienii te vor ataca, Samson!”. De atunci cuvântul filistin are sensul de ”om cu o perspectivă limitată asupra lumii, mulțumită de sine, care nu apreciază cunoștințele, știința, arta, nu are priorități estetice și morale, incult, care diferă printr-un comportament pragmatic și fără necesități spirituale; om zgârcit, fără idealuri, slugă a unor moravuri burgheze”.

S. Alimov.
 Ilustrație la povestirea
 "Micuțul Tsahes, poreclit
 Tsinober", E.T.A. Hoffmann, 1984.

dreptatea. Dar pentru aceasta Balthazar a trebuit să vadă și să simtă, cu ochiul interior, puterea tănuită a lui Prosper Alpanus. Balthazar credea în el, iar credința lui a fost răsplătită. Prosper Alpanus a fost de acord cu zâna Rozha – Hozha, ca să-l neutralizeze pe Tsinober, a dat eroului un obiect magic (o mică lornietă), ca să găsească firele de păr aurite de pe capul lui Tsinober și trăgându-le, să le descopere tuturor adevărata lui esență. Deci, Balthazar ca erou fabulos, este răsplătit de vrăjitor pentru dragostea sa fidelă, talentul poetic și dorința de a lupta împotriva răului. În final el îl învinge pe Tsahes, se căsătorește cu Candida. Ei trăiesc fericiți la o moșie. Balthazar se întoarce în lumea creației, iar Candida se ocupă cu treburile casnice și confortul familiei. Finalul fericit întruchipează idealul scriitorului – biruința binelui asupra răului, entuziaștilor – asupra lumii filistinilor.

Grotescul. E.T.A. Hoffmann a creat lumea grotescului, care trebuie privită nu în sens direct, ci figurat. Cu ajutorul mijloacelor alegorice, scriitorul a încercat să avertizeze cititorii despre pericolele societății și viciile omului, care ar putea fi ușor înșelat.

Grotesc – o combinație, într-o formă fantastică, a urâtului și amuzantului. Chipul lui Tsinober – este o imagine grotească a limitărilor spirituale, imorale, brutale și arogante.

În imaginile conducătorilor Kerepesului, este supusă criticii conducerea statului care slujește nu poporului, dar intereselor personale ale conducătorilor. Dar cnezatul Kerepes – este o imagine a unei societăți absurde în care toate valorile și prioritățile sunt schimbate, unde anomaliile par a fi normale. Nu întâmplător în povestire sună cuvintele: *mită, arest, și pereții au urechi, secret (consilier, expeditor), confiscati, a tăia aripile, a alunga*, etc. În Kerepes domnește o atmosferă de persecuție, de interceptie și șiretenie. Balthazar mereu se întreabă, oare a înnebunit el sau toată societatea în jur. Într-o lume, unde domină *violența și răfuiala pragmatică, s-a devalorizat morala, arta și omenia*. Cu toate acestea, scriitorul depășește absurdul social cu ajutorul mijloacelor comice. În lumea grotescă a lui E.T.A. Hoffmann – râsul – este un erou pozitiv al povestirii care demaschează răul invizibil. Când Balthazar a smuls firele de păr de aur fermecate din capul lui Tsahes, toți au înțeles că el este un nimic și au început să râdă în hohote. În pofida faptului că Tsinober striga că este ministru, nimeni nu l-a ascultat căci toți au văzut cine este și râdeau de el. Tsinober a murit, după cum spune naratorul, "având o moarte umoristică". Când a început răcoala Tsahes a vrut să se ascundă în toaletă, dar lunecându-se a căzut într-o oliță de argint. Numai picioarele mici și subțiri se vedeau din vas. Și această imagine, de asemenea, este grotescă: în loc de un rang înalt – nimic.

Simboluri. Povestirea conține multe simboluri printre care, un rol important îl au diverse obiecte, atât de uz casnic, cât și obiecte fermecătoare. Așadar, trei fire de păr de aur – sunt un simbol al puterii nelimitate, care are un efect dăunător asupra societății și asupra conștiinței oamenilor. Ordinul tigrului verde – pestrîț este un simbol al risipei. Olița de argint – simbol al lipsei de valoare al celui, care pretinde la putere și bogăție. Colierul magic, pe care i l-a dăruit Rozhaebelverde Candidei, ca ea să nu se inerveze niciodată – este un simbol al liniștii în familie și al relațiilor umane. Mica lornietă – este un simbol al viziunii interioare speciale care trebuie să-i ajute omului să recunoască esența ascunsă a fenomenelor. Muzica divină a naturii – simbolul chemării artistice.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Povestiți despre originea lui Tsahes și urcușul pe treptele carierei. Ce posturi a ocupat și cum le-a obținut? **2.** Descoperiți conflictul principal al povestirii – ciocnirea entuziaștilor cu lumea filistinilor. **3.** Găsiți elementele fantastice din operă (chipuri, situații, etc.). Ce probleme sunt descrise de E.T.A. Hoffmann cu ajutorul mijloacelor romantice fantastice? **Activitatea de cititor. 4.** În povestire Balthazar nu o dată se compară cu Hamlet. Găsiți asemănările și deosebirile dintre acești eroi. **5.** Dați exemple de ironie a autorului. Când purtarea lui Tsahes nu coincide cu meritele care le are. Atrageți atenția la verbele care caracterizează faptele lui Tsahes. Descrieți poziția naratorului. Argumentați că el îl compătimentește pe Balthazar și nu pe Tsahes. **7.** Identificați elementele de basm în povestirea lui Hoffmann. **8.** Numiți obiectele magice de care se folosesc personajele. Descrieți rolul lor în text. **Valori umane. 9.** Ce valori spirituale sunt întruchipate în imaginea studentului Balthazar? Are el oare tovarăși în lupta cu lumea filistinilor? **10.** Care sunt idealurile întruchipate în finalul fericit, cu ajutorul elementelor de basm? **Comunicarea. 11.** Aflați semnificația cuvintelor care sunt folosite în traducerea ucraineană a povestirii "Micuțul Tsahes, poreclit Tsinober": "курдунель", "почвара", "реферандій", "радник", "експедитор", "ворохобник", „сектант”, "машталір", "князь", "кармединер". Căror personaje se referă aceste cuvinte. Explicați. Alcătuiți 3-4 propoziții cu cuvintele de mai sus. **12.** Discuție pe tema: "Sunt capabili entuziaștii să-i învingă pe filistini?" **Noi - cetățenii. 13.** Transcrieți citate din operă, care mărturisesc descoperirea unor fapte din societate: *luarea de mită, neglijența, violența, persecuția gândurilor libere, onoruri nemeritate, vanitate*. Completați această listă de fapte negative. **Tehnologii moderne. 14.** Folosind Internetul găsiți ilustrații la povestirea "Micuțul Tsahes, poreclit Tsinober": Comentați, exprimați-vă părerea, extrageți citate din text. **Expresii creative. 15.** Imaginați-vă că ați scris o cronică a principatului Kerepes. Compuneți o "descriere istorică", numiți conducătorii și principalele evenimente care au avut loc acolo, formulați legile care predomină. **Lideri și parteneri. 16.** *Lucrul în grup.* Imaginați-vă că creați un muzeu al lui E.T.A. Hoffmann. Fiecare grup trebuie să prezinte planul și schița. Să pregătească o prezentare a viitorului muzeu al scriitorului. **Medii și siguranță. 17.** Ce exemple din istorie sau din viața actuală puteți găsi pentru a confirma predicțiile lui E.T.A. Hoffmann. **18.** Prin ce este periculos fenomenul Tsahes – o captură masivă a unui om urât, care ajunge la putere. **Învățăm pentru viață. 19.** Care oameni erau numiți *filistini* în timpul lui Hoffmann? Ce profesii dețineau? **20.** Există oare în viața actuală filistini? Descoperiți opiniile și pozițiile lor. **21.** Cine pot fi numiți entuziaști ai timpului nostru? Oare există, după părerea voastră, conflictul dintre filistini și entuziaști acum?

CONCLUZII

- Creația lui E.T.A. Hoffmann reprezintă curentul fantastic – grotesc al Romantismului.
- Conflictul principal în operele lui Hoffmann – ciocnirea filistinilor și a entuziaștilor.
- Cu ajutorul elementelor fantastice, a grotescului și a ironiei, scriitorul descoperă lumea violenței, nedreptății și limitării spirituale, dar și neajunsurile omului, care fiind în realitate un nimic, pretinde la putere.
- Expresia "fenomenul Tsahes" este folosită la sens figurat, ca o critică a absurdității sociale și lipsa de viziune a oamenilor, care nu observă esența lucrurilor în societate, înțelegerea greșită a absurdului.

„MICUȚUL TSAHES, PORECLIT TSINOBER” DE HOFFMANN ILUSTRAT

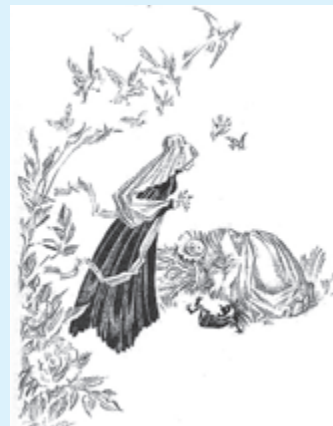

*O.V. Traugoti,
Ilustrație la povestirea lui E.T.A.
Hoffmann ”Micuțul Tsahes,
poreclit Tsinober”, 2009*

Mulți pictori au ilustrat fantastică povestire – basm a marelui scriitor al perioadei romantice. Fiecare dintre ei îl ajută pe cititor să dezvăluie conținutul filozofic profund al operei, să-i înțeleagă alegoria, să vadă frumosul și urâtul.

La opera lui E.T.A. Hoffmann a apelat și renumita pictoriță rusă N.Golz. Lucrările ei sunt foarte dinamice și ușoare, fără elemente de prisos.

Renumiții frați pictori ruși O. și V.Traugoti au creat un ciclu de ilustrații la această operă. Lucrările sunt extrem de frumoase, fiind executate într-o gamă de culori – ”alb pe negru”. Poeții au ilustrat peste 200 de cărți. Lucrările lor sunt recunoscute în Germania, Italia, Cehia, Slovacia, Polonia, Franța, Japonia.

*N. Golz,
Ilustrație la povestirea lui
E.T.A. Hoffmann ”Micuțul
Tsahes, poreclit Tsinober”, 1978*

*S. Alimov, Ilustrație la povestirea lui E.T.A. Hoffmann
”Micuțul Tsahes, poreclit Tsinober”, 1983*

*D. Gordeev, Ilustrație la povestirea
lui E.T.A. Hoffmann ”Micuțul Tsahes,
poreclit Tsinober”, 2010*

1. Ilustrațiile cărui pictor v-au impresionat cel mai mult. Argumentați.
2. Dacă vi s-ar propune să faceți un tablou la povestirea lui E.T.A. Hoffmann ”Micuțul Tsahes, poreclit Tsinober”, care subiect ați alege, în ce manieră ați lucra și ce culori ați folosi?

Cele mai renumite lucrări după opera lui Hoffmann sunt ale pictorilor: *O. Alimov, S. Chaykun, M. Havrychkov, D. Gordeev, A. Hantimurova, O. Azemsha.*

RUSIA

INSPIRAȚI DE FRUMUSEȚE: ȘCOALA "ARTEI PURE"

Scopul adevăratei arte este de a captura momentul unic al naturii și să poți vedea frumosul, în tot ceea ce-l înconjoară pe om.

I.Levitan

Căutarea creativă a poeților din a doua jumătate a sec. XIX a determinat încercarea de a realiza esența spirituală a omului și tendința de a afirma prioritățile culturii și ale frumuseții. Nu întâmplător, în acel timp apar diferite școli, grupări, curente, în care scriitorii sunt uniți de "arta pură", de etern și frumos, indiferent de murdăria și haosul prezentului. Aceasta este și "Parnasianismul" în Franța și "arta pură" în poezia rusă.

În Rusia, în a doua jumătate a sec. XIX, în literatură au fost extrem de puternice două tendințe: revoluționar-democratică și a "artei pure". Reprezentanții primei (M. Nekrasov, M. Dobroliubov, D. Pisarev, M. Saltikov-Schedrin ș.a.) credeau că arta trebuie să oglindească problemele sociale și politice presante. În schimb, reprezentanții "artei pure" (A.Fett, F. Tiutcev, A. Grigorev, A. Maikov, I. Polonskii, M. Scherbin ș.a.) evitau problemele sociale, ei credeau că esența artei este să-i servească frumosului, să-l descopere în diferite forme și să-i afirme prioritatea în lume. Artă, ca o expresie a frumuseții, prin existența sa vindecă sufletul uman și inspiră lumea.

Poeții "artei pure" au continuat linia filosofică-psihologică, înființată de A.Pușkin, care scria:

PLIMBARE LITERARĂ

Frumusețea ca idee

Originile conceptului estetic "a artei pure" sau a "artei pentru artă", pot fi găsite în diferite țări, începând cu vremurile îndepărtate. Filosoful grec Platon scria : "Frumosul este o idee veșnică și neschimbată". Fondatorul idealismului german I.Kant scria: "Frumosul este simbolul binelui moral". Reprezentanții Romantismului (A. și V. Shlegel, Novalis ș.a.), înțelegeau că frumosul nu aduce profit material, dar este foarte apreciată, pentru că inspiră lumea întreagă. Poetul englez W. Wordsworth, în sonetul "Către frumos" scria, că arta este capabilă să capteze un moment și să-l păstreze pentru veșnicie, cu ajutorul elementelor frumosului. Totul este trecător în lume, numai arta este veșnică:

Copil al primăverii, verii și al toamnei,
Acel ce-ți știe farmecul culorii,
O, artă, tu-i împarți mereu splendoarea.
Și simplă, chiar prea simplă,

dar plină de-nțelesuri.

Tu poți răpi o clipă din goana timpului sever
Și-n ea să-ntipărești eternitatea.

”Noi trăim doar pentru inspirație, sunete dulci și rugăciuni”. După cum știm, în opera lui A. Pușkin au răsunat, de asemenea și teme sociale, chemări la luptă împotriva puterii, dar reprezentanții „artei pure” au preluat exact aceeași tendință a lui Pușkin care este asociată cu aprobarea conținutului estetic al artei.

Principiile „artei pure” au fost formulate de renumitul scriitor A.Druyhinin, care credea că totul în lume se schimbă numai poziția poetului rămâne neschimbată: “El îi descrie pe oameni așa cum îi vede, nu dă lecții morale societății și, dacă le dă, atunci în mod inconștient. El trăiește în lumea sa sublimă și coboară pe pământ așa, cum demult coborau cei din Olimp,,dar nu uitau de propria lor casă de pe Olimp”.

Poeții ruși ai „artei pure” aveau în comun atenția față de retrăirile intime, sinceritatea sentimentelor, interesul sporit față de forma artistică. Obiectul imaginii lor sunt relațiile dintre oameni, reflecțiile filosofice și psihologice, imaginile naturii, impresiile estetice etc.

Școala „artei pure”, a continuat tradiția Romantismului și, în același timp, le-a adâncit semnificativ prin subtextul filosofic, consolidarea descrierilor psihologice și detaliilor, precum și cele mai recente mijloace de scriere, care au dat naștere modernismului (tendențelor timpurii – Impresionismul, Simbolismul, Neoromantismul) în limitele Romantismului târziu.

În timpurile sovietice ideile „artei pure” în diferite țări (Rusia, Franța, Ucraina) erau considerate „dăunătoare din punct de vedere ideologic”, de aceea lucrările artiștilor erau interzise și ascunse, iar amatorii „artei pure” erau urmăriți. Cu toate acestea, adevărata artă a rămas neschimbată, a supraviețuit vremurilor rele și impresionează din nou prin frumusețe și perfecțiune.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Caracterizați ideile de "artă pentru artă" în diferite țări.

Activitatea de cititor. 2. Pregătiți o citire expresivă a unei poezii despre marii poeți ai grupului francez "Parnas" sau despre școala rusă a "artei pure". Recitați-o. **Valori umane 3.** Pregătiți o prezentare "Cultura Romantismului rus". **Comunicare. 4.** Discuție "Poate frumusețea să salveze lumea?" **Tehnologii moderne. 5.** Pregătiți postul pentru rețeaua socială "Paginile mele preferate din lirica sec. al XIX - lea".

Grupul " Parnas " în Franța

În anii 1850-1860 în Franța, a apărut grupul „Parnas”, membrii căruia se orientau spre o cultură perfectă, gândire estetică, crearea „poeziei pure”, acordând cea mai mare atenție formei perfecte. Numele grupului provine de la cuvântul Parnassus (munte în Grecia unde, conform mitologiei elene, trăiau muzele, conduse de zeul poeziei, soarelui și muzicii – Apollo). Termenul de "Parnassus" este folosit în sens figurat ca simbol al artei în general și al poeziei în particular. De fapt, parnasieni se consideră T. Gautier, Sh.L. de Lily, Zh.M. Heredia. În componența grupului, în timpuri diferite, au fost incluși și P. Verlaine, S. Mallarme și alții. SH.L. de Lily scria: "Parnasienii își urăsc epoca de la aversiunea naturală la ceea ce ne ucide. La fel ca și scriitorii romantici, ei nu au perceput utilitarismul timpului, erau separați de problemele modernității, au transferat subiectul operelor lor în trecutul îndepărtat sau în țările exotice. Dar, spre deosebire de romanici, parnasienii accentuau narațiunea imaginilor plastice. În poezia parnasiană este redat chipul poetului meșter, creatorul frumuseții.

Fiodor Tiutcev

1803–1873

În poezia lui era lărgimea Cosmosului ...
Natura și eroul liric a lui F. Tiutcev au simțit influența
forțelor misterioase ale haosului și, în același timp,
a gravitat spre pace și armonie.

A.Akhmatova

Fiodor Tiutcev a intrat în istoria literaturii mondiale ca poet filosof, un poet liric rafinat. În opera sa, se îmbină gândurile și sentimentele. F. Tiutcev a obținut o bună educație în familie sub îndrumarea poetului-traducător S. Raich. Sub influența lui, la vârsta de 12 ani a tradus cu succes pe Horațiu. În 1819 a intrat la departamentul verbal al Universității din Moscova. După ce a absolvit universitatea în 1821, a primit un loc la Colegiul de Afaceri Externe și apoi a plecat în Germania ca angajat al unei misiuni diplomatice. Timp de mai mult de 20 de ani a trăit în afara Rusiei.

Începând cu sfârșitul anilor 1820 până la mijlocul anilor 1830 în reviste și antologii ruse apar poemele sale: „Furtună de primăvară“, „Seara de vară“, „Viziune“, „Visuri“, „Cicero“, etc. Un eveniment semnificativ a fost publicarea în jurnalul lui Pușkin „Contemporanul“ din 1836, într-o colecție de 24 de lucrări cu titlul „Poezii trimise din Germania“, semnat de „F. T.“. În 1844 poetul s-a întors în Rusia și a continuat cariera literară. Prima ediție a colecției de poezii a fost publicată în 1854 la inițiativa lui I. Turghenev și a avut succes. Cea de-a doua colecție de poezii a fost publicată în 1868.

În lirica lui F. Tiutcev domină percepția filosofică, și prin prisma lui poetul exprimă o viziune asupra lumii, inclusiv natura și omul. De aceea în poezia lui F. Tiutcev este dificil să se distingă lirica filosofică, peisagistică și intimă, deoarece peisajele lui sunt inspirate, ele reflectă starea sufletului uman, sentimente umane și descrierile naturii determină gândurile filozofice profunde ale autorului.

«**FURTUNĂ DE PRIMĂVARĂ**». În versurile F. Tiutcev este reprodusă o percepție mondială "panteistă", o înțelegere filosofică și idealistă a lumii. Poetul a fost inspirat întotdeauna de natura plină de mister. Sufletul uman era pentru el, de asemenea, centrul haosului și al pasiunilor secrete. În poemul "Furtuna de primăvară" fenomenul natural este descris în toată frumusețea și spontaneitatea sa. Imaginile vizuale și auditive ajută la crearea unei imagini a furtunii care se apropie treptat. Nu întâmplător, în poezie se repetă sunetele *r* și *u*.

Ideea de frumusețe în poezia ucraineană

În literatura ucraineană, M. Voronyi a dezvăluit un interes special pentru "arta pură". A tradus în limba ucraineană operele parnasienilor și poezilor "artei pure" - A. Fett, F. Tiutcev, Y. Polonsky. Pana lui M. Voronyi deține un manifest poetic special menit să protejeze "arta pentru artă":

Mykola Voronyi

Să ne mai scrieți cântece,
o voi, poeți,
Fără semnale și tendințe,
Fără întreceri sociale,

Fără să plângă o mulțime,
Chiar fără suferință universală,
Și nici chemări
la bătălii sfâșietoare.

Ideile „artei pure“ în poezia ucraineană în anii 1920-1930 a fost apărată de reprezentanții grupului neoclasic (M. Zerov, M. Dray-Khmara, E. Burgardt, M. Râlski) și alții. Ei au afirmat prioritatea frumuseții și a vocației artistice, au făcut mult pentru dezvoltarea formei artistice a operelor lirice. Dar, în perioada sovietică o astfel de poziție a fost considerată ostilă față de autoritățile oficiale, de aceea poezii neoclasică au fost arestați și uciși în 1937-1938.

O. Savrasov
Curcubeul. 1875

Furtuna de primăvară a lui F. Tiutcev este specială, și nu este deloc teribilă. Aceasta explică starea veselă de spirit a fiecărui vers din poezie. Se simte că autorul este încântat de viață. Caracteristicile viziunii mondiale a poetului extind limitele imaginii. El reușește să creeze o imagine nu numai a furtunii, ci și a tinereții, plină de spiritul reînnoirii.

FURTUNĂ DE PRIMĂVARĂ (1828)

E luna mai și-admir furtuna
Cu primul tunet, domolit,
Ce-și pune-n joc ștregar, cununa
De fulgere, în cer vrăjit.

Prin bubuiri amețitoare
Se-aruncă ploaia-n praf și vânt,

Și stropi, ca perlele în soare,
Leagă înaltul de pământ.

Din deal sprințar șuvoi coboară,
În crâng – vacarmul păsăresc,
Și larva cea, șuvoiu-n seară
Țin hangul zeului ceresc.

(Traducere de Ilie Tudor Zegrea)

« ÎNCĂ MAI ARDE ÎN SUFLET DORINȚA » Perla liricii universale este ciclul poeziilor lui F. Tiutcev dedicate unei fete tinere, pe care o iubea poetul – O. Denisieva, (poezii scrise între 1850 și ultimii ani de viață). Caracteristicile principale ale "ciclului Denisievski" este pasiunea narațiunii, a dialogului, a formei unui jurnal, a psihologiei, tensiunii de coliziuni, sentimente superioare. Dragoste pentru poet - "și fericire și lipsă de speranță". Imaginea strălucitoare a iubitei este combinată cu dispoziția tragică a eroului liric, care își dă seama că mai are puțin timp, dar nu încetă să mai iubească. În ciuda barierelor sociale, eroul liric al lui F. Tiutcev și-ar da viața pentru un sentiment superior. Dragostea este descrisă în stil romantic, ca o forță, care înrobește și nu eliberează sufletul uman.

* * *

Încă mai arde-n inimă dorința
Și sunt orbit de frumusețea ta.
Prin amintirile de ceață
Îmi mai apare fața ta.

Chipul tău atât de drag
Mi-apare-n gând în fiecare zi,
Din depărtări îmi strălucește iar
Precum o stea din cerul de cleștar.

Afanasii Fett

1820–1892

Un liric rafinat, romantic și impersionist... Pana lui a reușit să surprindă cele mai fine nuanțe ale schimbării naturii și sentimentelor omenești.

M.Țvetaeva

Afanasii Fett – unul din cei mai străluciți reprezentanți ai ”artei pure”, în poezia rusă a secolului XX. Versurile lui sunt adresate cititorului cu un gust estetic rafinat, adepților artei.

A activat mai mult de jumătate de secol. Nu era înțeles de toți contemporanii și multă vreme a fost un poet secundar. Dar poeziile lui A. Fett impresionează prin perfecțiunea lor.

Taina nașterii, a influențat asupra viitorului poet, care la vârsta de 14 ani a aflat, că adevăratul său tată nu este nobilul Afanasii Șeșin, dar funcționarul german – Iohan Fiot. A pierdut titlul de nobil, privilegiile care le avea și întreaga viață este nevoit să depună mari eforturi, pentru a le recăpăta.

A. Fett a primit o educație bună. La început a studiat într-un pansion german (1835-1837), iar apoi – la facultatea de litere a Universității din Moskova, care a terminat-o în anul 1844. Devreme a început a scrie și a manifesta interes pentru filologia clasică.

Debutul literar al lui A. Fett a fost culegerea de versuri ”*Panteonul liric*” (1840). În culegere erau incluse balade și poezii antologice (asemănătoare după temă cu cele antice). Anume în această perioadă timpurie a fost scrisă una din cele mai renumite poezii ”*Am venit în zori c-o veste...*” (1843).

A. Fett se încorporează în armată, începând cu anul 1845 ca unter – ofițer al regimentului cairasian, care se afla pe teritoriul guberniei Herson. În anul 1860-1870 a încetat publicația operelor sale, fiind fascinat de studierea filisofiei lui A. Shopenhauer. Anii 1870-1880 sunt dedicați activității de traducător. A. Fett a tradus opera ”Faust” a lui J.F. Goethe, ”Eneida” de Virgilius, ”*Poezii*” de Katulla ș.a.

”AM VENIT ÎN ZORI C-O VESTE...” (1843) – un exemplu de poezie lirică, în care autorul reflectă temele veșnice: iubirea și natura, care sunt strâns legate între ele. În această poezie, însă, ele sunt legate de o temă foarte importantă pentru poet - tema artei poetice. Pasiunea pentru natură și sentimentul iubirii îl inspiră pe poet la creație, care ar trebui să fie o improvizație liberă. În poemul original al lui Fett un rol important îl au repetițiile, sugestiile, dar și măiestria de a transmite impresiile momentane. Cu ajutorul ritmului trohaic, în poezie, este redată o stare de înviorare.

* * *

V. Borisov – Musatov,
Fântâna, 1902

Am venit în zori c-o veste
Povestindu-ți despre Soare
Că pe orice frunză este
Izbucnit mărgăritare.

Povestindu-ți că trezit e
Codrul c-orice frunzișoară
Și cu păsări să palpite
Vrea-nsetat de primăvară.

Povestindu-ți că iar sfântă
Pasiunea mă îmbie,
Inima-mi binecuvântă
Fericirea dată ție.

Povestindu-ți - vine-n unde
Bucuria din belșuguri...
Nu știi ce-oi cânta și unde,
Dar cântarea-mi dă în muguri.
1846

(Traducerea V. Bragagiu)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Caracterizați situația istorică și culturală a dezvoltării "artei pure" în Rusia. 2. În ce țări a fost populară concepția "artei pure". **Activitatea de cititor.** 3. Ce teme și motive au fost atinse în opera lui F. Tiutcev. 4. Ce sentimente și stări de spirit sunt descrise în poezia "Furtună de primăvară" de F. Tiutcev. 5. Găsiți imagini auditive și vizuale în opera lui A. Fett "Am venit în zori c-o veste..." 6. Pregătiți o analiză comparativă dintre original și traducere a poeziilor, care v-au impresionat mai mult de F. Tiutcev sau de A. Fett. **Valori umane.** 7. Ce idei au promovat reprezentanții "artei pure"? Comunicarea. 8. Discuție "În ce constă valoarea frumuseții artei pentru om"? **Noi - cetățenii.** 9. De ce în Ucraina și Rusia, în perioada sovietică, adepții "artei pure", erau urmăriți și persecutați? Găsiți argumente. **Tehnologii moderne.** 10. Folosind Internetul faceți cunoștință cu: creația istorică "a ciclului Denisievski"; istoria relațiilor lui F. Tiutcev cu scriitorii europeni. 11. Găsiți romanțe pe versurile lui F. Tiutcev sau A. Fett. Ascultați-le. **Expresii creative.** 12. Găsiți pentru versurile lui F. Tiutcev și A. Fett reproducții din desen, muzică și fotografii. Memorați poezia și pregătiți o prezentare. 13. Recitând poezia sub o melodie, demonstrați prezentarea. **Medii și siguranță.** 13. Descrieți atitudinea către poezii "artei pure". **Învățăm pentru viață.** 14. Operele "artei pure" nu învață, ci educă. Continuați gândul poezilor "artei pure" despre natură.

CONCLUZII

- "Parnasianismul" și școala rusă de "artă pură", promovau ideile artei, indiferent de societate.
- În poezia "artei pure" dominau ideile de captare a frumuseții naturii și sentimente umane.
- Chipul poetului – artist, creator al frumosului, un filosof și liric rafinat, a fost reflectat în opera lui F. Tiutcev și A. Fett.

SUA

DEZVOLTAREA ROMANTISMULUI ÎN SUA

Romanticii americani au fost înaintașii unei națiuni tinere care s-a afirmat în lume.

K. Șahova

Formarea Romantismului în literatura și cultura americană a început în perioada dezvoltării intense a Statelor Unite ale Americii ca țară. Victoria coloniilor americane în lupta pentru independență (1775 – 1783), proclamarea suveranității SUA (1776), adoptarea constituției (1787) și instituirea unui sistem republican – acestea sunt evenimentele istorice care au influențat răspândirea ideilor de libertate, de optimism și entuziasm la formarea unui stat tânăr. Regiunile separate, cu particularități lingvistice și culturale destul de diferite, s-au unit într-un singur stat. De aceea prima sarcină a culturii americane a devenit recunoașterea statului american și a națiunii americane ca stat suveran și original.

Romantismul în SUA s-a dezvoltat puțin mai târziu decât în Europa. Formarea lui a început în anii 1810 – 1820, și s-a terminat în 1860 (1861 – 1855- perioada războiului civil dintre Nord și Sud), deși mai târziu tendințele romantice, din când în când, se manifestau în opera diferitor creatori.

În Romantismul din SUA există două etape: *timpuriu* (V. Irving, F. Kupper) și cel *târziu* (N. Hotorn, E. Poe, H. Melvil). W. Whitman, autorul culegerii "Fire de iarbă" (1855-1891), a fost un scriitor "de trecere", el a încheiat etapa romantismului american, dar, în același timp, în lucrările lui pot fi întâlnite și tendințe realiste.

Specificul Romantismului american, a constat nu numai în pafosul creării națiunii și în poziția față de stat, dar și în asimilarea creativă a realizărilor diferitor culturi, în special ale maieștrilor – romantici europeni (W. Scott, romanticilor germani, E. A. T. Hoffmann, S. Koleridz ș.a.). În afară de aceasta, un rol important în stabilirea bazelor filosofice ale Preromantismului în SUA, l-au avut iluminiștii germani și ideile revoluției Franceze. În operele romanticilor americani este urmărită sinteza realizărilor iluministe și formelor romantice.

În sec. XIX în SUA era răspândită filosofia transcendentalismului, care definea ideile și căutările estetice ale creatorilor din acele timpuri. *Transcendentalism* (din lat. *transcendens* – ceea ce iese din margini, subconștient) – un sistem estetic, religios și filosofic, la baza căruia stătea doctrina lui I. Kant

Experiențele îndrăznețe ale transcendentaliștilor

Transcendentaliștii credeau, că devisa "încrederea în sine" trebuie realizată în viață. De aceea în SUA erau răspândite comunele, comunități ale personalităților independente, care își puneau un scop și îl atingeau împreună. Dar s-au petrecut și alte experimente. De exemplu, scriitorul și filosoful G. Torro a trăit câteva luni pe malul lacului Voldensk în Concord, în pădure, urmărind viața naturii și dobândindu-și hrană. Tmpul petrecut în sânul naturii se reflectă în cartea "Walden sau Viața în pădure", care a intrat în tezaurul literaturii clasice americane.

Căsuța lui G. Torro pe malul lacului Voldensk și sculptura lui.

A. Ivon. Reconcilierea dintre Nord și Sud, 1870.

despre o cunoaștere prealabilă, care se presupune că este veșnic inerentă conștiinței și este o condiție a oricărei experiențe.

Termenul ”transcendental” înseamnă: ”este de dincolo aceea, ce este dincolo de limitele cunoașterii umane”. În anul 1836 în orașul Boston a fost organizat ”Clubul Transcendental”, condus de R.V. Emerson, din care făceau parte G.Torro, Margaret Fuller ș.a.

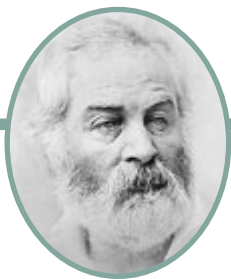
Transcendentaliștii nu au perceput capitalismul, i se opuneau lui prin valorile spirituale superioare. Ei puneau în centrul Universului omul, înzestrat cu un suflet divin, care nu recunoaște nici o altă autoritate decât a sa – ”Eul”. În tratatul ”Încrederea în sine”, scriitorul și filosoful american, R.V. Emerson scria, că omul trebuie prețuit nu pentru bogăție, dar pentru calitățile personale, trebuie să se bazeze pe el însuși și să caute căi pentru a duce o viață demnă. În lucrarea ”Natura”, el a subliniat, că universul este împărțit în natură și suflet, iar omul este o parte organică a naturii, liderul ideilor sufletului, o parte integrantă a Universului. Sloganul ”încrederea în sine”, adică independența individului, încrederea în propriile puteri, sentimentul implicării individului în univers, este reflectată în lucrările scriitorilor romantici-americani.

Romanticii americani au creat o imagine națională a unui stat tânăr, au povestit în operele lor despre calea istorică, formare și realizări. În afară de aceasta, ei și-au pus scopul să formeze eroii naționali ai SUA, să reflecteze idealurile și ideile americane cu ajutorul mijloacelor artistice. Reprezentanții Romantismului american au pus bazele literaturii naționale, au însușit genurile și stilurile altor literaturi străine, dând lumii forme noi interesante. Datorită realizărilor romanticilor americani, lumea a aflat despre SUA și despre literatura artistică a ei, care a fost primită cu entuziasm și în alte țări.

COMPETENȚE

Conștientizare.1. Descrieți condițiile istorice în care s-a dezvoltat Romantismul american. **2.** Identificați asemănările și deosebirile lui de Romantismul european. **Activitatea de cititor. 3.** Din experiența de cititor: povestiți despre operele romanticilor americani, care le-ați citit (F. Kuper. E. Poe, ș.a. – 1 la alegere). **Valori umane. 4.** Ce idei și forme noi au introdus romanticii în cultura americană? **Comunicarea. 5.** Discutarea problemei ”Ucraina și SUA – paralele istorice și culturale”. **Noi - cetățenii. 6.** Cum slujeau romanticii americani intereselor naționale? **Tehnologii moderne. 7.** Folosind Internetul, găsiți imagini și fapte, din istoria luptei SUA pentru stătalitate. Pregătiți o prezentare. **Expresii creative. 8.** Scrieți o compunere pe tema: ”Încrederea în sine – cum percep eu acest lucru?”.

Walt Whitman

1819—1892

Eu – sunt poet al trupului, eu sunt poet al sufletului
Cu mine sunt toate bunurile Raiului și toate chinurile Iadului...

W. Whitman

Walt Whitman – poet american, eseist, publicist, critic, una dintre cele mai strălucite figuri din cultura universală. Pe parcursul întregii vieți a scris o singură carte – ”Fire de iarbă”, care a devenit întruchiparea concepției despre lume a autorului.

Walt Whitman s-a născut la 31 mai 1819, într-o familie săracă a unui fermier pe insula Long Ailend, nu departe de orașul Bruklin (New York, SUA). În familie erau 9 copii, dintre care Walt era cel mai mare. Între anii 1825 și 1830 învață la școala din Bruklin, dar din cauza materială grea a fost nevoit să părăsească școala. A trebuit să schimbe multe profesii: expeditor, jurnalist, învățător, redactor la ziare. Îi plăcea să călătorească. Potrivit datelor biografice, a călătorit pe jos prin 17 state. Dragostea lui pentru singurătate și contemplare a naturii, îi fermeca pe toți cei care-l cunoșteau.

De la sfârșitul anului 1830 în reviste au apărut diverse articole ale lui W. Whitman, în care el se opunea generației dolarului, a subliniat că goana după bani aduce la pustiirea spirituală a oamenilor.

În anul 1850 au apărut mai multe poezii : ”Europa”, în care autorul și-a exprimat înțelegerea despre istorie și evenimente revoluționare din 1848. El a scris: ”Cruzimea regală a disprețuit poporul”; ”Libertate! Lăsați pe alții să nu creadă în voi – eu cred întotdeauna!”.

O operă renumită a lui W. Whitman este culegerea de poezii ”Fire de iarbă”, prima ediție a căreia apare la New York, în anul 1855 (dar poetul a completat-o și a lucrat la ea și-n anii următori, până la moartea sa). Acest an a devenit fatal pentru creația poetului, împărțind viața lui în două etape: înainte și după apariția culegerii. Contemporanilor poetului ea părea neobișnuită. Inovațiile cosmice, filosofice și îndrăznețe i-au impresionat pe cititori.

În timpul Războiului civil din anii 1861 - 1865 W. Whitman a lucrat sanitar în spital. Evenimentele războiului s-au reflectat în poeziile ”Sunetul tobelor”, ”Când liliacul a înflorit în curte...”(1865)

În 1873 poetul a fost paralizat, până la sfârșitul vieții nu s-a putut vindeca. Deși era legat de pat, a continuat să scrie, iar lucrările lui erau pline de optimism și încredere.

PLIMBĂRE LITERARĂ

Walt Whitman – cetățean

În anii formării lui W. Whitman ca poet, în SUA s-au răspândit ideile aboliționismului – o mișcare contra robiei, care a jucat un mare rol în Războiul civil din 1861 – 1865. Opiniile aboliționiste ale lui W. Whitman au fost reflectate în culegerea ”Fire de iarbă”. Și în publicistică, și în poezii el a subliniat mereu rolul important al literaturii în viața publică. El scria: ”Puțini sunt cei care înțeleg, că literatura pătrunde oriunde, creează tonul, formează întregul și indivizi, și prin mijloace rafinate dezvoltă, sprijină și construiește”. Poetul a iubit America, a apărat idealurile democrației, a criticat viciile societății, încercând să o schimbe.

Una dintre ultimele poezii ale lui W. Whitman, în care el și-a luat rămas bun de la lume ”*Adio imaginație*”. Chipul imaginației este personificat :”*Adio, prietenul meu drag, scumpa mea dragoste! Mă duc – și nu știu unde...*”.

La 26 martie 1892 poetul a decedat. Dar imaginația lui impresionează și astăzi noile generații de cititori, dăruiește ”*încredere în sine*” și în viață.

"FIRE DE IARBĂ" (1855-1891). Particularitățile viziunii poetice. Atitudinea

umanistică a lui W. Whitman către viața mediului înconjurător, a început să se formeze în conștiința lui încă din copilărie, influențat de Biblie, deoarece era citită în casa tatălui său în fiecare zi, o cunoștea la perfecție. Prin urmare, de aici pornesc ideile atât de importante pentru creația scriitorului, precum egalitatea tuturor oamenilor credința în fraternitatea popoarelor și a eternității omului.

O mare influență asupra formării concepției lui W. Whitman a avut și transcendentalismul. El a fost aproape de principiile transcendentaliste americane, cum ar fi ”*încrederea în sine*”, independența spirituală, divinitatea ”eului uman”, egalitatea oamenilor, percepția vieții panteismice (identificarea lui Dumnezeu cu natura), credința în existența ”peste suflet”, o fărâmitură care se află în fiecare persoană.

Istoria creativă a culegerii ”Fire de iarbă”. Prima ediție a culegerii a fost publicată în 1855, pe banii autorului, fără să-i fie semnat numele. Cartea conținea 12 poezii și poeme fără nume. Coperta era de culoare verde. ”Acesta este drapelul sentimentelor mele, țesut din pânză verde – cu culoarea speranței”, a explicat poetul. În următorii câțiva ani el a completat culegerea, cu o nouă operă scrisă, lăsând denumirea simbolică ”*Leaves of Grass*”. Cea de-a treia ediție a fost publicată în anul 1860, conținând aproape 100 de poezii. Ultima ediție, cea mai completă, a fost publicată în 1891. Deci, poetul a scris culegerea timp de 40 de ani. În articolul ”O privire la trecut” el a explicat această idee: ”*Fire de iarbă*” – o încercare de a arăta natura mea personală și emoțională, o reproducere a ființei umane, a eului uman (pe mine însumi în a doua jum. a sec. XIX în America) și să fac aceasta liber și sincer”.

Tematica, problematica și compoziția. Culegerea este compusă din poeme, poezii, cicluri, care au un anumit grad de finalizare și independență, dar în același timp sunt legate reciproc. Temele și motivele se împletesc și se dezvoltă de la operă la operă. Se pare că aceasta este o împletire de fire verzi, care formează o anumită integritate inseparabilă.

W. Whitman în vârstă de 35 de ani.

Fotografie din frontispiciu ”*Fire de iarbă*”.
Ediția 1855.

Titlul simbolic al culegerii întruchipează unitatea omului cu lumea, o legătură reciprocă ”a totului” – de la firele ierbii până la stea, de la pământ până la sufletul omului, precum și speranțele luminoase ale scriitorului despre renașterea spirituală a oamenilor, care și-au realizat esența și scopul în Univers.

În culegerea sa W. Whitman a căutat să creeze un epic național, să prezinte o imagine mai complexă a realității. ”Eul” lui este conceput pentru alte persoane, țări și spațiu.

Un loc special în operă îl ocupă imaginea Americii. În prefață la prima ediție, poetul a numit Statele Unite ”cea mai magnifică poezie”, iar pe americani ”poporul popoarelor”. El încerca să întruchipeze credința în ”visul american”, exclusivitatea misiunii istorice a SUA. Uneori în poezii sunau note de indignare împotriva politicii ezitante a președintelui, în ceea ce privește robii de la sud, ca în poezia ”*Statelor*”: ”*Nu a existat mai ticăloasă președinție... Acești oameni sunt - congresmeni? Aceștia sunt judecători adevărați? Acesta care nu poate lega o vorbă – este președinte?*”.

Foarte renumite, au devenit operele dedicate amintirii dedicate lui Lincoln, care a fost omorât de un mercenar al președintelui care a fost pentru poet simbol al democrației. Poeziile ”*Când liliacul a înflorit în curte...*” (1865-1866) și ”*O, Căpitane, Căpitanul meu!*” (1865) sunt pline de motive ale durerii și suferinței.

În poezia ”*Când liliacul a înflorit în curte...*” au fost întruchipate elemente ale concepției romantice a lumii și caracterul cosmic al scriitorului. Pe fundalul liliacului înflorit, frunzele căruia sunt „inimi verzi aprinse,, și ”fiecare frunză - este un miracol”, este redată imaginea sicriului. Și toate acestea sunt însoțite de o intonație tristă de recviem.

În poezia ”*O, Căpitane, Căpitanul meu!*” bucuria victoriei se contopește cu motivele tristeții, cauza căreia este moartea președintelui. Un rol important în poezie îl au simbolurile: America – navă, Lincoln – căpitan și tată.

O, Căpitane, Căpitanul meu! călătoria noastră plină de primejdii s-a terminat,
Rănilor din lupta cu talazurile se văd pe carena navei, premiul a fost câștigat,
Portul e-aici, se-aud clopotele, mulțimea exultă cu privirea la prova-n tangaj
Înaintând implacabil, la nava întunecată, plină de curaj;
Dar, o, inimă! inimă! inimă!
Pete roșii de sânge se văd la bord,
Pe puntea unde Căpitanul zace,
Rece deja și mort.

(Sursa Internet)

Particularitățile poetice, inovațiile lui W. Whitman. Culegerea „Fire de iarbă” conține cele mai bune tradiții ale poeziei romantice și, în același timp, a deschis căi pentru dezvoltarea poeziei realiste. În afară de imaginea Americii și a Căpitanului ei, există imagini simbolice ale mării noapților, astrilor, care erau folosite de romantici. Toate fenomenele naturale locuiesc aici, ”au suflet,,. Cartea este plină de panteism romantic.

Folosind motivele tradiționale poetul redă un ecou nou. Dacă romanticii au cântat tinerețea și erau triști, pentru că ea trece repede, atunci W. Whitman exaltează în poezia sa maturitatea, văzând în ea o frumusețe aparte. În ciclul ”Copiii lui Adam” poetul cu pasiune descrie pe tatăl a 5 feciori, care are 80 de ani.

Când pleca la vânătoare sau la pescuit
cu cei 5 feciori și mulți nepoți,
Cel mai puternic și cel mai frumos
se considera acest om voinic.

(Sursa Internet)

Romanticii iubeau să descrie fața, părul, dar mai ales ochii, care sunt oglinda sufletului, dar la autorul culegerii ”Fire de iarbă” lista ”corporală,, este mult mai largă: coaste, burtă, coapse, picioare, coloana vertebrală, etc. Și totuși descrierea în opera sa nu era naturalistă, deoarece divina strălucire îl învăluie din cap până în picioare.

E. Leschenko.
Unica familie, 1993.

E. Leschenko.
Toamna. 1991-1992.

W. Whitman reconstruiește sistemul poetic al romantismului la toate nivelurile: tematic, compozițional și lingvistic. Limba în care a fost scrisă cartea i-a uimit pe contemporani, pentru că poetul îndrăznește să pună alături cuvinte diferite, a amestecat lexicul străin, științific, popular. ”Experimentul lingvistic” al poetului a constat în democratizarea limbajului artistic. El face apel la izvoarele populare și îndeamnă alți creatori, să folosească cuvintele care sunt cele mai exacte, capabile să reflecteze viața Americii. În culegerea sa putem găsi multe cuvinte și expresii populare, dar și neologisme, profesionalisme, istorisme, etc. Inovațiile lingvistice ale poetului s-au datorat extinderii orizonturilor tematice ale poeziei.

Ritmul culegerii, de asemenea, este inovator. Poetul refuză măsurile tradiționale, rima (deși uneori ele se întâlnesc), apelează la versul astrofic (în care lipsește simetria împărțirii pe strofe preferă verlibrul – versul liber.)

În culegere găsim multe întrebări, la care eroul liric nu dă răspuns singur ceea ce creează efectul de dialog al poetului cu sine însuși. Așadar, o particularitate importantă a sintaxei poetice sunt mulțimea de anafore, paralelism și contraste. Pentru stilul creatorului sunt caracteristice enumerările – așa numitele ”cataloge” ale obiectelor sau fenomenelor, care îl ajută pe poet să creeze o panoramă largă a vieții. De exemplu:

Zâmbește și tu, pământule, proaspăt,
Pământ al copacilor somnoroși și umezi,
Pământ al unui trist apus, țară a munților, cu vârfurile-n negură,
Pământ, cu nopți cu lună plină și cerul siniliu,
Pământ al luminii și al întunericii...

Poetul căuta ritmuri care transmiteau muzica dificilă a vieții. Nu întâmplător, el recunoaște : ”Dacă nu era opera, eu n-aș fi scris niciodată ”Fire de iarbă”.

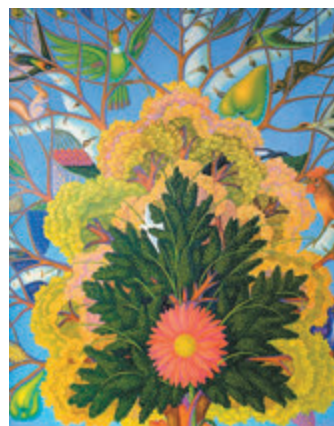

Poeziile lui W. Whitman au atras atenția creatorilor ucraineni și traducătorilor încă în 1920. Operele poetului american îi cointeresează pe Mihailo Semenko, Lesi Kurbas, Pavlo Tăcina și a. Ivan Kulik a introdus poeziile lui W. Whitman în ”Antologia poeziei americane” (1929). Ideile libertății și democrației erau foarte apropiate activiștilor din perioada renașterii ucrainene.

În 1969, iese de sub tipar, în limba ucraineană cartea ”Fire de iarbă” – ca rezultat al colaborării multor traducători (V. Măsâk, I Kulik, V. Korotych, M. Tupailo, etc.). Foarte mult pentru popularizarea poeziei lui W. Whitman a făcut Lesi Gerasimchuk, adept al poeziilor lui W. Whitman. Ideile și stilul lui W. Whitman au influențat opera timpurie a lui I. Tăcina și poezia lui I. Draci.

”CÂNTEC DESPRE SINE”. Un rol aparte în culegerea ”Fire de iarbă” ocupă ”Cântecul despre sine”, care a devenit manifestul poetic al autorului. Opera nu are un subiect în sensul propriu. Este un flux de reflecții și sentimente ale poetului despre om, natură și viață. Imaginea ”eului” liric constituie centrul poeziei, înzestrat cu câteva trăsături ale poetului și nu numai. Prin eroul liric, poetul reflectă închipuirile sale despre generația sa, legătura dintre generații, națiunea americană, omenirea. ”Eul liric” aparține la ”toate epocile și târâmurile”. Poetul glorifică o persoană care, după opinia sa, este centru Universului. El crede în puterea sa, în abilitățile sale creative și legătura organică cu natura, societate și cultură. Simbolul principal al poemului - firele de iarbă - care întruchipează speranța poetului pentru dezvoltarea spirituală a personalității și a Americii.

E. Leșcenko.
Noiembrie, 1994.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Ce a influențat formarea talentului lui Whitman?

Care erau concepțiile lui filosofice și estetice? **2.** Extindeți esența transcendentalismului și ideile principale în opera lui W. Whitman. **3.** Identificați inovațiile poetului în culegerea ”Fire de iarbă”. **Activitatea de cititor. 4.** Caracterizați eroul liric din culegerea ”Fire de iarbă”. **5.** Explicați simbolurile din operă. Ce evenimente din istoria și viața americană sunt reproduse în carte? **Valori umane. 6.** Identificați ideile sociale și morale ale lui W. Whitman, semnificative pentru timpul nostru. **Comunicarea. 7.** Discuție ”Ce speranță le-a dat contemporanilor W. Whitman în culegerea ”Fire de iarbă?” **Noi – cetățeni. 8.** Argumentați că W. Whitman este poet, cetățean și patriot. **Tehnologii moderne. 9.** Folosind Internetul, găsiți traduceri diferite ale poeziei ”Cântec despre sine”. Citiți și comparați. **Expresii creative. 10.** Scrieți un eseu pe tema ”Este necesară oare în această eră lozincă ”încrederea în sine?”. **Lideri și parteneri. 11.** Lucrul în grup. Creați o copertă pentru culegerea ”Fire de iarbă”, prezentați-o și comentați. **Mediu și siguranță. 12.** Gândiți – vă la imperfecțiunile și pericolele lumii contemporane reflectate de W. Whitman în cartea sa? Ce a avertizat? La ce a îndemnat? **Învățăm pentru viață. 13.** Ce speranțe și idealuri ale națiunii americane a întruchipat W. Whitman în opera sa? Sunt utile pentru națiunea ucraineană?

CONCLUZII

- W. Whitman – scriitor și filosof, care prin prizma ”Eului liric” reflectă problemele naturii, umanității și Universului.
- În culegerea ”Fire de iarbă” este recreată istoria SUA, ideea unității poporului american și a idealurilor democratice.
- Culegerea ”Fire de iarbă” – o operă inovatoare, care combină elemente ale Romantismului, Realismului, a contribuit semnificativ la dezvoltarea ritmului melodic (verlibr).

ROMANUL SECOLULUI XIX

ROMANUL – SPECIE A LITERATURII: CARACTERISTICI PRINCIPALE ȘI FORMARE

Și-acum, cu mâna tremurândă
Deschide îndrăgitul ei roman.

A. Pușkin

G. V. F. Hegel

Noțiunea de roman. Romanul – o specie studiată mult în literatură. Totuși, până în prezent, despre el se țin discuții numeroase între cercetători. Romanului îi sunt dedicate o mulțime de opere literare, cercetări estetice și filosofice. Însă problemele romanului nu sunt definitiv rezolvate.

Cuvântul *roman* provine de la denumirea limbii romane – *romanus*. Primele romane au apărut în epoca antichității (perioada elinismului târziu), dar, însăși noțiunea de ”roman” pe atunci nu era. În perioada Evului Mediu roman era numită orice operă scrisă în limba română (franceză, italiană, spaniolă, portugheză, etc), dar nu latină. În Evul Mediu au fost create ”Romanul despre Alexandru”, ”Romanul despre Troia”, ”Romanul despre Eneu” ș.a. Mai târziu erau numite roman operele epice de volum mare, cu structură și tematică variată.

În literatura contemporană ucraineană *roman* este numit o specie a genului epic, de întinderi mari, cu o structură complexă, o operă epică în proză (rareori în versuri), în care sunt redată evenimente din viață, este redată profund formarea caracterelor multor personaje, într-o perioadă a vieții.

Particularitățile romanului. În sec. XIX filosoful G. V. F. Hegel în ”Lecții de estetică” a definit *principalele particularități ale romanului*:

- acțiunea amplă;
- conflictul ”poeziei inimii cu proza vieții cotidiene”;
- rolul principal al personalității în compoziția romanului;
- personaje numeroase, construite complex.

Dmitry Zatonsky – teoretician al romanului

Teoreticianul ucrainean D. Zatonsky în lucrarea ”Arta romanului și sec. XX” a definit următoarele trăsături caracteristice ale romanului:

- continuitatea mișcării (romanul descrie omul și realitatea, în același timp creând, modulând, reproducând, evaluând);
- necesitatea de a cuprinde diversitatea – în unic, de aici atracția romanului la sinteza diferitelor forme și metode (narative, gen și specie, etc);
- structura liberă, nelimitată de tradiții și canoane.

Unul dintre renumiții savanți literari ruși ai sec. XX M. Bakhtin, în lucrarea ”Epicul și romanul”, a numit romanul o specie, care este în permanentă mișcare, orientată spre reflectarea realității incomplete. El a menționat, că romanul este strâns legat de timpul său, generat de prezent și reflectă esența spirituală a personalității și problemele pe fondul perioadei.

Cercetătorul a identificat diferențele dintre epicul eroic (epopeea) și romanul.

Epicul din antichitate și din Evul Mediu	Romanul
Un ghid pentru reflectarea trecutului.	Un ghid pentru reflectarea prezentului.
Timp și spațiu finalizat.	Timpul și spațiul își pierd finalitatea, nu au limite clare, forme dinamice.
Imaginea eroului este îndepărtată de cititor.	Imaginea eroului este foarte apropiată de cititorul modern, care trebuie să recunoască, în eroul romanului, problemele proprii și circumstanțele vieții.
Deoarece, epicul antic este orientat spre trecut, în el se descrie o realitate, care nu poate fi schimbată.	În roman are loc o permanentă reevaluare și regândire a realității, romanul încearcă să influențeze asupra prezentului și viitorului.
În epopee sunt identificate în mod clar începutul și sfârșitul, conform trecutului finalizat.	Romanul are un interes specific: ce se va întâmpla în continuare, cu ce se va termina (deseori – finalul este deschis).
Eroul acționează în conformitate cu soarta, hotărâtă de forțele superioare.	Acțiunile și experiențele eroului nu determină soarta, ci realitatea; tema discordanței eroului față de soarta sa, sau poziția lui – una dintre temele principale ale romanului.
Respectarea unui anumit canon literar, a unor legi despre un anumit timp.	Lipsa canoanelor, mobilitatea genului, variabil și nefinalizat.
Trecutul este absolut, eroul și cititorul trebuie să fie vrednici de el.	În roman este descrisă perspectiva dezvoltării omului și a lumii, nedesăvârșirea lor.

M. Bakhtin a scris: ”Romanul – este însăși plasticitatea. Această specie caută și revede formele învechite. Anume astfel poate fi specia, care se află în zona de contact direct cu realitatea mobilă”.

Care au fost formele romanului din antichitate până în sec. XIX? Primele romane au apărut în **perioada antichității**: romanul de aventură – încercare, romanul de aventură – social, biografia antică și autobiografia. Aceste romane au avut la bază mitologia. Subiectele mitologice s-au desfășurat în spațiul abstract condiționat, conform anumitor scheme. O importanță, deosebită în romanul antic, au avut diversele profeții, voința zeilor, metamorfozele eroilor, etc.

În perioada Evului Mediu (sec. XI-XIII) apare așa numitul roman cavaleresc, în care este reprezentată o imagine nobilă a dragostei, iar caracterul său tragic definește conflictele romanului.

PLIMBARE LITERARĂ

Romance, Novel, Story...

În literatura engleză există două semnificații ale acestui termen: *Romance* (fr. *Roman*) - 1) înseamnă romanul antic sau medieval ; 2) Opera în stil de antichitate (de exemplu, ”Numele trandafirului” U. Eco). De asemenea în literatura engleză există termenul *Novel* – adică *modern sau contemporan*. În știința universală modernă se distinge *Novel* – o istorie închipuită și *Story* – o istorie adevărată.

Ilustrație la romanul
lui F. Rabelais
"Gargantua și Pantagruel". 1873

Imaginea omului și a destinului său, deși are un caracter general, totuși, în romanul medieval (în comparație cu cel antic), creatorii au atras atenția la personalitate, sentimentele și retrăirile ei. Individualitatea devine interesantă pentru romancierii, deși subiectele erau încă aventuriste. Lumea, din jurul eroilor medievali, este plină de diverse fenomene și minuni, iar în această lume minunată, eroii încearcă să găsească linia destinului propriu (de exemplu, "Romanul Tristan și Isolde" ș.a).

O etapă importantă în formarea speciei romanului, a fost perioada Renașterii, când au apărut capodoperele: "Gargantua și Pantagruel", de F. Rabelais și "Don Quijote" a lui M. de Cervantes. În ele se simte legătura organică a omului cu lumea înconjurătoare. Eroul renascentist a căutat să cunoască și să stăpânească realitatea, să o purifice și să o schimbe. În aceste romane, un rol important, a avut tematica fantastico-aventuristă, din Evul Mediu, dar învățații le-au criticat, subliniind, că realitatea este diferită de lumea ipotetică, creată prin imaginație. În operele lui F. Rabelais și M. de Cervantes, o importanță deosebită, au avut elementele de folclor, tradițiile populare, care au permis să dezvăluie opiniile

democratice ale păturilor sociale asupra vieții.

Deci, în romanele din perioada Renașterii, în comparație cu antichitatea și Evul Mediu, au apărut caracteristici noi:

Creșterea interesului pentru realitate, ca obiect al imaginației, realitatea nu este abstractă și simbolică, dar primește caracteristici specifice, prezentată în dezvoltare; specificarea momentelor realității și vieții umane, avantajul concretului asupra abstractului.

Ivan Franko despre romanul din epoca Renașterii

În lucrarea "Puterea pământului în romanul modern", Ivan Franko a scris: "Domiția romanului cavalerist a existat în Europa de Vest, aproape până la sfârșitul sec. XVI-lea, când genialul Cervantes, i-a pus capăt prin opera sa Don Quijote". Aceasta a fost nu doar o parodie a romanului cavalerist, nu doar primul și cel mai prominent roman comic, în el a existat ceva mai mult. Acesta a fost primul pas hotărât spre reprezentarea realistă a vieții și poporului, în același timp – primul roman în care autorul a încercat să analizeze mai profund caracterul eroului său, iar odată cu trăsăturile lui comice, să le evidențieze și cele simpatice, chiar nobile, iar prin exprimarea eroului său sau a altor personaje să reflecteze gândurile pozitive și critice, despre starea societății de atunci, despre nevoile și aspirațiile acesteia. Printr-un cuvânt, în "Don Quijote" vedem primul roman al unei direcții noi; este o operă socio – psihologică, deși pe fondul său autorul aduce caricaturi vesele, uneori arabescuri în spiritul cavaleresc. "Don Quijote" a fost înaintașul epocii sale.

Ivan Franko despre romanul din epoca Iluminismului

"Sarcina romanului, așa cum este înțeles la sfârșitul sec. XVIII – începutul sec.XIX, poate fi considerată: reprezentarea unor personaje și dezvoltarea lor psihologică, precum și promovarea unor idei politice, sociale sau religioase, într-o formă didactică și nu poetică. Adevărat, că autorii acestor romane au încercat să creeze caractere "tipice", adică să apuce doar cele mai caracteristice trăsături, respingând "detaliile întâmplătoare"; cu toate că, au tratat negativ portretul literar, considerându-l un lucru dăunător pentru o operă artistică și aproape defel, nu este descris fundalul. Rousseau, printre primii, a introdus în roman descrierea naturii. De fundalul public și de legătura lui cu eroul, nu s-a atins nici el, nici alții, în rezultat, dezvoltarea eroilor și caracterizarea lor rămânea neatinsă .

Realitatea dobândește caracteristici sociale, deși acestea nu sunt încă generalizate și analizate;

- atenția pentru diferite personaje umane care interacționează;
- evenimentele și acțiunile eroilor; dorința de a motiva
- un început activ, autorul nu este un observator, ci o parte organică a lumii reale, un participant al vieții;
- eroul din romanul Renașterii nu este doar o persoană concretă (deși are caracteristici reale), dar și o "parabolă care are ca temă posibilitățile sale" (de exemplu, după cuvintele cercetătorului D. Zatonky, Don Quijote – "nu este doar o imagine a unei persoane anumite, ci și o parabolă a marilor posibilități creative ale individului, un anumit model al ființei umane, care poate fi interpretat diferit"). În perioada Baroco, specia romanului a căpătat noi impulsuri de dezvoltare. În el se urmărește schimbarea rapidă a timpului și a spațiului, lumea apare în incertitudinea ei, o persoană depinde de soartă, intrând în dialog cu Dumnezeu.

În romanul baroc, un rol semnificativ l-au avut elementele fantastice, dar, aici, este prezentată și realitatea ca o împletire a diferitor forțe și fenomene. Cel mai răspândit, în perioada Baroco, a fost romanul despre aventurile (imbecilului sau arogantului), adică "Aventurile extraordinare ale lui Simpliciu Simplicisimus" a lui G. Himmelschauen, "Povestea vieții vagabondului, numit Pablo, exemplu al vagabonzilor și oglinda aroganților" de F. Quevedo.

Epoca Iluminismului este marcată nu numai prin revoluția în sfera ideologică, în concepția omenirii, dar, și printr-o revoluție în specia romanului. În romanele din perioada Iluminismului ("Călugărița", D.Diderot, "Julia sau Noua Eloisă", J.J.Rousseau, "Suferințele tânărului Werter", J.V. Goethe, "Pamela sau virtutea recompensată", "Clarissa", "Istoria lui syr Charles Grandinson", a lui C. Richardson, "Istoria lui Tom Jones, un copil abandonat", G.Fielding, "Călătoriile lui Gulliver", J. Swift, "Aventurile lui Robinson Crusoe", D. Defoe ș.a.) s-au stabilit următoarele caracteristici:

- apropierea realității de viața omului;
- eroii sunt un produs al mediului, care influențează asupra caracterului unei persoane;
- atenția pentru destinul și retrăirile personalității, reproducerea psihologiei umane în dezvoltare;
- omul este prezentat ca valoare, indiferent de starea socială;
- introducerea unei game largi de eroi, de diferite straturi sociale;
- detalii reale în imaginea timpului și a spațiului;
- îmbogățit cu conținut vital și cu conflictele vieții (nu soarta și zeei hotărăsc situațiile din roman, dar fenomenele vieții);
- atitudinea emoționantă a autorului față de eroi, autor – participant (martor complice) al acțiunilor;
- deși domină subiectele de aventură, însă omul nu mai este o jucărie a sorții, ea-și manifestă propria personalitate, voința proprie;
- ideea educației morale și sociale – patosul principal al romanelor din epoca Iluminismului.

În perioada Iluministă au apărut diferite tipuri de romane: filosofic, de aventură, de familie, satiric, moral – psihologic ș.a.

La sfârșitul sec. XVIII romanul a apărut pe arena vieții literare și a devenit o specie principală în epocile viitoare.

V. Erko. Ilustrație la opera lui J. Swift "Călătoriile lui Gulliver". 2005

TABELA COMPARATIVĂ A PARTICULARITĂȚILOR ROMANULUI ȘI POVESTIRII

Povestire	Romanul
Întinderi nu prea mari.	Întinderi mari.
Personaje puține.	Personaje multe.
Subiect simplu.	Subiect complicat.
Imaginea unor episoade, a unei perioade din viața eroilor.	Imaginea unei perioade lungi din viața eroilor, care le permite să-și arate dinamica.
Reflectarea unor anumite segmente ale realității sau ale personajelor umane.	Reflecția realității în spontaneitate, nedesăvârșire și modalitate.
Caracterizarea detaliată a unuia sau două personaje, fenomene.	Desfășurarea profundă a situațiilor din viață, a destinului umane, pe fundalul realității.
Accent pe anumite aspecte ale vieții sau ale psihologiei umane.	Un ghid pentru cunoașterea multilaterală a vieții moderne și a omului, în diferitele sale relații cu lumea.
Un număr mic de subiecte și probleme, concentrarea atenției la cele principale.	O gamă largă de subiecte și probleme ale societății, precum și viața și psihologia personalității.
Finalizarea sau nefinalizarea subiectului. Dezvoltarea caracterelor și a situațiilor, este limitată de un anumit timp și spațiu al operei.	Complexitatea și accesibilitatea în timp a subiectului romanului și a caracterelor; acestea pot avea o continuare, în special în imaginea cititorului.
Diverse mijloace ale povestirii artistice, dar printre ele prevalează anumite moduri de narațiune, caracteristice stilului individual al scriitorului.	Combinarea diferitor mijloace artistice ale povestirii (din numele autorului și personajelor, descrierile, dialogurile, monologurile, etc).

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Amintiți-vă operele în proză, care le-ați citit în clasele anterioare. Care din ele aparțin speciei povestirii, dar care – romanului? **Activitatea de cititor. 2.** Care sunt eroii caracteristici pentru romanele diferitor epoci. **Valori umane. 3.** Cum s-au schimbat idealurile în romane în timpuri diferite? **Comunicarea. 4.** D. Zatonsky crede, că în "Don Quijote" a lui M. de Cervantes este întruchipată "nu numai imaginea unei persoane anumite, ci și parabola marilor posibilități creative ale individului". Argumentați sau simplificați această teză. **5.** Exprimați-vă părerea despre termeni și definiții ale romanului, în literatura engleză și ucraineană. **6.** Comentați expresiile lui I. Franko despre romanele Renașterii și Iluminismului. **Noi – cetățeni. 7.** În care din romanele citite, sunt create imaginile eroilor activi? **Tehnologii moderne. 8.** Folosind Internetul, găsiți 2-3 definiții ale conceptului de "roman". Comparați-le. **Expresii creative. 9.** Scrieți un eseu pe tema "Romanul care mi-a schimbat percepțiile despre viață și oameni". **Lideri și parteneri. 10.** Lucrul în grup. Lotto –ul literar "Fani ai romanelor". Fiecare grup oferă altor grupuri (pe fișe) fragmente din romanele citite. Trebuie să ghicească titlul operei, autorul, episodul (caracteristica, descrierea, simbolul, detaliu). Mediu și siguranța. **11.** Analizați mediul descris în romanele "Pollyana" a lui E. Porter, "Aventurile lui Tom Sawyer" de Mark Twain, "Evghenii Oneghin" de A. Pușkin, "Eroul timpului nostru" de N. Lermontov. Cine din eroi poate influența asupra mediului și cine nu? **Învățăm pentru viață. 12.** Dați exemple de o situație din viață, din romanul citit, care a devenit pentru voi o învățătură. **13.** Alcătuiți o publicitate cu tema "Romanul, care trebuie obligatoriu citit de tineri".

DEZVOLTAREA ROMANULUI DIN SEC. XIX

Balzac, la fel ca și alți activiști renumiți ai epocii, a creat anatomia societății, dar nu anatomia sufletului, ca romancierii. A devenit purtătorul de cuvânt al tendințelor esențiale ale realității. Opera artistică, pentru scriitorul romanului realiste – este rezultatul unei alegeri minuțioase, înțelegerea și descrierea realității.

D. Zatonsky

Romancierii și romanul. Reprezentanții grupului de romantici eniști au atras atenția asupra posibilităților speciei romanului în epoca marilor schimbări în societate. F. Schlegel, unul dintre teoreticienii cercului enist al scriitorilor romancieri, în operele sale "Fragmente" și "Scrisoare despre roman" a prezentat teoria romanului. El a devenit autorul primului roman romantic "Lucinda". Scriitorul a subliniat rolul important al individului în structura romanului și prioritatea conștiinței autorului, care determină subiectul romanului, organizarea întregului material vital.

O contribuție semnificativă, în dezvoltarea teoriei și practicii artistice a romanului, au avut W. Scott (fondatorul romanului istoric) și E. T. A. Hoffmann (creatorul romanului fantastic-grotesc și a povestirii).

Experiența romancierilor, în domeniul Romantismului, a fost aceea, că ei au dat caracteristici noi speciei, și anume:

- orientarea spre individuum, sentimentele și exprimarea lor prin atmosfera spirituală a lumii reale;
- omul, pentru romancierii nu este doar o ființă pasivă, dar este o personalitate activă;
- "romancierii sunt primii, care au reflectat natura materială a relațiilor umane, în societatea burgheză, unde totul se măsoară în aur, unde personalitatea își pierde propria valoare și libertatea interioară, transformându-se într-o slugă a portmoneului, aici se reflectă adevărata imagine a realității, după "mașinărie" în literatura romantică apare realitatea. (D. Zatonsky);
- imaginea prozei burgheze este prezentată de romancierii într-un grotesc specific, realitatea - în forme stranii fantastic – grotești, fiind o decizie artistică pur romantică;
- un simț acut al istoriei, o conștientizare a implicării în societate, iluziile și aspirațiile generației sale, criza de speranțe.

Formarea și particularitățile romanului realist. În anii 1820 – 1830 în Europa – este perioada de trecere, de la Romantism la Realism. În acest timp apar și romane realiste, deși, în ele, se întâlneau foarte multe elemente ale Romantismului. Primul său roman, pe coperta cărui H. de Balzac, își scrie numele, – "Șuani – 1800" (1829). A. Pușkin a lucrat asupra romanului "Evghenii Oneghin", din 1823 până la începutul anului 1830. În acel timp a continuat formarea activă a unui nou roman.

Epoca burgheză a avut o influență semnificativă asupra dezvoltării romanului realist. Scriitorii vedeau romanul, ca o specie cognitivă, ca un studiu al realității, legătura dintre om și mediul înconjurător, conflictul interior al omului. H. de Balzac, A. Pușkin, N. Lermontov, Stendall, G. Flaubert erau conștienți de misiunea lor în domeniul artei ca "oameni de știință", "cercetători" ai vieții contemporane și ai omului în domeniul romanului.

W. Scott

Deși romanul realist, mai întâi s-a dezvoltat sub influența puternică a Romantismului, și de aceea în el erau întâlnite elemente ale Romantismului (H. de Balzac, A. Pușkin, N. Lermontov, Stendall, ș.a), totuși romanul realist până la mijlocul și în a doua jumătate a sec. XIX își obține originalitatea.

Particularitățile romanului realist
1. Actualitatea și societatea în contradicții reale și relații diverse – teme descrise în roman.
2. ”Esențialul pentru creator – este să ajungă la sinteză prin analiză”. (H. de Balzac)
3. Orientarea spre exactitate, dreptatea – legea esențială a creației.
4. Omul este prezentat ca produs al mediului său, al societății, al mediului înconjurător. Oamenii obișnuiți devin eroi ai romanului.
5. Nefinalizarea, dinamica realității și a eroilor din roman, care se află în permanentă căutare, luptă, contradicții.
6. Scriitorul romanului – cercetător al realității, care are acces analitic la viață, societate și lumea interioară a omului.
7. Timp și spațiu istoric real, și, în același timp, sunt descrise lucruri noi – stradă, închisoare, ș.a.
8. Eroul în conflict cu societatea, într-o interacțiune complexă cu subiectul principal al romanului. Romanul realist – este romanul ”eroului” (carieră, biografie, iubire, educație, etc.)
9. Apar noi tipuri sociale ale epocii (cămătar, nobil, student, etc).
10. Tinderea spre generalizare, tipizarea imaginilor și situațiilor sociale.
11. Lumea ”reală” a romanului, deoarece în epoca sec. XIX banii și bunurile materiale au devenit foarte importante. Lucrurile – detalii expresive ale reflectării societății, ele sunt adesea psihologizate, reproducând lumea interioară a omului.
12. Îmbinarea socialului cu psihologicul.
13. Patosul critic al romanului, menit să expună defectele societății burgheze.

Poziția critică a scriitorilor sec. XIX, privind fenomenele negative ale societății și transformarea spirituală a omului sub influența realității burgheze, au dus la apariția termenului de ”Realism critic”. Cu toate acestea, mai acceptabile, din punct de vedere literar, au devenit termenii ”roman clasic” (sau ”roman realist”, ”roman de tip clasic”) și ”Realismul clasic din sec. XIX), pentru că, anume în această epocă, se formează definitiv Realismul și romanul, dobândind caracteristici principale. Dezvoltarea rapidă a romanului în sec. XIX, a fixat definitiv rolul principal al acestei specii în procesul literar și pentru viitor.

Figură de tranziție în dezvoltarea speciei romanului a fost G. Flaubert. A parcurs calea de la Romantism la Realism, apoi – de la Realism la Naturalism. Treptat, refuzând la pasiunile și caracterele puternice, de la subiectele romantice și transformările neașteptate, scriitorul a creat exemple vii ale unui roman realist și a pregătit apariția unui roman naturalist.

În urma lui naturaliștii au introdus în roman un erou nou – o persoană obișnuită, care era și mai mult legată de mediul înconjurător, decât în epoca Realismului. Mediul era determinat nu numai de faptele, ci și de temperamentul omului, de dorințele conștiente și inconștiente. Eroii naturaliștilor nu erau complet izolați de împrejurimile lor, nu erau tipuri sociale, întruchipând identitatea. Naturaliștii au schimbat, de asemenea, natura relației dintre autor și realitatea descrisă. Dacă în romanul realist

autorul, care face parte din mediul înconjurător, trăiește în el și împreună cu el, atunci în romanul naturalist viața parcă ar fi îndepărtată de narator, autorul nu trebuie să se implice în narațiune. Detaliile vieții de zi cu zi, descrierea trăsăturilor sale neatractive, au fost aduse, în romanul naturalist, până la absolut. Acest lucru este dovedit de epopeea "Rugon – Mackari" de E. Zola, romanele lui E. și J. Goncour ș.a.

În a doua jumătate a sec. XIX elementele Naturalismului au pătruns în romanele realiste, dându-le o autenticitate și mai mare (F. Dostoievski, G. de Maupassant ș.a.).

Tipurile de romane ale secolului XIX. Există diferite principii de clasificare a romanului. Însă niciuna dintre ele nu este exactă. Deoarece unul și același roman poate fi privit și clasificat diferit. Clasificarea romanelor se poate face conform tematicii, introducerii autorului, subiectului și compoziției ș.a.

Romanul istoric are ca bază un subiect istoric, care în formă artistică, redă o epocă oarecare, o perioadă anumită din istorie. Geneza romanului istoric începe cu operele scriitorilor antici, în cronicile lui W. Shakespeare, operele secolului XII. Istoria, însă, este doar un fundal pentru a înfățișa întâmplări și eroi, iar evenimentele istorice, deseori erau înlocuite cu unele inventate. În opere, personajele și evenimentele, nu erau descrise din punct de vedere istoric.

Eroii din trecut nu întotdeauna vorbeau și acționau, conform epocii lor. Fondatorul romanului istoric este considerat W.Scott, a cărui operă a dobândit particularități clasice și a primit denumirea de "walterscoțian", având o mare influență în dezvoltarea romanului în literatura europeană. Romanul istoric s-a dezvoltat activ în sec. XIX (W. Scott, V. Hugo, B. Proust, G. Sinkevici, ș.a.), iar apoi în sec. XX (T. Mann, G.Bell, O. Honcear, P. Zagrebely, B. Pasternak ș.a.).

Particularitățile romanului istoric: combinația evenimentelor istorice și ale celor inventate; introducerea personajelor istorice alături de cele inventate; invenția este plasată în timpul epocii descrise; istoricismul (corespondența cu realitatea istorică, descrierea caracterelor personajelor, în conformitate cu o anumită perioadă istorică).

Romanul social – este romanul, în care este descrisă societatea, legătura eroului cu societatea. Acest tip de roman a fost înființat în secolul XIX și este legat cu dezvoltarea Realismului. Romanul social poate fi clasificat în două specii:

romanul social –vital, unde în centrul atenției autorului, este mediul înconjurător, viața eroului, influența lumii înconjurătoare asupra caracterului și faptelor;

romanul social – psihologic – specia, în care este prezentat conflictul aspirațiilor interioare ale eroului, cercetarea legăturii dintre starea spirituală a personalității și a condițiilor sociale, este dezvăluită psihologia personajelor, meditațiile, sentimentele și influența asupra lumii interioare a omului, care definesc starea societății în general. În romanul social – psihologic eroii apar ca tipuri sociale, deși autorii realizează o măiestrie remarcabilă, reproducându-le individualitatea. Romanul social – psihologic s-a dezvoltat activ în limitele direcției realiste a sec. XIX (Stendall, G.Flaubert, Ch. Dickens, V. Thackeray, I. Nechuy – Levytsky, Panas Mârny ș.a.)

Romanul filosofic – este romanul în care poziția autorului (concepția vieții) este redată direct, este atinsă și problema existenței umane, Ca specie aparte, se formează în epoca Iluminismului ("Candid", "Naivul" de Voltaire ș.a.). În sec. XIX interacționează cu romanul psihologic și social.

E. Zola

E.J. Gonkur

În romanul filosofic – psihologic este redată lumea interioară a omului și procesele spirituale legate cu rezolvarea problemelor dificile. De obicei, subiectul, în astfel de opere prevede lupta ideilor, a concepțiilor vitale (romanele lui M. Lermontov și F. Dostoievski ș.a.).

Natura romanului social – filosofic se caracterizează printr-o generalizare largă a observațiilor autorului despre om și societate, dând evenimentelor și imaginilor o notă filosofică (romanele lui L.Tolstoi).

Romanul de autor - este romanul, unde narațiunea se duce din numele autorului, autorul, însăși, are un rol important în roman, el hotărăște conflictele operei, caracterizează eroii, își exprimă părerea etc. Începând cu sec.XIX categoria "autor" este pe prim plan. Acest lucru se simte și în literatura romantică. În poemul lui A.Pușkin "E. Oneghin", autorul are un rol important, el nu este identic cu eroul, conversează cu cititorul, se implică în subiect, etc. Categoria "autor" este importantă și pentru N.Gogol, în creația căruia autorul duce după sine cititorul. Romanul realist – nu este doar un roman al personajului, ci și al autorului, care este un personaj specific.

Romanul de personaje – este romanul, în care pe primul loc este personajul, care hotărăște întreaga structură a romanului. Imaginea personajului în centrul romanului începe încă în perioada Renașterii, dar mai activ acest proces are loc în perioada Iluminismului și a Realismului. Începând cu sec. XVIII, personajul obține dreptul să-și povestească singur istoria sa. Eroul devine în același timp și autor, ceea ce aprofundează și mai mult particularitățile psihologice ale romanului, dându-i posibilitatea să redea problemele "dinlăuntru". Așadar în romanele lui S. Richardson, J. Swift, D. Defoe este folosită forma epistolară. În sec. XIX această formă o folosește și H. de Balzac, A. Pușkin, M.Lermontov, ș.a.

Romanul-cronică – este romanul, a cărui bază este cronică, în care autorul este cronicarul, care descrie evenimentele detaliat și succesiv, analizând legătura dintre ele. Un rol important în romanul – cronică, îi revine timpului istoric, care, alături de alte personaje, devine și el unul dintre ei. Are o influență destul de mare în operă, deoarece hotărăște viața eroilor și le determină comportamentul.

PLIMBARE LITERARĂ

Specificul național al romanului din diferite țări

Franța. Romanul francez al sec. XX este reprezentat de numele multor scriitori renumiți: H. de Balzac, Stendall, G. Flaubert, Jorj Sand, A.Dumas, G. De Maupassant, E. Zola. Romanul francez atrage atenția mediului public, prin detaliile și specificul său, maniera de a scrie și analiza socială profundă.

Anglia. Romanul istoric a fost înființat de W. Scott. Avântul romanului realist în literatura engleză are loc în anii 1830 – 1860 (Ch. Dickens, V. Thackeray, Ș. Bronte, E. Haskel, T. Karleyl ș.a.). În romanul englez au fost populare teme: munca grea (mai ales a femeilor și copiilor),

inegalitatea socială, educația. Pentru romanul englez sunt caracteristice învățăturile, umorul rafinat, ironia, care deseori devenea sarcasm.

Rusia. Fondatorul romanului realist în literatura rusă este considerat A. Pușkin, deși a folosit tradiții romantice. În literatura rusă sunt recunoscute două tendințe importante: pușkiniană și gogoliană. Linia pușkiniană este prezentată de romanele lui M. Lermontov, L. Tolstoi ș.a., iar cea gogoliană – de romanele lui F. Dostoievski. În literatura rusă din acea perioadă erau răspândite romanele sociale – psihologice, sociale – filosofice, filosofice – psihologice, sociale vitale și romanele epopee. Reproducerea desfășurată a evenimentelor, psihologia profundă, atenția pentru imaginea "omului mic" și probleme filosofice, definesc originalitatea națională a romanului rus din sec. XIX.

Renumite romane – cronici ale sec.XIX, sunt considerate, ”Roșu și negru” de Stendall, ”Război și pace” de L.Tolstoi ș.a.

Romanul – panoramă se caracterizează prin descrierea largă a realității, a straturilor ei, dinamicii, și diverselor conexiuni. Imaginea panoramică era folosită de scriitorii realiști. Operele lor deseori erau numite ”enciclopedii ale vieții oamenilor”, luând în considerație această panoramă. Romane – panorame pot fi numite ”Evghenii Oneghin” de A. Pușkin, ”Comedia umană”, de H. de Balzac, Roșu și negru de Stendall.

Romanul – epopee – specie epică, care combină caracteristicile romanului și ale epopeei, care conține o imagine multilaterală a vieții, în dezvoltarea ei istorică. Pentru romanul – epopee sunt caracteristice transformările imaginilor enciclopedice, evenimentelor epocale, un număr mare de personaje, concepția profundă a scriitorului și caracterul generalizator al operei. La romanele – epopee aparțin: ”Don Quijote” de M. de Cervantes, ”Gargantua și Pantagruel” de F. Rabelais, ”Război și pace” de L.Tolstoi ș.a.

Prioritatea conștiinței autorului în roman. Spre deosebire de epocile precedente (până la sfârșitul sec. XVIII), unde dominau unele tradiții și canoane literare, anume în sec. XIX romanul devine liber și, important, specie cu autor. Acest lucru se întâmplă, de acum, în epoca Romantismului, în epoca Realismului, dreptul de autor, de asemenea, a fost destul de puternic. Autorul, ca un creator atotputernic, a determinat atitudinea față de materialul vital și formele lui de realizare.

Originalitatea romanelor depindea de stilul individual al fiecărui scriitor – tematică și problematică, modul de a crea personaje, de un ansamblu de metode și mijloace artistice etc. Conștiința și stilul individual al poetului au determinat identitatea romanelor lui Stendall, H. de Balzac, M. Lermontov, A. Pușkin, F. Dostoievski, L.Tolstoi ș.a.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Povestiți despre schimbările speciei romanului în perioada Romantismului și Realismului. **2.** Care realizări ale romanticilor erau folosite de realiști? **3.** După opinia voastră, prin ce se deosebește romanul realist, de romanul altor timpuri? **Activitatea de cititor. 4.** Descrieți particularitățile stilului individual al scriitorului, folosind un roman citit din sec.XIX (A.Pușkin, M. Lermontov, E.Porter, Mark Twain, J. Vern sau alții – 1 la alegere). **Valori umane. 5.** Identificați gama de probleme actuale în romanul sec. XIX. ? **Comunicarea. 6.** Discuție pe tema ”Ce pot oferi romanele din sec. XIX tineretului actual?” **Noi – cetățeni 7.** Ce calități cavalești sunt confirmate în romanele istorice? **Tehnologii moderne. 8.** Folosind Internetul, sau în bibliotecă, găsiți și faceți cunoștință cu lucrările: I. Franko, Puterea pământului în romanul modern. // Culegere de opere: U -50T. -K., 1980 – T.28 C. 176-182. Transcrieți 1-2 citate despre dezvoltarea romanului ca specie. Comentați. **Expresii creative. 9** Desenați coperta romanului vostru îndrăgit din sec. XIX. Prezentați-o în clasă. **Lideri și parteneri. 10.** Cinema –forum. ”Romanele sec. XIX în film”. Discursul „criticilor”, ”spectatorilor”, ”istoricilor”, ”criticilor de artă”, ”criticilor literari”. **Mediu și siguranță. 11.** Amintiți-vă detaliile hainelor, locuinței, preocupările lui Evghenii Oneghin. Cum îl caracterizează ele pe erou? **Învățăm pentru viață. 12.** Ce romane iubea să citească Tatiana Larina? Oare au avut ele vreo influență asupra psihologiei și faptelor eroinei? **13.** Dar ce romane vă plac vouă? Imaginați-vă că sunteți un scriitor de romane. Ce situații din viață i-ar putea cointeresa pe tinerii de astăzi? Ce idei și idealuri trebuie să fie întărite cu ajutorul romanului? Explicați.

FRANȚA

Frederik Stendall (Henry Marie Beyl)

1783–1842

Scriitorul de romane actual are nevoie de curaj și capacitatea de a risca, pentru a putea descoperi cele mai tainute colțuri ale sufletului uman și ale societății.

Stendall

Henry Marie Beyl, care și-a ales pseudonimul de *Frederik Stendall*, s-a născut la 23 ianuarie 1783 în orașelul Grenoble (Franța), în familia unui avocat. Mama băiatului a murit tânără, iar tatăl încredințează educația fiului său unui preot catolic – abatul Ralyan, care era foarte sever cu el. În anul 1797 a mers la școala Centrală din Grenoble, iar apoi tatăl îl trimite la Paris, pentru a-și face studiile într-o Școală Politehnică, dar nu învață din cauza evenimentelor politice. Stendall se întoarce la Paris după câteva zile de la schimbările din noiembrie 1799 (18 brumaire), când tânărul Napoleon Bonaparte vine la putere, proclamându-se prim consul. În 1800 tânărul de șaptesprezece ani se încadrează în armata lui Napoleon. A luat parte în campania contra Rusiei în 1812, unde Napoleon este înfrânt și iarna, se retrage.

După căderea puterii lui Napoleon, Stendall se duce în Italia, întorcându-se la patrie foarte rar. A îndrăgit Italia, unde erau răspândite ideile de libertate. În 1821 aici are loc răscoala opoziției, cunoscută ca mișcarea carbonarilor (Neapole, Turin ș.a.). Din cauză că îi compătimește pe carbonari, guvernul, îl învinuiește de implicare și i se propune ca imediat să părăsească țara. Însă aflarea în Italia lasă o amprentă adâncă în opera lui Stendall. Cu entuziasm a studiat arta italiană, pictura și muzica. Această țară l-a inspirat să scrie multe opere: *”Istoria picturii în Italia”*, *”Plimbări rimlene”*, *”Cronici italiene”*, romanul *”Mănăstirea din Parma”*, povestirea *”Vanina Vanini”* ș.a.

În Franța domnea dinastia, pe care o ura Stendall, dinastia Bourboni, pe care a criticat-o foarte mult. Atitudinea scriitorului față de regimul Restaurației este personificată în romanele lui. În 1830 Stendall este numit consul în micul oraș Civitavecchia.

Franța între două revoluții

Formarea ca scriitor a lui Stendall s-a petrecut în perioada dintre două revoluții. Aceasta a fost o perioadă dificilă din istoria Franței și a întregii Europe. Evenimentele furtunoase ale revoluției franceze (1789-1794) au influențat viața tânărului Henry Beyl. El era preocupat de ideile de libertate, egalitate, fraternitate. După ce Revoluția franceză suferă o înfrângere, urmează o perioadă de Restaurație. În acea vreme Franța suferă câteva revoluții. Revoluția din iulie 1830, care este numită a doua revoluție franceză. A fost răscoala care a dus la decăderea puterii lui Carol al X-lea, și ridicarea la tron a vărului său – Louis Philip, ducele Orleanului, care a întocmit regimul liberal. Starea de spirit a societății înainte de revoluția din 1830 este descrisă în romanul *”Roșu și negru”*, creat în acest an tulburător.

E. Delacroix, Libertatea care conduce poporul, 1830

La 23 martie 1842, Stendall moare la Paris (Franța). Pe mormântul său, din cimitirul Montmartre; conform testamentului, sunt înscrise cuvintele: ”Arrigo Beyl. Milanez. A scris. A iubit. A trăit”.

Stendall este considerat fondatorul romanului realist social – psihologic în Franța. El îndemna să se scrie ”tragedii actuale” în proză, să se studieze natura dificilă a omului și societății, cum a făcut W. Shakespeare. Arta, după părerea scriitorului, trebuie să fie adevărată și luptătoare, să slujească societății, dezvăluind esența omului și a societății. Aceste convingeri ale scriitorului sunt redată în romanul ”Roșu și negru”. (1830), care a devenit capodoperă a literaturii clasice.

”ROȘU ȘI NEGRU”. **Geneza.** La baza operei stau materialele cronicilor judecătorești contra lui Antoine Berter, despre care autorul citește într-un ziar. Feciorul fierarului Antoine Berte, care era învățător în casa unui nobil provincial și a încercat s-o ucidă pe soția stăpânului, era condamnat la moarte. Stendall urmărește acest proces judiciar, care l-a inspirat să scrie un roman social-psihologic. Istoria criminală nu este tema principală în roman, este doar o urmare a unor întâmplări, a coliziunilor personajului principal cu cei din jur. Scriitorul a dorit să redeie starea spirituală a societății și a generației sale din acea perioadă dificilă dintre două revoluții franceze.

Panorama societății franceze. Romanul ”Roșu și negru” a fost publicat în anul 1830. Acțiunea romanului durează din 1826 până în 1830, în acea perioadă când era terminată revoluția franceză, Napoleon a abdicat puterea, iar în Franța – în loc de afirmarea sentimentelor romantice se formau relații burgheze pragmatice. Banii, ca metodă de a ajunge la putere și de formare a carierei, ca o necesitate, pentru ca omul să ocupe un loc decent în societate, au rolul principal în roman. Banii sunt tema principală a romanului, care combină diferite sfere sociale, capitala cu provincia, determină biografia eroului principal.

Stendall a dat romanului o subtitrare elocventă ”Cronica secolului XIX”, care are un înțeles dublu. Pe de o parte, autorul subliniază prin subtitru baza documentală a operei, iar pe de altă parte – este un cronicar al timpului său.

”Roșu și negru” – este o panoramă largă a vieții societății franceze din perioada de Restaurație.

PLIMBARE LITERARĂ

Napoleon – idolul tineretului francez de la începutul sec. XIX.

În timpul lui Stendall mulți tineri îl idolizau pe Napoleon, doreau să semene cu el. Napoleon I Bonaparte (1769 – 1821) a fost un activist talentat al statului. A dus câteva campanii militare. În noiembrie 1799, în urma unor schimbări statale, devine primul consul, și la 18 mai 1804 – devine Împărat al Franței. Cucerirea câtorva țări europene Campaniile din Prusia, Polonia și Austria), de către armata lui Napoleon au întărit pozițiile Franței pe arena Internațională. Dar înfrângerea lui Napoleon în războiul din 1812 împotriva Rusiei, a clătinat pozițiile guvernului lui Napoleon și a dus la formarea unei coaliții antifranceze, în Europa. După ce trupele armate ale coaliției intră în Paris la 6 aprilie 1814 Napoleon abdică tronul, reîntorcându-se în martie 1815. După înfrângerea de la Waterloo este silit să părăsească din nou tronul. Ultimele zile le trăiește pe insula Sfintei Elena.

Cultul lui Napoleon, ca personalitate excepțională, este redat în romanul ”Roșu și negru” de Stendall.

A. J. Greau; Napoleon pe câmpul de luptă în apropiere de Preisiș - Elau, 1807

Ațiunea operei are loc în orașul provincial Verrieres, seminarul Besanson și în capitala Franței – Paris.

Lumea interioară a eroului este redată pe un fundal social larg. În centrul atenției scriitorului au fost procesele istorice actuale, care s-au petrecut în societatea franceză și schimbările din conștiința umană. Deși cadrul cronologic al romanului este limitat, timpul artistic este mult mai larg. În ”Roșu și negru”, este descrisă perioada lui Napoleon (tânărul Julien Sorel este un admirator al lui Napoleon) și chiar îndepărtatul secol al XVI-lea (când Mathilde de la Mole povestește despre moartea tragică a străbunului său, iubitul reginei Margareta Navalska). Doamna de Renal se pregătește să meargă la Carol al X-lea, pentru ca să ceară iertare pentru iubitul său.

Înainte cititorului se deschide o întregă galerie a diverselor tipuri sociale: funcționari din provincie, preoți, reprezentanți ai aristocrației, judecători, țărani, slugi, lucrători, deținuți, femei din diferite sfere sociale, etc. Imaginea personajului principal – fiul unui pădurar Julien Sorel, care dorește să-și croiască singur drumul în viață, combină toate aceste diverse destine, opinii și caractere umane.

Inovațiile lui Stendall în specia romanului. La fondarea romanului Stendall a folosit experiența scriitorilor epocii Iluminismului (D. Defoe, G. Filding, Voltaire, J.J. Rousseau ș.a.), care au fost începătorii descrierii omului și vieții lui personale pe fundalul societății. Stendall a făcut un pas semnificativ în specia romanului, arătând influența multilaterală a mediului în viața și lumea spirituală a eroului. Legătura organică a unei persoane cu mediul înconjurător deosebește romanul ”Roșu și negru” de romanele secolului precedent. Dacă în romanele perioadei iluministe erau personajele puse la încercare prin călătorii, aventuri și circumstanțe deosebite, atunci Julien Sorel – de însăși realitatea. Viața reală îl învață permanent pe Julien Sorel și-l obligă să facă alegerea morală.

Stendall a fost inovator în specia romanului, înființând tipul de roman *social-psihologic*. Autorul pătrunde în profunzia psihologiei umane, arătând îndoielile, ezitățile, schimbările neașteptate din stările spirituale ale personalității pe fundalul acelei perioade. O componentă importantă a romanului social psihologic al lui Stendall este tipicul împrejurărilor și al imaginilor artistice. Soarta lui Julien Sorel, care se ridică de jos până la nivelul aristocratic, era caracteristică acelor timpuri. Erau tipice și alte chipuri, create de Stendall – funcționarii, aristocrații, preoții, etc. Astfel, în romanul ”Roșu și negru” se îmbină elemente de roman: *autobiografic, aventură, carieră, educație, cronică*, datorită cărora se formează o specie nouă a romanului – social – psihologic.

În romanul ”Roșu și negru” se combină elementele reale și romantice. Personajul principal Julien Sorel la începutul drumului vieții are iluzii romantice, care treptat se ruinează sub influența societății pragmatice. Povestea iubirii dintre Julien Sorel și doamna de Renal, Mathilde de la Mole nu sunt lipsite de oreola romantismului. Femeile vedeau în Julien Sorel un erou excepțional, care se deosebea din împrejurime. Influența esteticii romantismului, în romanul ”Roșu și negru”, este redată prin legătura narațiunii obiective cu numeroase povestiri psihologice despre aceea, ce se întâmplă în sufletul uman, despre gândurile și sentimentele personajelor, viața lor spirituală dificilă. Și totuși, elementele reale predomină în romanul ”Roșu și negru”.

Ivan Franko despre Stendall

”Datorită eforturilor acestor talente puternice - Stendall, Balzac, Flaubert, frații Goncour și Emil Zola – limitele romanului s-au extins într-un mod fără precedent, în același timp, ei au aprofundat acest roman, au perfecționat metoda artistică și l-au adus pe calea experimentelor sociale și psihologice.

Viața și moartea lui Julien Sorel nu au fost eroice, deoarece, anume viața se schimbă, deja nu era epoca personalităților renumite, ci a acelor care aveau bani și putere.

INTERACȚIUNEA DINTRE ROMANTISM ȘI REALISM ÎN ROMANUL ”ROȘU ȘI NEGRU”.

Elemente romantice	Elemente reale
Iubirile și visele lui Julien Sorel	Imaginea reală a vieții, care treptat distruge iluziile romantice ale eroului.
Poveștile de dragoste	Asupra sentimentelor eroului influențează foarte mult opinia societății, prejudecățile sociale, proprietățile și restricțiile legale.
Eroul principal se distinge din împrejurările sale.	Eroul este nevoit să acționeze, conform normelor și legilor mediului său, în loc de cariera militară eroică, a decis să devină preot, pentru a primi o plată mai mare.
Descrierea romantică a naturii, unde Julien Sorel se simte liber.	Imaginea adevărată a vieții, a diverselor straturi sociale, relații bănești, tradiții.
Conflictul aspirațiilor romantice ale eroului și realitate.	Treptat, eroul refuză la visele romantice, se lasă condus de bani, se integrează în societatea burgheză.
Aprofundarea în lumea interioară a personajelor.	Acțiunile, gândurile, sentimentele sunt determinate de condițiile de viață, mediu înconjurător, circumstanțe, educație și existență.

Cine este Julien Sorel – un nou Napoleon, Danton sau Robespierre? În centrul romanului ”Roșu și negru” scriitorul plasează un om obișnuit al timpului său – plebeul, fiu al unui pădurar, Julien Sorel, care tinde să-și facă carieră. Crescut între oameni brutali și needucați, Julien se deosebea, fiind un tânăr dotat cu o mare dorință să-și atingă scopul în viață. Cărțile au fost prietenii și educatorii sufletului său sensibil. Primul profesor al lui Julien Sorel a fost un doctor bătrân, cavaler al Ordinului Legiunii, care a participat la campaniile lui Napoleon în Italia. El i-a povestit tânărului despre Bonaparte, un ofițer sărac și neștiut de nimeni, care devine împărat. Julien trăiește cu gândul la Napoleon, care a reușit să cucerească o jumătate din Europa. De asemenea era fascinat de creațiile renumiților activiști ai revoluției franceze – Danton, Robespierre ș.a. Julien Sorel căuta și el să realizeze ceva eroic și important în viață, dar societatea pragmatică nu i-a oferit șansa să devină renumit. În roman se desfășoară treptat conflictul dintre iluziile romantice ale eroului principal și societatea, în care, totul este hotărât de bani, putere și titlu.

Datorită abilităților sale și tendința de autoinstruire, Julien a găsit sprijin în abatele Chelan, care l-a recomandat primarului Verrieresului – domnului de Renal- ca guvernant pentru copii. Domnul de Renal îl primește în casa sa, socotind că este ”o cumpărătură bună”, când îl cumpără de la tatăl său, bătrânul Sorel, care se târguiește pentru fiul său, cerând o plată mai mare.

Julien Sorel suferă nu numai din cauza lipsei de bani, dar și a situației umile. El înțelege, că omului fără bani și titlu, îi este foarte greu să dobândească ceva în societatea de atunci. Cu toate acestea, eroul nu renunță la planurile sale. Pas cu pas el dobândește respectul domnului de Renal și a tuturor locuitorilor casei. Lucrul, în casa domnului de Renal, îl percepe ca un prim pas spre cariera de preot.

Doamna de Renal, destul de repede, îl simpatizează pe tânăr și între ei apare o pasiune înflăcărată. Stendal prezintă diferite etape ale iubirii, care îi deschide lui Julien Sorel întreaga lume și pe sine însuși.

V. Domahațky, Ilustrație
la romanul lui Stendall
”Roșu și negru”. 1969

La început el înțelege iubirea ca o ”luptă”, ”o campanie militară” împotriva acelor bogați mândri, ca domnul de Renal. Dar, treptat, el se avântă în dragoste cu toată sinceritatea și puterea tinereții. Dar Julien și Louisa de Renal n-au fost fericiți multă vreme. Din cauza condamnării publice și a încălcării legilor bisericești, Julien este nevoit să părăsească casa domnului de Renal și să meargă la studii la seminarul Besanson.

Aici îl așteptau aceleași impresii ca și în Verrieres. Seminarariștii, după cum observă Julien, se îngrijorau nu atât de slujirea lui Dumnezeu, cât de aceea ca să primească parohii bune și să se îmbogățească. Eroul nu le împărtășește gândurile, distracțiile brutale, convorbirile fără rost, de aceea în mediul bisericesc, ca și în Verrieres, el este opus celorlalți. Julien își face pentru sine o concluzie: cu cât mai mult știe și gândește, cu atât mai mulți dușmani își va acăpăra. Deci el continuă să-și șlefuiască abilitățile ipocrite, care a început să le însușească în Verrieres.

Coincidența fericită a circumstanțelor și susținerea abatelui Pirar, îl aduc pe Julien Sorel în casa marchizului de la Mole, reprezentantul unui funcționar de stat. Personajul își depune mult efort pentru a însuși ”arta de a locui în Paris”, să se îmbrace frumos, să aibă maniere rafinate, să ia parte activ în viața elitei. Urmărind viața aristocraților din capitală, Julien înțelege, că este mult mai inteligent și mai talentat, dar proveniența săracă și lipsa de bani, nu-i dau posibilitatea să ocupe un loc decent în societate.

În casa marchizului de la Mole, Julien întâlnește o nouă dragoste – Mathilde, fiica stăpânului. La început, mândria și orgoliul tinerei Mathilde, îi provoacă ura. Dar, cu timpul el înțelege că Mathilde nu este o păpușă fără suflet, dar o fată cuminte, care nu seamănă cu fetele din timpul său. Și Mathilde vede în Julien un erou excepțional. Fata se îndrăgostește în el, dar în sufletul ei se duce o luptă între vanitatea persoanei titulare și o mare pasiune, care în cele din urmă câștigă. Dar Julien, suferind din cauza umilinței, în sfârșit devine egal în iubire. În momentul când era în culmea fericirii, deoarece Mathilde a fost de acord să se mărite cu el, iar tatăl ei a obținut pentru el funcția de locotenent, și chiar plătește o parte din chirie, domnul de la Mole primește o scrisoare de la doamna de Renal, în care îl acuză pe Julien de zgârcenie și josnicie, că folosește femeile din societatea superioară pentru a-și îndeplini planurile grandioase.

Această scrisoare – este o culminație a romanului. Julien, care înțelege, că se ruinează tot pentru ce a luptat în viață, pentru ce a pus atât de mult efort. Fiind distrus, pornește spre Verrieres și într-o biserică din oraș o împușcă pe doamna de Renal. Necătând la faptul, că doamna de Renal nu moare și chiar îl iartă, pe Julien Sorel îl așteaptă pedeapsa cu moartea. Ambele femei – Mathilde de la Mole, care este însărcinată, și doamna de Renal, care îl iubește mai mult decât orice încearcă să-l salveze, dar el refuză să facă apel, de parcă ar căuta moartea. De ce? Poate, de aceea că cariera spre care a tins atât de mult este ruinată definitiv; nu i-au mai rămas puteri să se lupte cu societatea, în care așa și nu a mai putut deveni erou și învingător. Dar poate și de aceea că trebuia să trăiască într-o stare umilă, iar el nu dorea aceasta... Când i se oferă cuvântul la proces el își recunoaște vina – că a vrut să o omoare, dar învinuiește și societatea, care ”omoară” tot ceea ce este uman și talentat.

Soarta lui Julien Sorel este tragică. El, omul cu abilități excepționale, nu și-a găsit loc în societatea burgheză, unde eroii romantici au devenit inutili. Bani, titlul, postul, banii însemnau în acele timpuri mult mai mult decât ideile înalte. Deci, chipul lui Julien Sorel – este și o interpretare a imaginii ”persoana inutilă”, care așa și nu și-a realizat posibilitățile.

Stilul individual al lui Stendall. Romanul ”Roșu și negru” este marcat de precizia extraordinară a descrierilor și a detaliilor realiste. Din primele pagini ale operei cititorii ajung în orașul Verrieres și, parcă devin martorii unor întâmplări.

Scriitorul descrie exact viața, hainele, locuințele, tradițiile oamenilor. Ca realist, se concentrează la cele mai mici detalii din viața locuitorilor din orașul Verrieres – modul de viață al familiei de Renal, condițiile, în care a crescut Julien Sorel, discuțiile dintre locuitorii provinciei. Tot atât de adevărat Stendall descrie viața din capitală și viața seminarului. Stendall folosește analiza, nu numai pentru a descrie exteriorul, dar și lumea interioară a personajelor. El arată profunzimea conflictelor spirituale ale personajelor, cele mai fine nuanțe ale sentimentelor lor.

Combinarea adevărului aspru al realității cu descrierea pasiunilor umane, face ca romanul ”Roșu și negru” să fie foarte interesant și captivant.

Simboluri. În opera lui Stendall sunt foarte multe simboluri, care evidențiază caracterele personajelor și situațiilor. Însăși denumirea romanului este simbolică și polisemantică. Culoarea roșie apare pentru prima dată în descrierea bisericii din Verrieres (lumina, care a pătruns prin perdelele roșii din ferestre), unde a venit Julien Sorel, atunci când a făcut primul pas spre cariera sa. În finalul romanului eroul împușcă în doamna de Renal, în aceeași biserică – iar sângele roșu se varsă pe podea. Culoarea roșie mai este și culoarea lui Hristos, sacrificiile sale în numele oamenilor. De asemenea, roșul este asociat cu dragostea și tragedia. Se știe că pe timpul lui Stendall uniformele ofițerilor erau de culoare roșie (Julien a visat la o carieră militară), de aceea, poate, aici este un contrast al visului romantic și calculului pragmatic al eroului. Culoarea neagră are, de asemenea, o varietate de semnificații simbolice – hainele clericilor, semnul morții, ascetismul și simplitatea în opoziția luxului și vanității. Deci, ce înseamnă ”Roșu și negru”? Fiecare înțelege această denumire în felul său. Mai ales, că următorul roman (neterminat) al lui Stendall, a fost numit ”Roșu și alb”. Se pot face diferite presupuneri cu privire la dezvoltarea ulterioară a ideii scriitorului.

În roman există și alte simboluri. De exemplu, Julien Sorel, ascunde crucea Legiunii de Onoare, pe care a moștenit-o de la bătrânul doctor. Este simbolul din memoria tânărului despre singura persoană, care l-a iubit în copilărie, dar și dorința de a realiza o faptă eroică în viață.

Stânca unde se ascunde eroul este protecția și adăpostul său de ipocrizie și umilință.

V. Domohațky, Ilustrație la romanul ”Roșu și negru” de Stendall, 1969.

Stendall ”Despre dragoste”

Tratatul lui Stendall ”Despre dragoste” oferă o idee despre opiniile artistului cu privire la natura complexă a acestui sentiment. El considera, că există patru tipuri de dragoste: 1) dragoste ca o pasiune de neînving; 2) dragostea – distracție; dragoste fizică, bazată pe instincte; 4) dragostea – vanitate, atunci când bărbatul își alină vanitatea, stăpânind o femeie frumoasă, ca pe un lucru scump sau un cal bun. Despre nașterea dragostei Stendall a scris că are mai multe etape: de captare, ideea de plăcere, speranță, apropiere treptată de obiectul iubirii, prima cristalizare a dragostei, (căutarea virtuților în obiectul de cult), îndoiele, a doua cristalizare (conștientizarea că ”ea (sau el) mă iubește”. ”O femeie nu poate gestiona obiceiul de moderare, dar bărbații, uneori se predau pasiunii, au mai multă minte și prudență în afacerile de dragoste”. Dar voi cum credeți?

- Ideile din tratatul ”Despre dragoste” uneori se suprapun cu subiectele conflictelor din romanul ”Roșu și negru”. Găsiți aceste fragmente.

V. Domohațky,
Ilustrație la romanul "Roșu și negru" de Stendall, 1969.

Acolo în sânul naturii el se simte liber de societate, de aceea stânca în roman-este un simbol al libertății eroului.

Multe detalii legate de poveștile de dragoste, devin și ele simbolice. De exemplu șuvița de păr tăiată a Mathildei de la Mole-este un simbol al depășirii orgoliului ei. Apropo, Mathilde, purta haine de doliu, într-o anumită zi, după o rudă moartă, iubitul Margaretei Navarsky. Acesta este simbolul conștiinței romantice a eroinei. Marchizul de la Mole tinde, ca Julien Sorel, care îndeplinea funcția de secretar, să se lipsească de manierele provinciale și-l roagă să schimbe costumul negru cu unul albastru, mai elegant și mai modern. Marchizul îl trimite pe Julien la teatru, ca el să învețe cum trebuie să se comporte în societatea din capitală. În capitală, comportamentul față de Julien Sorel este ca față de un obiect al interierului, care trebuie să îndeplinească cerințele unui aristocrat nobil.

Romanul "Roșu și negru" lasă mult spațiu pentru reflecție. Pentru fiecare generație, există aici pagini interesante, care vor face să vă gândiți la necesitățile unui tânăr care pășește în lumea largă, spre ce tinde, și ce împiedică realizarea viselor.

ROȘU ȘI NEGRU (1830)

Roman
(Prescurtat)

PARTEA I

Adevărul, asprul adevăr.

Danton.

Comentarii

În prima parte a romanului ațiunea se petrece în orașul Verrieres. Domnul de Renal și soția lui caută un guvernant pentru copiii lor. Li se recomandă tânărul Julien Sorel, care avea capacitatea de a învăța. În timpurile acelea totul era hotărât de vanitate și bani. De aceea, tatăl lui Julien, un pădurar, se negociază cu primarul, pentru salariul, pe care îl va primi fiul său. Oare la aceasta a visat tânărul? Nu, el a vrut să părăsească orașul Verrieres, să-și găsească drumul în viață, de aceea, lucrul în casa domnului de Renal, îl primește doar ca un început al viitoarei sale cariere. Știind, că clericii de atunci aveau cele mai mari venituri, Julien se pregătește să devină unul dintre ei. Cu toate acestea nu a fost niciodată părăsit de sentimentul demnității interioare și visa să atingă multe înălțimi în viață.

Capitolul IV. Un tată și un fiu

E sara mia colpa Se cosi è?

Machiavelli¹

(...) Apropiindu-se de șopron, moș Sorel, cu glasul lui puternic, îl strigă pe Julien; dar nu răspunse nimeni. Bătrânul nu-i zări decât pe fiii lui mai mari, niște găligani care, înarmați cu securi grele, descojeau trunchiurile de brad ca să le ducă înapoi la joagăr . (...) Bătrânul se îndreptă spre șopron; intrând înăuntru, îl căută degeaba pe Julien la locul unde ar fi trebuit să fie, lângă fierăstrău. Îl zări la vreo cinci sau șase pași mai sus, călare pe una din grinzile acoperișului. În loc să supravegheze cu grijă

¹ Sunt oare vinovat că este așa?

mersul întregului mecanism, Julien citea. Nimic nu-i putea fi mai nesuferit bătrânului Sorel; i-ar fi iertat poate lui Julien statura firavă, nepotrivită pentru munci grele, și atât de deosebită de-a fraților săi mai mari; dar de mania asta a cititului îi era scârbă, el însuși neștiind să citească.

Degeaba îl strigă de vreo două sau trei ori pe Julien. Atenția cu care tânărul urmărea cele scrise în carte îl împiedica mai mult decât zgomotul joagărului să audă vocea răsunătoare a tatălui său. (...) O lovitură puternică făcu să zboare în apă cartea lui Julien; o a doua lovitură, la fel de puternică, dată în cap, cu palma, îl făcu să-și piardă echilibrul. Julien era cât pe ce să cadă, de la aproape patru metri, printre măruntaiele mașinii în plin mers, care l-ar fi făcut bucăți, dar taică-său îl înșfacă cu mâna stângă pe când cădea.

– Păi bine, trântorule, o să-ți citești întruna blestematele tale de cărți când trebuie să stai de pază la joagăr? N-ai decât să ți le buchisești seara, când te duci să-ți prăpădești vremea la popă.

Julien, deși buimăcit de puterea loviturii și plin de sânge, se apropie de postul sortit lui, lângă fierăstrău. Avea lacrimi în ochi, nu atât din pricina durerii fizice, cât pentru pierderea cărții atât de dragi.

– Fă-te-ncoa, vită, să stăm de vorbă! (...)

Cam de vreun an încoace, frumusețea feței lui începuse să-i atragă simpatii printre fete. Disprețuit de toți ca o ființă slabă, Julien îl adorase pe bătrânul chirurg-major (...).

Chirurgul îi plătea uneori lui moș Sorel ziua de lucru a fiului său și-l învăța pe acesta latina și istoria, adică ce știa el din istorie: campania din 1796 în Italia. Murind, el îi lăsase moștenire crucea Legiunii de Onoare, drepturile lui la pensie neîncasate și vreo treizeci sau patruzeci de volume, dintre care cel mai prețios făcuse mai adineauri saltul în gârla publică (...).

De cum intră în casă, Julien își simți umărul țintuit de mâna puternică a tatălui său; tremurând, așteptă loviturile. (...)

Capitolul V. O tocmeală

Cunctando restituit rem
*Ennius*²

– Răspunde-mi fără să minți, dacă poți, de unde-o cunoști pe doamna de Rénal și când ai vorbit cu ea?

– N-am vorbit niciodată cu ea, răspuse Julien. N-am văzut-o decât la biserică.

– Te-ai fi uitat la ea, nerușinatule!

– Niciodată! Știi doar că la biserică nu-l văd decât pe Dumnezeu, adăugă Julien cu o ușoară fățarnicie, numai bună după părerea lui să înlătore palmele date în cap. (...)

Te-ai vârat pe sub pielea părintelui Chélan, sau a cine știe cui, care ți-a făcut rost de-o slujbă bună. Hai de-ți strânge catrafusele, ca să te duc la domnul de Rénal, unde ai să fii dascăl la copii.

– Ce-o să mi se dea pentru asta?

– Mâncare, îmbrăcăminte și trei sute de franci leafă.

– Nu vreau să fiu slugă.

– Vită, cine-ți spune să fii slugă? Crezi că eu aș primi ca fiul meu să fie slugă?

– Și cu cine o să mănânc la masă? (...)

Groaza aceasta de-a mânca laolaltă cu slugile nu-i era firească

*V. Domohațky, Ilustrație
la romanul "Roșu și negru"
de Stendall, 1969.*

V. Domohațky, Ilustrație
la romanul "Roșu și negru"
de Stendall, 1969

lui Julien; ca să se îmbogățească, ar fi făcut și alte lucruri, mult mai neplăcute. Sila de slugi i-o insuflaseră Confesiunile lui Rousseau, singura carte cu ajutorul căreia imaginația lui își închipuia lumea. Colecția buletinelor Marii Armate și Memorialul de la Sfânta Elena îi completau coranul. (...)

Julien avea o inimă înflăcărată și una din memoriile acelea uimitoare care deseori fac casă bună cu prostia. Ca să-l câștige pe bătrânul preot Chélan, de care își dădea prea bine seama că depinde soarta lui viitoare, învățase pe dinafară tot Noul Testament în latinește (...).

A doua zi, de cu zori, domnul de Rénal trimise după bătrânul Sorel, care, după ce se lăsă așteptat un ceas sau două, sosi, în sfârșit, cerându-și de la ușă o mie de iertăciuni, amestecate cu tot atâtea temeneli. Născocind fel de fel de chițibușuri, Sorel înțelese că fiul său va lua masa cu stăpânul și cu stăpâna casei, iar în zilele când vor avea musafiri, într-o odaie separată, cu copiii. (...)

– Bine, făcu Sorel cu o voce târăgănată; atunci nu mai rămâne să ne învoim decât asupra unui singur lucru: banii pe care o să-i dați.

– Cum! strigă domnul de Rénal indignat, dar ne-am învoit încă de ieri: dau trei sute de franci. Cred că e mult, dacă nu chiar prea mult. – Atât ați oferit dumneavoastră, nu zic ba, răspunse bătrînul Sorel, vorbind și mai târăgănat încă; apoi, printr-o sclipire a minții care nu-i va mira deloc pe cei ce-i cunosc pe țărani din Franche-Comte, adăugă, uitându-se țintă la domnul de Rénal: Alții ar da mai mult. La auzul cuvintelor acestora, primarul făcu fețe-fețe. Dar își veni, totuși, în fire...(...)

– Fie, spuse domnul de Rénal, dar să isprăvim odată. (...)

Julien, mirat că nu-l bate, se grăbi să plece. Dar, de cum dispăru din ochii cumplitului său tată, își încetini pasul. Socotise că, pentru fățarnicia lui, ar fi folositor să facă un popas la biserica. Vorba asta vă miră? Înainte de-a ajunge la ea, sufletul tânărului țaran avusese de bătut cale lungă. Din cea mai fragedă copilărie, de când văzuse niște dragoni din Regimentul 6, înveșmântați în mantale lungi, albe, cu capetele acoperite de coifuri împodobite cu fire lungi și negre din coadă de cal, dragoni întorși din Italia și care își legau caii la fereastra zăbreilită a casei părintești a lui Julien, băiatul înnebunise după viața de ostaș. Mai apoi, ascultase cu nespusă plăcere povestirile despre bătăliile de la podul Lodi, de la Arcole și de la Rivoli, istorisite de bătrânul chirurg-major. Și observase privirile înflăcărâte pe care moșneagul le arunca spre decorația lui.

Dar pe când Julien împlinea paisprezece ani, începuse să se clădească în Verrières o biserică, pe drept cuvânt măreață pentru un oraș atât de mic. (...)

Dintr-o dată, Julien încetase să mai vorbească despre Napoleon; spunea că are de gând să se facă preot și fu văzut mereu, la joagărul tatălui său, învățând pe de rost o Biblie latinească pe care i-o împrumutase parohul. (...) Cine ar fi putut bănui că obrazul acesta de fecioară, atât de palid și blând, ascundea hotărârea nestrămutată de a înfrunta mai degrabă de o mie de ori moartea decât să nu izbutească în viață?

Pentru Julien, a izbuti în viață însemna, înainte de orice, a pleca din Verrières; își ura din toată inima locul natal. Tot ce vedea acolo îi îngheța imaginația.

De mic copil avusese clipe de exaltare. Pe atunci gândea, cu nespusă plăcere, că într-o bună zi avea să fie prezentat femeilor frumoase din Paris și că va ști să le atragă atenția prin cine știe ce faptă neobișnuită. De ce nu l-ar fi iubit vreuna dintre ele, așa cum pe Bonaparte, sărac încă, îl iubise strălucitoarea doamnă de Beauharnais? De ani de zile, Julien nu-și petrecea aproape niciun ceas din viață fără să-și spună că Bonaparte, locotenentul necunoscut și fără avere, se făcuse stăpânul lumii prin spadă. Ideea aceasta îi alina propriile lui nenorociri (...)

„Când Bonaparte a făcut să se vorbească despre el, Franța se temea să nu fie cotropită; deci, meritele militare erau necesare și la modă. Astăzi poți vedea preoți în vârstă de patruzeci de ani având lefuri de o sută de mii de franci, adică de trei ori mai mari decât faimoșii generali de divizie ai lui Napoleon. Ei au nevoie de oameni care să le fie de ajutor. Iată, judecătorul ăsta de pace, atât de chibzuit, atât de cinstit până acum și atât de bătrân, s-a înjosit de teamă să nu-l supere pe un tânăr vicar de treizeci de ani. Trebuie să mă fac preot”.

Odată, cam pe la mijlocul proaspetei sale evlavii – trecuseră doi ani de când Julien studia teologia — îl trăda o izbucnire neașteptată a focului ce-i mistuia inima, întâmplarea avusese loc la părintele Chélan, pe când lua masa cu mai mulți preoți, cărora bunul paroh îl prezentase drept o minune la învățătură. Julien se pomenise atunci lăudându-l cu furie pe Napoleon. După aceea își legase brațul drept la piept și, pretinzând că și l-a scrântit pe când mișca din loc în loc un trunchi de brad, îl purtă timp de două luni în poziția aceasta chinuitoare. Apoi, socotind că și-a pedepsit îndeajuns trupul, se iertă.

Iată-l așadar pe tânărul de nouăsprezece ani, dar firav la înfățișare, și căruia nu i-ai fi dat mai mult de șaptesprezece, intrând, cu o legăturică sub braț, în marea biserică din Verrières.

O găsi întunecată și pustie. Cu prilejul unei sărbători, toate ferestrele fuseseră acoperite cu draperii de culoare roșie. Din pricina asta, când băteau razele soarelui, lăcașul era învăluit într-o lumină strălucitoare, cât se poate de impunătoare și de cucernică. Julien se înfiora. Singur în biserică, se așeză în strana cea mai arătoasă. Era cea cu armoriile domnului de Rénal.

Pe pupitrul ei Julien zări o bucațică de hârtie tipărită care fusese desfăcută pentru a fi citită. Își îndreptă privirile spre ea și citi: „Amănunte asupra execuției și a ultimelor clipe ale lui Louis Jenrel, executat la Besançon în ziua de...” Hârtia era ruptă. Pe dosul ei se puteau citi primele cuvinte ale unui rând: „Primul pas”.

„Cine o fi pus hârtia aici? se întrebă Julien.

Sărmanul nefericit – adăugă el – numele lui are aceeași terminație ca al meu...” Și mototoli hârtia. Când ieși, lui Julien i se năzări că vede sânge lângă agheasmatar. Era agheasmă risipită pe jos: licărirea draperiilor roșii, care acopereau ferestrele, o făceau să pară sânge. În cele din urmă, Julien se rușina de spaima lui tainică. „Nu cumva sunt laș? se întrebă el. La arme!”

Cuvintele acestea, atât de des repetate în povestirile războinice ale bătrânului chirurg, lui Julien i se păreau eroice. Ridicându-se, porni grăbit spre locuința domnului de Rénal. (...)

Capitolul VII. Potriviri sufletești

(...) Rece, drept, nepăsător și totuși iubit, fiindcă sosirea lui alungase oarecum plictiseala din casă, Julien fu un bun preceptor. În ceea ce îl privea, nu simțea decât ură și scârbă pentru înalta societate în care era îngăduit, de fapt, la coada mesei, ceea ce explica poate ura și scârba. La câteva prânzuri de gală abia își putu stăpâni ura față de tot ce-l înconjură. (...)

Éliza, camerista doamnei de Rénal, se îndrăgosti curând de tânărul preceptor și îi vorbea deseori stăpânei despre el. Din pricină că domnișoara Éliza îl iubea, Julien se alesese cu ura unuia dintre vaeți. (...)

După ani îndelungați, doamna de Rénal nu se putuse încă obișnui cu oamenii aceștia ai banului, în mijlocul cărora era nevoită să trăiască. Iată cheia succesului dobândit de un tărănuș ca Julien. Doamna de Rénal găsi plăceri tainice și strălucitoare de farmecul noutății în simpatia pentru ființa aceasta nobilă și mândră. Îi iertă curând stângăcia fără margini care-i sporea farmecul și asprimea purtărilor, pe care izbuti să i le îndrepte. Și găsi că merita osteneala să-l asculte, chiar dacă ar fi vorbit despre lucrurile cele mai obișnuite, chiar dacă ar fi vorbit despre un biet câine strivit, pe când străbătea strada, de căruța vreunui țaran ce trecuse în goană. Priveliștea unei asemenea întâmplări dureroase îi prilejuia domnului de Rénal un râs grosolan, în timp ce ea vedea cum frumoasele sprâncene negre și bine arcuite ale lui Julien se încruntă. Mărinimia, noblețea sufletească, omenia i se părură încetul cu încetul că nu există decât la preotul acesta tânăr. Și simți pentru el toată simpatia și chiar admirația pe care asemenea virtuți le zămislesc în sufletele alese. (...)

Adesea, gândindu-se la sărăcia tânărului preceptor, doamna de Rénal se înduioșa până la lacrimi. Julien o surprinse, într-o bună zi, plângând de-a binelea.

– Vai, doamnă, vi s-a întâmplat vreo nenorocire?

– Nu, dragul meu, îi răspunse ea. Cheamă copiii și hai să ne plimbăm.

Îl luă de braț și se sprijini într-un fel care lui Julien i se păru ciudat. Era pentru prima oară când îi spunea „dragul meu”.

Spre sfârșitul plimbării, Julien băgă de seamă că doamna de Rénal se roșea mereu. Încetinise pasul.

– Ți s-o fi povestit, poate, că sunt unica moștenitoare a unei mătuși foarte bogate, care locuiește la Besanson, spuse ea fără să-l privească. Mătușa mea mă copleșește cu daruri... Copiii mei fac progrese... atât de uimitoare... încât aș vrea să te rog să primești un mic dar, ca semn al recunoștinței mele. E vorba doar de câțiva ludovici, ca să-ți faci rufărie. Dar... adăugă ea roșindu-se toată, și nu mai scoase o vorbă...

– Ce, doamnă? întrebă Julien.

– Ar fi inutil să-i pomenești soțului meu despre asta, urmă ea, plecând capul.

– Sunt un om de rând, doamnă, dar nu sunt josnic, spuse Julien și se opri cu ochii scăpărând de mânie și îndreptându-și spinarea. La asta nu v-ați gândit îndeajuns. Aș fi mai josnic decât o slugă dacă m-aș apuca să-i ascund domnului de Rénal orice în legătură cu banii mei.

Doamna de Rénal înmărmurise.

– Domnul primar, continuă Julien, mi-a dat de cinci ori câte treizeci și șase de franci de când locuiesc în casa domniei-sale. Sunt gata să-i arăt carnetul meu de cheltuieli domnului de Rénal sau oricui, chiar domnului Valenod, care mă urăște.

După izbucnirea aceasta, doamna de Rénal rămăsese palidă și tremurândă, iar plimbarea se sfârși fără ca niciunul, nici celălalt să mai poată găsi vreun alt subiect de vorbă.

Comentarii

Comparându-se cu Napoleon, Julien, se comporta în societatea superioară ca într-o luptă, care trebuie s-o câștige. Curând, el a reușit singur să-și ridice salariul de la domnul de Renal până la 50 de franci pe lună. Doamna de Renal era foarte grijulie cu Julien.

Între ea și tânăr se aprinde flacăra unei iubiri înflăcărare, pe care, la început, tânărul o percepea ca o victorie importantă în duelul cu vanitatea și bogăția. Cu timpul dragostea adevărată a femeii i-a cucerit inima, i-a deschis o lume nouă. Superstițiile publice, inegalitatea socială, căsnicia doamnei de Renal și starea umilă a lui Julien, nu le-a permis să obțină fericirea, dar totuși puterea sentimentelor a fost de neînvins.

Capitolul XII. O călătorie

(...) Julien simți, împotriva tuturor așteptărilor, nevoia s-o revadă. (...) Femeia aceasta, atât de naivă, se vedea cât de colo că e tulburată; un simțământ de jenă și chiar de mânie îi întuneca seninătatea adâncă și, mai presus decât toate interesele vulgare ale vieții, seninătatea care dădea atâta farmec înfățișării ei îngerești.

Julien se apropie cu grabă; îl admira brațele atât de frumoase, ivite pe sub șalul zvârlit peste umeri. Prospețimea aerului dimineții părea că sporește și mai mult strălucirea obrajilor ei, pe care zbuciumul din timpul nopții îl făcuse și mai sensibili la toate impresiile. Frumusețea aceasta modestă, mișcătoare și totuși purtând pecetea unor gânduri cu greu de găsit la oamenii de rând, părea că descoperă lui Julien însușiri ale sufletului necunoscute lui până atunci. Pierdut în admirarea farmecelor care îi mângâiau privirile nesățioase, Julien nu se mai preocupa deloc de primirea prietenoasă la care se aștepta. De aceea îl miră cu atât mai mult răceala ca de gheață pe care ea căuta să i-o arate; îndărătul răcelii acesteia, crezu chiar că întrezărește intenția de a-l pune la locul lui.

Zâmbetul de plăcere îi pieri de pe buze; Julien își aminti ce rang are în societate și mai ales în ochii unei moștenitoare nobile și bogate. (...)

Julien, căruia niciun fel de pasiune nu-i tulbura mintea, găsi repede un prilej să-i arate doamnei de Renal cât de puțin se credea în relații de prietenie cu ea. Nu-i pomeni o vorbă despre scurta lui călătorie, o salută și plecă.

Comentarii

Eliza, camerista doamnei de Renal, i-a povestit domnului Valno despre relațiile de dragoste a doamnei de Renal și Julien. Aceasta a fost răzbunarea Elizei pentru faptul că Julien a refuzat să se căsătorească cu ea. Domnul Valno, care îl invidia pe primar și dorea să-i ia locul, s-a folosit bucuroș de această ocazie, și, în curând domnul de Renal a primit o scrisoare anonimă despre relația de dragoste a soției sale. Disperarea soțului înșelat este alinată de ideea moștenirii din Besanson a doamnei de Renal. Doamna de Renal și Julien au scris o altă scrisoare anonimă, aruncând o umbră pe domnul Valno. În ciuda pericolului că vor fi demascați, doamna de Renal și Julien se iubeau. În casa domnului de Renal Julien era fericit, pentru că putea să gândească, să viseze și să scrie. Alături de copii, Julien se simte liber și parcă s-a curățit de murdăria provinciei Verrieres, unde trebuia mereu să fie ipocrit. Dar ideea carierei nu l-a părăsit niciodată. Treptat Julien Sorel devine "modern" în Verrieres. Era invitat la diferite întâlniri, mintea și abilitățile l-au ajutat să câștige popularitate. Dar brusc, viața lui Julien s-a schimbat cardinal. Camerista Eliza, în timpul mărturisirii la abatele Chelan a povestit despre aventurile de dragoste ale lui Julien și preotul a decis să-l trimită la studii la un seminar, departe de Verrieres. Doamna de Renal l-a convins pe soț să-i dea lui Julien 600 de franci pentru studii la seminar, dar Julien a refuzat. Doamna de Renal avea ascunși 1000 de franci într-o peșteră în munți. Ii dă lui Julien. "Chiar doriți – a spus Julien – ca amintirile dragostei noastre să devină dezgustătoare pentru mine"? La seminarul din Besanson pentru tânăr a început o nouă viață.

Capitolul XXVI. Lumea sau ceea ce îi lipsește bogatului

În ochii lor, el era pe de-a-ntregul stăpânit de-un păcat fără margini: gândește, judecă prin el însuși, în loc să urmeze orbește autoritatea și pilda. (...)

Fericirea, pentru seminariștiiăștia, ca și pentru eroii romanelor lui Voltaire, constă mai ales în a mânca bine. Julien descoperi aproape la toți un respect înăscut pentru omul care poartă un costum de postav fin. (...)

După ce, în primele luni, Julien simțise cum îl sufocă disprețul, acum îl cuprinse în cele din urmă mila: părinților celor mai mulți dintre colegii lui li se întâmplase adesea să se întoarcă seara, la vreme de iarnă, în cocioabele lor și să nu găsească nici pâine, nici castane, nici cartofi. „Și-atunci, de ce să te miri, își spunea Julien, dacă pentru ei omul fericit e mai întâi de toate cel ce-a mâncat bine și apoi cel ce are o haină bună! Colegii mei au o vocație de neclintit, adică văd în preoție o lungă continuare a fericirii acesteia: să mănânci bine și să ai, iarna, o haină călduroasă în spinare.”(...)

Capitolul XXVII. Prima experiență a vieții

(...) Julien nu prea făcea progrese în încercările lui de fățarnicie a gesturilor; uneori îl apuca sila și chiar deznădejdea cea mai deplină. N-avea succes, și asta într-o meserie deloc aleasă. Cel mai mic ajutor din afară ar fi fost de ajuns să-i redea curajul, căci n-avea cine știe ce greutăți de învins; dar era singur, ca o luntre părăsită în mijlocul oceanului. „Și chiar dacă aș reuși, își spunea el, să-mi petrec o viață întreagă printre oameni de soiul ăstora! Niște mâncăi, care nu se gândesc decât la ouăle jumări înghițite la prânz, sau niște castanezi pentru care nicio ticăloșie nu e prea neagră! Ei vor ajunge la putere; dar cu ce preț, Dumnezeule-Doamne!

Menirea oamenilor mari a fost ușoară; oricât de cumplită era primejdia, lor li se părea frumoasă; dar cine ar putea să înțeleagă, în afară de mine, câtă urâtenie există în tot ce mă înconjoară aici?!”

„În îngâmfarea mea, m-am bucurat de atâtea ori închipuindu-mi că sunt altfel decât ceilalți tineri țărani! Ei bine, am trăit îndeajuns ca să văd că deosebirea dă naștere la ură”(…)

Julien rămase deoparte; îl lăsa, ca pe-o oaie râioasă. În fiecare grup putea fi văzut câte un elev dând cu banul, și dacă ghicea exact ce cădea, cap sau pajură, colegii erau siguri că va căpăta, curând, una dintre parohiile cu venituri îmbietoare. (...)

„Trebuie să capăt deprinderea discuțiilor ăstora”, își spunea Julien. Când nu se vorbea despre cârnați și despre parohii înstărite, se discuta despre partea lumească a învățăturilor bisericesti, adică despre certurile dintre episcopi și prefecți, dintre primari și parohi (...)

Comentarii

Abatele Pirar îl recomandă marchizului de la Mole, pe Julien Sorel, ca un tânăr capabil, care poate să îndeplinească funcția de secretar la Paris. Julien a fost extrem de recunoscător abatelui Pirar pentru susținere. "În dumneavoastră mi-am găsit tatăl". Așa Julien a ajuns în capitală, în casa unui nobil bogat. Evenimentele celei de-a doua parte a romanului, au loc la Paris, în palatul marchizului de la Mole și în alte locuri, unde bogații își iroseau timpul. Pentru a intra în societatea de mai sus, Julien, a trebuit să însușească arta de "a trăi în Paris". Marchizul de la Mole avea o fiică Mathilde, pe care o interesa tânărul, care era prea diferit de lumea ei.

PARTEA II

Capitolul V. Sensibilitatea și o nobilă doamnă evlavioasă

Nu e draguță, n-are obrajii rumeni.

Sainte-Beuve

În palatul la Mole, amorul propriu al lui Julien nu era niciodată jignit; dar adesea, la sfârșitul unei zile, el simțea nevoia să plângă. În provincie, un chelner îți arată bunăvoință dacă ți se întâmplă ceva când intri în cafeneaua lui; dar dacă întâmplarea are ceva neplăcut pentru amorul tău propriu, plângându-te, chelnerul va repeta de zece ori cuvântul care te doare. La Paris, oamenii au delicatețea să se ascundă când râd, dar le rămân totdeauna străin.

Trecem sub tăcere o sumedenie de mici fapte care l-ar fi făcut ridicol pe Julien, dacă n-ar fi fost oarecum deasupra ridicolului. O sensibilitate nebună îl împingea să săvârșească mii de stângăcii. Toate plăcerile lui erau calculate; trăgea zilnic cu pistolul, era unul dintre bunii elevi ai celui mai faimos maestru de arme. De îndată ce avea o clipă liberă, în loc s-o folosească citind, ca altădată, alerga la manej și cerea caii cei mai năvăși. În plimbările cu maestrul de călărie, era aproape totdeauna trântit la pământ.

Marchizul îl prețuia din pricina muncii sârguincioase, a tăcerii și a inteligenței lui, și, încetul cu încetul, îl încredința urmărirea tuturor afacerilor ceva mai greu de descurcat, în clipele când ambiția lui nemăsurată îi mai dădea răgaz, marchizul făcea afaceri cu multă pricepere; având puțința să afle ultimele știri, câștiga mai totdeauna la bursă. Cumpăra case, păduri, dar își ieșea repede din sărite. Risipea sute de ludovici și intenta procese pentru sute de franci. Bogătașii care au o fire mândră caută distracția și nu câștigul în afaceri. Marchizul avea nevoie de un șef de stat-major care să-i pună într-o ordine clară și ușor de priceput toate afacerile bănești. (...)

Capitolul VIII. Care-i deosebirea omului

(...) Julien era acum un dandy și se pricepea în arta de a trăi la Paris. Tânărul secretar se purtă cu o răceală desăvârșită față de domnișoara de la Mole. Părea că a uitat cu totul vremurile când ea îl cerea cu atâta voie bună amănunte despre arta lui de a cădea de pe cal. (...)

Ochii ei atât de frumoși, în care se oglindea plictisirea cea mai profundă, ba mai mult, deznădejdea că găsește plăcerea, se opriră asupra lui Julien. „El, cel puțin, nu e chiar la fel cu ceilalți.”

– Domnule Sorel, îi spuse ea cu vocea aceea vie, tăioasă și fără pic de feminitate, folosită de tinerele femei din lumea bună, domnule Sorel, dumneata vii deseară la balul domnului de Retz?(...)

Julien se înclină respectuos. „Așadar, chiar în mijlocul balului, am de dat socoteli tuturor membrilor familiei. Nu sunt plătit oare ca om de afaceri?” Și, în sinea lui, își spuse: „Ba încă numai Dumnezeu știe dacă ceea ce am să-i povestesc fiicei n-o să se bată cap în cap cu planurile tatălui, ale fratelui, ale mamei! Aici e o adevărată curte de prinț domnitor. Trebuie să fii de o nulitate perfectă și să nu-i prilejuiești, totuși, nimănui dreptul să se plângă. Tare nu-mi place domnișoara asta! gândi el, privind mersul domnișoarei de la Mole, pe care maică-sa o chemase s-o prezinte câtorva doamne, prietene ale ei. Exagerează toate modele, rochia îl cade de pe umeri... e și mai palidă decât înainte de călătorie... Ce păr fără culoare, de blond ce e! Ai zice că trece lumina prin el!... Câtă trufie în felul cum salută, în privire! Ce gesturi de regină!”

Comentarii

În curând tânăra Mathilde de la Mole s-a îndrăgostit de Julien, văzând în el o personalitate eroică. În sufletul ei se ducea o luptă dificilă între mândrie și sentimente. Dar Julien, îndrăgostit și el, nu simte dureros înjosirea și dezamăgirile Mathildei.

Capitolul XIX. Opera italiană

(...) Da, domnule, un roman e ca o oglindă purtată de-a lungul unui drum bătut de multă lume. El va răsfrânge în ochi când seninul cerului albastru, când noroiul mocirlelor din cale. Iar pe cel ce poartă povara oglinzii în spate îl veți învinovați că e imoral! Oglinda lui arată noroiul, iar voi învinuiți oglinda! Mai bine ați învinui drumul pe care se află mocirla și, mai mult încă, pe inspectorul drumurilor, care îngăduie să zacă apa și să se formeze mocirla. (...)

A doua zi, de dimineață până seara, Mathilde pândi prilejul să se convingă de biruința asupra patimii ei nebune. Și nu urmări altceva decât să-l scârbească cu totul pe Julien; în schimb, îi urmări cu atenție toate mișcărilor.

Julien era prea nefericit și mai ales prea frământat ca să priceapă o manevră de dragoste atât de complicată, și cu atât mai puțin în stare să-și dea seama în ce măsură îi era favorabilă; de aceea el căzu victimă; și poate că niciodată suferința lui n-a fost mai chinuitoare ca în ziua aceea. (...)

Noaptea era întunecoasă; Julien putu să se lase în voia durerii, fără teamă că va fi văzut. I se părea vădit că domnișoara de la Mole e îndrăgostită de vreunul din tinerii ofițeri cu care vorbea.

V. Domohațky, Ilustrație la romanul „Roșu și negru” de Stendall, 1969.

Îl iubise și pe el, dar își dăduse seama că e un om de nimic.

„Și, într-adevăr, așa sunt! Își spunea Julien, pe deplin convins; sunt pe de-a-ntregul o ființă ștearsă, vulgară, plictisitoare pentru ceilalți, de nesuferit pentru mine însumi.” Toate însușirile lui bune, tot ce iubise cu înflăcărare îl scârbeau de moarte; și, în această stare de imaginație sucită, încerca să judece viața cu închipuirea lui. O asemenea greșală e caracteristică omului superior.

De mai multe ori îi veni în minte ideea sinuciderii; imaginea morții i se părea plină de farmec, ca o minunată odihnă, ca paharul cu apă rece dăruit nefericitului care, în deșert, se stinge de sete și de zăduf.

„Dar moartea i-ar spori disprețul față de mine! gemu el. Ce amintire i-aș lăsa?”

Căzut în prăpastia asta fără fund a nefericirii, unui om nu-i mai rămâne altă scăpare decât curajul. Julien n-avu destulă înțelepciune ca să-și spună: „Trebuie să îndrăznesc”; dar, cum privea spre fereastra Mathildei, zări, printre jaluzele, că ea stingea lumina: revedea în minte odaia aceea fermecătoare în care, vai, nu fusese decât o dată în viață. Mai departe, însă, nu mergea cu închipuirea.

Bătu ora unu după miezul nopții; ca să-și spună, când auzi orologiul: „Am să mă urc pe scară”, lui Julien nu-i trebui decât o clipă. (...), „O să se supere, o să mă copleșească cu disprețul ei, dar ce-mi pasă? Să-i dau doar un sărut, ultimul sărut, apoi mă urc în odaia mea și-mi pun capăt zilelor... Buzele mele îi vor atinge obrazul înainte de a muri!”

Urcă scara, parcă zburând, și bătu în jaluzele; după câteva secunde, Mathilde îl aude, vine să-i deschidă, dar scara o împiedică; Julien se agăță de cârligul de fier menit să țină jaluzelele deschise și, în primejdie să se prăbușească de o mie de ori, trage scara cu putere, mișcând-o puțin din loc. Mathilde poate să deschidă jaluzelele.

El se năpustește în încăpere, mai mult mort decât viu:

— Tu erai?! îi spuse ea, aruncându-i-se în brațe...

Cine ar putea să descrie nemărginita fericire a lui Julien? Iar fericirea Mathildei era aproape la fel de mare. (...)

Comentarii

Mathilde și Julien au hotărât să se căsătorească. Marchizul de la Mole a fost uimit de această veste. Din scrisoarea Mathildei, el a aflat, că fiica lui a rămas însărcinată și căuta să se stabilească cu traiul în Elveția împreună cu Julien Marchizul de la Mole. Marchizul de la Mole a plătit renta lui Julien de zece mii, iar mai târziu obține un brevet de locotenent de husari și l-a trimis la Strasbourg.

Capitolul XXXV. O furtună

(...) Din Strasbourg, Julien îi scrisese părintelui Chélan, fostul paroh din Verrières, ajuns acum la adânci bătrânețe: „Veți fi aflat, cu o bucurie de care sunt sigur, întâmplările care au determinat familia mea să mă îmbogățesc. Vă trimit cinci sute de franci și vă rog să-i împărțiți, fără vâlvă și fără să-mi fie pomenit numele, nefericiților la fel de săraci astăzi pe cât am fost și eu odinioară și pe care fără îndoială că dumneavoastră îi ajutați, așa cum m-ați ajutat și pe mine cândva.”

Julien era amețit de ambiție, nu de vanitate; totuși, dădea multă atenție aparenței exterioare. Caii și uniformele lui, livrelele celor ce-l slujeau dovedeau o grijă care ar fi făcut cinste spiritului de ordine al

unui aristocrat englez. Abia ajuns de două zile locotenent, prin favoare, el și socotea că, pentru a deveni comandant cel mai târziu la treizeci de ani, ca toți marii generali, trebuia ca la douăzeci și trei de ani să fie ceva mai mult decât locotenent. Nu se gândea decât la glorie și la copilul lui.

„Totul e pierdut, îl scria Mathilde; vino cât poți mai degrabă, sacrifică totul, așteaptă-mă în trăsură, lângă porțița grădinii, la numărul... pe strada... Voi veni să-ți vorbesc; poate voi izbuti să te strecor în grădină. Totul e pierdut și, mă tem, fără scăpare; bizuie-te pe mine, mă vei găsi devotată și hotărâtă în nenorocire. Te iubesc.” În câteva minute, Julien obține o permisie de la colonel și plecă din Strasbourg (...)

– Totul e pierdut; tata, temându-se de lacrimile mele, a plecat de-acasă joi noaptea. Unde? Nimeni nu știe. Iată-i scrisoarea. Și se urcă în trăsură, lângă Julien.

Aș fi putut să iert totul, în afară de planul de-a fi sedusă pentru că ești bogată. Iată, fiică nefericită, groaznicul adevăr. Îți dau cuvântul meu de onoare că nu voi consimți niciodată la o căsătorie cu omul acesta. (...)

Citește scrisoarea pe care am primit-o drept răspuns la informațiile cerute. Nerușinatul m-a îndemnat chiar el să-i scriu doamnei de Rénal. Niciodată nu voi mai citi un rând măcar din partea ta, în legătură cu omul acesta. (...) Renunță fățiș la un ticălos și vei regăsi un tată.”

– Unde e scrisoarea doamnei de Rénal? întrebă Julien, rece.

– Iat-o. N-am vrut să ți-o arăt înainte de a te fi pregătit sufletește.

Scrisoarea

„Datoria mea față de sfânta cauză a religiei și a moralei mă împinge, domnule, la demersul acesta penibil pe care îl îndeplinesc acum față de dumneavoastră. (...)

Sărac și lacom de bani, folosind fățărnicia cea mai iscusită, sucind mințile unei femei slabe și nefericite, omul acesta a încercat să-și creeze o situație și să ajungă cineva. Și face parte din greaua mea îndatorire să adaug că sunt nevoită să cred că domnul J... n-are pic de credință în sufletul lui. Din convingere, sunt silită să socotesc că una dintre metodele lui, pentru a izbuti într-o familie, este încercarea de a seduce femeia care se bucură de cea mai mare trecere acolo. La adăpostul unei aparente dezinteresări și al frazelor de roman, singurul și marele lui scop este să ajungă să facă ce vrea cu stăpânul casei și cu averea lui. Iar în urma lui lasă nenorocire și regrete veșnice?... (...)

Julien plecă spre Verrières. (...)

La Verrières sosi într-o duminică dimineața. Când intră la armurier, acesta îl copleși cu laude pentru averea proaspăt dobândită. Era noutatea care făcea vâlvă în oraș. (...)

Julien abia izbuti să-l facă să înțeleagă că dorea o pereche de pistoale. La cererea lui, armurierul i le încarcă.

Cele trei dangăte răsunară; semnalul lor e binecunoscut în satele Franței căci, după celelalte sunete de clopot din timpul dimineții, ele anunță începerea neîntârziată a liturghiei.

Julien intră în biserica cea nouă din Verrières. Toate ferestrele înalte ale clădirii erau acoperite cu perdele roșii. Julien se pomeni la câțiva pași de strana doamnei de Rénal. I se păru că ea se roagă cu înflăcărare. Vederea femeii acesteia care îl iubise atât de mult făcu să-i tremure brațul în asemenea măsură, încât nu putu să îndeplinească imediat ceea ce avea de gând. „Nu pot, își spunea Julien, fizic nu pot”.

V. Domohațky, Ilustrație la romanul "Roșu și negru" de Stendall, 1969.

În clipa aceea, tânărul preot care slujea liturghia sună pentru înălțare. Doamna de Rénal coborî fruntea, ascunzându-și astfel, pentru o clipă, capul sub cutele șalului. Julien n-o mai recunoștea atât de bine; trase un foc de pistol înspre ea și n-o nimeri; când trase al doilea foc, ea se prăbuși. (...)

Comentarii

Julien ajunge în temniță. Deși doamna de Renal, care l-a iubit sincer l-a iertat pe Julien, totuși îl aștepta pedeapsa cu moartea. Julien în închisoare se gândește la tot ce s-a întâmplat cu el. Refuză apelația. Nici doamna de Renal, nici Mathilde nu l-au putut convinge să lupte pentru sine. Julien și-a dat seama că, de fapt o iubea pe doamna de Renal, cu toate că o compătinea pe Mathilde pe care a dezonorat-o. Erolui i s-a dezvăluit adevărul despre societate în care oamenii talentați nu-și pot găsi locul.

XLI. Judecata

Sosi, în sfârșit și ziua de care se temeau atât doamna de Rénal, cât și Mathilde. Aspectul neobișnuit al orașului le sporea spaima, tulburând și sufletul dârz al lui Fouqué. Tot județul alergase la Besanson să vadă judecându-se procesul acesta romantic.

De câteva zile, nu se mai găseau locuri în hanuri. Domnul președinte al juraților era asaltat cu cereri de bilete; toate doamnele din oraș voiau să asiste la judecată; pe străzi se vindea portretul lui Julien. (...)

– Domnilor jurați! Groaza de a fi disprețuit, pe care credeam că voi putea s-o înfrunt în clipa morții, mă face să iau cuvântul. Domnilor, n-am cinstea să aparțin clasei domniilor-voastre, domniile-voastre văd în mine un țăran care s-a răzvrătit împotriva soartei lui josnice.

Nu vă cer niciun fel de îndurare, continuă Julien cu glas din ce în ce mai puternic. Nu-mi fac deloc iluzii, mă așteaptă moartea; ea va fi dreaptă. Am atentat la viața femeii celei mai vrednice de respect și de toată cinstea. Doamna de Rénal mi-a fost ca o mamă. Crima mea e cumplită și a fost premeditată. Mi-am meritat deci moartea, domnilor jurați. Dar chiar dacă aș fi mai puțin vinovat, văd oameni căroră, fără să le pese de mila ce ar trebui să le-o trezească tinerețea mea, ar vrea să pedepsească prin mine și să descurajeze astfel, pentru totdeauna, categoria aceasta de tineri care, născuți într-o clasă inferioară și oarecum apăsați de sărăcie, au norocul să dobândească o educație bună și îndrăzneala să se amestece în ceea ce orgoliul bogătașilor numește societate înaltă.

Iată crima mea, domnilor, și ea va fi pedepsită cu atât mai multă asprime, cu cât, de fapt, nu sunt judecat de către semenii mei. Nu văd pe băncile juraților niciun țăran mai înstărit, ci numai burghezi indignați.

Timp de douăzeci de minute, Julien vorbi pe acest ton; și spuse tot ce avea pe inimă; procurorul, care râvnea la favorurile aristocrației, abia mai putea sta locului, pe scaunul lui; dar, în ciuda întorsăturii cam abstracte pe care Julien o dăduse cuvintelor lui, toate femeile plâneau. Până și doamna Derville își ținea batista la ochi. Înainte de a sfârși, Julien vorbi iar de premeditare, de căința lui, de respect, de iubirea de fiu, nemărginită iubire pe care, în vremuri mai fericite, o avusese pentru doamna de Rénal. (...)

XLIV

(...) „Cu cât m-aș fi lăsat mai puțin înșelat de aparențe, își spunea el, aș fi văzut că saloanele din Paris sunt pline de oameni cumsecade, ca tata, sau de pungași isteți, ca ocnașii ăștia. Și au dreptate: cei din saloane nu se trezesc niciodată dimineața chinuți de gândul: «Ce am să mănânc astăzi?»» Ba

își mai și laudă cinstea! Iar când sunt aleși ca jurați, îl osândesc semeți pe cel ce a furat un tacâm de argint fiindcă simțea cum leșină de foame. Dar când e vorba de curte, când e vorba de căpătat sau de pierdut vreun portofoliu, preocupărilor mele din saloane ajung la crime aidoma întru totul celei la care nevoia de a mânca i-a împins pe ocașii ăștia doi...

Nu există drept natural: cuvintele acestea nu sunt decât o străveche dobitocie, vrednică de procurorul care m-a hăituit acum câteva zile (...). Nu există drept, decât atunci când există o lege care să împiedice, sub amenințarea cu pedeapsa, săvârșirea cutărui lucru, înainte de existența legilor, naturală nu era decât forța leului, sau nevoia ființei flămânde, înghețate, nevoia, într-un cuvânt... Nu, oamenii onorați sunt doar niște pungași care au avut norocul să nu fie prinși în flagrant delict. Acuzatorul, pe care societatea îl năpustește asupra mea, a fost înavuțit printr-o ticăloșie... Eu am săvârșit o crimă și sunt pe drept cuvânt osândit, dar, față de crima asta, a mea, Valenod, care m-a osândit, e de o sută de ori mai dăunător societății. (...)

Menilor?... Unde e adevărul? în religie... Da, adăugă el cu zâmbetul amar al celui mai adânc dispreț, în gura Maslonilor, a Frilairilor, a Castanezilor... Poate că în creștinismul cel adevărat, ai cărui preoți n-ar fi plătiți, după cum nici apostolii n-au fost plătiți? (...)

Aerul jilav din celulă mă face să mă gândesc la izolare... Dar de ce să mai fiu fățarnic, când blestem fățarnicia? Nici moartea, nici celula, nici aerul jilav nu mă doboară, ci lipsa doamnei de Rénal". (...)

Și începu să râdă ca Mefistofel. Ce nebunie, să discuți asemenea probleme adânci! 1. Sunt fățarnic, de parcă s-ar mai afla cineva aici, să mă asculte. 2. Uit să trăiesc și să iubesc, când mai am doar câteva zile de trăit... Vai! Doamna de Rénal nu mai e aici; poate că soțul ei n-o s-o mai lase să vină la Besanson, ca să nu se mai dezonoreze.

Asta mă izolează, și nu lipsa unui Dumnezeu drept, bun, atotputernic, lipsit de răutate, neînsetat de răzbunare... Dacă El ar exista... Vai! i-aș cădea la picioare. Am meritat moartea, i-aș spune; dar, Doamne, Dumnezeule bun, Dumnezeule iertător, redă-mi femeia pe care o iubesc."

(Traducere Biblioteca pentru toți)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. La ce carieră visa Julien Sorel? **2.** Ce cale va alege el, influențat de unele circumstanțe. **3.** Povestii despre relațiile lui Julien Sorel:

1) cu tata și familia; 2) cu domnul de Renal; 3) cu doamna de Renal; 4) cu Mathilde; 5) cu preotul. **4.** Câți bani a câștigat Julien Sorel în diferite perioade ale vieții? Care a fost cea mai reușită perioadă a lui Julien Sorel? **5.** Ce l-a ajutat pe erou să se ridice de la inferioritatea societății la superioritatea ei **6.** Ce concluzii despre societate a făcut Julien Sorel? Indicați dinamica acestor cercetări. **Activitatea de cititor. 7.** Explicați titlul romanului (părerea proprie). **8.** Julien se compară cu Napoleon, Mathilde vede în el un nou Danton, autorul îl aseamănă cu Tartuffe și Don Juan. Explicați aceste analogii. Găsiți trăsăturile de caracter ale eroului asemănătoare cu ale lui Tartuffe și Don Juan. Prin ce se deosebesc? **Valori umane. 9.** Descrieți prioritățile lui Julien Sorel "capacitatea de a trăi", "a ieși în lume", "arta de a trăi în Paris". Exprimați-vă părerea. Dar ce înseamnă pentru voi "capacitatea de a trăi" și "A ieși în lume"? **Comunicarea 10.** Explicați sensul cuvântului lakeul (propriu și figurat). Explicați de ce Julien Sorel

nu a vrut să fie lakeu. Cui spune el aceasta și în ce împrejurări? A reușit eroul să facă acest lucru? **11. Discuție** ”Ce l-a împiedicat pe Julien Sorel să-și facă o carieră de succes? ”, ”Ce este dragostea?” (pentru Julien Sorel, doamna de Renal, Mathilde). **Noi – cetățeni.** **12.** Ce aspecte ale societății franceze se reflectă în romanul ”Roșu și negru”? **13.** Ce defecte sociale sunt criticate de scriitor? **14.** Explicați, de ce așa eroi ca Julien Sorel, nu au putut găsi loc în societatea de atunci. **15.** Care trăsături ale personajelor se datorau circumstanțelor sociale? Dați exemple. **Tehnologii moderne.** **16.** Vizionați filmele artistice după romanul ”Roșu și negru” (în regia lui S.Gherasimov, URSS, 1976; în regia lui J.D. Verkhak, Germania – Italia – Franța, 1997). Care dintre ele reflectă cel mai bine spiritul romanului? Explicați. **Expresii creative.** **17.** Desenați o copertă pentru romanul ”Roșu și negru”. **Comentați-o.** **18.** Scrieți o scrisoare lui Julien Sorel în închisoare, în numele unuia dintre personaje: a) doamna de Renal; b) Mathilde; c) domnul de Renal; d) marchizul de la Mole, e) Fouket; j) abat Chelan. **Lideri și parteneri.** **19.** Imaginați-vă că luați parte la procesul lui Julien Sorel. Pregătiți un discurs din numele: a) unui avocat; b) juraților; c) judecătorului; d) procurorului; e) martorilor. **Mediu și siguranță.** Descrieți mediul, în care nimereste eroul (Verrieres, Besanson, Paris, Strasbourg). Ce s-a întâmplat cu el în aceste orașe? Identificați cauzele și consecințele acestor evenimente. Completați tabelul.

Oraș	Evenimente din viața eroului	Motive	Consecințe
Verrieres			
Besanson			
Paris			
Strasbourg			

Învățăm pentru viață. **21.** Fouque, prietenul lui Julien Sorel spune: ”Este mai bine să câștigi o sută de louisane într-un comerț cinstit de vânzare a lemnului și să fii stăpân tu singur, decât să obții patru mii de franci de la guvern, chiar dacă ar fi condus de regele Solomon”. S-a folosit oare, Julien Sorel de acest sfat? **Comentați.** **22.** Cine și ce îl mai povățuiește? L-au ajutat ele în viață pe Sorel? **23.** Imaginați-vă că sunteți autorul romanului. Dați-i sfaturi utile eroului. **24.** Analizați succesele și greșelile lui Julien Sorel.

CONCLUZII

- ”Roșu și negru” de Stendall – este un roman social – psihologic realist, care combină elemente ale romanelor autobiografice, aventură, carieră, educație și cronică.
- Romanul ”Roșu și negru” mărturisește interacțiunea dintre Romantism și Realism – cu avantajul celui din urmă.
- În romanul lui Stendall sunt descrise diferite tipuri sociale ale perioadei – funcționari, aristocrați, burghezi, țărani, etc.
- Julien Sorel este o întruchipare a imaginii unui tânăr al timpului său, care a trăit cu idei romantice, dar sub influența societății burgheze, el și-a pierdut iluziile și a fost obligat să se adapteze într-o lume în care cariera era determinată de bani și origine.

”ROȘU ȘI NEGRU” DE STENDALL ÎN ARTĂ ȘI CINEMA

*Secvență din filmul
”Roșu și negru”,
(regizor S. Gherasimov).
M. Eremenko în rolul lui Julien
Sorel. 1976*

Caracterul dificil al lui Julien Sorel, pe fundalul perioadei a atras atenția unor renumiți regizori ai lumii. Opera este ecranizată, încă în anul 1920, de către regizorul *italian M. Bonnard*. Filmul francez ”Roșu și negru”, în regia lui *K. Otan – Lar*, filmat în anul 1954, impresionează prin măiestria renumiților actori – *J. Philip* (Julien Sorel) și *D. Daryo* (doamna de Renal).

S. Gherasimov, în filmul cu cinci episoade (URSS), 1976, a reușit să reproducă exact subiectul romanului, să descopere lumea interioară a eroului principal. Foarte reușit a fost rolul lui Julien Sorel, interpretat de actorul *M. Eremenko*.

Folosind Internetul, vizionați filme după romanul lui Stendall ”Roșu și negru”. Care dintre actori corespunde închipuirilor voastre despre Julien Sorel?

În cinematografia contemporană un loc aparte îi revine filmului ”Roșu și negru”, regizor (J. D. Verkhak (Germania, Franța, Italia, 1997). Filmul poate fi vizionat în traducerea ucraineană.

Ilustrație la romanul lui F. Stendall, ”Roșu și negru” din ediția pariziană, 1884.

1. Care pasaje ale romanului sunt ilustrate? Potriviiți pentru ele citate.
2. Imaginați-vă că sunteți pictor. Ce pasaje ați alege pentru o ilustrație? Ce paletă de culori ați alege?
3. Imaginați-vă, că publicați traducerea ucraineană a romanului ”Roșu și negru” de Stendall. Descrieți oral coperta cărții, dacă doriți – desenați-o.

Gustave Flaubert

1821–1880

Realismul lui Flaubert, atât la nivel poetic cât și după conținut, se deosebește de realismul lui Stendall și Balzac, și, de fapt este un fenomen nou de calitate

D. Nalivayko

Gustave Flaubert s-a născut la 12 decembrie 1821, în orașul Rouen (Franța), în familia unui doctor. Calea literară o începe la Paris, unde face parte din cercul renumiților scriitori (V. Hugo, E. Zola, A. Dode; I. Turghenev, E. și J. Goncourt, George Sand ș.a.). Primele opere ale scriitorului erau triste și pline de pesimism: „Memoriile unui nebun” (1838), „Noiembrie” (1841), „Dansul morții”, „Vis de infern” (1842 ș.a.).

La mijlocul anului 1840 el trece de la „Romantismul sfâșietor” la Realism. În anii 1850-1851, G. Flaubert începe să lucreze asupra romanului „Doamna Bovary”. Versiunea de revistă este publicată în 1856, iar ca ediție aparte – în 1857. Cartea stârnește critica acută a publicului și a autorităților de atunci. În anul 1857 a avut loc procesul juridic împotriva autorului romanului „Doamna Bovary”, G. Flaubert, la Paris. El este acuzat de jignirea moralității publice, însă datorită avocatului, care l-a apărat, nu este pedepsit. Dar, despre romanul „Doamna Bovary”, s-a discutat mult timp în cercuri oficiale și cele de cititori.

G. Boussier: Salambo.
1907.

În 1862 a fost publicat romanul istoric al lui G. Flaubert „Salambo”. Ultimul roman al scriitorului „Educația sentimentală” (1864-1869), a mărturisit întoarcerea sa la tema formării unui tânăr în societate, începută mai devreme. Dacă în 1840, în cadrul acestui subiect, interacționează elementele romantice și realiste, atunci ultimul roman al lui Flaubert, este scris în stil naturalist cu elemente de impresionism, unde personajele erau prezentate nu ca figuri tipice în împrejurări tipice, dar ca „un flux indivizibil” de idei, gânduri și sentimente.

G. Flaubert a murit la 8 mai 1880, la Croisset (Franța), unde a locuit mult timp. Guy de Maupassant și A. Frances se considerau urmașii lui Flaubert.

„Doamna Bovary” (1856). **Istoria creației.** Despre izvoarele și prototipele operei nu se cunosc multe lucruri. Există o versiune, că G. Flaubert a folosit

povestea reală a doctorului Delamar din orașul Rouen. Delamar, la fel ca eroul romanului tânărul medic Charl Bovary, care locuia în orașul Ri s-a căsătorit cu o văduvă, mai mare ca el, însă soția îi moare și el se căsătorește din nou cu tânăra Delfini Couturier, care moare în 1848. Nu există nici o informație despre aceea că s-a otrăvit.

Mai există și o altă versiune, conform căreia, subiectul romanului lui G. Flaubert, este împrumutat din povestea doamnei Pradie, soția unui sculptor. Relațiile ei cu un tânăr a devenit cunoscută, ea trebuia să divorțeze și trăia pe renta mizeră, singură și părăsită de toți. G. Flaubert o vizitează în 1845, fiind uimit de această poveste scria într-o scrisoare adresată prietenului său A. Lepoitven: „Toate acestea trebuie descrise cu amănunte, portretizate lustruite”. Așa a și făcut. În „Notițele doamnei Ludovika”, care preceda romanul, detalizează povestea doamnei Pradie.

Cu toate acestea ideea romanului „Doamna Bovary” a trecut limitele poveștii reale. G. Flaubert, nu odată a accentuat că „Doamna Bovary” – este o ficțiune: „Toate personajele acestei cărți sunt inventate, chiar și orașul Ionville, care nu exista... Dacă aș fi desenat portrete, ele ar fi fost puțin mai asemănătoare, deși am descris personalități, am dorit, dimpotrivă, să reproduc tipuri”. Deși G. Flaubert, a căutat întotdeauna exactitatea și a redat-o în opera sa, el evita Realismul direct, iar însărcinarea sa era să tipizeze, să generalizeze evenimentele din viață, de aceea evita și subiectele adevărate, pentru că credea că nu ar putea fi percepute.

Deși scriitorul nu a împrumutat nimic din biografia sa pentru această operă, contemporanii săi îi cunoșteau sloganul: "Emma Bovary – sunt eu". Această frază nu contrazice "impersonalitatea" operei, metoda obiectivă a scriitorului. Imaginea "Doamnei Bovary" este rezultatul analizei naturii umane și a observației obiective. G. Flaubert s-a remarcat ca artist și cercetător, acest lucru este redat în operă. "În ceea ce privește dragostea, acesta a fost principalul subiect al reflecției mele... Inima, pe care am studiat-o a fost de fapt a mea. De câte ori, în cele mai bune momente, am simțit scalpelul rece, care a pătruns corpul meu! Romanul "Doamna Bovary", a devenit în acest sens, o anumită etapă a cunoașterii "Mizeria vieții cotidiene". "Doamna Bovary" – romanul în care estetica "obiectivă" a lui Flaubert și-a exprimat strălucirea. Scriitorul creează "Moravuri de provincie" (în traducere de M. Lucaș, "Viața în provincie", așa cum se menționează subtitlul operei. Subiectul principal al imaginii este provincia și tipurile provinciale, adică locuitorii obișnuiți, obiceiurile, relațiile și morala lor.

A. de Richmond. Ilustrație la romanul lui G. Flaubert "Doamna Bovary". 1905.

Personajele nu diferă de mediul lor. Acesta este un mediu provincial obișnuit, Charles Bovary, soția lui Emma, farmacistul Ome, preotul, cămătarul Lere, ș.a. Spre deosebire de eroii Romantismului, ei au o viață obișnuită, discuții obișnuite și ocupații obișnuite. În această obișnuință, se ascunde o lege tragică, care influențează societatea și soarta Emmei. Problema nu este doar în acea obișnuință, dar în aceea, că există o societate limitată spiritual și moral, unde de fapt, este ascunsă o mizerie a existenței, burghezia și vulgaritatea, care distrug omul.

În descrierea provinciei nu sunt folosite culori vii, aici totul este cotidian și lumesc. "Scriu cu gri pe gri", – a spus scriitorul în timpul lucrului asupra romanului, redând atmosfera generală a realității, care a sărăcit spiritual. Culoarea gri apare de nenumărate ori în operă. Peisajele din operă sunt gri și neclare, locuitorii au hainele gri sau negre, în mâinile Emmei – fire de ață gri. La fel și viața oamenilor, este gri și tristă.

Realitatea – principala temă descrisă de Flaubert. Pentru a o cerceta mai detaliat, el folosește nu numai experiența din literatură, ci și a diverselor ramuri ale artei și științei; scrisori, articole de ziar, hotărâri judecătorești. El aplică experiența de fiziologie, medicină cu terminologia corespunzătoare, explică unele

PLIMBARE LITERARĂ

"Stilul obiectiv" al lui G. Flaubert

Gustave Flaubert – un maestru de neîntrecut al stilului. El credea că "stilul – este sufletul și trupul operei". Scriitorul susținea, că autorul trebuie să se separe de realitate, să se uite parcă dintr-o parte, să observe și să analizeze evenimentele dintr-o poziție superioară obiectivă, asemănătoare cu un om de știință, care efectuează un experiment. G. Flaubert prezintă imaginile din roman printr-o exactitate severă, pe care-l numește gen "științific" de "cercetare". Intervenția personală, emoțiile, concluziile, aprecierile autorului – sunt inadmisibile.

Autorul a susținut extinderea limitelor artei, el credea că nu există subiecte bune și rele – toate trebuie să fie interesante pentru scriitor.

G. Flaubert a scris, că scriitorul ar trebui să evite o intrigă captivantă, o schimbare neașteptată a subiectului și a efectelor, deoarece distrag atenția cititorilor de la gândul și stilul frumosului.

A. de Richmond. Ilustrație la romanul lui G. Flaubert "Doamna Bavary", 1905.

fenomene din punct de vedere al medicinei. În roman se simte influența politicii, sociologiei și filosofiei.

G. Flaubert a dedicat o mulțime de rânduri descrierii detaliate a interierelor, peisajelor orașelor. Aici fiecare detaliu sau amănunt mărturisesc despre "cenușiu" și limitele vieții cotidiene. De exemplu, atunci când Emma vine după nuntă la moșia lui Charles, este dezamăgită de sărăcia în care trăia soțul. Ea a văzut pereții murdari, camere neîngrijite, cizmele, pline de noroi. În a doua parte în descrierea lui Ionville, autorul atinge o mare autenticitate, descriind numeroase detalii ale peisajului. Autorul dă informații "exacte", cum să ajungi acolo, cât trebuie de mers, despre locurile importante ale lui Ionville – biserica, piața, primăria, farmacia domnului Ome. Amintirea cimitirului în operă nu este un lucru întâmplător. În general, în descrierile lui G. Flaubert, apar detalii, care întruchipează ideea morții. Așadar, Emma,

când se primblă prin locuința lui Charles vede buchetul de nuntă din fleurdorange, care aparținea soției decedate a doctorului. Acest buchet i-a trezit gândurile romantice despre moarte, despre aceea ce vor face cu el, dacă va muri. Dar autorul nu romanticizează moartea în operă. El accentuează permanent realitatea morții și mortalitatea vieții. Dar realitatea cenușie, ce înconjoară eroii, nu este de fapt viață, ci doar o moarte lentă a tuturor lucrurilor vii, a sentimentelor, viselor și iluziilor.

Emma, după căsătorie, nu simte că trăiește: *"Orice altceva în lume a fost pierdut undeva în neștiință, nu ocupa un loc anumit, ca și cum n-ar exista. Cu cât realitatea era mai aproape, cu atât mai mult se îndepărtau gândurile de ea. Totul ce o înconjoară pe Emma, un sat plictisitor, burghezi limitați, mizeria vieții cotidiene – îi părea ceva excepțional în viață, o întâmplare regretabilă, că nici nu știa de unde au năvălit toate în viața ei"*.

Conflictul dintre iluziile romantice și realitate. Tinerei Emma Bovary viața îi părea luminoasă, expresivă, pasionată, o dragoste sublimă, pe fundalul peisajelor magnifice, iar această viață trebuia să fie numaidecât bogată, luxoasă, dar bărbatul la care a visat Emma trebuie să fie frumos și deosebit, ca un erou romantic adevărat. Dar viața nu a fost deloc așa, cum și-o imagina fata.

Principalul conflict al romanului – este conflictul visului romantic și al vieții cotidiene. Este conflictul, care o îngrijorează doar pe eroină, dar nu alte personaje sau autorul. Elementele romantice sunt folosite în operă, dar fără oreola poetică romantică, care nu era cunoscută cititorilor. Romantismul ca particularitate a conștiinței eroinei se confruntă permanent cu realitatea brutală.

Emma dorea să cunune la miezul nopții, la lumina torțelor, care subliniază natura nobilă a vieții ei. Dar tatăl ei nu o înțelege. A fost o nuntă burgheză obișnuită. G. Flaubert descrie amănunțit, cum erau îmbrăcați, ce mâncau, ce beau, ce discuții banale aveau loc la masă. De rochia miresei, care se îndrepta spre primărie se agățau fire de iarbă, iar acest detaliu subliniază nepotrivirea visului și a realității. Emma a reușit să evite glumele nereușite de la nuntă, dar nu a putut să scape de traiul burghez în viitor.

Emma trăiește în lumea idealurilor romantice, care subliniază imaginile și simbolurile din roman. Astfel ea percepe poetic invitația la balul din castelul Vobiessar, gândindu-se că viața ei, ca și a unei eroine romantice, se va schimba în acest castel minunat. Emma romanticizează trecutul ei, bărbății – mai întâi pe Charles, dar el foarte repede îi spulberă iluziile, apoi Leon, și mai târziu – Rodolphe. Ea îl întreabă pe Rodolphe dacă are pistoale, (ca atunci, când soțul ei le va afla taina, să se apere), dar pentru el este o glumă.

Pe Emma n-o înțelege nimeni, de ea se râd și se folosesc de firea ei romantică (de exemplu Rodolphe, Leon și Lere pentru a se îmbogăți: ”Aha, ai căzut acum” – se gândește el, aflând despre romanul eroinei). În sfârșit, Emma este condamnată și de locuitorii provinciei, și numai autorul parcă este ”indiferent” față de eroina sa, dar după o cunoaștere profundă a lumii interioare, se ascunde o atenție deosebită pentru această personaj, care se greșește în iluziile sale, dar o face sincer și din inimă. Singurul lucru care o justifică pe Emma – este acela, că ea este condusă, în acțiunile sale de sentimente și nu de altceva (anume în acel timp, banii hotărau relațiile între oameni).

Nostalgia romantică devine obiectul cercetării în roman și o caracteristică a prezentului. Imaginea Emmei Bovary dobândește o generalizare largă. Ea devine simbolul contemporaneității.

Particularitățile compoziției romanului. Romanul este destinat pentru a arăta distrugerea treptată a idealurilor eroinei. În prima parte a operei - este redat deficitul de speranțe într-o căsătorie. În partea a doua – deficitul de speranțe într-o iubire (Leon și Rodolphe o părăsesc). În partea a treia, viața parcă îi mai oferă o șansă de renaștere prin iubirea față de Leon, dar el nu mai este așa cum a fost în Ionville, el se gândește doar cum s-o cucerească pe Emma (”trebuie să o cuceresc”), dar, mai apoi, bărbatul pierde interesul față de ea.

Un rol important în spulberarea speranțelor îl au banii: din cauza banilor suferă și mor. Banii în roman sunt numărați de toți. Charles Bovary prima oară se căsătorește după bani, iar a doua oară, chiar dacă o simpatizează pe Emma, totuși banii aveau o importanță mare pentru el. Unchiul Ruo o căsătorește pe Emma, făcând și el unele calcule. Socoate banii și mama lui Charles și alte personaje. Naratorul descrie nu numai îmbrăcămintea personajelor, locuința, obiceiurile lor, dar și starea materială (de exemplu în caracterizarea lui Rodolphe accentuează că are o rentă de 15 mii pe an). Dar Emma are nevoie de bani, doar pentru a-și realiza visele romantice, o poveste la care a visat toată viața. Ea suferă din cauză că aceasta nu se realizează, pentru că nu poate face parte din viața aristocratică, să locuiască într-un castel, la fel ca Vobiessar sau în capitală. Lipsa de bani o împiedică să se întâlnească cu Leon, de aceea recurge la niște decizii negândite, nimerind în plasa cămătarului Lere. Datoriile, până la urmă, o duc pe Emma la moarte. Deci, banii au intrat ferm în viața de atunci, devenind o parte importantă a existenței josphice, pe care o descrie autorul.

Rolul ironiei. G. Flaubert părea că redă cu indiferență tot, ce o înconjură pe Emma, dar în spatele acestor descrieri se ascunde o ironie profundă a autorului, datorită căreia se simte prezența lui în realitate, pe care o cercetează, pentru a-i înțelege josphicia. Ironia devine un instrument de cunoaștere, care ajută, la depășirea limitelor personalității și promovează viziunea obiectivă spre Univers. Ironia dă autorului posibilitatea de a descoperi defectele societății moderne, superstițiile sale și, de a cunoaște lumea și omul.

Emma și Charles Bovary. Nu întâmplător, romanul începe cu descrierea amănunțită a vieții lui Charles Bovary, povestea primei sale căsătorii, deoarece el este o parte organică a acestei realități. ”Discuțiile lui Charles erau plate ca trotuarele...”; ”El însuși a recunoscut, că locuind Rouen, nu a mers niciodată la teatru, pentru a vedea actorii parizieni. El nu putea nici să înoate, nici să facă scrimă, nici să tragă din pistol și, când Emma găsește în roman un termen necunoscut din călărie, el nu-i poate explica sensul”. Chiar și dragostea pentru Emma este ceva obișnuit, pământesc: ”Liniștit sufletește, mulțumit trupește, el

S. Leander. Ilustrație la romanul lui G. Flaubert ”Doamna Bovary”. 1931.

este mulțumit în inimă de fericirea lui, precum oamenii uneori se bucură de gustul mâncării”. Charles a avut grijă de Emma, mereu dorea să se atingă de ea, era fericit când erau alături, putem spune, chiar, că el a iubit-o, dar era iubirea unui om, care nu trăia, dar exista, iar sentimentele pentru Emma au fost cele mai fericite evenimente din această existență. ”Ce a văzut el frumos până acum în viața lui?” – întrebă autorul, iar răspuns la această întrebare nu există, pentru că nici realitatea nu-l poate da.

Ura Emmei față de realitate este întruchipată în ura față de Charles. O inervează totul ce ține de el – banalitatea și dezordonarea lui, supă din ceapă, pe care o mănâncă, manierele lui. Emma, uneori, chiar și față de fiică simte acea ură, pentru că aceasta este fiica lui, o respinge și nu o observă.

Contrastul ca modalitate artistică de cunoaștere a omului și a lumii. Contrastul este principalul mijloc de descoperire a conflictului, prin care trece eroina. Contrastul pătrunde în gândul Emmei. Fiind la balul extravagant din Vobiessar, Emma a văzut țărani, care priveau prin geam. Și-a amintit de ferma lui Berto: *”Ea a văzut în față o gospodărie țărănească cu un heleșteu tulbure, tatăl în cămașă sub un măr, pe sine însuși... Dar astăzi splendoarea vieții sale din trecut, deși atât de clară, s-a retras în umbră, și a început să se îndoiască, dacă ea a trăit cu adevărat acea viață. Ea era aici, și în afara acestui bal, totul parcă era învăluit în ceață. Ea mânca singură înghețată, ținând în mâna stângă o farfurioară aurită, și cu ochii închiși gusta din ea”*.

Dar în viața reală contrastul este mult mai oribil și mai frapant. Când soții Bovary s-au întors acasă după bal, pe Emma totul o enervează. Masa de prânz nu era încă pregătită. Servitoarea nu-i răspunde frumos și nu-i îndeplinește voințele. Emma era atât de supărată pe ea, încât a hotărât să o elibereze pe Nastasi. Mânia ei nu a fost cauzată de comportamentul servitoarei, ci de faptul că povestea s-a terminat, că era din nou în mediul ei obișnuit, care o apăsa foarte mult.

Oare poate deveni visul realitate? Emma încearcă să depășească diferența dintre vis și realitate. Ea a cumpărat harta Parisului, își imaginează cum se plimbă pe străzile lui, abonează reviste pentru femei, se interesează de modă, îl citește pe Balzac și George Sand, adică face totul așa cum i se părea ei că fac toate femeile din lumea mai bună, care este departe de ea. Viața și lucrurile din jur ”ne spun” mai mult decât însăși eroina. G. Flaubert folosește aici ”limba lucrurilor”, care întruchipează visele eroinei și, în același timp, toată ura ei față de viață. Emma a înlocuit slujitoarea neîndămânică cu o fată tânără Filissite, pe care a învățat-o să o servească așa cum era în societatea aristocrată. Își modernizează rochiile, lumânările, își cumpără hârtie poștală deosebită, dar nu avea cine să scrie, hainele Emmei nimeni nu le putea aprecia, și Charles primea fericit aceste scimbări, dar nu le înțelegea scopul. Deci, încercările de a-și înfrumuseța viața sunt destrămate. Realitatea învinge.

În prima parte a romanului este prezentată criza iluziei Emmei despre căsătorie. Eroina pierde interesul pentru viață, nu mai citește și nu mai are grijă de ea. Modificarea detaliilor gospodăriei indică schimbări în starea lăuntrică a eroinei. Nu întâmplător, în scena finală a primei părți apare buchetul de mireasă al Emmei: *”Într-o zi, când, în vederea plecării, Emma făcea ordine într-un sertar, se înțepă cu ceva la un deget. Era o sârmuliță de la buchetul ei de mireasă. Bobocii de lămâiță se îngălbeniseră de praf, și panglicile de satin cu chenar de argint se destrămau pe la margine. Îl aruncă în foc. Se aprinse mai repede decât un pai uscat. Apoi se făcu ca un copăcel roșu deasupra cenușii și se mistui încet. Se uită la el cum ardea. Bobițele de carton pocneau, firele de beteală se răsuceau, șiretul se topea, iar corolele de hârtic, scorojite, legănându-se ca niște fluturi negri de-a lungul plăcii de sus a căminului, își luară în cele din urmă zborul pe horn”*. Acest gest teatral, puțin romantic, are o semnificație reală, pe care, nici însuși eroina nu o înțelege: viața nu s-a realizat, ea arde fără rost, fără fericire, fără speranță, dar nu poate scăpa de această viață. Chiar și schimbarea locului de trai, sarcina, nașterea fițiței și noi întâlniri nu vor schimba nimic în această viață.

Locuitorii provinciei. În partea a doua și a treia a romanului, G. Flaubert, a acordat o atenție deosebită creării tipurilor provinciale. A extins paleta figurativă a operei prin introducerea imaginilor locuitorilor din Ionville. De exemplu, farmacistul Ome caută să țină pasul cu timpul, cu știința, dar, de fapt este o persoană limitată, care nu a obținut, nici măcar o educație adecvată. El îi învață pe toți, formează opinia publică, dar aceasta este doar triumful banalității și burgheziei, care nu este doar respingător, dar și periculos.

Abatul Burnisien, care are menirea să se ocupe cu sufletele omenești, absolut nu se interesa de oameni. Nu întâmplător este descrisă viața lui – ba la un pahar, ba ceartă niște băieți, care nu se poartă cuviincios în biserică. Abatul nu poate ajuta pe nimeni. Emma a vrut să-i destăinuiească necazurile, dar pleacă fără nici un folos, căci Burnisen pur și simplu nu o aude...

Sunt expresive chipurile ”iubiților provinciali” – Leon Dupouei și Rodolphe Bulange. Leon – este un funcționar al biroului notarial – la prima vedere întruchipează trăsăturile unui erou romantic. Nu întâmplător întâlnirea lui Leon și Emma este arătată în contrast: Leon este comparat cu Charles și alți locuitori. Emma și Leon au multe în comun: el iubește muzica, poezia, pictura, iubește natura, la fel ca Emma, simte plictiseala existenței. Imaginea lui Leon se evidențiază pe fundalul lui Charles. Dar Leon – este o persoană pasivă și nu e capabil de nici o acțiune. În cele din urmă, dragostea romantică, care s-a aprins între ei, s-a terminat.

Rodolphe – este cu totul altfel. Este opus lui Leon prin activitatea sa, putere și capacitatea de a face fapte bune. Emma este ferm convinsă că și-a găsit eroul care o va elibera din viața plictisitoare și neinteresantă, o va apăra. Dar Rodolphe este activ doar în exterior. Toată activitatea lui este îndreptată spre întocmirea unei strategii și tactici din dragoste. Rodolphe – este un om cinic și alintat. El înțelege că Emma este o ființă romantică, de aceea o și folosește. Câteva complimente, discuții despre singurătate și neînțelegere și Emma este gata să se îndrăgostească în el. Rodolphe gândește pragmatic, când trebuie să vină și ce să spună. Și toate acestea pentru a folosi această femeie extravagantă pentru plăcere.

Cinismul lui Rodolphe este evident în scena, în care scrie o scrisoare de adio Emmei. Rodolphe nu știe ce să scrie și se gândește ce ar fi necesar în această situație și ce i-ar plăcea eroinei. Deoarece el nu are lacrimi și nici nu poate avea, a înmuiat degetul în apă și a udat scrisoarea. Madame Bovary s-a dezamăgit de iubitul ei, la fel și de căsătorie. Pentru Emma s-au spulberat toate visele de dragoste fericită.

Ș. Leander Ilustrație la romanul lui G. Flaubert ”Doamna Bovary”. 1931.

Viziunea romantică asupra lumii – un semn al timpului

Arta are un rol important în educația Emmei Bovary, care se identifică cu eroinele din romanele citite. Autorul arată, cum Romantismul, care s-a stabilit în artă la sfârșitul secolului XVIII – începutul sec. XIX, pătrunde în toate păturile sociale, în special al burgheziei. Viziunea romantică asupra lumii o trăsătură caracteristică a conștiinței umane din acea vreme. Pentru Emma este important să trăiască și să acționeze, la fel ca eroinele ei preferate – să caute refugiu în dragoste, să se îmbrace și să vorbească ca în romanele de dragoste, să taie părul ca un semn de fidelitate în dragoste, să scrie scrisori emoționale de dragoste și chiar să moară din cauza dragostei. Însă, în condițiile unei societăți romantice iluziile romantice nu sunt în concordanță cu realitatea.

Ch.. *Leandre*. Ilustrație la romanul lui G. Flaubert "Doamna Bovary". 1931.

Prezentând relațiile de dragoste ale Emmei, G. Flaubert, condamnă întreaga societate decăzută, care o îndeamnă pe eroina romantică la aventură de dragoste, a condamnat-o și a dus-o la sinucidere.

Particularitățile psihologismului lui G. Flaubert. Psihologism fără psihanaliză. În anul 1830, în Franța, se dezvoltă romanul psihologic. J. Janen, G. Guttenger, Ș. O. Sent – Bew, A. Mousse, George Sand folosesc analiza psihologică. Însă, G. Flaubert a evitat psihanaliza. Personalitatea, lumea interioară a ei au devenit pentru el o materie de observare și cercetare sociologică. Doar pentru a observa, a fixa dar nu a analiza, nu a face concluzii – aceasta este metoda artistică a scriitorului.

Scriitorul studiază psihologia eroilor săi, dar încearcă să rămână obiectiv. În romanul "obiectiv" cel mai mic detaliu trebuie explicat prin motive reale și "obiective". De aceea toate faptele eroilor (în primul rând ale Emmei) sunt prezentate într-o relație de cauză și urmare. Chiar în final Charles caută cauza morții Emmei și spune: "*În toate este vinovat destinul!*", dar cuvântul destin este înțeles de autor altfel decât de Charles.

Din întregul text al romanului înțelegem, că moartea Emmei nu a fost cauzată de un destin mistic, fatalitate, dar din cauza anumitor regularități ale vieții prezentului groaznic. Eroina este "omorâtă" încet de toată lumea: Charles – prin neînțelegere, Leon – trădare, Rodolphe – prin refuzul de a da bani. Afacerile burgheze ale lui Lere și Ghiom, locuitorii provinciei au creat în jurul ei o atmosferă ostilă, în care ea se sufoca.

G. Flaubert a numit romanul său roman *psihologic*. "Romanul, pe care îl scriu, intensifică capacitatea mea critică, deoarece această operă mai degrabă critică, dar mai exact anatomică. Sper că cititorul să nu observe toată lucrarea psihologică, ascunsă după formă, dar să-i simtă rezultatul".

Neintervenția și obiectivitatea autorului. În imaginea eroilor G. Flaubert evită intervenția autorului. Scriitorul nu caracterizează în mod direct personajele, așa cum a făcut-o Honore de Balzac, Stendall sau V.Hugo. Scriitorul nu redă contururi clare ale personajelor, dar le dă dreptul să se dezvolte liber în limitele situației.

Opera creează impresia, că eroii există în afara voinței autorului, că personajele se autodezvoltă, iar autorul doar fixează starea lor. Un astfel de efect este atins prin diverse mijloace artistice: discursul indirect (când gândurile și sentimentele eroilor sunt transmise indirect, și este dificil de distins punctul de vedere al autorului și al eroului); "Întreruperea" diferitor puncte de vedere, care conferă dimensiunea imaginii; "limba lucrurilor" (de exemplu, Emma ascunde tabachera verde, care este găsită întâmplător după bal, în Vobiessar, ea ascunde nu doar un obiect, ci visele ei la o poveste); subtext (eroii sunt caracterizați de cuvintele lor, discuții, însăși construcția frazelor, stilul lor, dar de multe ori se înțelege nu ceea ce este spus, dar ceea ce rămâne nespus); relația interioară între elementele diferite ale textului; amănuntele vieții,

Mykola Lukaș - traducătorul romanului "Doamna Bovary"

Un maestru de neegalat al traducerii ucrainene a fost *Mykola Lukaș*. El a tradus din diferite limbi – japoneză, polonă, cehă, bulgară, engleză și germană. Printre cele mai importante traduceri de M. Lukaș - "Doamna Bovary" de G. Flaubert, "Faust" de J. W. Goethe, "Don Quijote" de M. de Cervantes, "Decameronul" de J. Boccaccio, o culegere de poezii de F. Garcia Lorca, Guillaume Appollinaire ș.a.

În perioada sovietică M. Lukaș a fost urmărit, din cauză că și-a apărat colegii săi – scriitorul I. Dziuba, care a fost arestat. Multe traduceri ale lui M. Lukaș în acea perioadă nu au fost publicate. Dar acum cuvântul de aur al lui M. Lukaș este o comoară națională a Ucrainei.

care ne prezintă ideea dispoziției psihologice, sentimentele eroilor, descrierea peisajului și a interiorului, culorile hainelor, a lucrurilor, a naturii (de exemplu, rochia Emmei la bal în Vobiesar era dintr-un material fin, ca a unei prințese din poveste; Rodolphe a văzut-o într-o rochie galbenă, de aceea, el o observă imediat, fiind deosebită pe fundalul provinciei plictisitoare; culoarea pereților din casa lui Charles era canarie; simbolismul culorilor (Emma arde buchetul de flori, buchetul de viorele, dăruit de Leon, este păstrat de Emma și adus din Ionville în Rouen; îl împresoară pe Leon cu petale de trandafiri, pe care i-a adus din Ionville); efectul luminii, de exemplu, Emma, în Ionville, apare în fața lui Leon, luminată de para focului din cămin, atrăgându-i atenția. Chipul Emmei este prezentat diferit – se ivește sau în lumina puternică a soarelui, sau în flacăra lumânărilor, sau în umbra draperiilor închise.

În roman lipsesc reflecțiile psihologice ale autorului. Uneori, însă, el descrie visele, pasiunile, retrăirile eroilor, dar în mod ”obiectiv”, eliminând intervenția proprie. Aici nu există replici ale autorului, reflecții, adresări către cititori, nu sunt comentate faptele eroilor, nu se exprimă propria nemulțumire sau aprobarea comportamentului lor. Poziția autorului se manifestă prin modul în care compară personajele sale, ce trăsături le atribuie, cum oglindește viața, ce detalii selectează pentru fiecare imagine sau situație.

G. Flaubert nu dorea nici s-o pedepsească pe eroina sa, nici să o condamne pentru o purtare rea. El a căutat să înțeleagă în primul rând psihologia ei romantică, atunci când banii au distrus toate iluziile romantice din societate.

Particularitățile genului. Romanul ”Doamna Bovary” combină elemente din diferite genuri. În primul rând acest roman – este psihologic, deoarece psihologia eroilor este dezvăluită în strânsă legătură cu mediul, îl putem numi și socio – psihologic. Mai există elemente ale romanului biografic. Subiectul se concetrează în jurul biografiei eroinei. G. Flaubert folosește și elemente de roman familiar, povestind despre întreaga familie Bovary, studiindu-i amănunțit viața.

Emma se pornește la bal

Doctorul Charles Bovary și soția lui Emma se pornesc la bal în Vobiesar... Emma se dichisi cu meticulozitatea conștiință a unei actrițe care apare pe scenă pentru întâia oară. Își aranja părul cum o învățase coaforul și trase pe dânsa rochia de bariș, întinsă pe pat. Pe Charles ”il strângeau pantalonii la talie”, ”supieurile” îl încurcă să danseze. După acest contrast al hainelor sunt ascunse diferite poziții despre viața ale eroilor: Emma își dorea o viață strălucită – aristocrată, iar Charles era mulțumit cu viața provincială. De aceea orice abatere de la această viață erau considerate de el de prisos. În scena pregătirii pentru bal un rol important îi revine subtextului. ”El (Charles – Autorul) o vedea în oglindă, din spate, între două lumânări. Ochii ei negri păreau și mai negri. Palele părului ei, ușor umflate spre ureche, aveau o lucire albastră; în coc îi tremura un trandafir pe o tijă subțire, cu imitații de picături de rouă pe vârful frunzelor. Avea o rochie de un galben-deschis, pe care o înfrumusețau trei buchete de boboci de trandafiri cu frunzișoarele lor. Charles se apropie s-o sărute pe umăr”.

Emma îl refuză, ca și cum din cauza rochiei, dar în subtext, cititorii înțeleg că nu este chiar așa. Emma era cu gândul într-o altă lume, o lume de poveste la care ea râvnea atât de mult, iar atingerea lui Charles îi părea o distrugere a acestor vise, unde ea era o prințesă frumoasă, într-un castel minunat din Vobiesar. Emma nu-și sfătuie bărbatul să danseze – nu pentru că vor râde de el – dar pentru că ea nu dorește să danseze cu el, ci de aceea că nu corespunde viselor ei, poate ruina lumea de basm prin brutalitatea lui. Emma credea că balul îi va schimba viața, dar în realitate, pentru ea nu s-a schimbat nimic. În viața reală nu era loc pentru un basm.

PLIMBARE LITERARĂ

S. Brodsky, Ilustrație la romanul lui G. Flaubert, ”Doamna Bovary”. 1970

”Doamna Bovary” este o piesă inovatoare a lui G. Flaubert. Acest roman a dezvăluit pentru prima dată pe deplin și profund psihologia femeii pe fundalul societății secolului XIX, visele și tragedia ei. Romanul a devenit un hotărâș din literatura europeană de la mijlocul sec. XIX. El a confirmat depărtarea de poetica romantică, afirmarea realismului și în același timp trecerea la forme noi – Naturalismul și Modernismul (Impresionismul). Deși aceste forme au fost doar schițate în roman, dar G. Flaubert înțelegea că ele vor deschide orizonturi noi ale romanului.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Identificați principalele părți ale subiectului romanului ”Doamna Bovary”. Intitulați-le. **2.** Caracterizați mediul, în care trăia Emma (educația în casa lui Ruo, căsătoria cu Charles Bovary, o comunitate de locuitori provinciali, etc). **3.** Ce, după părerea voastră, a cauzat nemulțumirea Emmei? Explicați motivele nostalgiei eroinei. **4.** Prin ce modalități a încercat Emma să scape din mediul ei? A reușit oare eroina? **Activitatea de cititor. 5.** Numiți imaginile tipice ale personajelor din romanul ”Doamna Bovary”. Caracterizați-le. **6.** Determinați influența mediului asupra: a) lui Charles Bovary; b) Leon; c) Rodolphe; d) Emma. **7.** Comparați personajele Julien Sorel și Emma Bovary. **Valori umane. 8.** Numiți idealurile Emmei Bovary. De ce, după părerea voastră, ele nu s-au realizat? **9.** Apreciați faptele Emmei ca: a) soție; b) mamă; c) femeie îndrăgostită; d) personalitate. Cum credeți, unde avea dreptate eroina și unde nu? **Comunicarea 10.** Discuție: a) ”Care a fost tragedia Emmei Bovary? b) ”Pe cine a iubit Emma și cine o iubea pe ea cu adevărat?”, **Noi – cetățeni .11.** După publicarea romanului ”Doamna Bovary” de G. Flaubert, termenul ”bovarism” a fost larg răspândit, adică o viață izolată de realitate, în lumea idealurilor romantice care contrazic realitatea vieții. Cum credeți există ”bovarism” în societatea modernă? Argumentați-vă părerea. **Tehnologii moderne. 12.** Un rol important, în demonstrarea evoluției eroinei și a relației cu Leon, are opera ”Lucia de Lammermur”. Găsiți în Internet informații despre această piesă, ascultați fragmente și aflați, de ce anume această operă a cauzat un nou val de iubire în sufletul Emmei. **Expresii creative.13.** Scrieți o scrisoare Emmei Bovary. **Lideri și parteneri. 14.** Lucrul în grup. Creați tipuri diferite de booktraylere după roman: a) narativ (prezintă baza subiectului); b) booktraylere de atmosferă (redă dispoziția principală, atmosfera și emoțiile cărții cu ajutorul materialelor video și audio); c) conceptual (transmite principalele idei și orientarea semantică generală a operei). **Mediu și siguranță. 15.** Ce pericole și încercări a avut Emma în viață? Cum le-a învins ea? Faceți schema. **Învățăm pentru viață.16.** Ce este mai bun pentru viață – visul romantic sau pragmatismul. Argumentați.

CONCLUZII

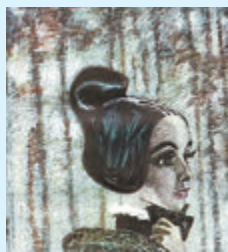
- În romanul ”Doamna Bovary” se conturează conflictul iluziei romantice a unei femei cu realitatea josnică.
- Pentru prima dată în roman G. Flaubert a aplicat stilul ”obiectiv”: autorul este similar cu omul de știință, redă fapte și evenimente, dar nu dă nici o apreciere, nici un sfat, nu face concluzii.
- Romanul prezintă tipurile sociale ale epocii și arată influența mediului burghez asupra omului.
- În operă este larg folosit limbajul indirect, subtextul, simbolismul, legătura dintre episoade, etc.
- În romanul socio-psihologic, ”Doamna Bovary”, au fost identificate clar elemente de romantism (atitudinea romantică a eroinei, discordanța dintre visele ei și iluziile societății), realism (legătura dintre om și mediul înconjurător, caractere tipice în împrejurări tipice, cercetarea evenimentelor și fenomenelor etc.), precum și naturalismul (descrierea naturalistă a morții efectului luminii, Emmei Bovary) și impresionism (folosirea impresii noi ș.a.)

ROMANUL LUI G.FLAUBERT "DOAMNA BOVARY" ÎN ILUSTRĂȚII, CINEMA ȘI PE SCENA MODERNĂ

V.M.Milașevsky, Ilustrație la romanul "Doamna Bovary" de G. Flaubert. 1947

S. Brodsky. Ilustrație la romanul lui G. Flaubert, "Doamna Bovary". 1971.

Prima ecranizare a operei lui G. Flaubert o face regizorul francez J. Renoir, în anul 1933. Rolul Emmei Bovary este interpretat de actrița franceză *V. Tessier*. În sec. XX – XXI au fost făcute multe filmări după romanul lui G. Flaubert, Ecranizarea romanului a fost creată de regizorii *G. Lamprecht* (Germania, 1937), *K. Schlipper* (Argentina, 1947), *V. Minnelli* (SUA, 1949), *G. Scott-Schubinger* (Italia, 1969), *K. Shabrol* (Franța, 1991), *S. Barthes* (SUA, Germania, Belgia, 2014) și altele.

În Teatrul Național Academic Dramatic din Lviv, în numele M. Zankovetșca, mulți ani la rând se joacă piesa "Doamna Bovary",

1. Imaginați-vă că sunteți regizor. Cum ar trebuie să arate, după părerea voastră, eroina principală din romanul lui G. Flaubert "Doamna Bovary"? Descrieți-o oral.
2. Se știe că peisajul și interiorul cinematografului reprezintă o reflectare a stării psihologice a eroilor. Analizați filmul, după romanul lui G. Flaubert "Doamna Bovary", pe care l-ai vizionat.

Cum vă gândiți, de ce fiecare pictor are o "Emma Bovary personală"? Explicați ideile pictorilor. Ce trăsături de caracter ale eroinei le subliniază?

Secvență din filmul "Doamna Bovary" (reg. V. Minnelli, SUA). 1949. În rolul Emmei John Jones.

Secvență din filmul "Doamna Bovary" (reg. S. Barthes, Germania, Belgia, SUA). 2014. În rolul principal – M. Vasikovska.

unde rolul Emmei este interpretat de renumita actriță din Ucraina O. Bonkovska. Pe parcursul activității artistice a jucat peste 50 de roluri, dar cel mai mult se mândrește cu rolul principal din spectacolul "Doamna Bovary".

1. Imaginați-vă, că sunteți scenarist. Povestiți, ce ați dori să redați publicului, prin spectacolul vostru, după romanul lui G. Flaubert "Doamna Bovary". Scrieți recomandări actorilor (7-8), pentru interpretarea rolurilor.
2. Descrieți personajul principal al romanului lui G. Flaubert, prin intermediul muzicii? Ce compoziții muzicale, după părerea voastră, dezvăluie cel mai bine lumea interioară a Emmei Bovary? Alegeți din Internet melodii pentru principalele fragmente ale operei.

Feodor Dostoevski

1821—1881

Dostoevski – este cel mai talentat scriitor rus. În profunzimea și subtilitățile de analiză psihologică, în acea claritate inconfundabilă, în cele mai întunecate adâncimi ale nemuririi sufletului uman – constă veșnicia acestui scriitor.

I. Franko

F. Dostoevski – gânditor și umanist, a cărui creativitate este pătrunsă de un sentiment de dragoste pentru om și de durerea inexprimabilă pentru el. El a schimbat romanul social, care era popular în acea vreme în Europa, dându-i o concentrație intelectuală și filosofică.

Feodor Dostoevski s-a născut la 11 noiembrie 1821 în Moskova (Rusia). Tatăl său a lucrat doctor la un spital pentru săraci, iar într-o parte a clădirii spitalului, locuia familia Dostoevski. Viitorul scriitor face primele clase în pansioanele private din Moskova. În 1838, la insistența tatălui său, Feodor a intrat la școala de inginerie militară din Sankt Petersburg, pe care îl termină în anul 1843, primind titlul de inginer militar. Un an mai tâziu a demisionat pentru a se dedica pentru totdeauna – literaturii.

Prima operă literară a lui F. Dostoevski a fost romanul epistolar *”Oameni săraci”* (1846), care se bazează pe o impresie luată din copilărie și pe anii de studiu în școala profesională. Apoi, la scurt timp, au fost tipărite povestirile *”Omul dedublat”* (1846), *”Gazda”* (1847), *”Nopti albe”* (1848) și povestiri.

Surprins de ideile socialiștilor utopici, scriitorul s-a alăturat la cercul lui M. Petrașevski – un susținător pasionat al schimbărilor sociale. În curând, F. Dostoevski împreună cu alți membri ai cercului au fost arestați și încarcerați în Fortăreața Petru și Pavel. Tribunalul militar l-a condamnat la moarte. Chiar în ultimul moment un ordin al țarului a întrerupt execuția, iar pedeapsa a fost comutată la muncă silnică în Siberia (1850 – 1854) și serviciu militar pe viață în Semipalatinsk (1854-1856, începând cu anul 1856 – ofițer). Conform spuselor lui F. Dostoevski în acei ani a *”fost înmormântat de viu și închis într-un sicriu”*. După terminarea serviciului militar, Dostoevski locuiește cu soția sa câteva luni în Tver, iar apoi în anul 1859 revine în Sankt Petersburg.

În Semipalatinsk scriitorul a creat povestirile *”Visul unchiului”* și *”Satul Stepancikovo și locuitorii săi”*. În 1861 a văzut lumina tiparului primul său roman scris după anii de închisoare, – *”Umiliți și obidiți”*.

Unul dintre cele mai remarcabile romane din literatura rusă *”Amintiri din casa morților”*, prezintă ororile închisorilor din Siberia, cruzimea paznicilor și bestialitatea unor prizonieri în stare de cele mai groaznice crime, trăite de scriitor.

În prima jumătate a anului 1860, împreună cu fratele Mihail, publică revistele *”Vremea”* și *”Epoca”* (în limba rusă). Călătoriile peste hotare l-au dezamăgit, iar urmările revoluției din 1848, care a cuprins întreaga Europă, au dus la căutarea umanismului creștin.

În 1865 F. Dostoevski a început să lucreze asupra romanului *”Crimă și pedeapsă”*, care a văzut lumina tiparului un an mai târziu. Următoarele romane ale scriitorului *”Idiotul”* (1868), *”Demonii”* (1871 – 1872).

Ultimul roman al scriitorului a devenit o concluzie a căii artistice. În această operă sunt expuse ideile politice, etice și sociale ale scriitorului.

F. Dostoevski (în dreapta)
și C. Valihanov. Orașul
Semipalatinsk. Fotografie. 1858.

În anul 1880, în timpul festivității în cinstea deschiderii monumentului lui A. Pușkin, Dostoievski a ținut un discurs, care a impresionat foarte mult publicul. Acesta a fost ultimul discurs public. A murit la 9 februarie în orașul Sankt Petersburg (Rusia).

”CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ” (1866). Noi orizonturi ale romanului. F. Dostoievski – creator al romanului *filosofico – psihologic*, în care dezvoltarea subiectului se datorează unei coliziuni de idei și viziunii personajelor. În acest roman detectiv autorul contravine problemelor filosofico-sociale dificile. Tema creativității sale realiste – lumea suferinței umane, tragedia personalității umilite și jignite. Posedând arta de analiză psihologică, scriitorul a arătat modul, în care demnitatea umană distruge sufletul, dedublează conștiința, în urma căreia apare, pe de o parte sentimentul că este un proscris, iar din alta – necesitatea de protest.

Continuatorul lui N. Gogol, F. Dostoievski a elaborat tema ”omului mic” – tragedia unei persoane obișnuite, care din cauza asupririi sociale și filosofice, era prea umilită și jignită în viață. Această ființă este uitată de Dumnezeu și societate, care continuă să ducă o luptă pentru supraviețuire. Dar Dostoievski nu a pierdut credința în marea putere a omului, capacitatea sa de a rezista violenței, precum și posibilitatea învierii spirituale și renașterea legilor umaniste în viață.

F. Dostoievski numea ”Crimă și pedeapsă”, ”roman –tragedie”. Este o operă despre bine și rău, despre rebeliune și umilință, despre cei necăjiți și deprimați. Romanul a fost precedat de povestirea ”Pianenki” despre oamenii ”de la poala” societății.

Rebeliunea lui Raskolnikov. Eroul operei – un tânăr al anilor 1860, studentul sărac Rodion Raskolnikov. El visează la distrugerea răului social, la binele oamenilor, la o viață cinstită și nobilă. Raskolnikov simte durerea celor necăjiți. El simte responsabilitatea personală pentru ceea ce se întâmplă în jurul lui, își asumă o misiune ca să salveze omenirea. În același timp, a fost capturat de ideea de a deveni un ”conducător al soartei”, supraom, căruia i se permite totul. Raskolnikov se considera o persoană înzestrată cu calități deosebite, asemenea lui Napoleon. Lumea lăuntrică a eroului, parcă este ”divizat, schismatic”, de aici și

PLIMBARE LITERARĂ

F. Dostoievski și N. Gogol

Dostoievski a simțit afinitatea spirituală cu lucrarea lui N. Gogol. Tema "omului mic" se reflectă în multe lucrări ale lui F. Dostoievski. La fel ca și N. Gogol, el a apărut pe cei "umiliți și obidiți", scoțând în evidență multe defecte ale societății și ale sufletului omenesc. Pentru a înțelege mai bine metoda artistică a lui N. Gogol, F. Dostoievski a încercat să locuiască chiar în acele raioane ale Peterburgului, unde a locuit scriitorul. F. Dostoievski dorea să umble pe acele străzi, să respire același aer, cu care a respirat Gogol. Imaginea capitalei, a unui abis îngrozitor, unde se pierde totul ce-i omenesc și talentat, este descrisă de F. Dostoievski în povestirea "Oameni sărmani" și în romanele "Umiliți și obidiți", "Crimă și pedeapsă" ș.a. În carnetele scriitorului în perioadă în care locuia la Peterburg au apărut aceste rânduri: "Îndrăgite ne negri, căci albi ne vor îndrăgi toți". În aceste cuvinte se simte marea dragoste creștină pentru om, indiferent de stare și de titlu. Să iubești oamenii și să le aperi dreptul la fericire – această idee îi unește pe N. Gogol și F. Dostoievski.

I. Glazunov. F.M. Dostoievski.
Nopti albe. 1983.

P. Boklevsky.
Raskolnikov. Ilustrație
la romanul lui
F. Dostoievski
"Crimă și pedeapsă".
1880

numele simbolic - Raskolnikov. Având o mare dragoste pentru oameni, era gata să încalce standardele morale și să treacă peste sânge. Problema revoltei în roman este legată de crimă, și aceasta a cauzat contradicția caracterului lui Rodion.

Acțiunea romanului nu durează mai mult de două săptămâni. Evenimentele au loc în Petersburg, pe străzile orașului, în apartamentele săracilor, secții de poliție, taverne.

Rodion Raskolnikov închiriaza o cameră, pentru care este dator. Datoriile, foamea, deznădejdea îl fac să se adreseze la o bătrână cămătăreasă, căreia îi dă sub cauțiune, relicvia familiară, ceasul tatălui decedat. Bătrâna, fiind o ființă fără suflet și lacomă îi trezește o presimțire rea. Nu doar răutatea personală și gândurile despre o societate nedreaptă, unde există bogați și săraci, este cauza chinurilor și suferințelor eroului. Dispoziția sa se înrăutățește după întâlnirea cu funcționarul Marmeladov, care îi povestește despre familia sa: soția Katerina Ivanovna, care este bolnavă din cauza sărăciei și a suferințelor, fiica Sonia, nevoită să-și întrețină frații, se prostituiază. Spovedania lui Marmeladov, scena familiară din apartamentul lui, întâlnirea cu fata "pierdută" pe bulevard îi provoacă o durere imensă lui Raskolnikov, din cauza celor "umiliți și obidiți" și a situației fără ieșire.

Starea sufletească se înrăutățește după ce citește scrisoarea mamei sale, care scrie despre umilința demnității surorii sale în casa moșierului Svidrigailo, unde aceasta era guvernantă. Pentru a îmbunătăți starea familiară, Dunia, sora lui Rodion este de acord să se căsătorească cu Lujin. Această jertfă Rodion nu o poate accepta. În imaginația lui se cristalizează "ideea", pentru care acum trăiește și suferă. Visează un vis ciudat: copilăria, el cu tatăl se plimbă în afara orașului și devine martorul unei scene violente, unde câțiva bețiivi își bat joc de un cal nevinovat, iar el – un băiat de șapte ani – îi sare în ajutor. Visul este simbolic – Raskolnikov – este gata pentru rebeliune, pentru a proteja pe cei "umiliți și obidiți".

Întâmplător, într-o cărciumă a auzit discuția între un student și un ofițer. Cuvintele studentului se refereau la bătrâna cămătăreasă Aliona Ivanovna: "Omoar-o și ia-i banii pentru, care te vor ajuta să te dedici slujirii întregii omenirii și unei afaceri generale. Cum crezi, o mică crimă va putea fi justificată prin mii de fapte bune?" Aceste opinii corespundeau "teoriei" lui Raskolnikov despre un supraom, căruia totul i se permite, chiar și o conștiință cu sânge.

Raskolnikov și-a îndeplinit intenția – a omorât bătrâna cămătăreasă, încalcând porunca "Nu ucide!" Eroul încearcă să-și justifice crima comisă prin "teorema" sa – "Să devii Napoleon și să conduci destinul oamenilor". Datorită acestei teorii, cum se gândea Rodion, poți să te abați de la legile morale, pentru că misiunea mare are nevoie de victime. Dar "teoria" lui Raskolnikov a fost deja distrusă în momentul crimei. Întâmplător, moartea Lizavetei, o femeie blândă și nevinovată (sora cămătăresei), care aparținea lumii celor "umiliți și obidiți", pentru care, el a hotărât să treacă peste sânge, nu coincide cu teoria lui.

Calea crimei, aleasă de Raskolnikov", l-a separat de lume, de cei apropiați, de prieteni. Eroul își primește pedeapsa: lupta lăuntrică, muștrarea conștiinței, sentimentul de nebunie, teama de a fi condamnat pentru crimă. Convingerea solidă în propria sa "alegere" și dreptul de "a trece peste sânge" s-a clătinat, iar Raskolnikov va trebui să parcurgă o cale lungă spre iluminarea spirituală.

Particularități ale subiectului și ale compoziției. Subiectul romanului – este o schimbare a conștiinței eroului de la crimă la pedeapsă, de la rebeliune la căutarea adevărului superior, compoziția operei se bazează pe dialogurile directe și subconștiente ale eroului romanului, cu antipozii lui – Razumihin, Porfirii

Petrovici, Sonia, Marmeladov și ”dublarii” – Lujin, Lebeziatnikov, Svidrigailo.

”Dialogurile” personajelor au dus la polifonia romanului, adică polifonie, care reprezintă diferite idei, viziuni, poziții. Polifonismul – principala particularitate a romanului lui F. Dostoievski.

De structura compozițională a romanului sunt legate visele simbolice (Raskolnikov, Svidrigailo), imaginea orașului Petersburg ca a un abis îngrozitor, care absoarbe omul, dar și fenomenele naturale – căldura, furtuna, etc. Astfel, căldura însoțește imaginea infrațiunii teribile a eroului, iar furtuna – sinuciderea lui Svidrigailo și decizia lui Raskolnikov de a merge la poliție să mărturisească crima. Una dintre funcțiile fenomenelor simbolice – de a evidenția falsitatea ideii de ”samavolnicie”.

M. Karazin. Ilustrație la romanul lui F. Dostoievski ”Crimă și pedeapsă” 1893

RAMURI ALE TEORIEI LUI RASKOLNIKOV

Morale, personale	Sociale	Ideologice
Izolarea eroului, pierderea credinței.	Sărăcia și starea umilă" a oamenilor mici".	Preocuparea în acel timp cu ”teoria” personalității puternice.
Coliziunea aspirațiilor înalte ale eroului cu o realitate teribilă.	Inegalitatea economică și socială a oamenilor.	Reflecții asupra societății, drepturilor omului în ea.
Incapacitatea de a-și realiza abilitățile și talentul în societatea de atunci.	”Samavolnicia” puterii.	Căutarea conținutului spiritual al existenței.

Probleme filosofice. Problema ”samavolniciei” și desfășurarea ei, determină conținutul ideologic al romanului, conținutul dialogurilor eroilor și eșecul ”teoriei” lui Raskolnikov despre ”supraom”, aspirațiile lui spre a deveni o personalitate asemănătoare cu Napoleon, justificarea crimei, (indiferent, care erau motivele ei) ”*prin o mie de fapte bune*”.

Care sunt motivele crimei lui Raskolnikov? Nu este doar sărăcia lui și a celor apropiați, este durerea celor ”*umiliți și obidiți*”, pentru suferința întregii omeniri, dorința de a schimba lumea, de a o face mai bună, adică motive sociale.

Raskolnikov este preocupat și de probleme filosofice, așa numita idee ”napoleoniană”. Este posibil oare de a schimba rânduiala lumii, prin orice mijloace; poate oare trece peste legile morale, pentru viitoarea armonie socială? Niciunul dintre aceste motive nu poate justifica o crimă, nu poate binele cu răul să se îmbine. Despre aceasta ne mărturisesc ”dialogurile” lui cu alte personaje. Raskolnikov decide să-și permită ”*sânge pe conștiință*” și nu rezistă urmărilor.

Argumentarea filosofică a ”teoriei” lui Raskolnikov este prezentată în întâlnirea lui cu anchetatorul Porfir Petrovici. ”Ideea” mesianică a lui Raskolnikov, până la săvârșirea crimei a fost publicată în articolul ”Despre crimă”, apărut în presă. Aici se vorbea despre împărțirea oamenilor în două părți: ”obișnuiți” – majoritate și ”neobișnuiți” – minoritate, cărora le este permis totul, pentru că ei sunt conducătorii lumii. Anchetatorul analizează conținutul articolului și dezvăluie ideea ”napoleoniană”. Acest articol l-a condus pe Porfirii Petrovici pe urma ucigașului. Întâlnirile lor, care au loc în apartamentul lui Rodion, la secția de poliție, trezesc conștiința lui Raskolnikov, mai ales atunci, când Nicolai, un meșter tânăr a luat vina asupra lui. La aceste interogări improvizate eroul simte frica pentru sine și ”ideea” sa. Îl frământă întrebarea: stăpânul este el, cel care conduce lumea sau un impostor, ”creatură tremurândă”.

Dialogul dintre Raskolnikov și anchetator – o luptă între conștiința criminală și justiția penală. Porfir descoperă ucigașul și-l încurajează să-și mărturisească crima. Rodion nu cedează... Preocuparea pentru păstrarea fidelității "ideii" îl face să gândească, că el ar fi fericit, dacă ar ucide numai din cauza foamei. Ideea puterii continuă să-l frământă pe Raskolnikov, el nu poate auzi despre crima sa, deoarece nu consideră crimă moartea "cămătăresei, care nu trebuie nimănui", dar în același timp uită că a omorât-o pe nevinovata Lizaveta.

Raskolnikov se verifică într-un "dialog" cu Sonea Marmeladova. Venirea lui la Sonea se explică prin faptul că ambii au trecut limita de moralitate, de dragul celor apropiați și de aceea vor merge pe "același drum". El o numește pe Sonea "o mare păcătoasă", nu pentru păcatul de prostituată, dar pentru aceea că s-a sacrificat în zadar, și-a ruinat viața. El descrie viitorul sumbru al familiei Marmeladov: Katerina Ivanovna va muri, Sonea va fi dusă la spital, copiii orfani vor rămâne pe stradă, iar pe calea Soniei va merge sora mai mică Polina... Actul dezinteresat al Soniei Raskolnikov prezintă simbolul "suferinței mari". Gestul, când el s-a aplecat spre Sonea și i-a sărutat piciorul, i-a cutremurat sufletul curat, se explică astfel: "Eu nu m-am închinat în fața ta, m-am închinat suferințelor întregii lumi". Raskolnikov o judecă pe Sonea din punctul de vedere al "teoriei" lui.

"Omologii" lui Raskolnikov. Eșecul "ideii" lui Rodion Raskolnikov despre aceea, că poți trece peste conștiința proprie și să justifici crima cu fapte bune, demonstrează opiniile filosofice și etice ale omologilor lui – Lujin, Lebezeatnikov, Svidrigailo. Ei sunt numiți omologi, deoarece în conștiința și faptele lor sunt puse "teorii" negative ale personajului principal.

Lujin – un om de afaceri burghez. Principiile lui sunt: egoismul, profitul ș.a. În propria îmbogățire el vede dezvoltarea societății, neagă jertfa în folosul binelui comun. În esență, Luzhin, asemenea lui Raskolnikov, crede că faptele bune nu pot schimba lumea. De exemplu, în istoria cu Sonea el susține ideea, că ea, mai degrabă sau mai târziu, va începe să fure. Rodion, de asemenea se îndreptățește, gândind că a omorât bătrâna cămătăreasă, pentru ca să scape lumea de așa oameni și că ea, trebuia de acum să moară. Lujin nu ridică toporul, dar în gândul său face acest lucru.

Alt "omolog" – Lebeziatnikov – protestează, la fel ca Raskolnikov, împotriva regulamentului existent, dar negarea acestui fapt este, de fapt, o caricatură.

Înșelăciunea lui Raskolnikov se descoperă în timpul întâlnirii cu Svidrigailo. Pe conștiința lui – sunt de asemenea crime: este vinovat pentru moartea unei fetițe, pentru moartea soției sale și multe alte păcate. Dar Svidrigailo este capabil să facă fapte bune: după moartea lui Marmeladov, el asigură viitorul familiei, nu ascunde moștenirea pe care a lăsat-o soția lui, Dunia, sora lui Raskolnikov. El acționează conform principiului său: crima se iartă doar prin fapte bune. Înfăptuind crima, Svidrigailo "trece" peste conștiință fără "chinuri morale". El era pentru Raskolnikov o "enigmă", o personalitate puternică, în imaginea căruia apare "teoria" eroului principal.

Rodion este condus de compasiunea pentru oameni, atunci când face fapte altruiste: în timpul unui incendiu, riscându-și viața, salvează copiii, îl ajută pe tatăl unui prieten decedat, dă ultimii bani familiei Marmeladov. Raskolnikov nu a devenit "Napoleon", pentru că, spre deosebire de "omologii" săi avea încă un sentiment de moralitate și nu putea să-și „treacă” peste conștiință. Dezamăgit, eroul romanului nu renunță la ideea de "napoleonism". O veste cutremurătoare pentru el a fost sinuciderea lui Svidrigailo,

M. Koțiubynskii despre F. Dostoievski

Scriitorul ucrainean M.Koțiubynskii scria: "Pentru a urmări firul subiectelor operei lui F. Dostoievski, ideile și gândurile personajelor – trebuie de pătruns adânc în conștiință și subconștiință, de hoinărit pe străzile întunecate ale orașului în căutarea luminii. Dar frumusețea totuși va salva cândva lumea... Frumusețea valorii, sentimentelor, moralei și omeniei. Și noi avem încredere în ea, pentru că fără frumusețe această lume este sortită pierii... În pofida suferinței și umilinței, eroii lui F. Dostoievski apără "ideea frumuseții" și dreptății sublime, pentru care toți sunt gata să jertfească totul!"

care nu a putut duce povara grea a propriilor fapte. Această sinucidere – este simbolul că binele și răul nu pot sta alături. Deci, înșelăciunea lui Raskolnikov, autorul o descoperă nu doar prin intermediul Soniei Marmeladova, dar și prin oglindirea ”omologilor” în ”teoria” personalității puternice.

Motive biblice în operă. Eroii lucrării și faptele lor le determină cititorilor asociații biblice. Deci, Sonea Marmeladova seamănă cu Maria Magdalena, iar Raskolnikov este un demon, care s-a răzvrătit împotriva tuturor și a luat misiunea lui Dumnezeu pentru a decide soarta omului. Raskolnikov se îndoia în existența lui Dumnezeu, care conduce lumea, l-a făcut pe erou să gândească că unei personalități puternice (ca de exemplu Napoleon) ”I se permite totul”.

Simbolică e și lectura comună a lui Rodion și Sonea a Evangheliei – legenda despre învierea lui Lazăr, în care se povestește despre ”învierea tuturor oamenilor și întoarcerea la credința lui Hristos. La finalul lecturii legendei biblice apare un tablou simbolic: Mucul de lumânare pâlpâia, gata să se stingă în sfeșnicul strâmb, luminând slab odăița sărăcăcioasă unde un ucigaș și o femeie pierdută citiseră împreună din Evanghelie. Sonea spera, că Rodion sub influența Evangheliei se va întoarce la credință, dar el se gândea la schimbările regulamentului lumii prin ”sângele de pe conștiință”.

Venind a doua oară la Sonea, Raskolnikov recunoaște că a omorât-o pe bătrâna cămătăreasă. Îi explică că nu a făcut acest lucru pentru banii, care i-a ascuns sub piatră, dar a avut alt scop: a hotărât să încerce să afle: ”Sunt un păduche la fel ca alții, sau am drepturi...”. Sonea este îngrozită, dar fiind preocupată de durerea și suferințele lui Rodion, îl îndeamnă să se întoarcă la Dumnezeu, la oameni, să primească pedeapsa.

Se confruntă viziunea asupra lumii și realitatea: rebeliunea lui Raskolnikov, ”ideea” lui de permisiune totală a omului, ”dorința de a deveni Napoleon”, stăpânul lumii și credința Soniei, smerenia și chemarea la pocăință.

Sonea și Rodion suferă... Dar dacă suferința Soniei este una creștină, ea este condusă de dragostea pentru aproape, atunci suferințele lui Rodion – sunt o luptă înflăcărată cu el însuși:

PLIMBARE LITERARĂ

"Predecesorii" literari ai lui Raskolnikov

La crearea romanului "Crimă și pedeapsă" F. Dostoievski folosește tradițiile literare. Se poate observa legătura și continuitatea imaginii lui Raskolnikov cu personaje celebre din literatura universală – Salier (Moțart și Salieri) și Hermann ("Dama de treflă") de A. Pușkin, Pechorin ("Eroul timpului nostru"), M. Lermontov, Corsar și Manfred ("Corsair", "Manfred") J. Byron, Julien Sorel (Roșu și negru) de Stendall, Rastignac și Votren ("Părintele Goriot"), H. de Balzac, ș.a. Printre analogiile literare ale imaginii lui Raskolnikov un loc special îi revine romanului lui M. Chernișevsky "Ce să fac?", în care eroul - "o persoană specială", Rakhmetov - a fost, de asemenea, preocupat de ideea schimbării regulamentului social. Spre deosebire de M. Chernișevsky, F. Dostoievski considera, că este imposibil să rezolve contradicțiile sociale pe o bază rațională: știința, "aritmetica", nu ar ajuta aici. Astfel, în romanul "Crimă și pedeapsă" a intrat dilema: mintea sau sentimentul, natura umană "aritmetică" sau natura umană spontană, rebeliunea sau umilința, ateismul sau religia. Pot oare schimba "oamenii speciali" cursul istoriei și al societății – asupra acestei probleme au reflectat generații la rând.

- Dar voi cum credeți?

Învierea lui Lazăr Icoana școlii
Novgorodene, sec. XV

Uneori el este susținătorul ideilor napoleoniene, mesianice, chiar nici nu poate rosti cuvântul crimă, alteori se condamnă. Raskolnikov a trecut peste vieți străine, dar nu a putut trece peste conștiința sa. În roman nu există o victorie a ideii de smerenie, deși idealurile scriitorului sunt incorporate în imaginea Soniei: ”mai bine să fii jertfă, decât călău...”

Finalul romanului lui F. Dostoievski – este deschis. În epilog Rodion Raskolnikov ajunge la ocnă în Siberia. Este acuzat la 8 ani de muncă silnică. Sonea Marmeladova vine la el cu scopul să-l susțină spiritual. Jertva și devotamentul ei îl fac pe Raskolnikov să înțeleagă altfel ”ideea napoleoniană” și în sfârșit să renunțe la ea. Raskolnikov dorește ca prin fapte bune și dragoste să-și răscumpere greșeala față de Sonea. Anume ea și Evanghelia care i-a dăruit-o îi dau un imbold spre învierea spirituală lui Rodion Raskolnikov, i-au restituit sensul pierdut al vieții. El înțelege că ”noua viață nu i s-a dat în zadar”, că el va fi nevoit s-o plătească cu o nouă ispravă. ”Dar aici începe o nouă poveste, povestea reînnoirii treptate a omului, istoria renașterii omului, trecerea dintr-o lume în alta, cunoștința cu o nouă realitate, neștiută încă. Aceasta ar fi putut deveni tema unei noi povestiri, dar povestirea noastră ia sfârșit”.

Stilul individual al lui F. Dostoievski. Realismul lui F. Dostoievski – este un nou cuvânt în literatură. Se bazează pe căutarea idealului, esența ființei, înțelegerea frumuseții lumii, spre deosebire de urâtenia și imoralitatea realității. Scriitorul a numit realismul său "fantastic". Această definiție este explicată prin viziunea individuală a lumii și a fenomenelor sale: ceea ce este văzut ca ceva ireal, fantastic, el vedea obișnuit, natural, din viață și invers.

Pustia Optina – locul căutărilor spirituale ale inteligenței sec. XIX

Nu departe de orașul Kaluga (Rusia) este un loc, care a fost foarte important în evoluția spirituală a scriitorilor: N.Gogol, F. Dostoievski, L.Tolstoi ș.a. Aceasta este mănăstirea din pustia Optina. A fost fondată încă în sec. XV, de un hoț pe nume Opt, care căuta să-și ispășească păcatele prin rugăcini intense. Curând în deșertul Optina au venit călugări de la Kiev-Pecherska Lavra, care au construit o mănăstire. Pustia Optina este locul, unde s-au întâlnit ortodoxia și literatura sec. XIX. Aceasta nu este întâmplător, deoarece, în acea vreme, acolo locuiau așa numiții stareți, care aveau darul de iluminare spirituală. La starețul Macarie, în ultimii ani de viață, venea foarte des N.Gogol, pentru a se sfătui. Se știe, că el a vrut să părăsească viața lumească și să devină călugăr. Dar Macarie îl refuză, pentru că mai are multe treburi neterminate în lume. Înainte de moarte, scriitorul îl roagă pe prietenul său contele O.Tolstoi, să transmită al doilea volum al romanului ”Suflete moarte” la redacția preoților în pustia Optina, dar aceasta nu se îndeplinește. Al doilea volum

Pustia Optina. Fotografie. 1896

al romanului ”Suflete moarte” s-a pierdut. În urma lui N. Gogol vine în pustia Optina și F. Dostoievski, pentru ca să se sfătuiască cu starețul Ambrozie. Ideile și imaginile creștine, care apar în romanele lui F. Dostoievski, inspirate de călătoriile scriitorului în pustia Optina (în deosebi starețul Zosima cu ”Frații Karamazov” ș.a.). Rugăciunea starețului întotdeauna a fost cu ei. În epoca sovietică mănăstirea au ruinat-o, pe teritoriul ei au înființat lagăr de concentrare. Numai în anul 1988 a început renașterea pustiei Optina.

Operele lui F. Dostoievski nu întâmplător sunt numite polifonice, deoarece conțin multe discuții despre diferite "teorii", concepții, idei, și niciunul dintre eroi nu cunoaște adevărul. De aceea cititorii sunt implicați involuntar în procesul de gândire și căutare activă a sensului împreună cu personajele.

În romanele sale scriitorul a apărat personalitatea umană, dreptul de a căuta sensul vieții, demnitatea "oamenilor săraci". La fel ca eroii lui F. Dostoievski a căutat adevărul, a simțit lupta interioară între credința în Dumnezeu și necredință. Cel mai însemnat fapt din creația lui – este afirmarea idealurilor creștine și umaniste. Scriitorul D. Merejkovski scria: "Dostoievski ne-a dat tuturor discipolilor cel mai mare beneficiu, care-l poate oferi o persoană altei persoane: a deschis calea către Hristos".

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Ce l-a determinat pe Raskolnikov să-și creeze "teoria"? **2.** Cum înțelegeți numele eroului? **3.** Numiți ramurile "teoriei" lui Raskolnikov și analizați conținutul acesteia, folosind exemple din text. **4.** Cum credeți, de ce teoria lui Raskolnikov n-a rezistat "verificarea"? **5.** Numiți și caracterizați chipurile "oamenilor mici" din roman. În ce constă tragismul vieții lor? **6.** Care trăsături din "teoria" lui Raskolnikov sunt reflectate în faptele și pozițiile "omologilor"? **Activitatea de cititor 7.** Comparați imaginea lui Julien Sorel și Raskolnikov. Identificați asemănările și deosebirile. Dați exemple de monologuri interioare ale eroului. Ce idei conțin ele? Găsiți descrierea orașului Petersburg în roman. **Analizați. Valori umane. 10.** Care legi morale a încălcat Raskolnikov? **11.** Ce valori spirituale sunt întruchipate în imaginea Soniei Marmeladova? **Comunicarea 12.** Discuție "Unde este corect și unde a greșit Raskolnikov"? **Noi – cetățeni 13.** Cum, după părerea voastră, influențează sărăcia și nedreptatea socială asupra stării interioare a omului? Dați exemple din romanul lui F. Dostoievski. **14.** Este capabilă "o persoană specială" să schimbe ordinea stabilită, să elibereze omenirea de violență și nedreptate? **Tehnologii moderne. 15.** Folosind Internetul găsiți și citiți parabola biblică despre Lazăr în diferite variante. Comentați parabola. Ce rol are această parabolă în romanul "Crimă și pedeapsă"? **Expresii creative. 16.** Scrieți un eseu pe tema "Este posibilă transformarea spirituală a lui Raskolnikov?„ **Lideri și parteneri.** Lucru asupra proiectului "Raskolnikov și "omologii săi": a) Raskolnikov și Porfir Petrovici; b) Raskolnikov și Svidrigailo; c) Raskolnikov și Lujin; d) Raskolnikov și Lebezeatnikov. **Învățăm pentru viață. 16.** Exprimați-vă părerea despre problema "societate – persoană – pedeapsă".

CONCLUZII

- Romanul lui F. Dostoievski "Crimă și pedeapsă" – realist, filosofic, psihologic, polifonic, subiectul căruia definește direcția și ciocnirea de idei, păreri și poziții.
- "Teoria" lui Raskolnikov are diferite ramuri: morală, socială, filosofică. El are dreptate numai într-un mod: așa nu se mai poate trăi, regulile incorecte trebuie schimbate, trebuie să fie oprită suferința oamenilor. Cu toate acestea Rodion Raskolnikov a greșit: pentru realizarea unui scop nobil el s-a încumetat să omoare.
- Raskolnikov are în roman "omologi", pozițiile și faptele acestora – sunt oglindirea anumitor trăsături ale "teoriei" eroului.
- "Ideile" lui Raskolnikov, F. Dostoievski le pune în opoziție cu altă filosofie – dragostea creștină și sacrificiul Soniei Marmeladova.
- Problema, despre căile de renaștere spirituală a omului și omenirii, rămâne deschisă.

"CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ" DE F.DOSTOIEVSKI ÎN PICTURĂ ȘI CINEMA

I. Glazunov.
Rodion Raskolnikov.
Ilustrație la romanul
lui F. Dostoievski
"Crimă și pedeapsă".
1982

Renumitul pictor rus **I. Glazunov** a pictat numeroase tablouri după opera lui F. Dostoievski, în special și pentru romanul "Crimă și pedeapsă". Imaginea lui Rodion Raskolnikov din portet este înstrăinată și îngândurată. Pe al doilea portret Raskolnicov este prezentat înaintea omorului bătrânei. În spatele lui – treizeci de pași, care duc spre camera lui.

Pictorul rus **P. Boklevski** de asemenea nu a ignorat opera remarcabilului scriitor. Cămătăreasa Aliona Ivanovna, în imaginea picturii, corespunde pe deplin descrierii lui F. Dostoievski.

Pictorul **D. Șmarinov** dorea să reproducă în primul rând stările emoționale ale eroilor. În tablourile sale sunt redată fețe vii, care se mișcă, exprimă sentimente, dispoziții, retrairi.

Autorul intenționat nu face linii clare, contururile parcă sunt neclare, în nuanțe negru – gri, care evidențiază viața sumbră și conflictele psihologice complexe ale personajelor.

În anul 2002 **J. Jarold** a ecranizat filmul de două episoade "Crimă și pedeapsă" – o adaptare modernă a romanului cu același nume a lui F. Dostoievski.

I. Glazunov.
Raskolnikov pe trepte.
Ilustrație la romanul
lui F. Dostoievski
"Crimă și pedeapsă".
1982

D. Șmarinov. Ilustrație la
romanul lui F. Dostoievski
"Crimă și pedeapsă".
1935 – 1936

*J. Simm în rolul
lui Rodion Raskolnikov. 2002.*

P. Boklevsky.
Bătrâna cămătăreasă.
Ilustrație la romanul lui
F. Dostoievski
"Crimă și pedeapsă".
1980.

*Secvențe din filmul "Crimă și pedeapsă".
(reg. J. Jarold, Marea Britanie)2002.*

1. Potrivii citate din romanul lui F. Dostoievski "Crimă și pedeapsă", pentru 2-3 ilustrații care v-au plăcut cel mai mult. Comparați textul cu picturile.
2. Alegeți muzica pentru una din ilustrații. Explicați alegerea.

OSCAR WILDE

1854–1900

A fi remarcabil – înseamnă a fi cel, care nu este înțeles.

O. Wilde

Oscar Fingal O'Flaherty Wilsh Wilde s-a născut la 16 octombrie 1854 la Dublin (Irlanda) în familia unui medic oculist renumit. La vârsta de unsprezece ani băiatul este trimis la școala din Dublin, după terminarea ei la colegiul Trinity din Sfânta Treime, pe care Wilde îl termină cu medalie de aur, pentru cunoștințe strălucite în literatura Greciei Antice. Această mențiune îi dă posibilitatea să audieze prelegerile de estetică ale lui John Ruskin la Universitatea din Oxford. La 17 octombrie 1874 el vine la Oxford. Viitorul scriitor devine membrul unui club de elită al cunoscătorilor de artă. După ce a obținut diploma de bacalaureat în artă în anul 1878 a început o viață independentă la Londra.

Prima culegere de versuri "Poezii" a fost publicată în 1881. Dar, în viitor, O. Wilde renunță la versificație. Totuși tânărul poet devine renumit, despre el au aflat la Paris, chiar a fost invitat și în America, unde pe parcursul anilor 1882 -1883 predă lecții de promovare a estetismului – o nouă mișcare filosofică și literară.

În anul 1880 O. Wilde s-a format ca jurnalist, critic, eseist, prozator, dramaturg, maestru al conversației orale. Primele opere în proză – povestiri și eseuri au văzut lumina tiparului în 1887. Povestirea "Crima lordului Arthur Savile și alte povestiri", "Fantoma din Canterville", "Milionarul model" au fost primele exemple ale întruchipării estetismului în creație.

O interpretare nouă a problemei - menirea frumuseții în viața omului – este prezentată în poveștile din culegerile "Prințul fericit și alte povești" (1888), "Casa cu rodii" (1891). În același an a apărut o carte cu articole și dialoguri "Gânduri" și romanul "Portretul lui Dorian Gray".

În anul 1890 scriitorul a scris opere dramatice "Salome" (1893), "Un soț ideal" (1895), "Importanța de a fi serios" (1899), succesul scenic al cărora l-a făcut bogat.

Contemporanii l-au numit pe Oscar Wilde "regele esteticilor" sau "prințul paradoxurilor", continuându-i gusturile, manierele etc. Însă ei nu i-au iertat personalitatea strălucitoare, originalitatea gândirii, critica regulilor unanime. Scriitorul spunea: "Fără o luptă continuă cu mulțimea nu erau nici operele mele, nici ideile".

O. Wilde a murit la 30 noiembrie 1900 la Paris (Franța).

Colegiul Trinity din Dublin (Irlanda)

"PORTRETUL LUI DORIAN GRAY". Viziuni ideologice și estetice ale scriitorului. O. Wilde a intrat în istoria literaturii universale ca un reprezentant al estetismului – o direcție filosofico – estetică la sfârșitul secolului al XIX-lea. Esențialul pentru adepții estetismului era cultul frumuseții. Primii, care au proclamat arta și frumusețea, ca fenomene de valoare, au fost romanticii și simbolistii francezi – T. Gottier, J. De Nerval, P. Borell, Ch. Baudelaire. Pasiunea pentru antichitate, atitudinea critică față de adevărurile unanime, adorarea frumosului în toate manifestările lui – toate acestea i-au unit pe reprezentanții francezi ai "artei pure" cu esteticii engleji.

O.Zdor. Coperta culegerii de povești a lui O.Wilde. Prințul fericit. 2015.

Teoria sa estetică Oscar Wilde o expune în cartea ”Gânduri” (1891), în special în tratatul ”Degradarea artei minciunilor”, construit în formă de dialog.

Principiile fundamentale ale *estetismului* lui O.Wilde:

- măreția și eternitatea artei;
- suficiența artei;
- arta mai presus de adevăr și moralitate;
- admirația frumosului;
- atenția estetică pentru sentimentele și impresiile unei persoane;
- imaginea frumuseții în toate manifestările ei – scopul artei;
- proclamarea plăcerii ca un sens superior al existenței (hedonism).

În ceea ce privește compararea artei și a moralei scriitorului a avut o poziție specială. Răspândind ideea de suficiență a artei, el a negat influența legilor morale și etice ale societății asupra scriitorului și a operelor sale: ”Nu există cărți morale sau imorale. Există cărți care sunt bine scrise sau scrise rău. Asta e tot. Scriitorul nu are gusturi etice”. Aceste expresii au dat motiv pentru învinuirea scriitorilor în amoralitate. Dar trebuie luată în considerație aspirația estetului spre ”epataj” (acte scandaloase) și paradoxuri (negarea regulilor unanime, ideilor, pozițiilor). O. Wilde se abătea nu de la morala în general, dar de la înțelegerea banală a principiilor morale. El susține această idee în scrierile sale, în special în narațiunea ”Crima lui Arthur Sevilla” (1887). Un exemplu viu, despre faptul, că problemele morale ale omului nu au fost indiferente scriitorului. Estetismul autorului în poveștile ”Copilul din stele”, ”Prințul fericit”, ”Prietenul credincios”, ”Privighetoarea și trandafirul”.

PLIMBARE LITERARĂ

Urcușurile și coborâșurile lui Oscar Wilde

O.Wilde. anul 1882

De-a lungul vieții O. Wilde a iubit lucrurile rafinate și viața frumoasă. Când s-a căsătorit cu Constanția Loyd, la începutul anilor 1880, casa lui Wilde, se transformă într-un salon estetic, unde vin oameni renumiți: actrița franceză Sara Bernard, scriitorii M. Twain, J.Reskin, A. Suinbern ș.a. Moștenind estetismul soțului, Constanția Wilde, în fiecare lună ieșea la oaspeți în altă rochie, care simbolizau diferite epoci ale artei: antică, Evul Mediu, Renașterea, etc. Mai târziu, când steaua slavei lui O. Wilde a devenit mai strălucitoare, și-a umplut casa de pe strada Tigh din Londra cu tapiserii vechi, argintărie, cărți, anticariat. La sfârșitul anilor 1890 scriitorul a încetat să mai scrie și își trăia viața din plin.

Gusturile lui, manierele, chiar și stilul hainelor era imprimat de contemporani. El a uitat de costumele ce le avea și începe să poarte palton, cilindru. Bijuteriile le alegea în funcție de anotimp, natură și dispoziție. Neschimbată rămâne doar floarea - orhideea, crinul sau garoafa. O. Wilde avea mulți admiratori, dar nu mai puțini dușmani. Dispoziția publicului era variabilă. La început cenzura a interzis drama ”Salome”, ca fiind imorală. Apoi începe procesul judiciar împotriva scriitorului. El a intentat un proces împotriva Lordului Courtenay, care l-a jignit în scris. Dar pe banca condamnaților nimereste însuși O.Wilde, care în urma unui joc șiret al lordului devine vinovat. Procesul judiciar a provocat o rezonanță puternică. S-au găsit mulți martori ai vieții imorale și antisociale a lui O. Wilde, care au luat cuvântul în instanță. La 25 mai 1895 ”regele esteticilor” a fost condamnat la doi ani de închisoare. După aceasta în fața scriitorului s-au închis toate ușile Angliei. Familia și prietenii se dezic de el. În presă nu se publicau operele lui, cărțile erau scoase din bibliotecă, iar el a fost nevoit să părăsească Anglia. Singur și uitat de toți O. Wilde își petrece ultimii ani din viață în Franța.

(1880), *"Pescarul și sufletul său"* (1891), înzestrate cu o moralitate adevărată, care întărește dragostea și devotamentul.

Problema frumuseții și moralității în romanul "Portretul lui Dorian Gray". În roman cel mai mult se evidențiază idealul estetismului lui O. Wilde: frumusețea supremă a creației și a personalității creative. Omul informat este un om periculos. Gândirea nu contează la fel de mult ca emoția, simțurile sunt esențiale pentru suflet, iar atâta timp cât niciun artist nu are preferințe de ordin moral, libertatea de acțiune a acestuia nu este supusă vreunei prohibiții exterioare. Problema contrastului dintre normele estetice și legile etice – este principal în roman. Ea este atinsă în prefața romanului, iar apoi această problemă se studiată pe exemplul unui experiment artistic despre viața eroului principal – Dorian Gray.

Prefața la roman conține 25 de aforizme, care declară programul estetic al autorului: *"Artistul este creatorul lucrurilor frumoase"*, *"Acei care găsesc înțelesuri frumoase în lucrurile frumoase sunt cultivați"* ș.a.

Autorul își pune eroul său într-o situație deosebită: lui îi este dăruită tinerețea și frumusețea veșnică, îmbătrânește, doar chipul său din tablou. Tânărul bogat și frumos se avântă în lumea plăcerilor, însoțit de îndrumătorul său lordul Henry Wotton, care îi insuflă ideea tinereții veșnice, admirând portretul lui Dorian Gray în atelierul pictorului Basyll Hollward. Artistul este impresionat de puritatea tânărului Gray, reproduce în tablou visele și sentimentele sale, viziunea frumuseții, "pe sine însuși". Minunata operă de artă i-a absorbit sufletul artistului, capabil să influențeze și să-i cucerească pe alții. Dar Dorian Gray nu a fost atras de sentimentele lui Basyll, dar de ideea lordului Henry, care consideră că o persoană nu trebuie să aibă încredere în artă, să nu învețe frumusețea ei, dar să o caute singur în viață. *"Pentru că a influența asupra cuiva înseamnă să-i dai propriul suflet. Cel influențat nu mai gândește cu propriile lui gânduri și nu mai arde cu propriile-i pasiuni. Pentru el virtuțile nu mai sunt reale, păcatele, dacă există într-adevăr păcate, sunt împrumutate. Scopul vieții – dezvoltarea propriului "eu". El devine ecoul muzicii altcuiva, un actor care joacă un rol ce nu a fost scris pentru el. Scopul vieții e dezvoltarea sinelui. Atingerea propriei naturi într-un mod perfect - iată pentru ce suntem aici, pe pământ, fiecare dintre noi"*.

Între artist și lord se desfășoară o luptă pentru sufletul și frumusețea tânărului, victoria căreia, încă din primele pagini ale romanului o obține lordul Henry, deoarece cuvintele lui erau foarte convingătoare. "Frumosul în viață – este o plăcere a sentimentelor, – îl învăța geniul malefic pe Dorian – trebuie doar să dai libertate fiecărui sentiment, să-ți îndeplinești orice dorință". *"Singura modalitate de a scăpa de ispită – este să te supui ei"* – îndrăgitul paradox al lui Oscar Wilde este exprimat de lordul Henry.

Dorian Gray pleacă după învățătorul său, fără să se gândească mult schimbându-și propriul suflet pe o plăcere veșnică. Cu ajutorul mijloacelor fantastice autorul a materializat cuvintele tânărului: *"Dacă aș putea rămâne mereu tânăr, dar ar îmbătrâni – portretul! Pentru aceasta ... aș da totul!"*. Portretul, creat de Basyll și-a preluat povara timpului și responsabilității morale, pentru setea de sentimente acute.

Primul omagiu adus hedonismului lui Dorian Gray a fost Sibyl Wayne, care a impresionat sentimentele estetice ale eroului prin talentul extraordinar al actriței. Dar dragostea a trecut repede, când Sibyl s-a îndrăgostit de acest tânăr, nu putea să se prefacă că este îndrăgostită pe scenă. Nefiind mulțumit de spectacol, Dorian Gray respinge fata nu numai de la sine, dar și din viață – ea s-a otrăvit. Aceasta a fost prima crimă, care este reflectată pe tablou. Mai întâi, acest lucru îl sperie, îl muștra conștiința, dar a învins egoismul și hedonismul: el a ascuns portretul și a început o viață nouă – fără muștrări de conștiință și ezitări.

Această viață nouă era dublă. Între oameni Gray era un dandy strălucit, un idol al tineretului, care-i imitau manierele, stilul și vorbirea. Dragostea pentru frumusețe s-a manifestat și prin colectarea de lucruri prețioase, care-i mângâiau privirea estetică, auzul, mirosul.

Lacom după noi impresii neobișnuite, tânărul nu îmbătrânește, își mobila casa cu gust, a adunat o colecție de tapiserie și parfumerie rară, pietre prețioase și instrumente muzicale exotice.

* Aici și în continuare traducere sursa Internet

S. Plutenko. Portretul lui Dorian Gray. 1996

În descrierea interiorului Oscar Wilde a întruchipat unul dintre semnele distinctive ale estetismului – decorare – atenția pentru exteriorul lucrurilor spectaculoase, care împodobesc omul și locuința lui. *Și așa, un an întreg, el a căutat să acumuleze cele mai rafinate specimene de textile și broderie, obținând muselină delicată din Delii, fin lucrată cu palmete din fir auriu, peste care erau cusute aripi iradiante de gândăcei, țesături străvezii de Dacea, știute în Est sub numele de "aer țesut", "apă curgătoare" și "rouă de seară", țesături din Java, cu figuri stranii, draperii galbene chinezești meșteșugite, cărți legate în satinuri roșiatice sau mătăsuri albastre și încrustate cu fleurs de lys, păsări și imagini.."*

Eroul romanului parcă este blocat în odaie, ladă, flacon. Nu există peisaj, nici o respirație proaspătă de aer curat - doar camere, pereți, tapiserii, parfumuri... Este o lume a frumuseții moarte și artificiale, lipsită de realitate și morală.

Nu mult după aceea, pentru Dorian era puțin aceste lucruri prețioase și viața bună. De la saloanele luxoase el ajunge în închisorile murdare. Dar nu numai dorința plăcerii îl aduce în noroi, dar și teama că cineva va vedea portretul.

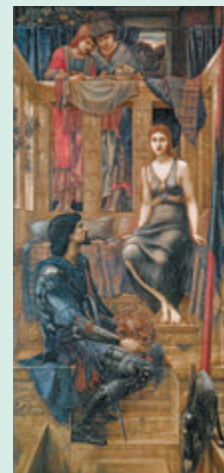
Primul căruia Gray, i-a descoperit secretul portretului a fost Basyll, uimit de urâciunea operei, artistul îl îndeamnă pe Dorian să-și ceară iertare de la Dumnezeu, dar el nu-i ascultă rugămintea. În schimb, Basyll, a fost lovit de el cu un cuțit în gât. Această crimă a cauzat altă crimă. Recurcând la spionaj, Gray, îl forțază pe fostul prieten – chimistul Allan Campbell – să scape de trupul neînsuflețit al artistului. Să scape de martori și dovezi, criminalul este ajutat de soartă: Alan se sinucide, iar pe Basyll nu-l caută mimeni, deoarece se pornea să plece la Paris.

Numai o singură dată în viața lui Dorian Gray unealta răzbunării, în chipul marinarului James Wayne, a trecut foarte aproape. De două ori James a încercat să se răzbune pentru sora sa, dar prima

Prerafaeliții și Oscar Wilde

În anul 1848 la Londra a fost fondată "Confreria prerafaeliților", membrii cărora sunt artiștii: V. Hunt, J. E. Milles, D. Gabriel Rossetti. Această asociație a existat aproape zece ani. Tinerii artiști aveau intenția de a reforma arta, refuzând ceea ce ei numeau reproducerea mecanică a operelor artiștilor. Ei încercau să se apropie de idealurile trecutului – Evul Mediu și Renașterea timpurie – înainte de apariția lui Raphael. Prerafaeliții au studiat stilul faimoșilor maeștri italieni ai pensulei, își desenau tablourile pe o pânză umedă albă, în pofida faptului, că în arta engleză se picta pe cafeniu. Primele lucrări ale prerafaeliților, criticii, în special Ch. Dickens, nu le-au acceptat. Însă renumitul critic J. Reskin, le-a luat apărarea. Datorită lui pictorii – inovatori au obținut mulți admiratori, mai ales din pătura mijlocie a Angliei centrale și de nord. Manierei artistice a prerafaeliților îi sunt caracteristice veridicitatea, precizia imaginii, atenția la detalii. Artiștii iubeau simbolismul rafinat al florilor, care împreună cu culorile strălucitoare și peisajele uimitoare au dat posibilitatea de a simți spațiul și dispozițiile romantice.

E. Burn-Jones
Regele Cofetu și
cerșetorul. 1884

oară l-a dus în eroare aspectul lui Dorian, iar a doua oară glonțul orb – ricoșeu a nimerit în el însuși, când la vânatoare a țintit în dușman.

Separând de frumusețe esența spirituală, Dorian Gray devine un simbol urât al noului hedonism, spre care îl îndeamnă lordul Henry, - învățătura, care susținea plăcerea ca un sens superior al existenței. Eroul, în cele din urmă și-a dat seama, la ce a dus neglijarea moralității: *”Moartea sufletului meu într-un organism viu”*. Forțele ruinătoare care au pătruns în sufletul lui Dorian Gray, au nimicuit în cele din urmă și trupul lui: când s-a aruncat cu chinjalul asupra portretului, s-a omorât singur.

Portretul – principalul simbol al romanului. Portretul lui Dorian Gray creat de artistul Besyl este un simbol polisemantic. Este un simbol al artei adevărate care redă nu numai exteriorul, dar și interiorul profund, descrie sufletul uman, fără voia artistului. Pe de altă parte, portretul este o reflectare a vieții interioare a eroului, greșelile, imoralitatea și crimele lui. Portretul, ca o oglindă magică, reflectă esența ființei, semnele sale luminoase și întunecate. În același timp, portretul redă nemurirea frumuseții artei. Identificând boala, arătând toate defectele sufletului uman, portretul după moartea lui Dorian Gray, care și-a dat seama de falsitatea vieții fără suflet, din nou strălucea cu frumusețe eternă. Deci, frumusețea adevărată se poate renaște din nou. Refuzând moralul în artă, în aforismele sale, O. Wilde a dovedit de fapt în roman că puterea artei dezvăluie consecințele teribile ale imoralității, arată omului adevăratul sine însuși. De asemenea moralitatea și arta sunt strâns legate: arta servește pentru a stabili moralitatea vieții, prin frumusețe trebuie să ajute iluminarea spirituală a omului.

Particularitățile stilului. O. Wilde a deschis o nouă perioadă a romanului. Atracția spre a divulga problemele filosofice dificile, reflecțiile intelectuale ale eroului și ale autorului, imaginea confruntării ideilor sunt semne ale unui roman intelectual, care se dezvoltă în sec.XX.

În romanul *”Portretul lui Dorian Gray”* se întâlnesc diferite viziuni ale artei, felul și scopul ei. Aceste puncte de vedere sunt întruchipate de esteticul Basyl și de hedonistul lor Henry. Dar particularitatea controverselor lor constă în faptul că se luptă să apere principiile estetismului, dar nu unul cu celălalt, ci cu o viziune tradițională în artă, viață și morală. O opinie despre suficiența artei este susținută de artistul care simte frumusețea, o creează și îi dă întregul suflet. Lordul Henry propovăduiește plăcerea de la viață și artă. Întruchiparea ideilor estetice în viață sunt redată de Dorian Gray.

Continuarea negândită a ideilor, ca și a hainelor sau a accesoriilor moderne, întotdeauna este periculoasă. Știind despre gândirea paradoxală a lui O. Wilde putem presupune că viața lui Dorian Gray – nu este doar o negare a legăturilor artei cu principiile morale, așa cum a argumentat estetismul, dar și o dovadă a ideii principale a scriitorului despre dezvoltarea artei prin propriile sale legi, care nu coincid

PLIMBARE LITERARĂ

O. Wilde – H. de Balzac – N. Gogol

”Portretul lui Dorian Gray” este reluat din povestirea *”Pielea de sagri”* (1831). Eroi principali din ambele opere erau dependenți de puterea fantastică a obiectelor – un portret și o piele de sagri, care fixau dorințele și faptele lor. Anume această vizibilitate a declinului moral a făcut insuportabilă viața lor și i-a dus la moarte. H. de Balzac era fascinat de studiul psihologiei umane în condițiile mediului burghez, dar O. Wilde – de reflecția intelectuală a existenței umane și rolul artei în ea. În povestirea lui N. Gogol *”Portretul”*, este redată esența artei și menirea artistului. N. Gogol rezolvă în mod special această problemă, din cauza legăturii dintre artă și Dumnezeu. În opinia sa artistul are o misiune specială - să întruchipeze pe pânzele sale concepția lui Dumnezeu.

- Dar voi cum credeți? Care este misiunea artei?

cu legea vieții. Ideologul Henry Wotton nu face nimic imoral, de fapt, estetismul nu este calea spre crimă. Cotitura fantastică a subiectului, dovedește falsitatea poziției lui Dorian Gray, care prin ideile estetice, își justifică propriile crime.

O. Wilde îmbogățește tradiția romanului universal nu numai prin probleme noi, dar și prin modalitățile de soluționare a acestora. Gândirea paradoxală a scriitorului s-a răspândit pentru a reflecta problemele estetice și înțelegerea lor etică. Echilibrul dintre obișnuit și neobișnuit, constant și viclean a dat posibilitate autorului să atragă atenția la unele întrebări, care păreau demult rezolvate.

În afară de intelectualism, romanul lui Oscar Wilde se deosebește printr-o poetică netradițională, care mărturisește apariția modernismului - o nouă direcție artistică, care diferă de realism. În romanul lui Oscar Wilde este încălcată linia dintre realitate și fantastic, obiectiv și subiectiv, conștient și inconștient. Schimbările din portret reproduc starea spirituală a eroului, și nu aspectul său. În imaginea autorului, lumea sentimentelor, impresiilor, plăcerilor este mai semnificativă decât lumea reală. Adesea, cititorul nu înțelege unde eroul gândește, iar unde este în delir sau se scufundă în visuri bizare. Existența lui Dorian se transformă într-o imagine închisă a vieții, groaza căreia demonstrează faptele rușinoase ale eroului.

În centrul romanului apare personalitatea. Studiul psihologiei ei este scopul principal al autorului. O. Wilde folosește un stil impresionist, fixând bătăile inimii, care par atât de neînsemnate la prima vedere. În procesul de formare al lui Dorian Gray totul este important: nu numai ceea ce a văzut și a auzit, ba chiar și aluziile, impresiile, dispozițiile și asociațiile. Treptat eroul este captat de stihia sentimentelor proprii, din care el face un cult. Scriitorul reproduce degradarea morală a eroului. În cele din urmă, el nu se mai poate uita deja la portret, la sufletul său păcătos.

Modernismul timpuriu a fost strâns legat de romantism. În romanul lui O. Wilde se simte răsunetul tradițiilor romantice, dar într-o interpretare paradoxală. Eroi caută, pentru ei înșiși idealuri noi opuse realității. Dorian Gray își găsește idealul în plăcere, Besyl – în crearea frumosului, lordul Henry – în libera exprimare, Sibyl Wayne – în dragoste. Toți, într-un oarecare mod, încearcă să se retragă în lumea preferințelor. Dacă în literatura romantică lumea este teribilă, iar idealul romantic - este foarte frumos, atunci pentru amatorul paradoxurilor O. Wilde nu există nici o certitudine clară. Personalitatea apare într-o împletitură de contradicții dificile, pe care nu le poate rezolva nici chiar viața.

Romanul lui O. Wilde este bogat în idei contradictorii, gânduri, imagini, care redau fiecărui om asociații proprii, gânduri și dispoziții. Aceasta creează fluxul conștiinței, ”așa cum este”, care după spusele autorului trebuie ”să capteze toată atenția”.

PORTRETUL LUI DORIAN GRAY (1891)

Roman

(Fragmente)

Prefață

Artistul e creator de lucruri frumoase.

Cei care descoperă sensuri josnice în lucrurile frumoase sunt corupți, fără să aibă acea calitate de a fi încântători. Acesta e un defect. Cei care află sensuri frumoase în lucrurile frumoase sunt, cultivați. Pentru ei mai există speranță. Ei sunt aleșii pentru care lucrurile frumoase înseamnă doar Frumosul. Nu există carte morala sau imorală. Cărțile sunt: fie scrise bine, fie scrise rău.

Atât și nimic mai mult.

Antipatia față de Realism a secolului nouăsprezece este turbarea lui Kaliban care își vede fața în oglindă. Antipatia față de Romantism a secolului nouăsprezece este turbarea lui Kaliban, care nu își vede chipul în oglindă.

Viața morală a omului face parte din tema principală a artistului, însă moralitatea artei constă în utilizarea perfectă a unui mediu imperfect.

Nici un artist nu dorește să dovedească nimic. Chiar și lucrurile care sunt adevărate pot fi dovedite. Nici un artist nu are simpatii etice. Simpatia etică într-un artist este o impardonabilă manieră de stil.

Nici un artist nu este vreodată morbid. Artistul poate exprima totul.

Gândirea și limbajul sunt pentru artist instrumentele artei.

Defectele și calitățile sunt pentru artist materiale pentru artă. Din punctul de vedere al formei, tiparul tuturor artelor este arta muzicianului. Din punctul de vedere al sentimentelor, măiestria actorului este tiparul.

Toată arta este la un moment dat aparență și simbol. Cei care merg dincolo de aparențe o fac pe riscul lor.

Cei care citească simbolul, o fac pe riscul lor. Este spectatorul și nu viața ceea ce arta oglindește.

Diversitatea opiniei cu referire la opera de artă arată că această operă este nouă, complexă și vitală. Toată arta este aproape inutilă.

O.Wilde

Comentarii

Natura îl înzestrează pe Dorian Gray cu o frumusețe divină. Totul ce făcea parte din exteriorul lui era frumos: și îmbrăcămintea, și purtarea. Pictorul Basyl Hollward, fiind fascinat de frumusețea lui Dorian, îi desenează portretul, care îl impresionează pe lordul Henry Wotton.

Lordul Henry se interesează de tânărul Dorian și încearcă să se ocupe de educația lui.

CAPITOLUL I

Atelierul era îmbibat de mireasma bogată a rozelor și în clipa în care briza ușoară de vară flutură printre crengile copacilor, prin ușa deschisă pătrunse mirosul greu al liliacului și parfumul ceva mai subtil al florilor roz de spin. Din colțul divanului învelit în covorașe persane, unde stătea fumând țigară după țigară, după cum îi era obiceiul, lordul Henry Wotton abia zărea strălucirea florilor galbene și dulci ca mierea din salcâmul ale cărui crengi tremurau sub povara propriei frumuseți intense, ca de flacăra. Când și când umbrele fantastice ale păsărilor în zbor treceau repede de-a lungul draperiilor lungi din mătase grea, cafenie, trase peste fereastra imensă, creând un fel de efect japonez, de instantaneu. Acest lucru îl făcea să se gândească la acei pictori cu chipul palid, de jad din Tokio, care printr-o artă, în sine imobilă, încearcă să transmită senzația de rapiditate și mișcare. Murmurul albinelor care își croiau drumul înghesuindu-se una în alta prin iarba înaltă, netunsă, sau mișcându-se în cerc, cu o insistență monotonă în jurul țepilor aurii prăfuiți ai tufelor de caprifoi răsfirate, crea o senzație de nemișcare și mai apăsătoare. Zgomotul stins al Londrei ajungea acolo asemenea sunetului în surdina al unei orgi depărtate. În mijlocul încăperii, fixat de șevalet, se afla portretul în mărime naturală al unui tânăr de o frumusețe extraordinară, iar în fața lui, la o oarecare distanță, stătea însuși artistul, Basyl Hollward...(...)

În timp ce pictorul privea forma grațioasă și plăcută pe care el o oglindește cu atâta pricepere prin arta sa, fața îi fu traversată îndelung de un zâmbet satisfăcut. (...)

P. Tiriut. Ilustrație la romanul lui O. Wilde "Portretul lui Dorian Gray", 1980

¹ Kaliban – personajul din opera "Furtuna" de W. Shakespeare, adversarul înțeleptului Prospero, slugă, care se ridică împotriva stăpânului, rău și sălbatic.

E cea mai bună dintre operele tale, Basył, cel mai bun lucru pe care l-ai făcut vreodată, spuse lordul Henry languros. Trebuie s-o trimiți neapărat la Grosvenor anul viitor. (...)

- Nu cred că îl voi trimite undeva, răspuse el, dându-și capul pe spate în felul acela ciudat care stârnea râsul prietenilor lui de la Oxford. Nu, nu vreau să-l trimit nicăieri. (...)

- Să nu-l trimiți nicăieri ? Dar de ce, mă rog, dragul meu, de ce ? Ai vreun motiv anume ? Ce tipi ciudați mai sunteți și voi, pictorii ! Faceți totul pentru a câștiga un renume și în momentul în care îl aveți, se pare că vreți să scăpați de el. Te porți prosteste, pentru că un singur lucru e mai rău decât a se vorbi despre tine, anume, acela de a nu se vorbi despre tine. Un portret ca acesta te-ar plasa peste oricare dintre tinerii Angliei și i-ar face pe bătrâni geloși, dacă bătrânii sunt cumva capabili de emoții.

- Știu că o să râzi de mine, răspuse el, dar chiar nu-l pot expune. Am pus mult prea mult, din mine în acest portret. (...)

- Prea mult din tine ! Pe cuvântul meu, Basył, nu știam că ești atât de încrezut; chiar nu văd nici o asemănare între tine, cu fața asta colțuroasă, trăsăturile marcate și părul negru ca pana corbului, și acest tânăr Adonis, care pare a fi făcut din fildeș și petale de roze. Dragă Basył, nu vezi, el este un Narcis iar tu - desigur, ai o expresivitate intelectuală, cu tot ce presupune aceasta. Dar frumusețea, adevărata frumusețe, sfârșește acolo unde apare expresivitatea intelectuală. În sine, intelectul este o manieră de exagerare și distruge armonia oricărui chip, în momentul în care te așezi să gândești, devii doar nas sau frunte sau ceva respingător (...). Misteriosul tău prieten, al cărui nume nu mi l-ai spus, dar al cărui tablou mă fascinează cu adevărat, nu gândește. Sunt sigur de asta. E o creatură frumoasă și acerebrală pe care ar trebui s-o avem mereu aici... (...). Nu te autoflata, Basył, dragă: nu-i semeni absolut deloc.

— Harry, nu mă înțelegei, răspuse artistul. Sigur că nu semăn cu el. Știu asta prea bine. Aș regreta să arăt ca el. Dai din umeri? Nu te mint. Există o fatalitate legată de distincția dintre aspectul fizic și intelect, acel gen de fatalitate care pare să străbată istoria, ținând de mersul împiedicat al regilor. E mai bine să nu te deosebești de semeni. Proștii și urâții se bucură de toate pe lumea asta. Stau relaxați și cască gura la spectacol. Dacă nu cunosc sensul victoriei, sunt scutiți cel puțin de cunoașterea înfrângerii. Trăiesc așa cum ar trebui cu toții să trăim – neperturbați, indiferenți și fără neliniști. Nu-i ruinează pe alții, dar nici nu sunt ruinați de alții. Rangul și bogăția ta, Harry, inteligența mea, atât cât este ea, arta mea – cât valorează ea, frumusețea lui Dorian Gray – cu toții vom suferi de pe urma celor dăruite de zei, vom suferi cumplit. Dorian Gray? Așa îl cheamă? Întrebă lordul Henry îndreptându-se spre Basył Hallward.

- Da, așa îl cheamă. Nu intenționez să-ți divulg numele lui.

- Dar de ce?

- Ah, nici eu nu știu prea bine de ce. Atunci când îmi plac enorm unii oameni, nu le spun numele altora. E ca și cum aș renunța la o parte din ei. De la o vreme cultiv discreția. Se pare că este acel lucru care face viața modernă misterioasă sau incredibil de minunată. Cel mai banal lucru devine încântător dacă îl ascunzi. Când plec din oraș nu spun nimănui unde mă duc, Dacă aș face-o, aș pierde întreaga plăcere. E un obicei prostesc, aș zice, dar se pare că aduce o mare doză de aventură în propria-ți existență. Îmi închipui că mă crezi teribil de necugetat.

- Deloc, răspuse lordul Henry, deloc, dragul meu Basył. Pari să uiți că sunt însurat și unul dintre farmecele mariajului e că a înșela este absolut necesar pentru ambele părți. Nu știu niciodată unde mi-e nevasta, iar nevasta nu știe niciodată ce fac. Atunci când ne întâlnim – și ne întâlnim rar, atunci când luăm masa împreună în oraș sau când îl vizităm pe duce – ne spunem cele mai absurde povești cu aerul cel mai serios din lume. Nevastă mea se pricepe foarte bine la asta, mult mai bine decât mine, de fapt. Nu încurcă întâlnirile, ceea ce mi se întâmplă mie. Dar atunci când mă găsește nu face scandal. Uneori îmi doresc să o facă – dar ea, pur și simplu, râde.

- De felul în care vorbești despre mariaj, spuse Basył, luând-o spre ușa care ducea către grădină. Eu cred că tu ești un soț foarte bun, dar îți e teribil de rușine de propriile calități.

Ești un tip extraordinar, Harry. Nu moralizezi și nici nu greșești vreodată. Cinismul tău e o poză și nimic mai mult. (...)

Cei doi tineri merseră în grădină împreună și se așezară pe o bancă lungă din lemn de hamius, aflată la umbra unei tufe înalte de laur. (...) După un răstimp, lordul Henry își scoase ceasul.

– Îmi pare rău, dar trebuie să plec, dragul meu Basyll, murmură el; înainte de a pleca, insist, totuși, să-mi răspunzi la întrebarea pe care ți-am pus-o acum câțva timp. – Care anume? Spuse pictorul neluându-și ochii din pământ. (...)

– Ei bine, o să-ți spun despre ce-i vorba. Vreau să-mi explici de ce nu vrei să expui tabloului lui Dorian Gray. Vreau adevăratul motiv. (...)

– Harry, spuse Basyll Hollward, privindu-l drept în față, orice portret care este pictat cu sentiment este portretul artistului, nu al modelului. Modelul este un simplu accident, ocazia. Nu el este cel pe care pictorul îl dezvăluie; pe pânza colorată apare mai curând pictorul. Motivul pentru care nu voi expune acest tablou este că mi-e teamă că am arătat în el secretul propriului meu suflet. Lordul Henry râse.

– Și care ar fi acesta? Întrebă el.

– Ți-l voi spune, zise Hollward, dar pe față i se așternu o expresie de perplexitate.

– Te ascult cu nerăbdare, dragă Basyll, continuă prietenul lui, aruncându-i o privire scurtă.

– Ah, nu-i cine știe ce, Harry, răspunse pictorul; (...) Poate că nici nu vei crede.

– Sunt sigur că voi înțelege, răspunse el...(...)

– Povestea este, pur și simplu, asta, spuse pictorul după câțva timp. Acum două luni m-am dus la una dintre petrecerile date de lady Brandon, unde e atâta lume încât n-ai pe unde trece. Știi că noi, sârmanii artiști, trebuie să ne arătăm din când în când în societate numai pentru a aminti publicului că nu suntem sălbatici. Într-o ținută de seară și cravată albă, așa cum mi-ai spus tu odată, oricine, chiar un agent de bursă, poate fi considerat o persoană civilizată. Ei bine, la zece minute după ce mă aflam în încăpere, vorbind cu matroane împopoțonate și academici plicticoși, brusc mi-am dat seama că mă privește cineva. M-am întors pe jumătate și atunci l-am văzut pe Dorian Gray pentru prima oară. Când privirile ni s-au întâlnit, am simțit că pălesc. (...). M-a cuprins o stranie senzație de teroare. Îmi dădeam seama că mă aflam în fața cuiva a cărui simplă apariție era atât de fascinantă că, dacă aș permite acest lucru, mi-ar absorbi întreaga natură, întreg sufletul, propria-mi artă. Nu doream nici o influență venită din exterior. Știi tu singur, Harry, cât de independent sunt din fire. Întotdeauna mi-am fost propriul stăpân; am fost așa, cel puțin, până l-am întâlnit pe Dorian Gray. Apoi – dar nu știu cum să-ți explic.

Lordul Henry își mângâie barba castanie, ascuțită, și-și ciocăni vârful ghetei de piele cu un baston de abanos cu un ciucure în cap.

Spune-mi mai mult despre domnul Dorian Gray. Îl vezi des?

– În fiecare zi. Nu m-aș simți fericit dacă nu l-aș vedea în fiecare zi. Îmi e absolut necesar.

– Nemaipomenit! Credeam că nu-ți pasă de nimic altceva decât de arta ta.

– Acum el este pentru mine arta, spuse pictorul cu gravitate. Uneori mă gândesc, dragă Harry, că nu există decât două perioade cu adevărat importante în istoria lumii. Prima este apariția unui nou mijloc de exprimare în artă, iar a doua este apariția unei noi personalități. Ceea ce a reprezentat inventarea picturii în ulei pentru venețieni și figura lui Antinou pentru sculptura grecească târzie va însemna pentru mine într-o zi figura lui Dorian Gray. Și asta nu pentru că pictez pornind de la el, că desenez pornind de la el, că schițez pornind de la el. Desigur, am făcut toate aceste lucruri. Dar el este mult mai mult pentru mine decât un model sau o persoană care îmi pozează. Nu-ți voi spune că sunt nemulțumit de ceea ce am făcut pornind de la el sau că frumusețea lui este de așa natură încât arta nu o poate exprima. Nu există ceva care să nu poată fi exprimat în artă și știu că tot ceea ce am făcut de când l-am întâlnit pe Dorian Gray este bun, este cea mai bună operă a vieții mele. Dar într-un fel cu totul curios – mă vei înțelege oare? (...) Fără să fie conștient de asta, el definește pentru mine liniile unei noi școli, o școală care va conține întreaga pasiune a spiritului romantic, întreaga perfecțiune a spiritului de esență grecească. Armonia

sufletului și trupului – cât de mult înseamnă asta! Noi, în nebunia noastră, le-am separat și am inventat un realism vulgar, o idealitate goală pe dinăuntru. – Basyll, dar asta e extraordinar! Trebuie să-l cunosc pe Dorian Gray. Hollward se ridică și începu să se plimbe în sus și-n jos. După o vreme reveni.

– Harry, a spus el. Pentru mine Dorian Gray este pur și simplu un motiv artistic.

S-ar putea ca tu să nu vezi nimic în el. Eu văd totul în el...(...)

– Și atunci de ce nu-ți expui portretul? Întrebă lordul Henry.

– Pentru că, fără să vreau, am pus în el o anume expresie a acestei stranie idolatrii artistice, despre care n-am vorbit cu el niciodată. Nu va cunoaște niciodată acest lucru. Dar lumea s-ar putea să ghicească, și nu vreau să-mi golesc sufletul în fața ochilor ei limitați și iscoditori. Inima mea nu se va lăsa pusă la microscopul lor. E prea mult din mine acolo, Harry, prea mult. (...)

Se întoarse spre Hollward și spuse:

– Dragul meu, tocmai mi-am amintit.

– Ce ți-ai amintit, Harry?

– Unde am auzit numele lui Dorian Gray.

– Unde? Întrebă Hollward, încruntându-se ușor.

– Nu te încrunta, dragă Basyll. L-am auzit la mătușa mea, lady Agatha. Mi-a spus că a descoperit un tânăr încântător care urma să o ajute în East End, și că numele lui este Dorian Gray. Trebuie să recunosc că nu mi-a spus niciodată că e frumos. (...)

– Domnul Dorian Gray este în atelier, domnule, spuse valetul, venind în grădină.

– Acum trebuie să mi-l prezinți, strigă lordul Henry râzând.

– Dorian Gray îmi este cel mai drag prieten, spuse el. Are o fire simplă și încântătoare. Mătușa ta avea perfectă dreptate în ceea ce spunea despre el. Nu-l strica. Nu încerca să-l influențezi. Influența ta i-ar face rău. Lumea e mare și are o mulțime de oameni minunați în ea. Nu-mi lua tocmai acea ființă, care dăruie artei mele farmecul pe care îl are; viața mea ca artist depinde de el. Atenție, Harry, am încredere în tine. Vorbea foarte rar, iar cuvintele ieșeau din el parcă împotriva voinței lui.

– Ce absurdități mai spui și tu! Zise lordul Henry, zâmbind și, luându-l pe Hollward de braț, aproape că îl conduse în casă.

CAPITOLUL II

Când intrară îl văzură pe Dorian Gray. Era așezat la pian, întors cu spatele la ei, dând paginile unei partituri cu Waldszenen de Schumann.

– Trebuie să mi le împrumuți, Basyll, strigă el. Vreau să le învăț. Sunt absolut încântătoare.

– Depinde cum pozezi astăzi, Dorian.

– Oh, m-am plictisit de pozat, și nu vreau un tablou în mărime naturală, răspuse băiatul, balansându-se pe scaunul de la pian într-un fel răsfățat și iritant. Când îl zări pe lordul Henry, obrajii i se colorară ușor o clipă. Scuză-mă, Basyll, dar nu știam că ești cu cineva.

– El este lordul Henry Wotton, Dorian, un vechi prieten de la Oxford. Tocmai îi spuneam ce model important ești, iar tu ai stricat totul acum. (...)

Lordul Henry se uită la el. Fără îndoială, era remarcabil de frumos, cu buzele lui purpurii, fin curbate, cu privirea albastră, francă, și părul auriu, aspru. Era ceva în înfățișarea lui care te făcea să ai încredere în el pe loc. Avea toată candoarea și puritatea pasionată a tinereții.

Simțea că s-a menținut intact și nepătat de lume. Nu-i de mirare că Basyll Hollward îl adora. (...)

– Nu cred că e vre-o problemă. la loc, Harry, te rog încă o dată. Și acum Dorian, du-te pe podium, nu te mișca prea mult și nu da importanță celor spuse de lordul Henry. Are o influență proastă asupra tuturor prietenilor lui – eu sunt singura excepție. Dorian Gray se urcă pe podium, cu aerul unui tânăr martir grec și făcu o mică grimasă de nemulțumire uitându-se la lordul Henry, față de care se simțea

atras întrucâtva. Era atât de diferit de Basyll. Se aflau într-un contrast încântător. Și avea o voce atât de frumoasă.

După câteva clipe îi spuse:

– Lord Henry, chiar aveți o influență proastă? Proastă pe cât spune Basyll?

– Nu există ceva numit influență bună, domnule Gray. Toate tipurile de influențe sunt imorale – imorale din punct de vedere științific.

– De ce?

– Pentru că a influența pe cineva înseamnă să-i dai propriul suflet. Cel influențat nu mai gândește cu propriile lui gânduri și nu mai arde cu propriile-i pasiuni. Pentru el virtuțile nu mai sunt reale, Păcatele, dacă există într-adevăr păcate, sunt împrumutate. El devine ecoul muzicii altcuiva, un actor care joacă un rol ce nu a fost scris pentru el. Scopul vieții e dezvoltarea sinelui. Atingerea propriei naturi într-un mod perfect – iată pentru ce suntem aici, pe pământ, fiecare dintre noi. Azi, oamenii se tem de ei înșiși. Au uitat suprema datorie, datoria față de sine. (...)

– Și totuși, continuă lordul Henry, cu vocea lui baritonală, melodioasă și cu acea mișcare a mâinii, atât de caracteristică, pe care o avea și în perioada etoniană, cred că omul ar trăi viața deplin și total, dacă ar da formă fiecărui sentiment, expresie fiecărui gând, realitate fiecărui vis – cred că lumea ar câștiga un asemenea imbold proaspăt de bucurie încât am uita toate bolile medievalismului și, poate, ne-am întoarce la idealul elen. Dar celui mai curajos dintre noi îi e frică de el însuși. Mutilarea, proprie sălbaticului, își manifestă supraviețuirea tragică în negarea de sine care ne ruinează viețile. Suntem pedepsiți pentru refuzurile noastre. Fiecare impuls pe care ne străduim să-l sufocăm ne stăruie în minte și ne otrăvește. Trupul păcătuiește o dată și a isprăvit cu păcatul, pentru că acțiunea este o formă de purificare. Nu rămâne nimic în urmă decât amintirea unei plăceri sau luxul unui regret, Singura modalitate de a scăpa de tentație este să-i cedezi. Dacă-i vei rezista, sufletul ți se va îmbolnăvi de nostalgia unor lucruri pe care și le-a interzis, de ceea ce legile lui monstruoase au făcut; să apară monstruos și nelegiuit. S-a spus că marile evenimente ale lumii se petrec în interiorul creierului. În creier, numai în creier se săvârșesc marile păcate ale lumii. Dumneavoastră, domnule Gray, dumneavoastră, cu toată tinerețea rozalie și copilăria roz-albă, ați avut și aveți pasiuni de care vă e teamă, gânduri care v-au umplut de spaimă, vise cu ochii deschiși, vise de noapte a căror simplă amintire v-ar face să vă rușinați.

– Opriți-vă, șovăi Dorian Gray, opriți-vă! Mă zăpăciți. Nu știu ce să zic. Trebuie să existe un răspuns la cele ce spuneți, dar nu-l pot afla. Nu mai vorbiți. Dați-mi voie să mă gândesc.

– Da, continuă lordul Henry, acesta e unul din marile secrete ale vieții – de a vindeca sufletul prin simțuri și simțurile prin suflet. Dumneavoastră sunteți o creație minunată. Știți mai mult decât credeți că știți, la fel cum știți mai puțin decât doriți să știți. (...)

– Să mergem să ne așezăm la umbră, spuse lordul Henry. Parker a adus băuturile și dacă mai stați în lumina asta dogoritoare vă veți strica fața și Basyll n-o să vă mai picteze. Nu trebuie să îngăduiți să vă bronzați. Nu v-ar sta bine.

– Ce contează? Strigă Dorian Gray râzând în vreme ce se așeză pe un scaun la marginea grădinii.

– Pentru dumneavoastră totul ar trebui să conteze, domnule Gray.

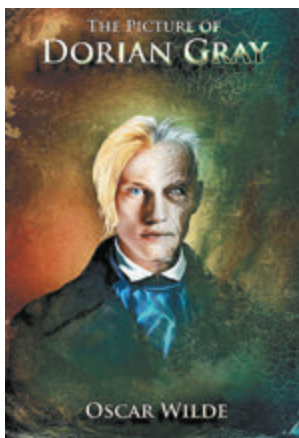
– De ce?

– Pentru că purtați în dumneavoastră cea mai încântătoare tinerețe, iar tinerețea este singurul lucru pe care merită să-l ai.

– Eu nu simt asta, lord Henry.

– Nu, nu o simțiți acum. Într-o zi, când veți fi bătrân, ridat și urât, când gândurile își vor pune pecetea pe fruntea dumneavoastră iar pasiunea își va pune stigmatul focurilor hidoase pe buze, veți simți acest lucru, amar și il veți simți. Acum, ori-unde mergeți, fermecați lumea. Va fi oare întotdeauna la fel Aveți o figură încântător de frumoasă, domnule Gray. Nu vă încruntați. V-ați încruntat. Și Frumusețea este o formă a Geniului – este superioară Geniului, pentru că nu cere să fie explicată.

Apartine datelor esențiale din lume, cum sunt lumina soarelui sau primăvara sau reflectarea în

Coperta romanului "Portretul lui Dorian Gray" de O. Wilde.

ape întunecate a acelei scoici argintii pe care o numim lună. Nu poate fi supusă întrebărilor. Are dreptul ei divin de suveranitate. Pe cei care o posedă îi face prinți. Zâmbiți. Ah, când o veți pierde nu veți mai zâmbi. Uneori oamenii spun că Frumusețea e doar superficială. Dar cel puțin nu e atât de superficială pe cât este Gândirea. Pentru mine Frumusețea este minunea minunilor. Este superficială doar pentru oamenii care nu judecă după aparențe. Adevăratul mister al lumii este vizibilul, nu invizibilul. Da, domnule Gray, zeii au fost buni cu dumneavoastră. Dar zeii își iau repede darurile înapoi. Ai doar câțiva ani în care să trăiești cu adevărat, perfect și deplin. Când se duce tinerețea, se duce și frumusețea, și atunci descoperi brusc că nu mai ai parte de triumfuri sau că trebuie să te mulțumești cu acele triumfuri meschine pe care amintirea propriului trecut le va face să apară mai amare decât înfrângerile. Cu fiecare lună care se spulberă te apropii de ceva înspăimântător. Timpul e gelos pe tine și se războiește cu rozele și crinii tăi. Fața îți devine pământie, părul cărunt, obrajii ți se scofălesc, iar ochii au o privire goală. Suferi teribil. Ah, împliniți-vă tinerețea cât o aveți. (...) Tinerețea! Tinerețea! Nu există altceva pe lume în afara tinereții!

Dorian Gray asculta cu ochii larg deschiși, întrebător.

Aproape după un sfert de oră Hollward se opri din pictat și se uită mult timp la Dorian Gray, apoi la tablou, mușcând vârful uneia dintre pensulele lui imense, încruntându-se.

– E gata, strigă el în cele din urmă și aplecându-se își scrisese numele cu litere prelungi, vermillon, în colțul din stânga al pânzei.

Lordul Henry veni și examină tabloul. Fără îndoială că era o operă de artă minunată, iar asemănarea era și ea minunată.

– Dragă prietene, sincere felicitări, spuse el. Este cel mai bun portret al epocii moderne. Domnule Gray, vino să te uiți la dumneata.

Băiatul tresări de parcă ar fi fost trezit dintr-un vis. (...)

Dorian nu dădu nici un răspuns, ci merse distrat spre tablou și se întoarse să-l privească. Când îl văzu, se trase înapoi, iar obrajii i se îmbujorară de plăcere. În ochi îi păru o expresie de bucurie, de parcă s-ar fi recunoscut pentru prima oară. Stătu acolo nemișcat, extaziat, vag conștient de ce-i spunea Hallward, dar fără să sesizeze sensul cuvintelor. Sensul propriei frumuseți îi apărură ca o revelație. Nu o simțise înainte. Complimentele lui Basyl Hollward îi păruseră doar exagerări fermecătoare venite din prietenie. Le ascultase, răsese de ele și le uitase apoi.

Nu-i influențaseră firea. Apoi apărură lordul Henry Wotton cu straniul lui panegiric despre tinerețe, avertismentul teribil despre scurttimea ei. Îl impresionaseră pe moment, iar acum, cum stătea privind la umbra propriei sale frumuseți, îl străbătu întreaga realitate a descrierii. Da, va veni o zi în care fața lui va fi ridată și sfrijită, ochii goi și incolori și grația figurii sale, distrusă și deformată. Purpura buzelor se va stinge iar auriul va dispărea din părul lui. Viața care va trece în sufletul lui îi va ruina trupul. Va deveni îngrozitor, hidos și respingător. Pe când se gândea la aceste lucruri, o împunsătură ascuțită îl scormoni asemenea unui cuțit, făcând fibra delicată a alcătuirii lui să tremure. Ochii lui căpătară culoarea ametistului și peste ei se așternu ceața lacrimilor. Se simțea de parcă o mână de gheață îi prinsese inima. (...)

– Ce trist e! Murmură Dorian Gray, cu ochii încă fixați asupra propriului portret. Ce trist! Voi îmbătrâni, voi deveni oribil și groaznic. Dar tabloul acesta va rămâne de-a pururi tânăr. Nu va fi mai trecut decât această zi de iunie. Dacă ar fi invers! Dacă ar fi să fiu eu pururea tânăr și tabloul să îmbătrânească! Oh, pentru asta, pentru asta aș da orice! Da, n-ar exista ceva pe lume să nu dau! Mi-aș da sufletul pentru asta! (...) Acum știu că atunci când îți pierzi trăsăturile frumoase, oricum ar fi ele, pierzi totul. Tabloul tău m-a învățat acest lucru. Lordul Henry are perfectă dreptate, Tinerețea este singurul lucru pe care merită să-l ai. Atunci când îmi voi da seama că îmbătrânesc, mă voi omorî. (...)

Comentarii

Portretul lui Dorian Gray obține puteri magice, iar tânărul – tinerețe veșnică. Îi atrage atenția o tânără actriță – Sibyl Wayne, despre care îi povestește lordului Henry Wotton. Lordul își exprimă părerile cinice despre femei și iubire, sub influența cărora, Dorian se schimbă.

Deoarece frumusețea și plăcerile au devenit sensul vieții lui, și în iubire el caută doar satisfacție estetică, fără să se gândească că cineva poate suferi din această cauză...

CAPITOLUL IV

Într-o după-amiază, o lună mai târziu, Dorian Gray stătea într-un fotoliu luxos din mica bibliotecă a casei din Mayfair a lordului Henry. (...)

Lordul Henry nu venise încă. Întotdeauna întârzia din principiu, iar principiul lui era că punctualitatea este un hoț al timpului. (...)

(...) Îmi pare nespuse de rău că am întârziat, Dorian.

M-am dus să caut o bucată de brocart vechi în strada Wardour și a trebuit să mă târgui ore întregi pentru ea. Azi oamenii cunosc prețul fiecărui obiect și valoarea nici unuia.

– Să nu te însori deloc, Dorian. Bărbații se însoară pentru că sunt obosiți, femeile pentru că sunt curioase și ambii sunt dezamăgiți.

– Nu cred că mă voi căsători vreodată, Henry. Sunt prea îndrăgostit. Acesta e unul dintre aforismele tale. Îl pun în practică, așa cum fac cu tot ce spui tu.

– De cine ești îndrăgostit? Întrebă lordul Henry, după o scurtă pauză.

– De o actriță, spuse Dorian Gray înroșindu-se. (...) O cheamă Sibyl Wayne.

– N-am auzit de ea.

– Nimeni n-a auzit. Totuși, într-o zi, oamenii vor auzi de ea. E genială.

– Dragă băiete, nici o femeie nu-i genială. Femeile aparțin sexului decorativ. N-au nimic de spus, dar acest nimic îl spun. Într-un mod fermecător. Femeia reprezintă triumful materiei asupra spiritului, așa cum bărbatul reprezintă triumful spiritului asupra moravurilor.

– Harry, cum poți să spui așa ceva?

– Dragul meu Dorian, este purul adevăr. În prezent le analizez pe femei, așa că ar trebui să știu aceste lucruri. (...) În ce privește conversația, în Londra nu există decât zece femei cu care merită să vorbești, iar două dintre ele nu pot fi primite într-o societate decentă. Totuși, povestește - mi despre geniul tău. De când o cunoști?(...)

– Cam de trei săptămâni.

– Și unde ai întâlnit-o?

– Îți voi spune, Harry, dar n-ar trebui să fii neînțelegător. La urma urmelor, nu s-ar fi întâmplat, dacă nu te-aș fi întâlnit. Tu m-ai dat acea dorință nestăvilă de a cunoaște totul despre viață. La patru zile după ce te-am întâlnit, ceva nedeslușit a început să pulseze în mine. Ei bine, m-am trezit.

Într-o mică lojă privată, cu o cortină vulgară de antract drept în fața mea. (...) Am început să mă întreb ce naiba să fac, când am zărit afișul. Ce piesă crezi că se juca, Harry?

– Cred că „Băiatul idiot sau prost, dar inocent”... (...)

– Asta e bună și pentru noi, Harry. Era Romeo și Julieta. Trebuie să recunosc că m-a iritat ideea de a vedea Shakespeare jucat într-o asemenea fundătură mizerabilă. (...) Amândoi erau la fel de grotești ca decorul, iar acela arăta de parcă ar fi fost luat de pe o tarabă de țară. Dar Julieta! Harry, imaginează-ți o fată de nici măcar șaptesprezece ani, cu o față ca de floare, cu un cap mic, grecesc, cu părul șaten închis împletit în cozi, cu ochii adevărate fântâni violet; de pasiune, cu buze asemenea petalelor de roze. Era cel mai frumos lucru pe care l-am văzut vreodată. Și vocea ei – n-am auzit niciodată o astfel de voce. La început a fost foarte joasă, cu note calde, profunde, care păreau că îți picură una câte una în ureche. Apoi a devenit mai înaltă și semăna cu un flaut sau oboi sunând din depărtare. În scena grădinii avea tot acel extaz tremurător pe care îl auzi înaintea zorilor, când privighetorile cântă. Apoi, în alte momente, avea

pasiunea nestăpănită a viorilor. Știi cum te poate incita o voce. Vocea ta și vocea lui Sibyl Wayne sunt două voci pe care nu le voi uita niciodată. Când închid ochii le aud și fiecare din ele îmi spune altceva. Nu știu pe care din ele să o urmez. De ce să n-o iubesc? Harry, o iubesc din tot sufletul. Ea e totul pentru mine. Seară de seară mă duc s-o văd jucând. Într-o seară e Rosalinda și în următoarea Imogen. (...) Am văzut-o la toate vârstele și în toate costumele. Femeile banale nu-ți stârnesc imaginația. Sunt limitate la secolul în care trăiesc. Ghicești ce gândesc la fel de ușor cum le cunoști pălăriile.

Le poți descoperi ușor. Nu au nici un pic de mister. (...) Dar o actriță! Ce deosebită e o actriță! Harry! De ce nu mi-ai spus că singura ființă pe care merită s-o iubești este actrița? A treia scară. Jucase rolul Rosalindei. Nu m-am putut abține să nu mă duc în fața scenei. I-am aruncat niște flori și ea m-a privit sau cel puțin mi-am imaginat că m-a privit. (...) Cred că amândoi eram cam nervoși. Bătrânul evreu stătea și rânjea în ușa cabinei prăfuite, compunând discursuri înflorite despre noi doi, în timp ce noi ne uitam unul la altul ca niște copii. Nu renunța deloc să mă numească „Lordul meu” așa că a trebuit să-i dau asigurări Sibylei că nu sunt așa ceva. Ea mi-a spus cu simplitate: „Arătați mai mult ca un prinț. Ar trebui să vă spun Făt-Frumos”.

– Pe cuvântul meu, Dorian, domnișoara Sibyl se pricepe la complimente.

– Nu o înțelegi, Harry. Se uita la mine doar ca la un personaj dintr-o piesă. Nu cunoaște viața. Locuiește împreună cu mama ei, o femeie fanată, obosită, care a jucat rolul lui lady Capulet în prima seară, înfășurată într-o toaletă purpuriu aprins; femeia pare să fi cunoscut zile mai bune. (...)

– Și ce propui? spuse lordul Henry în cele din urmă.

– Aș vrea ca tu și Basyl să veniți cu mine într-o seară să o vedeți jucând. N-am nici cea mai mică umbră de teamă în ceea ce privește rezultatul. Cu siguranță îi veți recunoaște genialitatea. Apoi va trebui s-o scoatem din mâinile evreului. Este legată de el de trei ani – mai precis, de doi ani și opt luni. Trebuie să-i plătesc ceva, desigur. Când totul v-a fi aranjat, voi alege un teatru din West End și o voi scoate în lume. Toată lumea va fi nebună după ea, așa cum sunt și eu.

(...) Ei bine, în ce seară vrei să mergem?

(...) Joacă rolul Julietei mâine.

– Foarte bine. Ne întâlnim la Bristol la ora opt, și-l voi aduce și pe Basyl.

După ce părăsi încăperea, lordul Henry își lăsă pleoapele grele să-i cadă și începu să se gândească. Nu era nici o îndoială că extrem de puțini oameni îl interesaseră în măsura în care îl interesa Dorian Gray, și totuși, faptul că băiatul adora la nebunie pe altcineva nu-i dădea nici cel mai mic fior de supărare sau gelozie. Era chiar mulțumit. Dorian Gray devenea un subiect mai interesant de studiu. Întotdeauna fusese fascinat de metodele științelor naturale, dar problematica lor îi părea trivială și neimportantă. Așa că începuse să aplice vivisecția asupra lui și sfârșise prin a o aplica asupra celorlalți. Viața omului – asta i se părea a fi singurul lucru care merită investigat. Prin comparație, tot restul era lipsit de valoare. (...)

Era conștient – iar acest gând aduse o scânteie de plăcere în ochii lui de agată cafenie – că datorită unor cuvinte de-ale lui, cuvinte muzicale, rostite în fraze muzicale, sufletul lui Dorian Gray se îndreptase spre această față albă și se înclinase în adorație în fața ei. În mare parte, băiatul era creația lui, o creație prematură. (...)

Lord Henry se gândi la viața ca o flacăra a prietenului său și se întrebă cum se va sfârși. Când se întoarse acasă, cam în jurul orei douăsprezece și jumătate, văzu o telegramă pe masa din hol. O deschise și descoperi că e de la Dorian Gray. Îi spunea că se logodise și urma să se însoare cu Sibyl Wayne.

CAPITOLUL VI

– Bănuiesc că ai auzit veștile, Basyl? Spuse lordul Henry în timp ce Hollward era condus în separeul de la Bristol unde fusese aranjată o masă pentru trei persoane.

– Nu, Harry, răspuns-o artistul, întinzându-i chelnerului pălăria și pardesiul. Despre ce e vorba?

(...)

Dorian Gray s-a logodit și urmează să se însoare, spuse lordul Henry, urmărindu-l în timp ce-i vorbea. (...)

– Cu cine?

– Cu o actriță oarecare.

– Nu cred. Dorian este mult prea inteligent pentru a face așa ceva. Dorian este mult prea înțelept pentru a nu face câte-o prostie din când în când, dragă Basy!

– Căsătoria nu e lucrul pe care să-l faci din când în când, Harry.

(...) Dar n-am spus că s-a căsătorit. Am spus doar că e logodit și urmează să se însoare. E o mare diferență. Dar Gândește-te la originea, situația și averea lui Dorian. Ar fi absurd să se însoare cu cineva care este mult sub nivelul lui. (...) Dar iată-l pe Dorian însuși. Îți va spune mai mult decât pot s-o fac eu.

– Dragul meu Harry, dragul meu Basy!, trebuie să mă felicitați amândoi! Spuse băiatul, azvârlindu-și pelerina de seară, cu aripi dublate cu satin, dând apoi pe rând mâna cu prietenii lui.

N-am fost niciodată mai fericit. Desigur, e neașteptat; toate lucrurile realmente încântătoare sunt așa. Și totuși mi se pare că este acel ceva pe care l-am căutat toată viața.

– Sper că vei fi întotdeauna foarte fericit, Dorian, spuse Hollward, dar nu te iert că nu m-ai anunțat că te logodești.

L-ai anunțat pe Harry. Iar eu nu te iert că ai întârziat la cină, îl întrerupse lordul Henry, punându-și mâna pe umărul băiatului și zâmbind în timp ce vorbea. Haide să ne așezăm și să vedem ce poate noul bucătar de aici, apoi ne vei spune ce s-a întâmplat.

– Nu-i prea mult de spus, zise Dorian, în timp ce se așezau la mica masă rotundă. Iată ce s-a întâmplat. După ce am plecat de la tine ieri seară, Harry, m-am îmbrăcat (...) iar la ora opt m-am dus la teatru. Sibyl juca rolul Rosalindei. Desigur, decorul era oribil, iar Orlando absurd. Dar Sibyl! Trebuia s-o fi văzut! A fost absolut minunată când a intrat îmbrăcată în haine băiețești. (...) Părul îi era strâns în jurul feței asemenea frunzelor întunecate în jurul unei roze palide. În ceea ce privește jocul – ei bine, o s-o vedeți diseară. Pur și simplu este o artistă înăscută. Am uitat că mă aflu în Londra secolului al nouăsprezecelea. Eram departe cu iubita mea într-o pădure pe care nici un om n-a văzut-o vreodată. După spectacol m-am dus în culise și am vorbit cu ea. În timp ce stăteam și vorbeam, în ochi i-a apărut acea privire pe care n-am mai zărit-o niciodată. Buzele mele s-au apropiat de ale ei. Ne-am sărutat. Nu vă pot descrie ce-am simțit în acea clipă. Îmi părea că întreaga mea viață se concentra într-un singur punct de bucurie desăvârșită. Ea tremura toată și vibra ca o narcisă albă. Apoi s-a aruncat în genunchi și mi-a sărutat mâinile. Simt că n-ar trebui să vă spun toate astea, dar nu mă pot abține. Desigur, logodna noastră este un secret absolut. Nu i-a spus nici măcar mamei ei. Nu știu ce vor spune tutorii mei. (...) Am avut dreptate Basy!, nu-i așa, să iau ca model al dragostei poezia și să-mi găsesc soția în piesele lui Shakespeare? Buzele pe care Shakespeare le-a învățat să vorbească mi-au șoptit secretul lor la ureche. M-au împresurat brațele Rosalindei și am sărutat gura Julietei. (...) Da, Dorian, mereu mă vei îndrăgi. Pentru tine eu însumează toate păcatele pe care nu ai avut curajul să le comiți. Ce absurdități spui, Harry! Strigă băiatul, aprinzându-și țigara de la un dragon de argint care scotea flăcări și pe care chelnerul îl pusese pe masă. Să mergem la teatru. Când Sibyl va intra pe scenă, veți avea un nou ideal în viață. Va reprezenta acel ceva pe care nu l-ați cunoscut niciodată. Am cunoscut tot ce se poate cunoaște, spuse lordul Henry cu o expresie de plictiseală în ochi, dar sunt mereu gata să trăiesc o emoție nouă. Mi-e teamă că, în ceea ce mă privește, nu există ceva de acest gen. Totuși, fata la minunată s-ar putea să mă facă să vibrez. Îmi place teatru. E mai real decât viața. (...)

Se ridicară, se îmbrăcară și-și sorbiră cafeaua în picioare. Pictorul tăcea și era preocupat de ceva.

Secvență din filmul "Portretul lui Dorian Gray", (în regia lui O. Parker, Marea Britanie).
2009

Era învăluit în tristețe. Nu putea suporta ideea acestei căsătorii și, totuși, i se părea că era o variantă mai bună decât altele.

(...) Avea sentimentul ciudat al unei pierderi. Simțea ca Dorian nu va mai fi niciodată pentru el ceea ce fusese în trecut.

Viața intervenise între ei doi. Ochii i se întunecară îi văzu ca prin ceață străzile aglomerate, cu luminile lor tremurate.

Când trăsură se opri în fața teatrului, i se păru că peste el trecuseră zeci de ani.

CAPITOLUL VII

Dintr-un motiv sau altul, teatrul era aglomerat în acea seară și fața directorului evreu, gras, care îi întâmpină la ușă, strălucea toată cu un zâmbet unsuros, patetic de nesigur. Îi însoți până la lojă cu un fel de umilință pompoasă, gesticulând cu mâinile grase, încărcate de inele și vorbind foarte tare. (...)

După un sfert de oră, în mijlocul unui vârtej de aplauze, Sibyl Vayne păși pe scenă. Da, într-adevăr, oferea o priveliște frumoasă – era una dintre cele mai frumoase ființe pe care le-a văzut vreodată, se gândi lordul Henry. Avea ceva de faun în grația ei timidă și în ochii speriați. Când se uită la sala plină și entuziasmată, pe obraji îi apăru o împurpurare ușoară, ca umbra unei roze într-o oglindă de argint. (...) Sibyl Wayne se mișca asemenea unei făpturi din altă lume, una mai rafinată. În timp ce dansa, trupul ei se apleca așa cum plantele se pleacă peste apă. Gâtul avea conturul arcuit asemenea unui crin alb. Mâinile păreau a-i fi din fildeș rece. Cu toate acestea era curios de apatică. Nu dădu nici un semn de bucurie când ochii i se opriră asupra lui Romeo. Cuvintele rostite adineauri. Împreună cu scurtul dialog care urmează au fost rostite total artificial. Vocea era superbă, dar tonul ei era absolut fals. (...) Coloratura nu era la locul ei. Alunga orice urmă de viață din versuri. (...) Gesturile îi deveniră absurd de artificiale. Rosti cuvintele de parcă nu-i spuneau nimic. Nu era la mijloc nervozitatea.

Într-adevăr, departe de a fi nervoasă, era absolut sigură pe sine. Pur și simplu era vorba despre artă de proastă calitate. Ratase total.

Chiar publicul obișnuit, needucat, din sală și de la galerie nu mai era interesat de piesă. Oamenii se foiau și începură să vorbească tare și să fluiera. Directorul evreu, care stătea în ultimul rând al balconului, bătea cu picioarele în podea și înjura furios. Singura persoană imperturbabilă era fata însăși.

Când se termină al doilea act, sala vuia de fluierături, iar lordul Henry se ridică de pe scaun și se îmbrăcă. -E foarte frumoasă, Dorian, spuse el, dar nu se pricepe la teatru. Să mergem.

- O să stau să văd piesa până la capăt, răspunse băiatul cu o voce opintită, amărâtă.

- Îmi pare enorm de rău că v-am făcut să vă pierdeți seara, Harry. Îmi cer scuze.

- Dragul meu Dorian, după părerea mea, Miss Vayne e bolnavă, îl întrerupse Hollward. Vom veni în altă seară.

- Aș vrea eu să fie bolnavă, replică el. Dar mi se pare că este pur și simplu rece și insensibilă.

S-a schimbat total. Aseară a fost o mare artistă. În seara asta e doar o actriță banală, mediocră. (...) Imediat după ce s-a terminat, Dorian Gray s-a grăbit să ajungă în culise și de acolo în cabină. Fata stătea singură, cu o expresie de triumf pe față. În ochii ei ardea un foc ales. Radia. Pe buzele întredeschise apăruse un zâmbet care ascundea un secret știut doar de ele.

Când el intră, ea se uită la el și o expresie de infinită bucurie o cuprinse. Ce prost am jucat în seara asta, Dorian! Striga ea.

- Oribil! Răspunse el, privind-o uimit – oribil! A fost groaznic. Ești bolnavă? Nici nu-ți dai seama cum a fost. Nici nu-ți dai seama cât am suferit.

Fata zâmbi.

- Dorian, răspunse ea, prelungindu-i numele cu modulațiile vocii de parcă pentru petalele roșii ale buzelor ei acesta era mai dulce decât mierea

- Dorian, ar fi trebuit să înțelegi. Dar înțelegi acum, nu-i așa? Ce să înțeleg? Întrebă el agasat.

– (...) De ce nu voi mai juca niciodată bine.

El dădu din umeri.

– Presupun că ești bolnavă. Nu ar trebui să joci când ești bolnavă. Devii ridicolă. Prietenii mei s-au plictisit. Eu m-am plictisit. Părea că nu-l ascultă. Era transfigurată de bucurie. Era cotropită de extazul fericirii.

– Dorian, Dorian, strigă ea, înainte de a te cunoaște, teatrul era singura realitate a vieții mele. Trăiam doar în teatru. Credeam că totul aici e adevărat. Într-o seară eram Rosalinda, în alta Portia. Bucuria Beatricei era și bucuria mea, durerile Cordeliei erau și ale mele. Credeam în tot. Toți acei oameni obișnuiți care jucau cu mine îmi păreau zei. Scenele pictate erau lumea mea. Nu cunoșteam altceva decât umbre pe care le credeam reale. Și ai venit tu – o, frumosul meu iubit!

– Și mi-ai eliberat sufletul din închisoarea lui. Tu m-ai învățat ceea ce-i cu adevărat realitatea. În seara asta, pentru prima oară în viața mea, am înțeles adevăratul sens al golului, imposturii, stupidității aparentei înșelătoare în care am jucat mereu. În seara asta, pentru prima oară, mi-am dat seama că Romeo e hidos, bătrân și cănit, iar luna din livadă falsă, că decorul este vulgar, iar cuvintele pe care trebuia să le rostesc nereale, că nu erau cuvintele mele, nu era ceea ce eu aș fi vrut să spun. Tu mi-ai adus ceva mult superior, ceva față de care arta e o simplă reflexie. Tu m-ai făcut să înțeleg ceea ce înseamnă adevărata dragoste. Dragostea mea! Dragostea mea! Făt-Frumos! Prinț al vieții! Sunt sătulă de umbre. Pentru mine tu ești mai mult decât poate fi arta vreodată. (...) Urăsc scena. Aș putea mima o pasiune pe care nu o simt, dar nu pot mima o pasiune care mă arde ca un foc. O, Dorian, Dorian, înțelegi ce înseamnă asta? Chiar dacă aș putea, ar fi o profanare să joc pe îndrăgostita. Tu m-ai făcut să văd asta.

El se aruncă pe sofa și-și întoarse fața.

– Mi-ai ucis dragostea, spuse el în șoaptă. Ea se uită la el mirată și râse. El nu răspunse nimic. Veni aproape de el și, cu degetele ei mici, îi mângâie părul. Îngenunche și-și apăsă buzele de mâna lui.

El și-o retrase cutremurat de un fior. Apoi sări în picioare și se duse spre ușă.

Da, mi-ai ucis dragostea, spuse el. Îmi stârneai imaginația. Acum nici măcar nu-mi mai stârnești curiozitatea. Pur și simplu nu mai produci nici un efect asupra mea. Te iubeam pentru că erai minunată, pentru că aveai geniu și intelect, pentru că dădeai viață viselor marilor poeți și dădeai formă și substanță umbrelor artei. Le-ai azvârlit pe toate. Ești proastă și lipsită de profunzime. Dumnezeu! Ce nebun am putut să fiu să te iubesc! Ce prost am fost! Acum nu însemni nimic pentru mine. Nu vreau să te mai văd. Nu mă voi mai gândi niciodată la tine. Nu-ți voi mai pomeni niciodată numele. Nici nu știi ce erai pentru mine, odată. (...) Ai distrus însăși aventura imaginată a vieții. Ce puțin știi despre dragoste, dacă spui că-ți strică arta! Fără arta din tine ești nimic. Te-aș fi făcut celebră, splendidă, magnifică. Lumea te-ar fi adorat și tu mi-ai fi purtat numele. Ce ești acum? O actriță de mâna a treia cu o fețișoară frumoasă. (...) Plec, spuse el în cele din urmă, cu vocea limpede și calmă. Nu vreau să fiu dur cu tine, dar nu te mai pot vedea. M-ai dezamăgit.

Ea plânse în tăcere și nu-i răspunse deloc, ci se târî mai aproape. Mâinile ei mici se întindeau orbește părând a-l căuta. El se răsuci pe călcâie și părăsi încăperea. Peste câteva clipe era afară. (...)

După câțva timp, el făcu semn unei trăsurii și se duse acasă.

În imensa lampă aurită venețiană – pradă luată de pe o barjă a vreunui doge – care atârna de tavanul holului de intrare îmbrăcat în lambriuri de stejar, luminile încă ardeau în cele trei lăcașuri pâlpâitoare. (...) Le stinse și, după ce-și aruncă pălăria și pelerina pe masă, trecu prin bibliotecă spre ușa dormitorului său, o cameră octogonală imensă, la parter. (...) În momentul în care răsuci butonul ușii, ochii îi căzură pe portretul pe care Basyl îl pictase pentru el. Se dădu înapoi de parcă ar fi fost luat prin surprindere.

P.Tiriat Ilustrație la romanul
O. Wilde, "Portretul
lui Dorian Gray", 1890

*Fragment din spectacolul ecranizat
"Portretul lui Dorian Gray"
(reg.N.Marusalova, V. Turbin, URSS),
1968*

Apoi intră în cameră, cu o expresie oarecum contrariată. După ce se deschise la butonieră, păru că ezită. În cele din urmă se întoarse, se duse spre tablou și-l cercetă. În lumina obscură care au strecura cu greutate prin storurile de mătase crem, i se păru că figura e oarecum schimbată. Avea o altă expresie. S-ar fi zis că e o notă de cruzime în jurul gurii. Fără îndoială că era ciudat.

Se întoarse și, ducându-se la fereastră, ridică storurile. Lumina strălucitoare a zorilor năvăli în cameră și alungă umbrele fantastice din colțurile obscure, unde ele stăteau tremurând. Dar ciudata expresie pe care o remarcase pe fața portretului părea că adastă acolo, că e încă și mai puternică. Lumina fremătătoare, arzătoare, a soarelui îi arăta liniile de cruzime din jurul gurii ca și cum s-ar fi uitat într-o oglindă după

ce săvârșise o faptă îngrozitoare.

Tresări crispat și, luând de pe masă o oglindă ovală, cu o ramă ornată cu niște Cupidoni de fildeș – unul dintre multele cadouri pe care i le făcuse lordul Henry – se uită în grabă în apa ei adâncă. Nici o linie de acest fel nu-i încrețea buzele. Ce însemna asta? Își frecă ochii și se apropie de portret și-l cercetă din nou. Când se uită la tabloul real, nu erau semne de schimbare, dar, fără nici o îndoială, întreaga expresie se modificase. Nu era o simplă fantezie de-a lui. Totul era teribil de evident.

Se prăbuși pe un scaun și începu să se gândească. Brusc îi apărură în minte ceea ce spusese în atelierul lui Basil Hallward în ziua în care portretul fusese terminat. Da, își amintea perfect. Rostise o dorință nebunească – aceea ca el însuși să poată rămâne tânăr, iar portretul să îmbătrânească, ca frumusețea lui să rămână intactă iar figura de pe pânză să poarte povara pasiunilor și păcatelor lui. (...) Să-i fi fost îndeplinită dorința? Asemenea lucruri erau imposibile. Numai gândul la asta i se părea monstruos. Și totuși, tabloul se afla în fața lui, cu nota de cruzime din jurul gurii.

Totuși îl urmărea cu fața lui frumoasă deteriorată și zâmbetul crud. Părul strălucitor scliffea în lumina soarelui auroral. Ochii lui albaștri îi întâlneau pe ai lui. Îl cuprinse un simțământ de înfinită milă, dar nu față de el, ci față de imaginea pictată. Deja se modificase și avea să se mai modifice. Auriul îi va păli în gri, rozele lui albe și roșii vor muri. Cu fiecare păcat comis, limpezimea frumuseții lui va fi pătată și ruinată. Dar el nu va păcătui. Tabloul, schimbat sau neschimbat, va fi pentru el emblema conștiinței. Se ridică din scaun și trase un paravan mare chiar în fața portretului, înfiorându-se în timp ce se uită la el. (...)

Comentarii

Dorian Gray și-a dat seama că moartea actriței Sibyl Wayne – este pe conștiința lui, el simte lupta binelui și răului în sufletul său. Dar, el caută să se ascundă de probleme, să nu observe răul, din cauza căruia suferă oamenii. Acoperind tabloul cu un paravan, eroul și-a ascuns viața sa de toți, sufletul său, care a devenit cu timpul mai urât, mai brutal, mai păcătos.

CAPITOLUL VIII

Trecuse de mult ora prânzului când se trezi. (...)

Deodată se auzi o bătaie în ușă și auzi vocea lordului Henry afară.

– Băiete dragă, trebuie neapărat să te văd. Dă-mi voie să intru, Nu suport să te știu închizându-te în

cameră. (...) Dorian, spuse el, (...) Sibyl Wayne a murit.

Un strigăt de durere țâșni de pe buzele băiatului; sări în picioare, smulgându-și mâinile din strânsoarea lordului Henry.

– Moartă! Sibyl moartă! Nu-i adevărat! E o minciună ticăloasă! Cum îndrăznești să spui așa ceva?

– E adevărat Dorian, spuse lordul Henry cu gravitate. Totul a apărut în ziarele de azi-dimineață. Ți-am scris să te rog să nu primești pe nimeni înainte de a veni eu. Se va face, desigur, o anchetă, și nu trebuie să fii amestecat în asta. (...) La teatru nu-ți cunosc numele, presupun? Dacă nu ți-l cunosc, e-n regulă. Te-a văzut cineva ducându-te în cabina ei? Acesta este un punct important.

Dorian nu răspunse câteva clipe. Era orbit de oroare. În cele din urmă reuși să scoată câteva cuvinte cu o voce sugrumată.

– Henry, ai spus că-i vorba despre o anchetă? (...) Oh, Henry, nu mai suport! Spune repede. Spune-mi imediat totul.

– N-am nici o îndoială că n-a fost un accident, Dorian, deși trebuie prezentat în acest mod publicului. Se pare că în momentul în care părăsea teatrul împreună cu mama ei, în jur de opt și jumătate, a spus că a uitat ceva sus. Au așteptat-o o vreme, dar ea n-a mai coborât. În cele din urmă au găsit-o moartă pe podeaua cabinei. Înghițise ceva din greșeală, o chestie oribilă pe care o folosesc în teatru.

– Deci am omorât-o pe Sibyl Wayne, spuse Dorian Gray, mai mult către sine – am ucis-o la fel de sigur cum aș fi făcut-o dacă i-aș fi tăiat gâtul cu un cuțit. Cu toate astea, rozele sunt la fel de frumoase. Păsările cântă la fel de vesele în grădina mea. Iar în seara asta voi cina cu tine, apoi vom merge la Operă, vom supa după aceea, presupun. Ce dramatism neînchipuit e în viață! Dacă aș fi citit toate acestea într-o carte, Henry, cred că aș fi plâns. Acum, pentru că mi s-a întâmplat mie, de fapt, mi se pare mult prea minunat pentru a vărsa lacrimi.

După ce închise ușa în urma lui, Dorian Gray scutură ușor clopoțelul și peste câteva clipe apărură Victor cu lămpile și trase storurile. Îl așteptă nerăbdător să plece. Omul părea că nu mai termină ce are de făcut.

Imediat după ce plecă, se repezi la paravan și-l trase. Nu, nu se mai produsese nici o schimbare în tablou. Primise vestea despre moartea lui Sibyl Wayne înainte ca el însuși să o afle. Sesiza evenimentele vieții pe măsură ce se produceau. Cruzimea răutăcioasă care alterase liniile fine ale gurii apăruse, fără îndoială, chiar în momentul în care fata băuse otrava sau ce fusese acolo. Sau era indiferent la rezultate? Lua oare doar cunoștință de ce anume se petrecea în suflet? Se întreba și spera că într-o zi va vedea schimbarea producându-se chiar în prezența lui, cutremurându-se de această speranță.

Căci va fi o adevărată plăcere să-l urmărească. Va fi capabil să-și urmeze spiritul în sălașurile lui ascunse. Acest portret va fi oglinda magică, cea mai puternică din toate. Și așa cum îi dezvăluise propriul trup, îi va dezvălui și propriul suflet. Iar atunci când asupra lui se va lăsa iarna, el se va afla acolo unde primăvara tremură la răspântia cu vara. Când sângele se va scurge din chip și va lăsa în urmă o mască palidă, de cretă, și ochi de plumb, el va păstra strălucirea adolescenței. (...) Asemenea zeilor greci, va fi puternic, vesel și sprinten. Ce conta ce se întâmplă cu imaginea colorată de pe pânză? El se va afla în siguranță. Asta conta.

Trase paravanul la locul de dinainte, din fața tabloului, zâmbind în tot acest timp, și intra în dormitor, unde valetul îl aștepta deja. La o oră după aceea se afla la Operă, iar lordul Henry se sprijinea de scaunul lui.

CAPITOLUL XI

(...) Deseori, întorcându-se acasă după unele dintre absențele prelungite și misterioase care dădeau naștere unor supoziții stranii în rândul prietenilor lui sau a celor care credeau că îi sunt prieteni, el însuși se strecura la etaj spre ușa încuiată, o descuia cu cheia pe care o ținea în permanență la el și stătea, cu

Secvență din filmul "Portretul lui Dorian Gray", (în regia O. Parker, Marea Britanie). 2009

o oglindă în mână, în fața portretului pe care i-l făcuse Basyll Hollward, privind când la fața răutăcioasă care îmbătrânea, când la blondul chip tânăr care îi rădea din oglinda netedă. Chiar acest contrast izbitor îi înviora facultatea plăcerii. Se înamoră din ce în ce mai mult de propria frumusețe și deveni din ce în ce mai interesat de degradarea propriului suflet. Obişnuia să examineze cu o încântare monstruoasă, teribilă, liniile hidoase care însemnau fruntea ce se rida sau care se târau în jurul gurii apăsat senzual, întrebându-se uneori care sunt mai oribile, semnele păcatelor sau semnele vârstei. Îşi alătura mâinile albe de mâinile pătate și grosolane din tablou și zâmbea. Îşi bătea joc de trupul diform și de membrele subrede.

Noaptea, în special, erau momente în care, stând treaz în propria cameră delicat-mirositoare sau în camera sordidă a unei taverne rău-famate de pe lângă docuri, pe care o frecventa sub un alt nume și deghizat, se gândea la modul în care își ruina sufletul, cu o milă care era și mai sfâșietoare pentru că era pur egoistă. Acea curiozitate față de viață pe care i-o stărnise la început lordul Henry pe când stăteau în grădina prietenului părea să sporească, oferindu-i o plăcere și mai mare. Cu cât știa mai mult, cu atât mai mult dorea să știe. Avea dorințe nebunești care deveneau și mai devastatoare pe măsură ce le satisfăcea. (...)

În camera încuiată în care-și petrecuse copilăria agățase cu mâinile lui portretul groaznic ale cărui trăsături schimbătoare îi arătau adevăratul nivel al degradării vieții sale; în fața lui pusese vâlul mortuar de culoarea purpului și aurului. Săptămâni întregi nu mergea acolo și-și recăpăta inima ușoară, minunatul lui spirit vesel, preocuparea pasionată față de simpla existență. Apoi, brusc, într-o noapte se strecura din casă și mergea în locurile acelea blestimate de lângă Blue Gate Fields și rămânea acolo până era alungat. Când se întorcea, se așeza în fața tabloului, uneori detestând în egală măsură tabloul și pe sine însuși, dar alteori se umplea cu acea mândrie a individualismului care este pe jumătate fascinație a păcatului, zâmbind cu o plăcere secretă la umbra diformă care trebuia să poarte povara pe care singur ar fi trebuit s-o ducă.

Comentarii

Basyll Hollward uimit de faptul, că Dorian Gray s-a schimbat lăuntric, dar nu și exterior. Înainte de a pleca la Paris, artistul a decis să vorbească cu Dorian și să afle adevărul despre comportamentul său și fapte, care au devenit un pretext pentru multe bârfe. Basyll îi cere lui Dorian să arate portretul, pe care el l-a pictat. Această discuție a fost fatală pentru artist. Înspăimântat, că artistul va divulga taina portretului, Dorian îl omoară.

CAPITOLUL XII

(...) În jurul orei unsprezece mergea spre casă, venind de la lordul Henry, unde cinase, și era înfășurat, în blănuri grele, căci noaptea era rece și cețoasă. La colțul Pieței Grosvenor cu strada South Alley a trecut pe lângă el un om care mergea foarte repede, cu gulerul paltonului ridicat. În mână ducea o geantă, Dorian l-a recunoscut. Era Basyll Hollward. A fost cuprins de un sentiment ciudat de frică, pe care nu și-l putea explica. Nu a dat nici un semn că l-ar recunoaște și și-a continuat repede drumul spre casă.

Dar Hollward îl văzuse. Dorian l-a auzit cum s-a oprit pe trotuar și apoi s-a grăbit să-l ajungă din urmă. Peste câteva clipe, mâna lui se odihnea pe brațul lui.

– Dorian! Vai, ce noroc nemaivăzut! Te-am așteptat în bibliotecă de la ora nouă. În cele din urmă mi s-a făcut milă de servitorul tău obosit și i-am spus să se ducă la culcare imediat ce mă va însoți până la

ușă. Plec la Paris cu trenul de miezul nopții și am vrut să te văd pe tine în mod special înainte de a pleca.

– (...) Regret că pleci... (...) Dar te vei întoarce curând, îmi închipui?

– Nu, voi lipsi din Anglia șase luni. Intenționez să-mi iau un atelier la Paris și să mă închid acolo până voi termina un mare tablou pe care îl am în cap. Totuși, nu despre mine doream să vorbim. Iată-ne în fața ușii tale. Dă-mi voie să intru o clipă. Am ceva să-ți spun. (...)

Hallward dădu din cap în timp ce intră și îl urmă pe Dorian în bibliotecă. În căminul mare ardea un foc viu de lemne. (...)

– Acum eu vorbesc și tu trebuie să mă ascuți. Mă vei asculta neapărat! (...) Apoi mai sunt și alte povești – povești despre tine care ai fost văzut strecurându-te în zori din cele mai oribile case ale Londrei și intrând pe furiș, deghizat, în cele mai mizere bârloguri. Sunt adevărate? Pot fi oare adevărate? Am râs când le-am auzit prima oară. Le aud acum și mă fac să mă cutremur. Ce zici despre casa ta de la țară și viața de acolo? Dorian, nu știi ce se spune despre tine! (...) Nu vreau într-adevăr să-ți țin predică. Vreau să duci o asemenea viață încât să-i faci pe oameni să te respecte. Vreau să ai un nume curat și o bună reputație. Vreau să te debarasezi de oamenii cu care te întovărășești. Nu mai da așa din umeri. Nu mai fi atât de indiferent. Tu exerciți o influență inimaginabilă. Fă-o să fie bună, nu diabolică. Se spune că-i corupi pe toți cei care îți devin intimi și că e suficient să intri într-o casă ca după aceea să apară acolo ceva rușinos. Nu știu dacă e sau nu e așa. De unde vrei să știi? Dar așa se vorbește despre tine. Mi se spun niște lucruri de care e imposibil să te îndoiești. (...) Te cunosc? Mă întreb: oare te cunosc? Înainte de a răspunde ar trebui să-ți văd sufletul. (...) Dar numai Dumnezeu poate face acest lucru.

Din gura celui mai tânăr dintre bărbați ieși un râs amar de bațjocură. O să-l vezi tu însuși în seara asta! Strigă el, înșfăcând lampa de pe masă. Vino, e propria ta creație. De ce să nu te uiți la el? Vei putea spune lumii tot despre ea după aceea, dacă vrei. Nimeni nu te va crede. Dacă te-ar crede, pe mine m-ar plăcea cu atât mai mult. Îmi cunosc epoca mai bine decât tine, deși flecărești despre ea într-o manieră plictisitoare. Vino, îți zic. Ai pălăvrăgit destul despre corupție. Acum te vei întâlni cu ea față în față. În fiecare cuvânt pe care îl rostea era nebunia mândriei. Bătu cu piciorul în podea cu insolența lui băiețească. Simțea o bucurie teribilă la gândul că altcineva îi va cunoaște secretul și că omul care pictase portretul care se afla la originea întregii lui rușini va purta tot restul vieții povara amintirii hidoase a ceea ce făcuse. Da, continuă el, apropiindu-se mai mult de el și privind fix în ochii lui severi. Îți voi arăta sufletul. Vei vedea lucrul despre care îți imaginezi că numai Dumnezeu îl poate vedea. (...)

CAPITOLUL XIII

El ieși din cameră și începu să urce scara; Basyll Hollward îl urma îndeaproape. (...) Când ajunseră la ultimul podest, Dorian puse lampa pe podea și, scoțând cheia, o răsuci în broască. (...)

Închide ușa, șopti el, în timp ce pune lampa pe masă. (...). Hollward aruncă o privire în jurul său cu un aer contrariat. Camera arăta de parcă n-ar fi fost locuită de ani de zile. O tapiserie flamandă fanată, un tablou acoperit cu o draperie, o veche cassone italienească, și o bibliotecă aproape goală – asta-i tot ce părea să conțină, în afară de un scaun și o masă. (...) În aer era un miros jilav de mucegai.

Deci tu crezi că numai Dumnezeu vede sufletul, Basyll? Trage draperia aceea și-l vei vedea pe al meu. (...)

Din gura pictorului izbucni un strigăt de oroare când, în lumina obscură, văzu cum fața hidoasă de pe pânză rânjea la el. În expresia ei era ceva care îl umplea de dezgust și repulsie. Doamne sfinte, se uita chiar la fața lui Dorian Gray! Groaza, câtă era, nu distrusese în întregime extraordinara frumusețe. Părul rărit mai era blond pe alocuri, iar gura senzuală mai păstra ceva din culoarea ei purpurie. Ochii apoși își mai păstrasera ceva din frumusețea albastrului de odinioară, iar nobilele linii curbe nu dispăruseră cu

totul din jurul nărilor cizelate și ale gâtului plastic desenat.

Ce vrea să însemne asta? Strigă Hollward în cele din urmă. Propria lui voce îi suna sfredelitoare și stranie în urechi. (...)

E fața sufletului meu. (...)

– (...) Taci! Nu spune asta. Ai făcut deja mult rău în viața ta. Dumnezeu! Nu vezi cum blestemăția asta ne privește chiorăș? Dorian Gray își aruncă privirea la tablou și brusc fu cuprins de un sentiment de ură pe care nu și-l putea stăpâni, de parcă i-ar fi fost sugerat de imaginea de pe pânză, șoptit la ureche de acele buze care rânjeau. În el se zbăteau pasiunile nebunești ale unui animal hăituit și-l urî pe omul care stătea la masă mai mult decât urăse vreodată în viață. Căută în jur cu furie. Ceva sclipea pe scrinul pictat din fața lui. (...) Era un cuțit pe care-l adusese acolo în urmă cu câteva zile pentru a tăia o bucată de șnur și uitase să-l ia. Înaintă încet spre el, trecând de Hollward. De îndată ce ajunsese în spatele lui, îl înșfăcă și se răsuci. Hallward se mișca pe scaun de parcă intenționa să se ridice. El se repezi la el și înfipse cuțitul în marea venă care se află după ureche, izbindu-i capul de masă, înjunghiindu-l iar și iar. Îl mai înjunghie de două ori, dar omul nu se clintea. Ceva începu să picure pe podea.

CAPITOLUL XX

Era o noapte frumoasă, atât de caldă încât își aruncă haina pe braț și nici nu-și mai înfășură eșarfa în jurul gâtului. (...)

Când ajunsese acasă, îl găsi pe servitor așteptându-l. (...) Simți un dor nebun după puritatea intactă a adolescenței – adolescența lui alb-roză, cum o numise odată lordul Henry. Știa că se murdărise singur, că mintea îi era coruptă și-și alimentase fantezia cu orori, că avusese o influență nefastă asupra altora și că gustase acest lucru cu o bucurie teribilă. Mai știa că de la cei a căror viață se intersectase cu a sa primise promisiuni minunate și încurajatoare pe care le târâse în noroi. Dar nu era cu puțință să recupereze măcar ceva? Nu era nici o speranță pentru el?

Ah! În ce moment monstruos și pătimăș se rugase ca portretul să poarte povara zilelor lui iar el să-și mențină splendoarea nepătată a tinereții eterne! Întregul lui eșec se datora acestui lucru. Ar fi fost mai bine pentru el dacă fiecare păcat al vieții ar fi adus o dată cu el și pedeapsa neîntârziată. În pedeapsă există purificare. Nu „Iartă greșelile noastre”, ci „Pedepsește-ne pentru fărădelegile noastre” ar trebui să fie rugăciunea unui om față de un Dumnezeu cu adevărat drept.

Oglinda cu rama ciudat sculptată pe care lordul Henry i-o dăduse cu atâția ani în urmă stătea pe masă, iar Cupidonii cu membrele lor albe râdeau în jurul ei ca în vechime. O ridică, așa cum făcuse în noaptea aceea a ororii, când remarcase pentru prima oară schimbarea din tabloul fatal, și privi în luciul ei poleit cu ochi sălbatici, împăienjeniți de lacrimi. Odată, cineva care îl iubise teribil, îi scrisese o scrisoare nebunească, sfârșind cu aceste cuvinte idolatre: „Lumea s-a schimbat pentru că tu ești făcut din fildeș și aur. Curbura buzelor tale rescrie istoria”. Frazele îi reveniră în memorie și le repetă iar și iar ca pentru sine. Apoi își detestă propria frumusețe și, aruncând oglinda pe podea, o strivi cu călcâiul. Propria frumusețe îl ruinase, frumusețea și tinerețea pentru care se rugase. Dacă n-ar fi existat aceste două lucruri, viața lui ar fi nepătată. Frumusețea nu-i fusese decât o mască, tinerețea, ceva batjocoritor. Ce e, de fapt, tinerețea? Un anotimp verde și necopt, un anotimp al stărilor superficiale și gândurilor bolnăvicioase. De ce-i purtase livrea? Tinerețea îl stricase!

(...) Și nici moartea lui Basyll Hollward nu mai avea aceeași greutate în mintea lui. Moartea vie

*Secvența din filmul
"Portretul lui Dorian Gray"
(în regia lui A. Levin,
SUA). 1945*

a sufletului său îl tulbura mai mult. Basył pictase portretul care-i ruinase viața. Asta nu i-o putea ierta. Portretul făcuse totul. Basył îi spusese niște lucruri insuportabile, lucruri pe care el, totuși, le suportase cu răbdare. Crima fusese doar nebunia unei clipe. (...)

O viață nouă! Asta dorea acum. (...) În timp ce se gândea la Hetty Merton, începu să se întrebe dacă portretul din camera încuiată se schimbase. Sigur nu mai era atât de oribil cum fusese? Poate că dacă viața lui se purifica, va fi capabil să alunge orice semn de patimă diabolică de pe față. Poate că semnele răului deja dispăruseră. Se va duce să vadă.

Luă lampa de pe masă și se strecură sus. (...) Intră liniștit, încuind ușa în urma lui, cum îi era obiceiul, și trase la o parte draperia care atârna de portret. Scoase un strigăt de durere și indignare. Nu vedea nici o schimbare, cu excepția faptului că în privire apăruse o expresie de viclenie, iar în jurul gurii cuta rotunjită a ipocritului. Obiectul acela era tot detestabil – mai detestabil, dacă se poate spune, decât înainte – iar broboana aceea stacojie care îi păta mâna părea mai strălucitoare și mai aproape de culoarea sângelui proaspăt vărsat. Atunci începu să tremure. (...) Râse. Simțea că ideea e monstruoasă. În afară de asta, chiar dacă ar mărturisi, cine l-ar crede? Nu era nici o urmă de om ucis nicăieri. Tot ce-i aparținuse fusese distrus. El însuși arsece ceea ce fusese la parter. Lumea ar spune pur și simplu că e nebun. L-ar închide dacă ar continua cu povestea. Totuși era datoria lui să mărturisească, să îndure rușinea în public și să ispășească tot în public. Era un Dumnezeu care le cerea oamenilor să-și spună păcatele celor din cer și celor de pe pământ. Nimic nu-l putea purifica până nu-și mărturisea propriul păcat. (...)

Dar această crimă – îl va urmări oare toată viața? Va fi veșnic ars de trecutul lui? Va trebui într-adevăr să mărturisească? Niciodată. Nu mai era decât o mică dovadă împotriva lui. Tabloul însuși – aceasta era dovada. Îl va distruge. De ce îl ținuse atâta vreme? Cândva îi plăcuse să observe cum se schimbă și îmbătrânește. În ultima vreme nu mai simțise o astfel de plăcere. Îl ținuse treaz toată noaptea. Când era plecat, era terorizat ca nu cumva alți ochi să-l privească. El adăugase nota de melancolie în pasiunile lui. Simpla lui amintire îi ruinase multe clipe de bucurie. Pentru el fusese ca o conștiință. Da, fusese conștiință. O va distruge.

Se uită împrejur și văzu cuțitul cu care-l înjunghiase pe Basył Hollward. Îl curățase de multe ori, până nu mai rămăsese nici o pată pe el. Era strălucitor și sclipea. Cum l-a ucis pe pictor, așa îi va ucide și opera și tot ce însemna aceasta. Va ucide trecutul și, când acesta va muri, el va fi liber. Va ucide această monstruoasă viață-suflet și, fără avertismentele lui hidoase, va fi liniștit. Înșfăcă obiectul și-l împlântă în tablou.

Se auzi un strigăt și zgomotul căderii. În agonia lui strigătul era atât de oribil încât servitorii speriați se treziră și se strecurară afară din camerele lor. (...)

Bătrâna doamnă Leaf plângea și-și sfărâma mâinile. Francis era palid ca un mort.

Peste un sfert de oră luă vizitiul și pe unul dintre vaeți și se strecură la etaj. Bătură în ușă, dar

nu veni nici un răspuns. Strigară. Totul era nemișcat. În cele din urmă, după ce se opintiră zadarnic să forțeze ușa, se suiră pe acoperiș și coborâră pe balcon. Ferestrele cedară ușor – aveau încuietori vechi. Când intrară găsiră, atârnat pe perete, un splendid portret al stăpânului lor, așa cum îl văzuseră ultima oară, în floarea tinereții și a frumuseții lui extraordinare. Pe podea zăcea un om mort în haine de seară, cu un cuțit în inimă. Era veștejit, ridat și cu o față dezgustătoare. Numai după ce-i examină inelele îl recunoscură.

(Sursa Internet)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care sunt problemele etice și estetice atinse în romanul "Portretul lui Dorian Gray"? 2. Definiți atitudinea față de frumos: a) a lordului Henry Wotton; b) Basyl Hollward; c) Dorian Gray; d) a autorului. **3.** Determinați etapele de dezvoltare ale imaginii personajului principal. Ce a influențat asupra viziunii lumii și faptelor lui? **4.** Unde a fost corect și unde nu? **Activitatea de cititor. 5.** Comentați aforismele din prefață. Ilustrați-le cu exemple din roman. 6. Găsiți descrierile locuinței și ale preocupărilor lui Dorian Gray. Cum îl caracterizează ele pe erou? **7.** În ce momente "trece" peste conștiință? Explicați motivele faptelor sale. **Valori umane. 8.** Cum este rezolvată în roman problema despre esența artei și menirea artistului? Cine vorbește despre aceasta? Sunteți de acord cu autorul și personajele? **Comunicarea. 9.** Discuție pe tema: "Frumusețe și moralitate". **Noi – cetățeni 10.** Pregătiți un proiect pe tema "Arta în educația unei persoane din sec. XXI". **Tehnologii moderne. 11.** Alegeți din romanul "Portretul lui Dorian Gray" citate care v-au plăcut și discutați-le pe pagina din Facebook. **Expresii creative 12.** Scrieți o operă pe tema "Portretul, paravanul și cuțitul lui Dorian Gray". **Lideri și parteneri. 13. Lucrul în grup.** "Galerie de pictură". Imaginați-vă că creați o serie de portrete după romanul lui O. Wilde. Descriere orală: a) Dorian Gray după ce a aflat despre moartea lui Sibyl Wayne; b) Dorian Gray în perioada când el a început "un mod nou de viață"; c) imaginați-vă ultima scenă a operei, când Dorian Gray distruge portretul, alegeți culori pentru această scenă; d) descrieți-l pe lordul Henry pe fundalul locuinței sale; e) imaginea actriței Sibyl Wayne; f) Basyl Hollward, așa cum vi-l imaginați. **Mediu și siguranță. 14.** În ce constă pericolul acelor idei, pe care le-a predicat lordul Henry? **15.** Cine este responsabil pentru crimele comise de Dorian Gray? **Învățăm pentru viață. 16.** Ce ați învățat din romanul "Portretul lui Dorian Gray"? 17. Cum s-ar fi comportat eroul principal al lui O. Wilde în societatea modernă? Scrieți un fanfiction.

CONCLUZII

- Estetismul – teoria filozofică, care apără prioritatea frumuseții și a artei. Ideile estetismului redată în romanul lui O. Wilde "Portretul lui Dorian Gray".
- Recepția fantastică de a crea un portret fermecător îi ajută scriitorului să atingă în operă probleme importante: frumusețea interioară și exterioară, esența artei și menirea artistului, artă și morală, artă și viață, etc.
- Portretul – un simbol al sufletului uman, al conștiinței, al esenței ascunse a existenței, dar și înfrumusețirea frumuseții veșnice și puterea artei, care are posibilitatea să-i arate omului pe sine însuși.
- Când frumusețea exterioară și interioară nu coincid, atunci pot urma consecințe teribile, confirmă O. Wilde.
- Portretul lui Dorian Gray, este un roman intelectual, în care au apărut nu numai elemente realiste, dar și semne ale modernismului timpuriu, care este înrudit cu romantismul.

”PORTRETUL LUI DORIAN GRAY” DE OSCAR WILDE ÎN PICTURĂ ȘI CINEMA

Secvență din filmul
”Portretul lui Dorian Gray”.
(în regia lui A. Levin, SUA) 1945

1. Vizionați, cu ajutorul Internetului, unul din filmele după romanul ”Portretul lui Dorian Gray” de Oscar Wilde. Identificați asemănările dintre film și roman. Ce interpretări au oferit subiectului și personajelor regizorii și actorii? Imaginați-vă că sunteți regizor. Căroră, dintre renumiții actori, le-ați propune rolul lui Dorian Gray și a altor personaje. Explicați alegerea făcută.
2. Imaginați-vă, că publicați romanul lui O. Wilde ”Portretul lui Dorian Gray”. Ce copertă veți alege? De ce?

Din filmul ”Portretul lui Dorian Gray”
(în regia lui O. Parker, Marea Britanie). 2009

O ecranizare foarte emoționantă, este filmul
”Portretul lui Dorian Gray, creat de regizorul,
G. Jordan (SUA, 1973).

Romanul lui Oscar Wilde ”Portretul lui Dorian Gray” parcă este creat pentru ecranizare. Coloritul operei, lucrurile rafinate, un erou principal frumos, un subiect captivant, lupta dintre bine și rău, dau un impuls diverselor decizii ale regizorilor. Prima ecranizare a apărut în anul 1910, în Danemarca, dar în general romanul lui O. Wilde este ecranizat în 30 de filme. Unul dintre cele mai strălucite este considerat filmul ”Portretul lui Dorian Gray”, în regia lui A. Levin (SUA, 1945). El era pe fon alb – negru, dar exact în reproducerea subiectului și cu un ansamblu bun de actori. Acest film a obținut premiul ”Oscar”.

E. Koruminas, Ilustrație la romanul
O. Wilde ”Portretul lui Dorian
Gray”. 2011.

Găsiți în Internet copertele pentru edițiile ucrainene ale operei. Care dintre ele reflectă cel mai bine, după părerea voastră conținutul ideologic al romanului lui O. Wilde și schimbările eroului?

TRECEREA LA MODERNISM. INTERACȚIUNEA DINTRE SIMBOLISM ȘI IMPRESIONISM ÎN POEZIE

MODERNISMUL CURENT LITERAR-ARTISTIC DE LA SFÂRȘITUL SEC. XIX - ÎNCEPUTUL SEC. XX

Omul este capabil să creeze lumi noi, diferite de realitate,
iar arta deschide înțelesul tuturor lucrurilor..

M. Proust

La sfârșitul secolului al XIX-lea a început epoca schimbării globale a literaturii și culturii mondiale, legată în primul rând de o înțelegere fundamentală a artei și atitudinea ei față de existența umană. Artă a pierdut funcția de continuitate a vieții, s-a eliberat de dependența socială, principalele sale trăsături au fost libertatea de exprimare a artistului și inovația activă în domeniul creativității artistice. Romantismul și realismul au făcut loc unui nou fenomen – modernismul, care a devenit o expresie estetică a loviturii spirituale și a dominat ultima treime a secolului XX. Literatura modernismului a absorbit problemele filosofice și morale ale timpului, a îmbogățit experiența artistică a omenirii cu noi tendințe și stiluri. Însă formarea modernismului și oformarea acestuia ca un sistem artistic integrat a fost precedat de o perioadă de tranziție, numită "decadență".

Apariția și esența decadenței. Perioada din secolele XIX-XX a fost caracterizată printr-o criză generală care a acoperit diferite sfere ale vieții – economie, politică, cultură. Cu toate acestea, incertitudinea cu privire la viitor, presimțirea transformărilor apropiate istorice și sociale, deși au sădit în sufletele oamenilor neliniște, care a dus la căutarea unor noi idealuri în viață și muncă. Thomas Mann a accentuat „claritatea intensă a secolului”, când, intelectualii europeni s-au răzvrătit prima dată împotriva moralității ipocrite burgheze a secolului, iar filosofia lui Friedrich Nietzsche a întruchipat “spiritul de resentimente împotriva raționalismului care a predominat în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea”.

La sfârșitul secolului al XIX-lea a existat o contradicție în ceea ce privește planul istoric, estetic și ideologic. Dacă H. de Balzac, după spusele sale, a creat "în lumina a două mari adevăruri - religia și monarhia, atunci la cumpăna dintre secole F. Nietzsche a anunțat despre "moartea" lui Dumnezeu ("toți zeii au murit"), și societatea era la o răscruce de drum, neștiind cum să se opună prăbușirii statului tradițional, formelor, moralei, credinței. Artă, de asemenea, căuta noi modalități de a reflecta schimbările care au avut loc în primul rând în conștiința umană. Instabilitatea și haosul vieții, pierderea idealurilor și cele dintâi valori au fost reflectate în decadență - o mentalitate specifică la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Decadența (fr. *decadence* - decădere) - un nume generalizat al crizei percepției mondiale, care se manifestă în literatură, artă, cultură. Pentru prima dată acest termen a fost folosit de poetul T. Gauthier

în 1869 în prefața la cartea lui Ch. Baudelaire "Florile răului". În perioada secolelor XIX-XX. atitudinea decadentă s-a răspândit în multe țări.

Eroul decadent – este o persoană, care se simte străin în lume, pierde idealurile morale și credința în viitor. Nu percepe realitatea brutală, preferând lumea interioară. Principalele motive ale scriitorilor – decadenți au fost tristețea disperarea, pesimismul, dezamăgirea, doleanța unui suflet fără apărare. Durerea accentuată și epuizarea vieții devin subiecte preferate, o sursă de retrairi grațioase.

Creatorii decadenței au folosit forme adecvate pentru a reflecta tensiunea spirituală și confuzia oamenilor de atunci și au dat exemple vii de opere cu adevărat artistice. Decadența în literatură nu are o poetică comună, se bazează pe o combinație de direcții diferite, curente, stiluri. De exemplu, de la romantism, a luat respingerea societății, dezamăgirea de realitate, dorința de a scăpa de viața imperfectă în lumea frumosului și a iluziei inocente. Unul dintre motivele principale ale operelor decadente este aprobarea rolului artei, superioritatea ei asupra realității.

Decadenții au avut tendința spre fantastic, iraționalitate, misticism, care au contribuit la reflectarea unor schimbări complexe în conștiința umană. Adesea eroul operelor decadente avea o psihică vulnerabilă, iar lumea din jurul lui apărea în tonuri brutale. Astfel a decurs unificarea naturalismului cu romantismul în perioada decadenței (K. Guymans, F. Sologub, etc.). Motivele decadente specifice anumitor lucrări realiste, le atribuie mai mult tragism și disperare. (A. Strindberg, V. Vinnicenko, M. Artsybașev, etc.).

Folosirea diferitor tendințe și stiluri în epoca decadenței a fost confirmată de urmărirea diversă a artei la sfârșitul XIX - începutul secolului XX, care se apropie treptat de o schimbare fundamentală a sistemului estetic și apariția modernismului.

Bazele filosofice ale Modernismului. În a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX o mare influență asupra artei au avut teoriile filosofice ale lui A. Schopenhauer, F. Nietzsche, A. Bergson, S. Freud.

Estetica lui A. Schopenhauer. *Arthur Schopenhauer* (1788-1860) este un filozof idealist german. Lucrarea principală, "Lumea ca voință și reprezentare", a fost publicată în 1819, dar a devenit cunoscută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Filozoful a afirmat haosul nemuritor și ireparabil al vieții, fiindcă dincolo de orice ființă, după spusele lui, domină "voința inconștientă a lumii", irezistibilă și rea. Cu toate acestea, există, de asemenea obiectivarea acestei voințe.

A. Schopenhauer,
1859.

Schopenhauer distinge trei categorii ale naturii umane: ce este omul (adică personalitate, în sensul larg al cuvântului – sănătate, putere, frumusețe, temperament, moralitate, spirit, ce are (avere) și cine este după părerea altora.

Voința lumii, potrivit filozofului, în urma lipsei de control și a absurdității sale nu poate fi frumoasă și nici subiect al artei. Dar inteligența există independent de ea, și „ideea“ lui despre libertate au un conținut estetic, care reflectă arta. "Ideea despre libertate este o muzică, iar plăcerea estetică primită de o persoană, devine singura mângâiere și salvare a lumii” – a scris A. Schopenhauer. El a negat metodele de cunoaștere științifică, artă realistă, a predicat prioritatea intuiției creative în procesul de contemplare a voinței, a afirmat estetismul "reprezentărilor" în locul faptelor reale ale vieții.

Filozoful a subliniat importanța personalității umane, considerând că ideea lumii depinde numai de subiect. Valoarea personalității este absolută, este o condiție a fericirii, care, conform lui A. Schopenhauer, nu constă în bunurile materiale, ci – spirituale, în bogăția interioară a sufletului. Studentul A. Schopenhauer se considera F. Nietzsche, care în multe probleme l-a înaintat pe profesorul său.

Teoria lui F. Nietzsche. Filozoful și scriitorul german *Friedrich Nietzsche* (1844-1900) – creatorul conceptului complex și contradictoriu al "filozofiei vieții", teoriile originale despre esență artă, istoria culturii și umanitatea în general. Categoria centrală a învățăturii sale este viața. Conceptul "Dumnezeu",

E. Munk. Portretul lui
F. Nietzsche, 1906.

în opinia sa, este imaginar, contrar conceptului de "viață". F. Nietzsche a proclamat importanța categoriei "vieții" ca o singură realitate, eliberată de materialitate, este o formă de manifestare a "legilor cosmice".

Filozoful a declarat începutul unei crize globale majore: "Cultura noastră europeană se îndreaptă spre o catastrofă". Declinul vieții a fost văzut în slăbirea credinței, pesimismului, neglijarea valorilor morale. Cu toate acestea, dezastrul general al lumii el l-a opus omului. „Toți zeii au murit, a rămas doar omul“ - scria el, lăudând cultul suprauman”, căruia trebuie să i se supună pământul, natura și societatea. F. Nietzsche a văzut rolul său în dezvăluirea haosului vieții, a crizei societății, care se îndreaptă spre dezastru.

Negând existența lui Dumnezeu, F. Nietzsche a declarat prioritatea supraumanului - puternic, mândru, încrezut în puterile sale, de care depinde viitorul. Filozoful a negat logica rațiunii în cunoașterea realității. Doar un om cu voință și cu suflet puternic poate pătrunde în misterele universului. "Totul este permis!" - acest slogan l-a înaintat el, considerând că întreaga lume ar trebui să servească omului și vieții lui, iar o persoană poate face tot ceea ce dorește sufletul său. Ideile nietzschiene ale vieții și ale personalității umane au contribuit la începutul unei imense revoluții spirituale, care a influențat dezvoltarea artei, în special formarea modernismului.

Moderniștii au perceput ideile lui F. Nietzsche, privind diversitatea și valoarea vieții umane, despre personalitate ca centru și scop al universului, capacitatea sa de a "crea lumi noi", despre necesitatea de respingere a raționalismului și căutarea unor noi forme de cunoaștere a existenței.

Intuiționismul lui Henry Bergson. Teoria intuiționismului lui **Henry Bergson** (1859-1941) este strâns legată de filozofia lui F. Nietzsche. **Intuiționism** (lat. *intuitivo* - imaginație, contemplație) - direcție în filozofie, ce absolutizează intuiția, ca un moment de a înțelege lumea prin imaginație,

H. Bergson

contribuind la percepția estetică și evaluare. Originea lumii, a considerat A. Bergson, este nu "numai durată", dar materie, timp și mișcare. Cunoașterea cea mai înaltă, a declarat filozoful, sunt retrăirile individuale, intuiția și arta – care sunt forme de cunoaștere a lumii, deoarece sursa imaginației artistice este sufletul omenesc, unic și irepetabil. Filozoful și-a argumentat ideea "puterii hipnotice" a poeziei, în care "se luptă inima autorului și sufletul lumii". El credea că nu numai conținutul, ci și ritmul poeziei reflectă existența interioară a omului și îl determină să descopere noi forme estetice în sine și în realitate, cu ajutorul propriei intuiții. A. Bergson a subliniat necesitatea de a găsi noi forme estetice, capabile să reflecte în primul rând impresia și sentimentul omului. Ideile lui A. Bergson au avut o influență deosebită asupra poeziei moderniste.

S. Freud

Psihanaliza lui S. Freud. Medicul austriac **Sigmund Freud** (1856-1939) a fost autorul teoriei și al metodei psihanalizei. Investigând cauzele proceselor psihice, el a ajuns la concluzia, că nu poate fi explicată prin factori materiali acțiunea de conștiință și subconștient. El a considerat psihicul ca o categorie independentă, care există indiferent de condițiile materiale și este condusă de forțe speciale, psihice care depășesc limitele conștiinței umane. Potrivit lui Freud, sufletul omului este apăsător de conflicte stabile, cauzate de dependența de plăceri și dorințe inconștiente. Veșnicele conflicte ale psihicului uman, filozoful, le explica prin conținut și dezvoltare a moralității, artă, religie, stat, drepturi, etc.

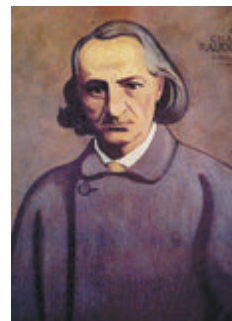
Artistul trăiește în lumea fanteziilor sale "pentru a găsi o plăcere acolo". Conștientizarea de către autor a propriilor conflicte emoționale – calea spre "recuperarea sufletului și a lumii". În acest sens, S. Freud a analizat arta ca un mijloc de tratament psihic al fiecărui om și al societății în general.

Teoria lui Freud s-a răsfrâns asupra căutărilor estetice ale multor scriitori moderniști. Sesizarea de către Freud a inconștientului a influențat asupra unor tendințe moderniste, inclusiv – suprarealismul.

Cerințe estetice ale modernismului. Baza modernismului timpuriu în literatură a fost creativitatea romanticilor. Atitudinea modernistă este ascunsă în însăși natura romantismului, de la care moderniștii timpurii au preluat respingerea realității, și pun în contradicția lumii spirituale puterea sufletească și arta unei personalități independente, stabilirea libertății creative a artistului, dezvoltarea naturii simbolice a artei, crearea unei noi realități artistice.

Căutarea romantică pentru lumea sublimă, contrastul existenței, dorința de a afla sensul lumii spirituale, pătrunzând în lumea idealurilor înalte, au contribuit la apariția **modernismului**, așa după cum demonstrează, de exemplu, opera scriitorului francez **Charles Baudelaire** (1821-1867) – un romantic târziu și fondator al modernismului. În cartea sa "Florile răului" (1857) tradițiile romantismului sunt redată prin negarea lumii lipsite de valori spirituale, prin crearea imaginilor care iubesc libertatea, care întruchipează independența creativă a poetului. Poetica contrastelor, caracteristică pentru poeziile lui, se datorează și romantismului. În același timp, eroul său liric dezvăluie o atitudine modernistă. El nu tinde doar să se desprindă de viața cotidiană și să pătrundă în lumea ideală, dar încearcă să se uite în sufletul său, care, după cuvintele lui M. Voronyi, „este întregul Univers și creează noi și noi galaxii”.

Căutărilor creative ale altor poeți din a doua jumătate a secolului al XIX-lea de asemenea au pregătit apariția modernismului. În această perioadă, apar diferite școli, comunități, tendințe în care scriitorii sunt uniți de ideea „artei pure“, eternului și frumosului, independent de mulțime, murdăria și haosul actualității (grupul „Parnas“, școala „artei pure“ în poezia rusă, ș. a.). În locul unei imagini romantice a unui cântăreț- profet, în literatură apare imaginea poetului-maestru, poetului-filosof, poetului-estet. În loc de contemplația anterioară, este folosită descrierea plastică și apoi - o reproducere a unei lumi interioare speciale, mai valoroasă decât realitatea. În poezia romantică ucraineană de la sfârșitul secolului al XIX-lea. De asemenea sunt observate tendințe moderniste, după cum demonstrează creativitatea târzie a lui Ivan Franko, Lesea Ukrainka ș.a. În proza europeană, în acea perioadă există schimbări semnificative. Subiectul acut trece pe al doilea plan. Scriitorii pun accent pe gândurile și sentimentele eroilor, procesele conștientului și inconștientului. Un rol important în lucrări au avut peisajul, subtextul emoțional, impresiile, amintirile, asocierile

F. Walloton,
Charles Baudelaire.
1901.

Specificul formării modernismului ucrainean

Modernismul ucrainean nu a fost influențat doar de curente filozofice și artistice ale Occidentului, dar și de tradițiile naționale, inclusiv „filosofia inimii“, la originile căruia a stat Grigorii Skovoroda. "Omul adevărat a scris el, este o inimă, o inimă adâncă - care este atinsă numai de Dumnezeu, ca gândurilor abisului nostru, mai simplu - sufletul, adică ființa esențială, în afara căreia suntem o umbră moartă". O importanță deosebită "filosofia inimii" a cunoscut în secolele XIX-XX, sub influența "filozofiei vieții" europene. În Ucraina, modernismul se stabilește la începutul secolului XX în lucrările lui M. Voronyi, Olexandr Olesy, M. Koțiubinskii, M. Hvylovyi, M. Zerov, ș.a.

Ucraina a avut propriile sale caracteristici ale dezvoltării modernismului. Pentru prima dată în istorie, literatura ucraineană a dat preponderența în artă criteriului estetic, fără a-și uita rolul în cadrul național. Factorul național a avut o mare importanță în formarea modernismului ucrainean, care a determinat originalitatea sa pe fundalul artei mondiale a secolului XX.

P. Sezann, Pierro și Arlekino.
1888

eroilor. Toate acestea au mărturisit despre îmbogățirea metodei realiste cu cele mai recente mijloace ale impresionismului, simbolismului, neoromantismului. Tendințele au fost mai întâi manifestate în proză de O. Wilde, K. Hamsun, A. Cehov, M. Koțiubinski ș.a.

Din a doua jumătate a secolului XIX dramaturgii au căutat noi forme de artă, care au dus la apariția și dezvoltarea activă a "Noii drame", care, în opinia lui B. Shaw, "a schimbat fundamental atitudinea față de problemele eticii și esteticii". „Noua dramă” s-a apropiat de contemporaneitate, de lumea interioară a omului. Dacă în "vechiul teatru" era prezentată o tragedie aparte din viață, apoi în cel "nou" - despre o tragedie generală din viața personalității și a umanității. Dorind să devină atmosfera spirituală a epocii, creatorii, folosind principiile realismului și naturalismului, din ce în ce mai mult au apelat la posibilitățile modernismului, care câștigă putere și deschid noi orizonturi pentru artă. Fondatorii "noii drame" au fost G. Ibsen, K.

Gamsun, A. Strindberg, G. Hauptmann, A. Cehov și alții. "Noua dramă" a fost începutul unei restructurări radicale a dramaturgiei, care a durat tot parcursul secolului XX.

Modernismul - o revoluție în artă. Modernismul (fr. modern - *contemporan*, cel mai nou) denumirea generală ale noilor curente literare și artistice ale secolului XX ale direcției nerealiste, formată ca o negare a formelor și esteticii tradiționale ale trecutului. A apărut în anii 60-70 ai secolului al XIX-lea. în Franța (Charles Baudelaire, P. Verlaine, A. Rimbaud etc.), s-a răspândit în curând în Belgia (Grupul "Tânăra Belgie"), Polonia ("Tânăra Polonie"), Rusia (O. Block, I. Annensky, O. Mandelstam etc.), Austria (R.M. Rilke) și alte țări. În cele din urmă, a devenit una dintre semnele decisive ale literaturii secolului XX.

Apariția modernismului se datorează în primul rând unei viziuni fundamentale noi asupra omului și artei. Omul, ca niciodată înainte, a devenit magnific și interesant pentru artiști. Ei l-au pus în centrul operei lor, făcând lumea interioară a omului – obiect principal al artei. Sentimentele, impresiile, experiențele personalității au atras atenția moderniștilor, care au declarat omul – cea mai mare valoare de pe pământ. Cunoașterea legilor conștiinței umane – vocația principală a artiștilor moderniști. Personalitatea apare extrem de magnifică din punct de vedere a dezvoltării spirituale și, în același timp, contradictorie și neprotejată în fața Universului. Dar principalul lucru, după cum se remarcă, prin dezvoltarea culturii secolului XX, este dorința de a rezolva problemele fiecărui individ în contextul legilor veșnice ale existenței spirituale. Eroii din opere încetează să mai fie "tipuri sociale". Artiștii sunt mai interesați de ceea ce distinge o persoană de altele. În literatura modernismului apare un personaj special – "omul ca o simptomă spirituală", lipsit de multe caracteristici tipice și relativ independent de realitate, dar legat de-o altă realitate - "viața sufletului" și atmosfera spirituală a timpului său.

Revoluția în artă a fost evidențiată de picturile lui P. Cezanne și P. Picasso, poezia lui Guillaume Apollinaire, T.S. Eliot și R.M. Rilke, romanele lui J. Joyce și M. Proust, spectacolele lui P. Diaghilev, V. Meyerhold, L. Kurbas, muzica de M. Ravel și I. Stravinski, filme. J. Griffith, S. Eisenstein, O. Dovjenko ș.a. Una dintre trăsăturile caracteristice ale acestei epoci, este interacțiunea dintre diferite tipuri de artă. De exemplu, pictura metaforică a lui P. Picasso influențat stilul creativ al lui Guillaume Apollinaire, P. Eluard, B. Sandrara; creația pictorilor impresionisti – practica artistică a lui P. Verlaine, A. Rimbaud, K. Gamsun, Olexandr Olesy, M. Voronyi ș.a.; sculptura lui O. Rodin - poezia lui R. M. Rilke; estetica cubiștilor – limba și compoziția operelor lui G. Stein, V. Mayakovsky, Guillaume Apollinaire; recepția instalării cinematografice – asupra romanelor "fluxului conștiinței" de J. Joyce, M. Proust ș.a.

În modernism, opera de artă este percepută ca o lume perfectă, care are o valoare proprie.

Asupra dezvoltării culturii au avut o mare influență concepțiile filosofice. Artă a început să acorde mai multă atenție problemelor cu caracterul ideologic, încercând să determine locul personalității în Univers, legile generale ale evoluției spirituale a omenirii, factorii morali ai dezvoltării civilizației. O importanță deosebită au avut ideile lui F. Nietzsche, A. Bergson, S. Freud ș.a. Deseori scriitorii devin filozofi, combinând în creativitatea lor imaginație artistică și gândirea conceptuală (filosofică) (V. Rozanov, J. P. Sartre, A. Camus, R. Bart ș.a.).

P.Picasso. Familia unor acrobați de stradă. 1905.

În timpul "revoluției artistice" a existat și o altă trăsătură, care a determinat dezvoltarea culturii secolului XX. Aceasta este mișcarea de la *analiză la sinteză* la nivel de structură, compoziție, conținut și limbajul operei. În literatură apare principiul tematicii diverse, metode de combinare a diferitor planuri de timp și spațiu, etc. O astfel de sinteticitate a contribuit la înțelegerea lumilor subiective și obiective ca o anumită unitate, multilaterală și ambiguă.

În literatura modernistă, mitologia joacă un rol important. Cu ajutorul *mitului*, scriitorii caută să înțeleagă logica dezvoltării lumii, să descopere misterul evoluției spirituale a omenirii, să creeze modele universale de existență.

Principala atenție în lucrările moderniste se concentrează asupra exprimării *esenței profunde a omului și a problemelor veșnice ale vieții*, căutarea unor modalităților de a depăși limitele concretului istoric, specific pentru realism și naturalism, posibilitățile de a realiza "generalitatea", adică pentru descoperirea tendințelor universale în dezvoltarea spirituală a omenirii.

Pentru modernismul global sunt caracteristice inovațiile active în domeniul conținutului și formei, de asemenea este evidențiat convenționalismul, care reflectă nu numai concretul individual specific, ci general în anumite tendințe de dezvoltare. În centrul operei este omul, care caută sensul vieții, ascultând retrăirile proprii și devenind o nevrotologie a epocii.

În opera modernistă – se combină conștientul și subconștientul, terestru și cosmicul, care se desfășoară în primul rând în plan psihologic - sufletul omului care încearcă să-și realizeze esența existenței sale din punctul de vedere al eternității.

TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE MODERNISMULUI

1. O atenție deosebită pentru lumea interioară a unei persoane care este capabilă să creeze "lumi noi".
2. Orientarea spre legile veșnice ale vieții și artei.
3. Este preferată intuiția creativă.
4. Perceperea literaturii ca cea mai înaltă cunoaștere, care poate pătrunde adânc existența unui om și să inspire lumea.
5. Tendința spre misticism și imersiunea în subconștient.
6. Căutarea unor noi mijloace formale în artă (metalimbaj, simboluri, mito-poetica, etc).
7. Dorința de a descoperi ideile veșnice, care pot transforma lumea în conformitate cu legile frumosului și ale artei.
8. Crearea unei noi realități artistice, echivalentă cu realitatea înconjurătoare, și experimente (joc didactic) cu această nouă realitate.

Etapele modernismului. În dezvoltarea modernismului se disting două etape: modernismul timpuriu (a doua jumătate a sec XIX – prima decadă a secolului XX), și modernismul târziu (din prima decadă a secolului XX- ultima treime a secolului XX).

Modernism timpuriu este denumirea convențională a mișcărilor timpurii moderniste, care au apărut în ultima treime a secolului al XIX-lea, aceasta a precedat formarea finală a modernismului ca o nouă tendință culturală (simbolism, impresionism, neoromantism). Pentru prima dată, modernismul timpuriu a refuzat la imaginea "vieții în formele vieții". Esențialul în creația scriitorilor este problematica esteticii. Personalitate independentă și bogată spiritual, gândurile ei, impresiile, conștiința determină dezvoltarea subiectului, care își pierde din ce în ce fabulosul, iar personajul își impune identitatea și fixează evenimentele și ideile realității.

Pentru modernismul timpuriu nu sunt caracteristice tradițiile realismului și naturalismului din secolul al XIX-lea. Și totuși, atitudinea sa față de romantism era complet diferită, sistemul, pe care el nu l-a respins, dar l-a folosit ca bază. Inițiatorii modernismului timpuriu au fost romanticii (Ch. Baudelaire, Lesya Ukrainka, etc.). Nu întâmplător în Germania și în Austria fenomenele literaturii de la sfârșitul secolului al XIX-lea au fost unite sub denumirea comună "neoromantism". Din romantism, moderniștii timpurii au preluat respingerea realității imperfecte, opoziția dintre realitatea nespirituală, puterea suflatească și artă, poetica contrastului și antitezei.

Modernismul târziu a apărut în prima decadă a secolului XIX-lea. Aici se urmărește plecarea de la poziția refuzului respingător al realității la dezvoltarea ei, căutarea unor noi forme de spiritualitate a realității, care sunt reflectate cel mai bine în poezia lui R.M. Rilke, Guillaume Apollinaire, T. S. Eliot, B. Pasternak ș.a. Modernismul târziu include tendințe precum imagismul, acmeismul ș.a. În prima jumătate a secolului XX s-au format definitiv caracteristicile generale ale modernismului: atenția asupra problemelor lăuntrice ale personalității, declarația valorilor omului și ale artei, dorința de a separa timpul și spațiul, priceperea tendințelor vieții spirituale, care s-au manifestat cel mai clar în lucrările lui F. Kafka, J. Joyce, M. Proust, V. Faulkner, etc.

În general, modernismul este un sistem dinamic deschis, care folosește diferite tradiții și stiluri artistice. Deci, nu este o coincidență faptul că în modernism, s-au răspândit curente și școli cu prefixul *neo*: neoromantism, neoclasicism, neobarok, etc.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Explicați cauzele formării modernismului. 2. Ce idei filosofice au influențat dezvoltarea modernismului? 3. Numiți reprezentanții modernismului din diferite ramuri ale artei. Activitatea de cititor. 4. Explicați asemănările și diferențele dintre romantism și modernism. **Valori umane** 5. Ce idei noi despre lume și oameni "a adus" modernismul? **Comunicarea.** 6. Explicați noțiunile de "decadență", "erou decadent", "modernism", "poetică modernistă". **Noi - cetățeni.** 7. De ce factorul național a fost cheia formării modernismului ucrainean? Ce alte caracteristici specifice ale modernismului ucrainean cunoști? **Tehnologii moderne.** 8. Folosind Internetul, faceți cunoștință cu operele artei moderniste. Pregătiți o prezentare la una dintre capodoperele modernismului (*pictura, muzica, etc.*).

CONCLUZII

- Logica dezvoltării romantismului a dus la apariția modernismului.
- Apariția modernismului a fost precedată de o perioadă de tranziție - decadență (viziunea critică asupra lumii, care a apărut în diferite direcții și curente).
- Bazele filosofice ale modernismului au fost stabilite de A. Schopenhauer, F. Nietzsche, A. Bergson, S. Freud.
- Modernismul este o colecție de fenomene artistice de orientare nerealistă.
- Modernismul are două etape: postmodernism și neomodernism. Într-un stadiu incipient se dezvoltă, impresionismul, simbolismul, neoromantismul.

**CURENTE LITERARE ALE MODERNISMULUI:
IMPRESIONISMUL, SIMBOLISMUL, NEOROMANTISMUL**

În sec. XIX-XX personalitatea a căutat să se cunoască pe sine, abilitățile sale creative și scopul spiritual.

D. Oblomievsky

La sfârșitul secolului XIX începutul secolului XX – au format curente modernismului timpuriu: impresionismul, simbolismul, neoromantismul.

Curențele moderniste, s-au dezvoltat pentru prima oară, în paralel cu alte domenii – realism, naturalism, romantismul târziu. Treptat a ajuns în prim plan, deschizând un domeniu larg pentru căutarea creativă, pentru alte curente ale modernismului și avangardei. Spre deosebire de realiști, care au căutat întotdeauna să dea o explicație logică evenimentelor, din punct de vedere al evoluției sociale, și spirituale, modernistii nu explicau – ei fixau doar modificările în lumea subiectivă și obiectivă, prin intermediul unor semne, simboluri și aluzii. Moderniștii au negat metodele naturalismului concret, pentru ei, cel mai important fiind – esența profundă. Modernismul timpuriu a folosit tradițiile romantismului, care au pus în primul rând voința artistică și libertatea creativă a artistului. Modernismul s-a opus realității lumii noi create de el, care există doar în suflete și idei, însă are legi proprii care trebuie înțelese. În primul rând, ei au prezentat intuiția care trebuia să pătrundă în esența misterioasă a vieții. Cunoașterea superioară a fost proclamată nu știința, ci creativitatea artistică, capabilă să inspire realitatea, să descopere profunzimea vieții individuale, necunoscută de nimeni.

Impresionismul (fr. *impression* – impresie) este o mișcare artistică, caracterizată prin concentrarea asupra impresiilor fugitive produse de o scenă sau de un obiect, asupra mobilității fenomenelor, mai mult decât asupra aspectului stabil și conceptual al lucrurilor, preferând pictura în aer liber și folosind o cromatică pură și tușuri fine de penel pentru a simula lumina reală.

Impresionismul se manifestă în Franța, în a doua jumătate a secolului XIX, în primul rând în pictură (denumirea provine de la pictura lui C. Monet *Impresie. Răsărit de soare*. 1873). Reprezentanții lui sunt C. Monet, E. Manet, O. Renoir, E. Degas ș.a. – scopul principal a fost considerat ilustrarea naturală a lumii exterioare, redarea fină a impresiilor, stărilor de spirit. "Pictéz ce simt acum", mărturisește C. Pissarro.

În muzică impresionismul a fost foarte bogat (M. Ravel, K. Debussy, M. de Falla, J. Puccini, S. Scott, etc.).

În literatură reprezentanții impresionismului erau frații E. și J. Goncourt, A. Dode, Guy de Maupassant, P. Verlaine (*Franța*); S. Zweig, A. Schnitzler (*Austria*); S. Vitkevich, S. Zheromsky (*Polonia*); M. Koțiubinskii, M. Voronyi (*Ucraina*).

*C. Pissarro.
Strada Saint-Honore. 1898.*

Neoromanticii ucraineni

În literatura ucraineană neoromantismul a fost pe deplin exprimat în lirica și dramaturgia Lesei Ukrainka, care, prin "descoperire în albastru", a creat baza pentru căutarea estetică și națională în poezia ucraineană. Mai târziu de energia puternică vitală a neoromantismului, au fost inspirați O. Vlyzko, M. Yogansen, I. Yanovsky, O. Telig, O. Olzhych, ș. a.

F. Knopf.
Îmi închid ușile. 1891.

Impresioniștii au reprezentat lumea așa cum a apărut în procesul de viziune directă. "A vedea, a simți, a exprima – aceasta este arta mea" astfel prin cuvintele lui E. Goncourt, ar fi putut spune despre ei, maeștrii impresionismului. Pentru operele impresioniste este caracteristică imaginea subiectivă, lirismul evidențiat, utilizarea tropilor (metafore, epitete, simboluri, etc.), care creează o anumită stare de spirit, crește asociativitatea sentimentelor și impresiilor. Descrierile devin mai episodice, fragmentare, o mare importanță au mijloacele de reproducere a culorilor deschise, a sunetelor care transmit schimbările lumii interioare a autorului, a sentimentelor sale. Adesea, scriitorii folosesc monologul liric, fraze și gânduri neterminate, care ajută la relevarea fluxului de sentimente și impresii ale eroului.

În poezie, impresionismul era aproape de simbolism.

Simbolismul (din greac. *symbolon* – un semn, un simbol) este unul din curentele modernismului timpuriu, în care, în loc de imaginea artistică, care reproduce un anumit fenomen, este folosit artistic simbolul, care este un semn al "vieții sufletului" schimbător și al căutării "adevărului etern".

Simbolismul a apărut în Franța în anii 60 și 70 ai secolului al XIX-lea, de unde s-a răspândit în alte țări. Termenul a fost propus de poetul francez J. Morais în articolul "Simbolism" (1886). El a considerat, că principala particularitate a noii tendințe este manifestarea "unei apropieri ascunse față de ideile prime", subliniind că arta încearcă să întrușipeze ideea într-o formă senzuală, să transforme emoțiile prime în linii, în pete colorate, sunete, cărora trebuie să li se atribuie un sens simbolic.

După părerea lui, poetul nu trebuie să descrie nu obiectul, ci impresiile și sentimentele care apar.

Simbolismul a fost creat pe baza legii lui Ch. Baudelaire formulată în poemul "Corespunderi", în care natura este definită drept un "templu de simboluri" și are loc "o transformare activă a interiorului în exterior". Simboliștii credeau că esența lumii nu poate fi recunoscută prin mijloace raționaliste, dar este accesibilă doar intuiției, pe o bază irațională, dezvăluită prin indiciu și inspirație.

Aprofundându-se în lumea experiențelor spirituale ale omului și căutând "adevărul veșnic",

Simbolismul în Ucraina

În literatura ucraineană, simbolismul este caracteristic reprezentanților "Tinerei Muze", ("Moloda muza") "Casa ucraineană" (Ucrainska Hata), precum și grupului "Mytus". M. Voronyi, Olexandr Olesy, O. Slisarenko, D. Zagul, P. Tâcina, S. Cherkasenko au completat formele simboliste cu conținut național actual. Apărând dreptul artistului la libertate, simboliștii ucraineni nu au renunțat la sarcinile sociale ale literaturii. În creativitatea lor, principiile frumuseții și adevărului sunt combinate organic, se simte nostalgia după lumea minunată a basmului, în care persoana și națiunea se vor uni, înfruntând înstrăinarea. Folosind "filosofia inimii", scriitorii ucraineni au îmbogățit tezaurul simbolismului mondial cu noi forme de exprimare ale sentimentelor (un "dulce" sunet, folosind genurile folclorului ucrainean – cântece, duma, basme, etc., o combinație de simboluri abstracte cu impresii reale, etc.)

simboliștii folosesc, astfel de mijloace artistice ca metaforismul complex, alegoria, indiciul, simbolismul, muzicalitatea, ambiguitatea cuvintelor, imaginile abstracte, etc.

În Franța, cei mai cunoscuți reprezentanți ai simbolismului au fost *P. Verlaine, A. Rimbaud, S. Mallarmé*; în Belgia - *M. Maeterlinck, E. Verharn*; în Germania - *S. Georges*; în Austria - *R. M. Rilke, G. Hofmannsthal*; în Rusia - *V. Bryusov, Andrei Belyi, O. Block*.

Neoromantismul. Trăsătura definitorie a acestui curent este depășirea decalajului dintre ideal și realitate, caracteristică romantismului, care datorită forței personalității, este capabilă să transforme visul în realitate. Particularitățile neoromantismului se manifestă în lucrările lui K. Gamsun, G. Hauptmann, R. L. Stevenson, R. Kipling, reprezentanți ai "Tinerii Polonii", M. Gumilev.

La sfârșitul secolului al XIX-lea textul artistic a fost perceput de către moderniști ca fiind o lume independentă, perfectă, care are o valoare proprie. El trebuie să reflecte vibrațiile sufletului uman, impresiile și sentimentele omului, precum și penetrarea esenței profunde a vieții și a spiritului. Moderniștii caută pentru operele lor o nouă limbă - un metalimbaj care ar trebui să fie, în opinia lor, un nou mijloc universal de reflectare a legăturilor nerecunoscute. Acest lucru a dus la interacțiunea diferitelor tipuri de artă, care a început în perioada modernismului timpuriu și a durat pe tot parcursul secolului XX. La începutul secolului se observă sinteza creativă a oportunităților muzicii și picturii în literatură. Impresioniștii, simboliștii, neoromantiștii acordă o importanță deosebită culorilor, nuanțelor, sunetelor, ritmului fiecărei expresii, care reproduc cele mai mici retrairi și visele cele mai tainice ale omului.

Deci, în sec. XIX-XX procesul literar se dezvoltă în direcții diferite. Arta realistă și naturalistă se confruntă cu libertatea absolută a spiritului, care este o reacție împotriva raționalismului și a imitației vieții. Începutul schimbărilor în artă a fost marcat de curentele modernismului - impresionismul, simbolismul, neoromantismul. Potrivit lui P. Verlaine, diferența radicală a noii epoci "este să înlocuiască globalul cu concretul", "înveșnicirea într-o formă, absolută, definitivă a unui anumit moment, a unei anumite dispoziții sau stări spirituale".

Aceste căutări au dus la dezvoltarea ulterioară a modernismului în secolul al XX-lea.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Identificați limitele cronologice ale curentelor timpurii ale modernismului. 2. Numiți principalele caracteristici ale impresionismului, simbolismului, neoromantismului și reprezentanții lor. **Activitatea de cititor.** 3. Comparați: a) romantismul și neoromantismul; b) impresionismul și simbolismul. **Valori umane** 4. Care sunt ideile și imaginile confirmate în curentele timpurii ale modernismului? **Comunicare.** 5. Cum înțelegeți noțiunea de "simbol", "simbolic", "simbolist", "impresionist", "romantic", "neoromantic". **Noi - cetățeni.** 6. În opera căror reprezentanți ai modernismului timpuriu se îmbină principiile de frumos și adevăr? **Tehnologii moderne.** 7. Găsiți informații despre un reprezentant al neomodernismului. Pregătiți un booktrailer. **Lideri și parteneri.** 8. Lucrul în grup. Pregătiți schemele de referință pentru a caracteriza curentele modernismului.

CONCLUZII

- Curentele neomodernismului au marcat negarea realismului și a naturalismului.
- Conceptul-cheie al simbolismului a fost simbolul ca o expresie a tainelor spirituale ale lumii și ale omului.
- Orice are dreptul să servească drept punct de plecare pentru o operă de artă, cu condiția ca tratarea și execuția sa să fie sinceră și ireproșabilă. Artiștii nu vor mai privi la însușirile fizice, concrete și permanente, ci mai degrabă la aparența realității.
- Neoromanticii au continuat tradițiile romantismului, căutând să inspire realitatea, creând o imagine a unei personalități puternice capabile să schimbe lumea.

IMPRESIONISMUL ÎN PICTURĂ ȘI MUZICĂ

K. Monet Impresie. Răsărit de soare. 1873

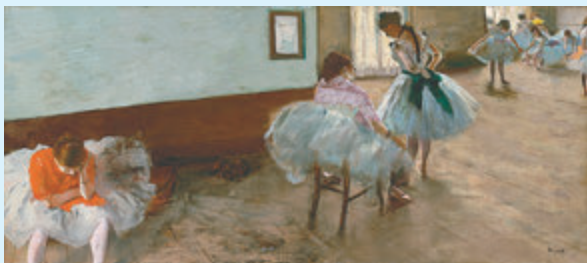
Impresioniștii au putut vedea frumosul în fenomene simple și oameni obișnuiți. Ei au poetizat viața obișnuită, au putut să estetizeze situațiile de zi cu zi. Impresioniștii au evitat modelele perfecte de prezentare.

Francezul **Edgar Degas** a cerut "modelelor" sale să fie obișnuite, să se miște, să stea sau să meargă așa cum o fac în fiecare zi.

În muzică, reprezentanții impresionismului au fost compozitorii **K. Debussy** și **M. Ravel**. Descriind principiile artei sale K. Debussy a scris: "Sunt ocupați cu metafizica, nu cu muzica. Muzica ar trebui să fie înregistrată spontan de ascultător, astfel încât să simtă nevoia de identificare a ideilor abstracte...Nu ascultă zgomotul nesfârșit al naturii din jur. Iată, după părerea mea, calea nouă... Aceasta este arta liberă, arta aerului liber, armonia cu fenomenele naturii, vântul, cerul, marea! Încerc doar să exprim cât mai sincer sentimentele și suferințele, toate celelalte pentru mine nu înseamnă nimic". Muzica lui M. Ravel se caracterizează prin sensibilitate subtilă, armonie exotica, efecte vii ale orchestrei ("Jocul apei", 1901, Daphne și Chloe, 1912, "Bolero pentru Orchestra", 1928). Compozitorii francezi-impresioniști au creat muzica cerului deschis, în care se simte tremurul frunzei, freacățul ierbii, aroma florilor.

K. Monet. Plimbarea. Femeia cu umbrela. 1875.

E. Doga, Lecție de dans. 1879

1. Folosind Internetul, faceți o selecție de picturi impresioniste (4-8) pe teme: a) anotimpurile; b) orașul și oamenii; c) oameni obișnuiți și ocupațiile lor. Pregătiți o prezentare. Aflați istoria picturilor, comentați-le și exprimați-vă impresiile.
2. Creați un desen cu acuarelă în stilul impresionismului. Ce tehnică ați folosit?

Charles Baudelaire

1821–1867

Necătând la cei dragi, mă simt singur încă din copilăria mea. Și în același timp - o sete puternică de viață...

Charles Baudelaire

Despre Ch. Baudelaire în timpul vieții sale s-a vorbit în moduri diferite: un căutător neobosit de aventură și pustnic trist, adept al frumuseții și adevărului, și însoțitor al diavolului. Propriile contradicții le simte de la o vârstă fragedă: "Încă de copil am simțit în inimă două simțăminte contradictorii, groaza vieții și extazul vieții". Ch. Baudelaire a încercat întotdeauna să trăiască pe deplin – să creadă, să iubească, să simtă, să caute, chiar să urască. Totul până la sfârșit, până la ultima suflare. Dar ce înseamnă oare "groaza vieții"? Oare viața a fost atât de teribilă, sau poetului îi era frică de ceva?

De ce oare? Soarta lui Ch. Baudelaire, de multe ori a fost atinsă de această "groază a vieții", din această luptă cu el însuși – se formează un geniu tragic, care a fost ultimul pionier romantic și un modernist important în literatura europeană.

Charles Baudelaire s-a născut la 17 aprilie 1821 la Paris (Franța). La vârsta de șase ani, și-a pierdut tatăl, iar și mama sa se căsătorește în curând pentru a doua oară cu ofițerul autoritar și ambițios Jacques Aupick, care devine mai târziu general. Tatăl vitreg îl înscrie la un colegiu (Charles trăiește și studiază în afara casei). Căsătoria mamei a fost o adevărată tragedie pentru fiul ei, care și-a dorit iubirea, atenția și devotamentul ei, dar între ei apare domnul Aupick, devenit membru al familiei sale. Își îngrijea prea mult fiul vitreg, îi limita temperamentul răzvrătit, tendința de a face o faptă nechibzuită, chiar și de la aventuri. Și tatăl vitreg avea motive serioase pentru a fi nemulțumit. Charles a fost exclus din Colegiul de la Paris pentru un comportament rău. El nu a putut niciodată să numere bani, dar nici să-i adune. Mai târziu duce o viață boemă în cercurile de literați și artiști ai Parisului unde s-a îndatorat peste măsură.

Încercând să își scoată fiul vitreg din acest mediu, Aupick l-a trimis într-o lungă călătorie în India în iunie 1841, dar Baudelaire a debarcat pe insula Mauritius. Nu era o pedeapsă, ci o lecție de morală. Pe insulă Ch. Baudelaire trebuia să lucreze profesor. Tatăl a crezut că noul mediu și viața independentă va influența pozitiv asupra tânărului. Dar, după un an, în 1842, s-a întors acasă. Din acel moment Ch. Baudelaire rupe legătura cu familia, dar nu scapă de "îngrijirea" tatălui vitreg. El este văzut de Baudelaire ca o amenințare la adresa independenței sale creative, din această cauză părăsește familia atunci când devine major. Și mama, pe care o iubea foarte mult, are grijă de el. Relațiile cu ea erau calde, dar dificile. Când a văzut că fiul ei risipește averea tatălui, a fost nevoită să îi impună un notar drept consilier judiciar, care va avea grijă de averea lui Baudelaire și îi va plăti o mică rentă, de 200 de franci lunar, pentru tot restul vieții. El însă, continuă să-și stimeze și să-și iubească mama.

Însă ea, nu și-a putut salva fiul de la viața reală aspră, pe care Charles o percepe prea sensibil – ca un adevărat

G. Courbe. Portretul lui Charles Baudelaire. 1848.

Nadar:
Charles Baudelaire.
Foto. 1855,

poet. El a scris în jurnalul său: "Franța a intrat într-o fază de brutalitate, iar Parisul a devenit centrul nebuniei lumii". În 1848 Charles a participat la revoluție, a publicat ziarul "La Tribune nationale". Când, în iunie 1848, muncitorii parizieni indignați, s-au răsculat împotriva republicii burgheze care i-a prădat, Charles Baudelaire a fost de partea revoluționarilor. Despre anul 1848, poetul a scris: "Amețeala mea de la anul 1848. Cum a fost? Setea de ură. Plăcerea distrugerii. Amețeală literară..."

Poetul visa la mari schimbări sociale, dar a văzut un mare abis în care a fost scufundată societatea. A început să caute alinare în droguri, vinuri, pasiuni și chiar suferințe. A fost un fel de protest împotriva realității imorale. Ch. Baudelaire a rămas un luptător veșnic, care nu a putut niciodată să accepte rutina brutală, realitatea muribundă și existența nespirtuală.

Îi părea că întreaga societate era în întuneric, iar el se afla aici, cu toți. Că aici nu conduce Dumnezeu, dar satana, care apare în diferite ipostaze ale răului. Prin urmare, Ch. Baudelaire a devenit poetul care a cântat "groaza", care a trăit-o generația lui. În jurnalul „Inima mea așa cum este“, a scris despre ceea ce se întâmpla în sufletul lui și în inimile contemporanilor săi: „Fiecare om are două aspirații, una este îndreptată spre Dumnezeu, alta spre Satana. Chemarea lui Dumnezeu sau spiritualitatea este dorința de a se înălța sufletește, chemarea lui Satana este o plăcerea primită de la propria cădere”.

Toată durerea poetului pentru starea spirituală a omului și a lumii întruchipate în culegerea de poezie "Florile răului" (1857). Poetul a creat o lume artistică care era foarte diferită de cea materială, și în această lume, exista doar o singură lege – legea conștiinței creative. Doar emoțiile, conflictele și sentimentele omului au condus subiectul liric, iar acest lucru a devenit un cuvânt nou în literatură. Ch. Baudelaire nu numai că a dezvăluit părțile necunoscute ale romantismului, ci și a inventat mijloace poetice noi, care permit să fie numit inițiatorul modernismului.

Cu toate acestea, societatea în care trăia poetul nu l-a înțeles, pentru că a devenit oglinda decăderii

De ce a numit Ch. Baudelaire culegerea sa "Florile răului"?

La fel ca H. de Balzac, autorul "Comediei umane", Ch. Baudelaire s-a orientat spre Dante, care a călătorit în lumea cealaltă, și a vrut să numească culegerea sa «Les Limbes» - cercurile superioare ale iadului. Viața de atunci era pentru poet un iad. Dar acest titlu îl avea deja cartea lui T. Verona. Atunci scriitorul I. Babu i-a propus scriitorului un alt titlu – "Les Fleurs du Mal" ("Florile răului"). Acest titlu se potrivește pentru opera lui Ch. Baudelaire, mai ales că cuvântul le Mal are și semnificația de „durere”. La 1 iunie 1855, a apărut mai întâi cu 18 versuri, ale operei intitulată "Les fleurs de mal", în revista "Revue des Deux Mondes", iar doi ani mai târziu – culegerea completă. Titlul era foarte potrivit. El conținea contradicțiile, pe care le-a cunoscut poetul în această perioadă grea, avântul și căderea sufletului, visuri înalte și dezamăgiri, pasiunea pentru lumină și singurătate. Cu alte cuvinte, toată durerea lui, suferința sufletească, chinul inimii, care căuta idealul și realiza inaccesibilitatea lui, Ch. Baudelaire a arătat că "florile" himerice cresc în sufletul uman sădite de cruzimea societății. Totuși, el a crezut în om și a găsit în el posibilități nelimitate. După cuvintele lui O. Blok, poetul a demonstrat că "fiind în iad, te poți visa la înălțimi albe".

F. Brakmon. Frontispiciu nepublicat la cartea lui Ch. Baudelaire "Florile răului". Sfârșitul sec. XIX.

spirituale a omenirii. Nimeni nu dorea să fie privit în adâncul sufletului și să cânte sentimentele ascunse, viciile, dorințele. Cartea, care a fost publicată într-un tiraj de 1100 de exemplare, la editura lui O. Poulet-Malassys, nu au fost vândute toate, au fost criticate aspru, împotriva autorului, în 1857 a fost făcută o acuzație penală – "o imagine a moralității publice".

Ch. Baudelaire era mândru că "fiecare pagină a acestei cărți respira ura împotriva răului". Într-o scrisoare poetul a scris: "Ar trebui să vă spun că în această carte nemiloasă mi-am pus toată inima, toată sensibilitatea, toată religia, toată ură?" Dar contemporanii au văzut în această culegere altceva. Deci, criticul L. Gudal a scris în ziarul "Figaro": "Oriunde întâlnim inspirația copilărească și aspirația spre originalitate; acumularea de alegorii care acoperă lipsa de gânduri dure, un limbaj incolor, înzestrat cu cuvintele "paraziți", "ucigaș teribil"?"

G. Burden a menționat: "Uneori te îndoiești de starea mentală a domnului Ch. Baudelaire ... este o repetare monotona și deliberată a unora și aceleași gânduri. Josnicia aici este mărginită de nebunie, dezgustătoare și amestecată cu fetiditatea".

Procesul juridic a fost inevitabil. Ch. Baudelaire a scris lui O. Poulet-Malassys să ascundă restul tirajului, să scrie scrisori, adresate unor personalități din societatea înaltă, pentru ca aceștia să-l susțină. Dar nu a fost salvat. La 20 august 1857, procesul a început în fața celei de a șasea Camere corecționale a Curții de Apel din Paris. Avocatul nu a reușit să-l apere, iar poetului i-au impus o amendă de 300 de franci, iar editorul a fost nevoit să plătească o amendă de 100 de franci. Instanța a solicitat excluderea din culegere a șase poezii. Verdictul a fost publicat a doua zi. În el s-a remarcat "influența distrugătoare" a poeziilor lui Ch. Baudelaire asupra cititorilor și "realismul umilitor și regretabil pentru morala publică". Întreg tirajul cărții a fost confiscat, versurile interzise au fost excluse, iar cele tipărite pe cealaltă parte au fost deteriorate. Ch. Baudelaire era disperat, dar a trebuit să accepte sentința judecătorească. În semn de sprijin V. Hugo scrie: "Strig bravo! Din toată puterea mea vă spun bravo puternicului talent. Ați primit una dintre premiile excepționale care vă poate oferi un mod existent. Ceea ce el numește justiție a fost un verdict pentru toți în numele celeia ce el numește moralitatea sa. Ați obținut încă o coroană. Vă strâng călduros mâna".

Bustul lui Ch. Baudelaire.
or. Paris. Grădina
Luxemburg. 1933.

PLIMBARE LITERARĂ

Procesul împotriva cărții "Florile răului"

În 1857 a avut loc procesul penal împotriva lui G. Flaubert, autorul romanului "doamna Bovary", și a lui peste Ch. Baudelaire, autorul cărții "Florile răului". G. Flaubert a fost îndreptățit, pentru că avea un avocat genial. Dar Ch. Baudelaire n-a avut acest noroc ... Cu ce grijă se pregătea să-și tipărească cartea! Zeci de ori el a prelucrat poeziile, a schimbat titlul, structura publicației. Chiar și editorul și-a pierdut răbdarea, iar O. Poulet-Malassys disperat scria în una din scrisori: "Cartea va fi tipărită după voința lui Dumnezeu și a domnului Ch. Baudelaire". La rugămintea lui Ch. Baudelaire, douăzeci de exemplare ale culegerii au fost tipărite pe o hârtie olandeză specială, fiind realizată o copertă scumpă pentru ele. El le-a dăruit mamei, prietenilor, scriitorilor remarcabili.

Prima ediție a culegerii
"Florile răului"
de Ch. Baudelaire, cu
notele autorului. 1857.

Ch. Baudelaire a scris o scrisoare împărătesei în care solicita reducerea amenzii. El a menționat în scrisoare, că și-a creat cartea sa cu un sentiment luminos și, din anumite motive, a fost percepută ca o insultă a societății. Împărăteasa a perceput mărturisirea poetului, iar amenda a fost redusă la 50 de franci. În ajunul Crăciunului, 1857, Ch. Baudelaire i-a scris mamei sale: "Am fost câteva luni prizonierul unei teribile apatii, care a ruinat totul ... Singurătatea fără sprijin și fără muncă – este un lucru teribil".

La puțin timp după proces, Ch. Baudelaire mai găsește putere de a scrie. În 1860 a fost publicată cartea "*Paradisul artificial*". Unele versuri și articole despre artă au fost, de asemenea, publicate în ziare și reviste. În aprilie 1864 poetul a plecat în Belgia, unde a sperat să-și găsească pacea, dar nu a aflat nici o consolare pentru sufletul său rebel. În 1866, la Bruxelles, O. Poullet-Malassys, care a publicat "*Florile răului*" a tipărit o carte "*Frânturi*". Culegerea a fost retipărită în 1868, 1874 și mai târziu. În mai 1868 (după moartea lui Ch. Baudelaire) Curtea Lille dă ordin ca să fie distrus tirajul cărții și închisoare pe o lună. Dar, înainte de a doua instanță poetul moare...

În 1861, o anunță pe mama sa că a suferit o tulburare nervoasă: "Puterea mea, curajul și speranța se termină. Simt o catastrofă. La 31 august 1867 Ch. Baudelaire moare la Paris (Franța). A fost publicată postum culegerea "*Micile poezii în proză*" (1869), jurnalul "*Inima mea așa cum este*" (1887), ș.a.

CULEGEREA "FLORILE RĂULUI" (1857). Oglindirea stării spirituale a generației.

Culegerea "Florile răului" este o perlă a liricii universale. Cartea, de format mic, deoarece conținea doar două sute de pagini, a determinat timp de multe decenii dezvoltarea întregii literaturi europene. Simboliștii au găsit în ea principiile lor, impresionistii – arta de creare a impresiilor, neoromanticii - un nou erou, care, cu ajutorul imaginației sale, schimbă lumea. Esențialul este că - generația lui Ch. Baudelaire a văzut aici stările sale spirituale, vibrația inimii, dorințele ascunse, problemele grave, sentimentele dificile... Această carte a devenit un fel de epopee a sufletului uman. Nu este o coincidență faptul că Ch. Baudelaire a fost comparat cu Dante, deoarece în "*Florile răului*" este prezentată călătoria eroului în împărăția "eului" propriu. Este o călătorie dificilă de rătăcire, de avânturi, credință, disperare, dezamăgiri. Este calea de la sine spre sine. Calea din lumea mare spre lumea interioară. Calea de căutare a idealului veșnic, a frumuseții, a adevărului, a lui Dumnezeu și îndepărtarea de vis plăcut. Calea de cunoaștere a eului și a ceea ce este în sine. Calea marilor pierderi, care duce la moarte, însă, necătând la toate, cu gândul la necunoscut, la inovație, ceva, ce nu a fost încă descoperit în sfera spiritului uman.

Eroul liric. Peronajul principal al culegerii lui Ch. Baudelaire este o figură complexă și ambiguă. Este un cântăreț al frumosului, al esteticului, filosof, căutător neobosit de adevăruri înalte. Dar imaginea lui este foarte tragică. Această tragedie constă, în primul rând, în respingerea lumii contemporane de către eroul liric, înstrăinarea lui, singurătatea. În al doilea rând, tragedia sa este determinată de contradicțiile care există în el, de conflictele interne care îi frâng inima. El aleargă dintr-o parte în alta, nu-și poate găsi locul, aflându-se între viață și moarte, bine și rău, Dumnezeu și Satana, iubire și ură, ideal și disperare, credință și necredință. Toate acestea îi provoacă suferința eroului liric, o stare bolnăvicioasă a sufletului, pe care el nu a putut-o învinge. Dar el nu s-a smerit și nu s-a liniștit. El a rămas un luptător veșnic, dar singur. N-a renunțat la visele despre "înălțimile albe", deși acestea nu pot fi atinse.

Eroul lui Ch. Baudelaire dorește să înțeleagă nu numai avânturile lui, dar și a întregii lumi, să conștientizeze esența spirituală, atmosfera morală. Geniul puternic al scriitorului pentru prima dată în literatură a creat imaginea eroului, care încearcă să schimbe lumea prin imaginația și fantezia lui. Chiar și imaginile reale ale ființei, reflectate în mintea eului liric, nu arată "fața" exterioară, dar cea ascunsă a lucrurilor. Realitatea capătă un sens complet nou: ea devine numai un motiv pentru sentimentele eroului liric. Eroul lui Ch. Baudelaire este însuși poetul, dar nu numai. El este spiritul generației sale. Întruchiparea artei și a artistului, care a luat asupra lor toate durerile și păcatele omenirii, a trecut cu el toate cercurile iadului pământesc cu un vis inepuizabil despre ideal.

Structura culegerii. În culegerea "Florile răului" este redat un dinamism puternic. Fluxul de experiențe spirituale, conflictele dramatice și sentimentele eroului liric determină subiectul operei. Autorul a definit principalele "noduri" ale subiectului, etapele căutărilor spirituale ale eroului liric, împărțind culegerea în șase cicluri: *Spleen et idéal* (85 poezii), *Imagini pariziene* (18 poezii), *Vinul* (5 poezii), *Florile răului* (9 poezii), *Revolta* (3 poezii), *Moartea* (6 poezii). Gândurile, temele și imaginile trec treptat de la o poezie la alta, căpătând nuanțe noi, combinând frumoasa împletitură a sensurilor. Chiar și în interiorul ciclurilor, versurile pot fi distinse, conform motivelor: frumusețe, dragoste, oraș contemporan, moarte, etc.

Primul ciclu "*Spleen et idéal*" este scris în tradițiile esteticii romantice. Poetul se referă la motivele deja cunoscute: artistul și mulțimea, iubirea reală și perfectă, respingerea vieții cotidiene și căutarea unui ideal înalt, etc. Tradițional, este și contrastul, întâlnit deseori în acest ciclu (titlul operei), simbolurile romantice (albatrosul, marea, cerul, etc.) și zborul liber al imaginației și al viselor eroului. Astfel apare o nouă lume artistică – pur baudelaireană sau mai exact – modernistă. Poetul extinde în romantism opoziția lumii reale cu imaginarul, sunt opuse spleenul și idealul. Care este semnificația acestor simboluri? Idealul, pentru poet, - este nu numai frumusețea, creația, iubirea, noblețea gândurilor și sentimentelor, valorile morale, așa cum era la romantici. El înțelege idealul ca o nouă artă, a cărei esență este dezvăluită în sonetul "*Corespunderi*" și alte poezii ale ciclului. Totodată aceasta este armonia spirituală a omului și a lumii pe care ar trebui să o obțină fiecare personalitate. Poetul, însă, nu vede armonia dorită și înălțimile cucerite. Ce îl împiedică?

Spleen – ceea ce trăiește în interiorul fiecărei persoane ("*în creierul nostru*"), care vine de la diavol, "*Eroul mai infam, mai josnic, mai puhav*". Nu este numai o tristețe sau o stare bolnăvicioasă a poetului, dar și răul, plictiseala, deznădejdea, dezamăgirea, – adică tot ceea ce distruge precum rugina sufletul uman duce la moartea spirituală a omenirii. Să medităm asupra versurilor din poezia introductivă din culegere "*Către cititor*":

Dar printre lupi, șacali, pantere și solzoase
Reptile, scorpioni, maimuțe, umezi șerpi
Monștrii stridenți ce urlă și grohăie acerbi
În ticăloasa junglă a viciilor noastre,

E unul mai infam, mai josnic, mai puhav!
Nu face nici mari gesturi, nu țipă-asurzitor
Dar ruinează totul fără vreun ajutor
Și lumea o înghite cu un căscat hulpav.

Plictisul e! Cu pleoape de lacrimi destrămate,
Visează eșafode, de opiu aromat,
Tu-l știi, o cititor, pe monstrul delicat,
Fățarnic cititor, ce-mi semeni mie, frate!

Coperta culegerii "Florile răului" de Ch. Baudelaire.
Paris. 1920.

În primul ciclu al culegerii, Ch. Baudelaire meditează asupra menirii poetului și a artei sale. El reliefează existența tragică a artistului în lume, înstrăinarea și crucea grea, pe care o duce. Dar, poetul înțelege chemarea divină, binecuvântarea de sus a operelor sale. După părerea autorului, poetul – este cântărețul sufletului și al omului, care trebuie să descopere profunzimile tainice ale personalității și să privească în propriul său suflet („Binecuvântare“, „Înălțare“, „Omul și Marea“ ș. a.). Arta eternizează frumusețea și se opune vieții pământești trecătoare. (*"Imn frumuseții"*). În poemul "Farurile", Ch. Baudelaire definește "farurile" artistice – realizări ale unor mari pictori (Rembrandt, Raphael, E. Delacroix, etc.), scriitori (Dante, W.Shakespeare, J.W. Goethe, parnasienii, etc.), compozitori (R. Wagner, etc.). Poetul dezvăluie natura atotcuprinzătoare a noii arte: servește frumusețea și, în același timp, dezvăluie dramatismul conflictelor spirituale ale omului. În afară de poemul „Corespunderi“ și în multe alte poezii ale culegerii sunt întruchipate principiile unei noi scrieri poetice. Poetul cântă nu doar impresia de la ceea ce vede și simte - chiar și mirosurile, nuanțele culorilor, îi provoacă anumite asociații și amintiri (*"Parfum exotic", "Flaconul"*, etc.). Aceste tehnici vor fi ulterior utilizate de către impresionisti nu numai în poezie (P. Verlaine ș.a.), ci și în proză (M. Proust). În primul ciclu "Spleen et idéal" eroul liric este în captivitatea contradicțiilor. Își caută calea în artă, dar este prea grea și anevoioasă. Eroul se află între visul la o dragoste ideală și dragostea pământească. El înțelege că nu poate atinge idealul, pentru că este împiedicat de părțile întunecate ale sufletului său. În poeziile din culegere sunt redată confruntările luminii cu întunericul, divinul și diavolul, sublimul și terestru. Pe de o parte, există multe imagini strălucitoare, spațiul larg, înălțimile cerești, pe de altă parte – mai aproape de sfârșitul ciclului, culorile devin mai întunecate, iar imaginile mai tragice (vampiri, abis întunecat, etc.).

Eroul lui Ch. Baudelaire și-a asumat responsabilitatea morală pentru toți și pentru tot ceea ce se întâmplă cu omenirea: *"Sunt o împletitură a binelui cu răul"*. Această idee apare la sfârșitul ciclului. Iar în final apare imaginea ceasornicului, care amintește de trecerea rapidă a vieții, necesitatea de a o înțelege. Cine va învinge – binele sau răul, Dumnezeu sau diavolul? Aceasta întrebare rămâne deschisă. Autorul revine la ea în următoarele cicluri ale culegerii.

În cel de-al doilea ciclu *"Picturi pariziene"* atenția poetului este transferată din lumea interioară a omului în cea exterioară. Descriind orașul, Ch. Baudelaire creează exemple magnifice de poezie urbană.

Dar nu numai străzile și bulevardele pariziene prezintă interes pentru poet. El descrie peisaje poetice, care sunt în armonie cu starea spirituală a omenirii. Motivul bătrâneții, care apare în primul ciclu, aici este mai profund.

Omenirea este păstorită de moartea iminentă, pentru că de mult timp este moartă spiritual („Lebăda“, „Cei șapte bătrâni“, etc.). Plânsul trist al mitologice Andromaha se revarsă peste Paris care "nu mai este același". Este un strigăt pentru eroii care au murit (ca Hector), pentru idealurile înalte, care nu mai există. *"Majoritatea nici nu au trăit niciodată!"* - constată cu nostalgie poetul în *"Amurgul"*. Printre locuitorii orașului se găsesc imagini ale jucătorilor și alți păcătoși. Șapte păcate grave ale prezentului, autorul le descrie în poezia "Cei șapte bătrâni". Iar poezia "Orbii" ne reamintește tabloul cu același nume a lui P.Brueghel. În opera creatorului olandez – orbii sunt reflectarea viciilor umane, toată omenirea este oarbă spiritual.

C. Pissarro, Piața teatrală, Paris.
Ploaie. 1898.

P. Braygheli.
Orbii. 1568

Unde se duce? Când se va maturiza? Nu se știe. Ch. Baudelaire a fost mai sincer decât pictorul.

El merge între orbi, înțelegând că oamenii fără ”o licărire vie a lui Dumnezeu în ochi”, rătăcesc într-o lume fără ieșire, îndepărtându-se de ideal: ”Mă-ntreb: Ce-or vedea orbii acolo, în văzduhuri?”

Motivul căii pierdute a omenirii este redat în alte versuri ale colecției:
Găsind chiar și-n cruzimea plăcerii un temei,
Privește. Și eu băjbâi. Dar, mai buimac ca ei,
Mă-ntreb: Ce-or vedea orbii acolo, în văzduhuri?

(Traducere Octavian Soviany)

Lumea pare bizară și teribilă ”*Dans macabru*”. Orașul pentru el este un ”peisaj oribil”, ”fructul unei imaginații himerice”, iar lumea este ”bolnăvicioasă și încurcată”. La finalul celui de-al doilea ciclu apare din nou în imaginea timpului (”*Se auzeau bătăi de ceas, Iar cerul sur vărsa tenebre*”), dar oamenii nu se gândesc la eternitate, la faptul de a da sens fiecărei clipe. În ultima poezie a ciclului ”*Amurgul*” Ch. Baudelaire descrie Parisul în zori, locuitorii cărui trezindu-se se întorc la ocupațiile lor obișnuite, fără să bănuiască măcar ce luptă spirituală se duce în lume între Dumnezeu și diavol. Zilele acestea ”obișnuite” îl înspăimântă pe poet.

În al treilea ciclu ”*Vinul*” motivul esențial este vinul. Mai târziu devine și tema poeziei ”*Corabia beată*”. În această poezie, eroul se simte beat din cauza vieții, imaginației sale, viselor, dar la Ch. Baudelaire întreaga omenire este beată din cauza păcatelor, instinctelor, dragostei de sine și singurătate. Titlurile poeziilor conțin în ele însuși tema poeziei. Deschid ciclul două versuri despre suferința poetului – ”*Epigraf pentru o carte osândită*” și ”*Madrigal trist*”. Dar împreună cu eroul său liric este îngrijorat de durerile și păcatele lumii. El suferă de faptul că omenirea se duce în abis și se îndepărtează de Dumnezeu. Și eroul ”este departe de privirea lui Dumnezeu”, diavolul îl însoțește peste tot, pentru că pământul s-a transformat în iad.

În cel de-al patrulea ciclu al culegerii ”*Florile răului*”, mereu apare imaginea morții, cadavre, ”*femei blestimate*”, fântâni sângeroase, crani. Și numai personajul principal al culegerii încă se mai opune diavolului (deși discută cu el), nu simte nici o groază față de lumea ipocrită, care căută mereu idealuri iluzorii.

Lupta dintre Dumnezeu și diavol a avut loc nu numai în lume, ci mai ales în inima eroului liric. El s-a răzvrătit împotriva diavolului, dar s-a răzvrătit și împotriva lui Dumnezeu – îndepărtat și rece – împotriva întregii lumi, redând puterea ființei umane. Aceasta este tema principală în al cincea capitol.

”Revolta”. În versetele ”*Lepădarea Sfântului Petru*”, ”*Abel și Cain*”, Sf. Petru și Cain sunt caracterizați ca rebeli. Folosind subiectele biblice,

Ch. Baudelaire.
Autoportret. 1848.

Ch. Baudelaire le dă conținut nou. Sf. Petru și Cain nu percep această lume "nemilostivă", pentru că aici visul și faptele "se dușmănesc între ele", și faptele lor sunt un fel de protest spiritual împotriva lumii de atunci.

Căutarea se arată, încă de la început, fără folos, iar călătoria sa este o eternă odisee fără sfârșit care, continuând dincolo de moarte, îl va duce în adâncurile necunoscutului, mereu în căutarea noului care, prin definiție, trebuie întotdeauna să îl ocolească.

Totuși, toate avânturile umane se termină cu moartea. Această idee este confirmată în ultimul ciclul "Moartea". Simbolice sunt și titlurile poeziilor: "Moartea îndrăgostiților", "Moartea sărmanilor", "Moartea artiștilor". Cum nu există bine fără de rău, Dumnezeu fără diavol, tot așa nu există și moarte fără viață, dar viața nu se supune morții. Poetul crede că moartea "ne alină și, vai, ne-mbărbătează, ea singura nădejde în zarea vieții dură" reînvie omenirea, dacă nu va muri Sufletul, chemat să sufere, să greșescă, dar să nu se oprească în căutarea idealului.

În ultimul vers al culegerii "Călătoria" sufletul eroului liric este comparat cu o corabie, care "se îndreaptă spre țărmul Icarie". Și chiar dacă pe această cale omul este așteptat de moarte, el nu trebuie să se oprească în avântul spre "Necunoscut și-n miezu-i ceva nou!". În acest sens, după părerea lui Ch. Baudelaire, constă marea și dreptul de a fi numit Om.

O, Moarte, este clipa! să ridicăm ancora!
E-o țară plicticoasă, bătrâne căpitan!
De-i de cărbune cerul iar marea-și umflă hora,
în inimi arde dorul, neprihănit elan!
Otrava ta ne-o toarnă: o bem fără de teamă!
In creier să ne ardă nestăvilite ecou,
Infern sau rai, totuna, cu-abisul lor ne cheamă!
Vrem doar Necunoscutul și-n miezu-i ceva nou!

(Sursa Internet)

În lumea artistică a culegerii lui Ch. Baudelaire domnește Satana, dar omul este încă în viață, suferă din cauza contradicțiilor, merge înainte în dezvoltarea sa interioară, și este dovada posibilei renașteri a omenirii.

Limbaj poetic. Dominantă artistică a colecției este contrastul și simbolismul. Contrastele sunt aduse la un grad extrem de polarizare, care permite autorului să dezvăluie drama căutărilor spirituale ale eroului liric. Versurile au o structură dublă, unde pe primul plan sunt obiecte, fenomene empirice, detalii specifice, iar în spatele lor este ascunsă o idee, o abstracție, care transformă imaginile empirice în simboluri (de exemplu, "Albatrosul"). Simbolismul poetului, cu excepția a câtorva poezii din anul 1860, este îndreptat spre adâncul conștiinței umane, spre expresia profundă a experienței spiritual contradictorii.

Ch. Baudelaire folosește specia sonetului în "Florile răului", îmbogățind conținutul său filosofic. Sonetul conține de obicei o teză, o antiteză și o sinteză – o generalizare a unui anumit gând. Poetul atribuie sonetelor o flexibilitate deosebită, dezvăluie, prin intermediul lui, nu doar probleme personale (așa cum a fost înainte), dar și probleme globale. Cu toate acestea, versurile "non-sonetice" ale poeziilor lui Ch. Baudelaire sunt construite prin opoziție, care, reflectă contradicțiile eroului liric, determinând cititorul să înțeleagă conținutul. V. Hugo în una din scrisori i-a făcut un compliment subtil lui Ch. Baudelaire: "Aveți un dar unic – puteți obliga să gândească; darul - celor aleși". Într-adevăr, poezia lui Ch. Baudelaire este o poezie intelectuală – este poezia gândirii. În același timp, este profundă, pitorească și simbolică. Dar gândirea și imaginea, impresiile și sentimentele, dispoziția și reflecțiile scriitorului sunt îmbinate împreună. Și în aceasta s-a dovedit marele talent al unui maestru adevărat.

Deci, autorul culegerii "Florile răului" a pus bazele liniei cele mai semnificative din poezie, prezentată mai târziu de S. Mallarmé și A. Rimbaud, R. M. Rilke și E. Verhalne, Andrew Bely și O. Blok, P. Tâcina și M. Voronyi. În creația lui Ch. Baudelaire au fost combinate căile poeziei europene la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX și au fost determinate perspectivele și coliziunile mișcării viitoare.

"Albatrosul". În poem este atinsă o problemă importantă – locul poetului și menirea lui în societate. Opera este construită într-o manieră romantică. Aici există opoziția dintre cele două lumi: lumea voinței,

a idealurilor înalte și a artei, și lumea spirituală, josnică și moral-imperfectă. Opoziția provoacă contrastul imaginilor – albatrosul și mulțimea care capătă sensul simbolurilor. Conform tradițiilor esteticii romantice, albatrosul este descris ca o pasăre frumoasă și puternică. El urcă într-un spațiu înalt, liber și inaccesibil creaturilor pământeste. Cerul – este un simbol al voinței creative a artistului și zborul albatrosului întruchipează un avânt irezistibil al imaginației și fanteziei sale. Pasărea din văzduh (adică, în lumea imaginilor sale, fanteziilor, căutărilor libere) întruchipează puterea fără limite a artistului în lumea pe care o creează. Nu întâmplător albatrosul este numit “prințul vastei zări”, “regele azurului”, “stăpânul furtunilor și al tunetului”, “gigant înaripat”. Poetul afirmă înalta menire a artei – de a servi idealurile cerești (adică divine), pentru a purta spiritul libertății, lumina frumuseții. Cuvintele înălțime și albastrime în poem simbolizează aspirația poetului.

În același timp, în poezie se dezvăluie subiectul tragediei artistului într-o societate josnică spirituală. Dintr-o pasăre frumoasă, care a zburat recent în cerul înalt s-a trezit brusc pe puntea navei, ciudat și neajutorat, batjocorit de marinari. Ei îl slutesc și își bat joc din el. Iar el, după ce și-a pierdut forța, nu a reușit să reziste mulțimii nemiloase. Această alegorie expresivă îi trezește cititorului sentimente corespunzătoare: ură pentru cruzime și nonspiritualitate, dragostea pentru frumos și măreț.

Dând un omagiu tradițiilor romantice, scriitorul afirmă principiile noii arte – modernismul. El de nenumărate ori accentuează puterea poeziei și a poetului, fiindcă ei – sunt stăpânii sferei superioare a spiritului. Imaginea artistului este mărită în orice chip, pentru că el este capabil să “zboare” pe aripile propriei imaginații.

Deoarece, această poezie face parte din ciclul “Spleen et idéal” se poate presupune că sub forma unui grup de marinari este întruchipat același „spleen” care a cuprins omenirea contemporană a lui Ch. Baudelaire, – indiferență față de frumusețe, cruzime, limită spirituală. Poetul aduce laude artei și idealurilor înalte pe care aceasta le afirmă.

În ultima strofă a poeziei în locul cuvântului albatros apare cuvântul poet. Poetul, deși „nu poate să meargă” în lumea pământescă, el o depășește, fiindcă întotdeauna va rămâne liber în imaginația sa.

ALBATROSUL

“Din joacă, marinarii pe bord, din când în când
Prind albatroși, mari păsări călătorind pe mare
Care-nsoțesc, tovarăși de drum cu zborul blând
Corabia pornită pe valurile-amare.
Pe punte jos ei care sus în azur sunt regi
Acuma par ființe stângace și sfoase
Și-aripile lor albe și mari le lasă, blegi,
Ca niște vâsle grele s-atârne caraghioase
Cât de greoi se mișcă drumețul cu aripe!
Frumos cândva, acuma ce slut e și plăpând
Unu-i lovește pliscul cu gâtul unei pipe
Și altul fără milă îl strâmbă schiopătând.
Poetul e asemeni cu prințul vastei zări
Ce-și râde de săgeata și prin furtuni aleargă
Jos pe pământ și printre batjocuri și ocări
Aripele-i imense-l împiedică să meargă”.

(Sursa Internet)

A. Matisse. Portretul
lui Charles Baudelaire
1930-1932

”CORESPUNDERI”. Formarea poeziei moderniste a confirmat-o sonetul "Corespunderi", în care sunetele, mirosurile, culorile sunt combinate într-un singur tablou multilateral. Artistul a inventat o lege specifică de corespunderi "a toate cu tot". De aceea, în lucrările pictorilor, el caută melodii, iar versurile lui sunt bogate în culori, sunete și asociații. Cuvânt și muzică, cuvânt și pictură, cuvânt și tot ceea ce simte omul, se contopesc în poezia lui Ch. Baudelaire, încât le vedem, le ascultăm, le percepem în adevăratul lor sens.

CORESPUNDERI

Natura e un templu ai cărui stâlpi trăiesc
Si scot adesea tulburi cuvinte ca-ntr-o ceată;
Prin codri de simboluri petrece omu-n viață
Și toate-l cercetează cu glas prietenesc.

Ca niște lungi ecouri unite-n depărtare
Într-un acord în care mari taine se ascund,
Ca noaptea sau lumina, adânc, fără hotare,
Parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund.

Sunt proaspete parfumuri ca trupuri de copii
Dulci ca un ton de flaut, verzi ca niște câmpii
- Iar altele bogate, trufașe, prihănite,

Purtând în ele-avânturi de lucruri infinite,
Ca moscul, ambra, smirna, tămâia care cântă
Tot ce vrăjește mintea și simțurile-ncântă.

(Traducere de Al. Philippide)

”ARMONIE ÎN AMURG”. Este una dintre cele mai perfecte poezii ale lui Ch. Baudelaire – punerea în aplicare a legii "corespunderilor" proclamată de poet. "Armonie în amurg" este scrisă conform noilor tradiții, diferite de cele romantice, - tradiții simbolice. Autorul descrie imaginea magică a naturii de seară, dar acest peisaj dezvăluie nu atât ce se întâmplă în jur, cât ceea ce se întâmplă în sufletul eroului liric. Poezia descrie un "peisaj al sufletului", care mai târziu se va răspândi în poezia lui P. Verlaine.

Amurgul îi trezește eroului diferite sentimente și asociații. Este impresionat foarte mult de apusul soarelui, tăcerea nopții, freacăntul ierbii și al copacilor. Sentimentul armoniei de seară este realizat de

A. Becklin.
Vila sul – Mare.
1865

K. Monet.
Căpiță (vest). 1891.

o combinație de sunete și mirosuri, sentimente și impresii. Melodiile serii pentru artist sunt aromate, iar mirosurile se amestecă cu sunete, creând o singură temă muzicală a serii. Un sistem special de rime, repetiții, asonanțe și aliterații creează sunetul extrem de melodios al poeziei. Din desenul compozițional al operei apare o melodie magică – sublimă și tristă, minunată și oarecum tragică. Este melodia inimii eroului liric, a unei personalități – bogate spiritual, înzestrată cu darul nu numai de a privi, dar și de a fixa, nu numai de a asculta, dar și de a înțelege lumea din jur și pe sine însuși. Valsul melancolic, sunetele viorii, aduc o dispoziție luminoasă și tristă. Această sugestibilitate a poeziei lui Ch. Baudelaire este una dintre cele mai bune caracteristici ale liricii sale, pentru că ea lasă întotdeauna mult spațiu pentru reflecțiile și asociații le cititorului.

Despre ce se povestește în această poezie? Despre durerea, aspirația și armonia, idealul de neatinș, despre lupta dintre lumină și întuneric din sufletul uman, despre viață și moarte, care merg alături. Tabloul apusului de soare devine simbolic. Soarele pentru ultima oară luminează natura - și "cade în sângele lui". Acest apus sângeros reprezintă pierderile spirituale, care însoțesc întotdeauna viața umană și chiar moartea, care nu ne permite să o uităm. Dar, în ultimele rânduri ale poeziei, apare o notă luminoasă. Ca o rază aurie de soare, sufletul eroului liric a fost luminat de amintirea iubitei sale, de o clipă minunată, care va trăi veșnic în inima sa. Amintirea "de aur" – idealul poetului – este total opus descompunerii naturale. Dacă romanticii au portretizat paralel universul și lumea interioară a omului, iar prin descrierea naturii au încercat să dezvăluie starea personalității, atunci la Charles Baudelaire întâlnim o altă atitudine – modernă: ceea ce este în sufletul omenesc, nu este mai puțin semnificativ decât lumea materială, chiar și mai important decât ea. Această idee este redată, printr-o antiteză în ultima strofă a operei:

Și soarele în zare s-a înecat în sânge...

În mine amintirea-ți e-o lacră cu odoare!

În poezia "Armonie în amurg" gândul rămâne neterminat, iar poetul, parcă ar avea încă multe de scris... Scriitorul confirmă teza, că ceea ce este o adevărată artă trebuie să rămână neterminată, pentru a da posibilitate cititorului să mediteze asupra operei. Deși imaginea prezentată are un caracter contradictoriu, totuși, autorul redă identitatea armonioasă a omului cu toate sentimentele sale complexe. Această integritate este una dintre manifestările idealului cântat de poet în ciclul "Spleen et idéal". Este, de asemenea, o modalitate de a afirma măreția spirituală a unei personalități, care, contrar tuturor lucrurilor, nu-și pierde niciodată speranța la un "răsărit" în sufletul său.

K. Monet.
Plopi în soare. 1887

ARMONIE ÎN AMURG

E vremea când pe lujer, în seara ce se stinge,
Vibreaz-asemeni unei cădelniți orice floare;
Acum parfum și sunet de-a valma-ncep să zboare,
Vals trist și moleșeală ce farmecă și-nfrânge!

Vibreaz-asemeni unei cădelniți orice floare;
Vioara ca un suflet pe care-l chinui, plânge;
Vals trist și moleșeală ce farmecă și-nfrânge!
Frumos și grav e cerul ca bolta din altare.

Vioara ca un suflet pe care-l chinui, plânge;
Un suflet blând pe care nimicnicia-l doare!
Frumos și grav e cerul ca bolta din altare;
Și soarele în zare s-a înecat în sânge...

Un suflet blând pe care nimicnicia-l doare
Vestigii luminoase din vremi trecute strânge!
Și soarele în zare s-a înecat în sânge...
În mine amintirea-ți e-o lacră cu odoare!

(Traducere de Alexandru Philippide)

ARMONIE DE SEARĂ

La ora de-nserare, pe frageda tulpină,
Flori își topesc ființa, abia cădelnițând,
Parfum suav și sunet în preajmă revărsând,
Ca valsul melancolic în vârtejire lină!
Flori își topesc ființa, abia cădelnițând,
Pe strunele viorii o inimă suspină
Ca valsul melancolic în vârtejire lină!
Frumos și trist e cerul ca un altar de gând.
Pe strunele viorii o inimă suspină,
Un suflet ce desfide neantu-n veci flămând!
Un suflet ce desfide neantu-n veci flămând

Trecutului așează vestigii de lumină,
Când soarele se-neacă în plasma-i asasină,
Un chivot ești, de aur, în taina mea arzând!

(Sursa Internet)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Explicați titlul culegerii "Florile răului". 2. Ce a indignat societatea, când a fost publicată culegerea lui Ch. Baudelaire "Florile răului"? 3. Numiți ciclurile culegerii și motivele esențiale. 4. Caracterizați eroul liric al lui Ch. Baudelaire. **Activitatea de cititor.** 5. Analizați o poezie de Ch. Baudelaire (la alegere). 6. Găsiți în poeziile lui Ch. Baudelaire simboluri, analizați-le. **Valori umane** 7. Care este ideea frumuseții încorporată în culegerea "Florile răului"? Dați exemple. **Comunicarea.** 8. Discuție ce este "spleenul et idéalul?" (din culegerea "Florile răului"). **Noi - cetățeni.** 9. Ce fenomene negative ale societății sunt reflectate în culegerea "Florile răului"? Există ele și în viața noastră? **Tehnologii moderne.** 10. Folosind Internetul, găsiți diverse traduceri ale poeziilor lui Ch. Baudelaire. Citiți-le expresiv. **Expresii creative.** 11. Citiți poezia preferată de Ch. Baudelaire. Pregătiți o descriere orală a tabloului care apare în imaginația voastră. Desenați-o și comentați-o. **Mediu și siguranță.** 12. Explicați de ce eroul liric Ch. Baudelaire nu se simțea apărât în lumea de atunci. **Învățăm pentru viață.** 13. Exprimați-vă părerea cu privire la întrebarea "Ce rol joacă poezia în viața noastră?".

CONCLUZII

- Culegerea lui Ch. Baudelaire "Florile răului" are o semnificație profund filozofică. În centrul atenției autorului – se află o intensă viață spirituală a unei personalități creative, care este în căutarea eului personal și aspiră să înțeleagă misterul nepătruns al lumii.
- Sufletul pribeag în labirintul Universului și căutarea eului liric constituie motivele definitorii ale culegerii: a) lupta lui Dumnezeu cu diavolul, a binelui cu răul, spiritual și material, viața și moartea, care are loc în sufletul eroului liric; 2) pasiunea pentru viață și groaza existenței umane; 3) menirea poetului și a poeziei - de a extrage frumusețea din toate (chiar și din rău) și de a o păstra pentru veșnicie; 4) independența creativă a artistului; 5) afirmarea puterii magice a artei - apropierea intuitivă de adevăr; 6) proclamarea frumuseții este singurul scop al artei; 7) determinarea sensului existenței personalității - căutarea eternă a adevărului, avânturi permanente, zboruri și căderi.
- Poeziile care sunt incluse în culegere – diferite după tematică, dar unite prin imaginea eroului liric. El este captivat de principiile contradictorii – când se ridică, apropiindu-se de însuși Dumnezeu, apoi coboară în cele mai întunecate colțuri ale pământului și chiar până în iad. Eroul liric duce o luptă permanentă cu sine însuși și cu lumea, fără să se oprească din calea spre frumusețe și adevăr.

ASPECTE TEORETICE ȘI DESCOPERIRI ARTISTICE ALE SIMBOLISMULUI FRANCEZ

Geneza simbolismului. La sfârșitul secolului al XIX-lea, scriitorii au căutat căi de inovare a literaturii. Realismul și naturalismul nu mai satisfac necesitățile artiștilor, care au încercat să treacă din lumea obișnuită în lumea frumuseții și a armoniei, unde domnește doar eternul adevăr. Scriitorii au visat la opere care nu ar reflecta lucruri obișnuite și viața oamenilor, ci viața spirituală care, după părerea lor, are legi speciale. După cum remarcă S. Mallarmé, toți poeții sunt cuceriți de ideea unei cărți, unde ar fi "interpretarea orfică a Pământului, adevărata menire a poetului și scopul suprem al acțiunii literare - sunt un instrument spiritual". Aceste aspirații sunt încorporate în teoria și practica uneia dintre curentele literare ale modernismului – simbolismul, care a apărut și s-a dezvoltat în poezia franceză, influențând considerabil literatura mondială.

Din timpurile străvechi, pentru cultura umană a fost caracteristică înțelegerea simbolică a lumii, adică percepția fenomenelor ca anumite simboluri, care reflectă indirect esența lucrurilor, proprietățile lor, generalizând aceste sau alte opinii, credințe și vise.

Conceptul de simbol, însă, a fost creat în epoca romantismului – în lucrările lui I. Kant, F. Krejtsler, J. V. Goethe și F. Schelling. Romanticii germani au contribuit esențial la dezvoltarea teoriei simbolului, prezentând semnificațiile sale multiple, capacitatea de a întrupa o "idee generală", atracția față de explicația universală a lumii și căutarea semnificației veșnice a tuturor lucrurilor. Patosul în romantismul german constă în faptul de a arăta că sufletul uman – este un spațiu inepuizabil de retrairi subtile și sensibile, care se descoperă în vise umane, iluzii, în special poezie. În epoca romantismului german, poezia era înțeleasă ca o modalitate deosebită de înțelegere a lumii, diferită de oricare altele. Dacă adevărul științific poate fi învățat prin metode raționale, atunci poezia dă posibilitatea de a "simți" adevărul intuitiv, ca o contemplare mistică. Anume în romantism au fost puse bazele poeziei simboliste.

Ecoul filosofiei romantice germane a simbolului a ajuns în Franța. Poetul Gyro a scris în revista „Muza franceză”: „În ochii poetului totul este simbolic; prin imagini și comparații nenumărate, el caută să găsească sursa originală a limbii, care a fost dată omului de Dumnezeu ... Dacă poezia caută simboluri în lumea materială, înseamnă că ea clarifică simplul motiv, care i-a dat naștere, pentru că orice lucru ca și orice făptură ascunde o semnificație misterioasă, care trebuie dezvăluită". Poetul francez J. de Nerval se simțea un visător și un magician, căruia îi este accesibil misterul universului.

K.Schabe. Moartea și groparul. 1895.

Lirica romantică franceză de la mijlocul secolului al XIX-lea (J. Lamartine, A. de Vigny, V. Hugo ș.a.) a pregătit trecerea într-o etapă calitativă nouă a literaturii – simbolism, care a devenit rezultatul unei dezvoltări treptate a artei.

În special, lucrarea lui Ch. Baudelaire a afirmat că logica interioară a retrăirilor romantismului poetului – romant duce la simbolism. În culegerea "Florile răului", poetul a căutat veșnica semnificație a existenței, explicând implicarea omului în ea, iar aceasta a fost sămânța din care "a crescut" literatura simbolică. Lumea are sens, iar omul este implicat în acest sens – de aici pornește literatura simbolistă. Un astfel de poet a fost Ch. Baudelaire.

apel la rațiune, ci la intuiție. Poetul are un dar special al viziunii divine, care îi permite să înțeleagă necunoscutul și misteriosul.

Poziția față de cuvânt. Relația dintre sensuri. Simboliștii au prezentat o nouă semnificație a cuvintelor. Cuvintele, chiar și sunetele le-au înzestrat cu subînțeles special și sens emoțional. În plus, pentru simboliști avea o însemnătate deosebită nu atât cuvintele și interpretarea lor, cât relația dintre ele. Toate relațiile, motivele și asemănările la simboliști se combină într-o singură melodie umană, în care se aude vocea ideii veșnice.

Simbolul – un mijloc de înțelegere a esenței profunde. Refuzând imaginea realității, poeții simbolici au început să creeze noi forme estetice, încercând să înțeleagă profunzimea lumii cu ajutorul simbolurilor. Ele întruchipează ideile veșnice ale frumuseții, adevărului, armoniei. În același timp, a existat o concentrare a anumitor sentimente și emoții. Scopul simbolurilor – de a ajuta la abordarea sacramentului spiritual, de a trezi sentimentele cititorilor și de a-i atrage în căutarea necunoscutului. M.Maeterlinck, într-unul din interviurile sale, a cerut ca simbolul să fie de încredere și "dacă simbolul este extrem de înălțat, atunci opera este extrem de umană", deoarece pulsul eternității se luptă în ea. Conform simboliștilor francezi, simbolul apare spontan, apariția lui nu poate fi explicată prin logică, deoarece nu se pot explica sentimentele și dispoziția personalității sau descoperirea spiritului. O imagine poetică, după cuvintele lui M. Maeterlinck, este un "pat de coral, de unde crește insula-simbol". Conturul "insulei - simbol" este vag, pare să apară din ceață, și de departe nu este vizibil "ce se întâmplă acolo, ce dimensiune are, cine locuiește acolo".

M. Maeterlinck a comparat cititorul cu călătorul, care putea doar să ghicească despre "insula-simbol", care a trecut pentru un moment și s-a ascuns în spatele orizontului, astfel încât să apară din nou, dar într-o nouă manifestare neașteptată. Simbolul este întotdeauna multilateral, lasă cititorilor spațiu de a ghici, inducând lucrarea imaginației și sentimentelor lor. Totuși, diversitatea valorilor simbolului nu neagă scopul său principal – "a fi un semn al măreției sale de idei". Poetul J. Vanor a scris: "arta este transformarea ideii într-un simbol și dezvoltarea ei cu ajutorul variațiilor armonioase".

M. Voronyi – inițiatorul simbolismului în Ucraina

Simbolismul ucrainean, a plasat pentru prima dată în literatura națională, criteriul estetic pe locul predominant. Așadar, pregătind pentru tipar almanahul "De pe nori și văi" (prima ediție ucraineană a direcției moderniste), M. Voronyi a anunțat într-o scrisoare deschisă compatrioților, că dorea să raționalizeze un nou tip de revistă literară compusă din lucrări, care ar avea calități estetice înalte și s-ar apropia de operele literaturilor europene moderne "cel puțin cu un mic preț de originalitate, cu o idee liberă independentă, cu conținut contemporan, unde ar fi fost un pic de filosofie, unde o bucată ar clarifica cerul îndepărtat care, de-a lungul veacurilor, ne cheamă prin misterul său indisputabil." Scriitorul a considerat că operele primitive interne-etnografice și naturaliste, simplificate, tendențioase sunt inacceptabile pentru almanahul său. Anume din această scrisoare a început epoca renașterii ucrainene, o nouă eră a culturii ucrainene, care a ajuns la vârfurile artei mondiale. Dar nu toți scriitorii ucraineni au fost de acord cu poziția lui M. Voronyi, I. Franko, într-o prefață la poemul "Idila pădurii", a criticat modernistii, numindu-l pe M. Voronyi un "idealist ireparabil". M. Voronyi nu a întârziat cu răspunsul. La almanahul "De pe nori și văi", publicat în 1903, el a inclus poezia sa "Ivan Franko" (1902) cu un epigraf de la Ch. Baudelaire: "Subiectul poeziei este doar ea însăși și nu realitatea". În acest verset, M. Voronyi a proclamat valoarea poeziei și scopul înalt al poetului. Arta este un triumf al spiritului, al libertății, al geniului. Autorul a exprimat o dorință profundă pentru

M. Voronyi

Sugestibilitatea. Una dintre cele mai importante principii ale poeziei simboliste este sugestia (din lat. *suggestio* - sugestie). Simbolicii francezi au început să creeze astfel de imagini și simboluri care au inspirat anumite sentimente, asociații și analogii. Poeții nu și-au exprimat direct opinia, nu au găsit nimic până la capăt, nu au făcut concluzii și nu au învățat. Au oferit cititorilor ocazia de a "gândi și de a termina scrierea" ei înșiși. Poezia doar a inspirat anumite gânduri, dispoziții și modalități propuse lumii ideilor veșnice.

S. Maurice a crezut că "sugestia este limba de corespondență, afinitatea sufletului și a naturii, ea nu caută să transmită imaginea unui obiect, ci pătrunde în adâncimile substanței sale, devine vocea unui obiect pe care dorește să-l spună prin vocea sufletului la care este adresată narațiunea".

Metalimbajul – limbajul esenței profunde, nu nominalizarea directă. Simboliștii francezi și-au proclamat sarcina de a crea o nouă limbă - metalimbajul. După cum a spus S. Mallarme, există două limbi – limba de nominație directă (denumire) a obiectelor și a fenomenelor și limba existenței profunde. În același timp, cel mai important este al doilea limbaj, care contribuie la pătrunderea în profunzimea retrăirilor umane și ideilor veșnice și, prin urmare, să se apropie de înțelegerea existenței lumii.

Pentru metalimbajul simboliștilor, care considerau arta lor sintetică, este caracteristic sinteza, dinamica și abstractizarea.

S. Mallarme a scris: "Poezia este ceva care face posibilă exprimarea – cu ajutorul limbajului uman, care și-a câștigat ritmul original – semnificația ascunsă a ființei diverse: astfel, dând vieții noastre reale un sens adevărat și, prin urmare, idealul oricărei activități spirituale constă tocmai în acest lucru".

Poezia simbolistilor a devenit o muzică specială, în care melodia constă în consonanță, ritm, intonație, pauză și timiditate". Armonia dintre nuanțe și sunete", a spus S. Morris, "simbolizează armonia sufletelor și a lumilor". Unul dintre reprezentanții simbolismului francez, S. Merrill, în articolul "Credo" (1892), a susținut că "poezia - în același timp, cuvânt și muzică ... Într-un cuvânt, ea vorbește și gândește. Prin muzică cântă și visează".

Dinamica operelor lirice ale simboliștilor se datorează mișcării simbolurilor poetice, care, potrivit artiștilor, ghidează spiritul. Modificarea sentimentelor, impresiilor, dispozițiilor, asociațiilor reflectă mișcările sufletești schimbătoare, căutarea unei singure baze a tuturor – preistoria, gravitatea spre ideile veșnice și armonie. Prin schimbări spontane ale imaginilor, simbolurilor și sentimentelor, datorită schimbărilor în ritm și melodie, intuiția poetică se îndreaptă către un mister neidentificat. Misterul poeziei

o nouă generație de artiști ucraineni și, de fapt, a formulat un program de simbolism ucrainean:

Sufletul vrea să arunce legături,

Care de-a lungul timpului

este înfășurat,

Vrea un spațiu mai larg –

Prinzându-se să zboare-n ceruri,

Viața - i murdară, lipsită – i de valoare

Să uiți și să cunoști

ce-i superficial,

Totul ce-i imens -

să poți cuprinde,

Și ce-i neclar să înțelegi!

Cu toate acestea, simboliștii ucraineni, spre deosebire de cei francezi, nu au renunțat la îndatoririle civile, deoarece erau conștienți că prima datorie a scriitorilor din cultura ucraineană era să se implice în dezvoltarea spirituală a națiunii. Astfel, specificul simbolismului ucrainean este o combinație de principii ale frumuseții și adevărului. În afară de filosofile occidentale, simboliștii ucraineni au folosit teoria "filosofiei inimii" de G. Skovoroda, operele lor fiind caracterizate de o intimitate specială. Scriitorii au îmbogățit tezaurul simbolismului mondial cu noi forme de exprimare a sentimentelor sufletești (în special folosind genurile folclorului ucrainean – cântece, basme etc., o combinație de simboluri abstracte cu impresii reale). În poezia simbolistilor ucraineni se simte o dorință după o lume minunată de vis, în care o persoană și o națiune, după ce depășește înstrăinarea, se integrează într-un tot întreg. Ca și în literatura europeană, în etapele timpurii ale dezvoltării, simbolismul din Ucraina a fost strâns asociat cu impresionismul, care se simte deosebit în poezia lui M. Voronyi, O. Olesy și a altor poeți ucraineni.

Olexandr
Olesy

M. Deny.
Portretul von Lerrole
în trei aspecte. 1897.

a fost realizat datorită analogiilor, asociațiilor, pieselor, sugestiilor, cu ajutorul cărora, potrivit poetului S. P. Rou, "este posibil să se desprindă de lumea materială și să treacă într-o lume frumoasă, spiritualizând totul în calea lui". Meritul semnificativ al poezilor din Franța este dezvoltarea structurii poeziei, reînnoirea canoanelor poetice tradiționale. Scriitorul J. Morais a cerut relansarea metricei antice și, în același timp, a creat noi rime, strofe și genuri. Simboliștii francezi au dezvoltat un vers liber, care, după părerea lui F. Viel-Griffen, a devenit "realizarea spirituală a întregii poezii în general: un vers liber nu este doar o formă grafică, ci mai ales o anumită poziție internă; în mișcarea poetică a simboliștilor îi atrage spiritul versului, acest spirit îl face rodnic și prelungit".

Interacțiunea simbolismului și impresionismului în poezia lirică. În prima etapă, simbolismul francez a fost strâns legat de impresionism. Slăbirea unității logice a textului poetic pentru a întări unitatea ritmică-intonațională și influența emoțională a dus la faptul că cititorii au perceput versurile direct și holistic ca opere muzicale sau opere de pictură. Reproducerea impresiilor și a sentimentelor

impresioniste în legătură cu atracția simbolistă a lumii ideilor veșnice a dat poeziei o înălțime specială. Simțurile și emoțiile dobândesc semnificație generală. Artiștii au căutat, după cuvintele lui S. Mallarme, "formele veșniciei în imaginile corporale ale lumii". Impresionismul și simbolismul s-au îmbogățit, aducând scriitorii mai aproape de scopul comun de a găsi o nouă limbă universală prin care spiritul vorbește.

Așadar, simboliștii francezi au considerat poezia un proces special de creație. S. Mallarme a comparat idealurile simboliștilor cu bijuteriile: în poezia lor adevăratele comori ale sufletului uman strălucesc în frumusețea veșnică, care caută să atingă o lume înaltă și frumoasă.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Numiți trăsăturile teoriei simbolismului. **2.** Determinați etapele simbolismului francez și reprezentanții lui. **Activitatea de cititor. 3.**

Cum au înțeles lumea și omul simboliștii? **4.** Caracterizați imaginea eroului simbolist. **Valori umane. 5.** În ce mod simboliștii au văzut valoarea artei și rolul artistului? **Comunicare. 6.** Discuție "În ce au văzut simboliștii misterul lumii și al omului?".

CONCLUZII

- În simbolismul francez, se disting trei etape.
- "Misterul", "frumusețea", "adevărul", "Dumnezeu" - conceptele-cheie ale simbolismului.
- Simbolul este un mijloc de cunoaștere artistică și întruchiparea necunoscutului și nevăzutului.
- Sugestibilitatea și metalimbajul ar fi trebuit să inspire cititorilor ideea unei alte lumi, despre o altă realitate creată de imaginația creativă.

Paul Verlaine

1844–1896

În primul rând - muzica în cuvânt!

P. Verlaine

Paul Marie Verlaine s-a născut în martie, 1844 în Mets (Franța), în familia unui inginer militar. După ce a părăsit familia tatălui său s-a mutat la Paris, unde au trecut anii de școală ai viitorului poet. În 1862 a absolvit Liceul și a intrat la Facultatea de Drept a Universității. Dar entuziasmul jurisprudenței a trecut repede, în plus, starea materială a familiei s-a deteriorat. În 1864, Paul s-a stabilit să lucreze în calitate de funcționar la primărie.

Poezii a început să scrie în anii de școală. Una dintre ele ("Moartea") din 1858 pe care a trimis-o lui V. Hugo, un clasic al literaturii franceze. În 1863 a fost publicat pentru prima oară sonetul lui P. Verlaine "Pan Prudom", care a mărturisit despre capturarea grupului "Parnas". În a doua jumătate a anilor 1860, s-a alăturat acestei asociații. Poetul a fost interesat de retorică, a studiat limbile străine, a citit Sh. O. Saint-Bewa, Ch. Baudelaire, T. Banville, a participat la saloanele literare. Marea impresie asupra lui a fost făcută de L. de Lilly, în jurul căruia s-au adunat tineri scriitori, care au publicat culegerea de "Parnasul Contemporan", unde publica și P. Verlaine. Cu toate acestea, poetul și-a căutat calea, diferită de poezia obiectivistă a parnasianștilor. Cartea "Florile răului" de Ch. Baudelaire a dat un impuls dezvoltării ideilor impresioniste, a imaginilor simbolice. P. Verlaine a încercat să întruchipeze în poezia mișcărilor sufletului, reproducerea stării de spirit și a emoțiilor lirice.

În anii 1860 a apărut o culegere de poezii "Saturnic" (1866) și "Vacanțe rafinate"(1868). Ei au identificat un nou pas în dezvoltarea literaturii, deschizând calea spre simbolism. Revizuirile corespunzătoare asupra culegerilor au fost oferite de A. Franz și V. Hugo, remarcând particularitatea tinerilor talentați, "fără legătură cu contemporanii lor".

La sfârșitul lunii iunie 1869, poetul s-a întâlnit cu viitoarea sa soție, Mathilde Mote, iar în 1870 s-a căsătorit cu ea, visând la o căsnicie fericită. În culegerea "Cântecul bun" (1870) au fost incluse opere pe care le-a dedicat soției sale. Cu toate acestea, speranțele pentru o căsătorie fericită nu au fost realizate. El a trăit puțin timp cu Mathilde Mote.

În februarie 1871, poetul a primit o scrisoare dintr-un mic oraș provincial din Charleville, de la A. Rimbaud, necunoscut încă pe atunci, care avea 18 ani, cu câteva dintre poeziile sale. P. Verlaine a rămas încântat de aceste poezii. Într-un răspuns scris, poetul l-a invitat la Paris. S-au cunoscut și s-au împrietenit. În 1872, băieții au plecat în Anglia și Belgia, au călătorit în țările din Europa.

Relațiile de prietenie ale poezilor era cât pe ce să se termine din cauza unei împușcături din revolver: în timpul unui scandal în iulie 1873. P. Verlaine l-a rănit pe A. Rimbaud, pentru care a fost condamnat de o instanță de la Bruxelles la doi ani de închisoare. În închisoare, el a scris poezii care au fost incluse în culegerea "Romanțe fără cuvinte" (1874). Aceste poezii sunt apogeul muzicalității lui P. Verlaine. Fiecare dintre ele - un adevărat cântec al sufletului, trist și amuzant, misterios și visător.

În acest timp, poetul a aflat că soția sa vrea să divorțeze. Când la 16 ianuarie 1875 a fost eliberat, nimeni, cu excepția bătrânei mame, nu l-a întâlnit lângă poarta închisorii.

În anii 1870 și 1880, poetul se întorcea din ce în ce mai mult către Dumnezeu. În catolicism, el a simțit puterea de a rezista vieții brutale și a deznădejdii generale. Sentimentul religios a fost reflectat în culegerea sa "Înțelepciunea" (1881).

În anul 1884 a publicat o culegere de „Odinioară și altădată” și o carte de articole literare și critice „Poeții blestemați”, în care conține eseuri despre șase poeți, inclusiv Rimbaud, Mallarmé și S. P. Verlaine.

Principiile estetice ale poetului au dobândit forme complete în culegerile ultimei perioadei „Iubirea” (1888), „Fericirea” și „Cântece pentru ea” (1891). „În primul rând – muzica în cuvânt!” – sub un astfel de slogan a avut loc evoluția artistului, care a afirmat impresionismul în poezie și, în același timp, a fost un „metru” simbolismului, deși nu a recunoscut.

P. Verlaine a condus o galaxie de tineri poeți. Poeziile sale au devenit extrem de populare.

La ceremonia tradițională de alegere a „regelui poezilor”, din Franța, care a avut loc în 1891, după moartea lui L. de Lilly, cele mai multe voturi au fost acordate lui P. Verlaine. Cu toate acestea, recunoașterea a venit prea târziu: sănătatea artistului s-a înrăutățit semnificativ. Poetul a murit la 8 ianuarie 1896 în orașul Paris (Franța).

„CÂNTEC DE TOAMNĂ”. Poezia a intrat în culegerea „Poezia Saturnică” (ciclul „Peisaje triste”). Principalul fundal emoțional creează o melodie care rulează de la fiecare linie a operei – lent și monoton, trist și zbuciumat. Corzile viilor de toamnă răscolesc sufletul.

Această melodie transmite starea naturii de toamnă și starea interioară a eroului liric. La fel ca anotimpurile, se schimbă și omul, și sentimentele și dispoziția. Toamna – este clipa, care face bilanțul trecutului și o pregătire pentru ceva nou, neștiut și necunoscut. În poezie nu întâmplător, apare o imagine simbolică a ceasornicului, care numără impulsul vieții. Eroul liric își amintește de copilărie, dar într-o clipă revine și rămâne singur cu tristețea toamnei. În fiecare strofă a poeziei se schimbă melodia și dispoziția. Dacă primele două părți, tristețea este întreruptă de bătaia ceasornicului și profunzimea trecutului, apoi în cea de-a treia parte ritmul lent este accelerat de un vânt îngrozitor:

Și mă tot duc,	Din loc în loc,
Pe vânt apuc	Cum poartă-n joc
Iar el mă poartă	O frunză moartă.

V. van Gogh. Aleea de plopi toamna. 1884 p.

În original-literal: „Mă poartă (vântul) peste tot, ca o frunză moartă”. O frunză moartă a toamnei este sufletul eroului liric, sub influența destinului fatal.

În poezia „Cântec de toamnă”, sunt încălcate limitele dintre spațiu (obiectiv și subiectiv) și timp (trecut, prezent și viitor). Peisajul toamnei se contopește cu peisajul sufletului: sufletul este diferit de peisaj, iar peisajul – este „starea sufletului”. De aceea, toamna apare în operă, nu numai ca anotimp, ci și ca tristețe, oboseală, ca pierdere a ceva frumos, timpul apropierei de moarte. De ce e trist eroul liric? De ce viața nu-l face fericit și suferă după trecut? De ce inima lui plânge? Cine știe... Dar în lucrarea simbolisto-impresionistă a lui P. Verlaine este inutil de a căuta răspunsuri la aceste întrebări. Autorul a căutat numai să creeze o anumită impresie, o dispoziție, pentru a provoca asociații relevante cititorilor, pentru a-i emoționa prin melodia cântecului de toamnă.

CÂNTEC DE TOAMNĂ

Prelungi fiori
Curg din viori
Autumnale,

Melancolii,
Monotonii
Și jale.

Cu chipul tras,
Fără de glas,
Când ora sună,
Îmi vin în minte
Vremi dinainte
Să mă răpună.

Și mă tot duc,
Pe vânt apuc
Iar el mă poartă
Din loc în loc,
Cum poartă-n joc
O frunză moartă.

CÂNTEC DE TOAMNĂ

Plâns monoton,
Al toamnei zvon
De vioară
Cu sângerii
Melancolii
Mă-nfioară.

Ca sufocând
Și palid, când
Ora bate,
Eu plâng mereu

În gândul meu
Vremi uitate;

Și-astfel mă duc
Pe-un vânt năuc
Ce mă poartă
În sus, pe drum,
Și-n jos, precum
Funza moartă.
(*Sursa Internet*)

"**ARTA POETICĂ**" Poezia este inclusă în culegerea "Odinioară și altădată" și a devenit opera în care autorul își reflectă viziunile estetice. A fost scrisă cu ocazia celei de-a 200-a aniversări a publicării tratatului "Arta poetică", de către teoreticianul clasicismului N. Bualot.

Coincidența titlurilor operelor evidențiază intenția conștientă a lui P. Verlaine de a crea o concepție estetică a noului timp. Dacă N. Bualot a formulat principiile metodei raționaliste în literatură, atunci P. Verlaine a definit, în poezia sa, principalele principii ale impresionismului și simbolismului: "Este imposibil să înțelegem pe deplin "Arta poetică", pentru că este, la urma urmei, doar o melodie, și nu aș construi o teorie. "Totuși, această operă a lui P. Verlaine, a reflectat cel mai bine particularitățile metodei sale creatoare și a fost percepută de simboțiști ca un manifest poetic.

Poetul neagă raționalismul în artă. Principalul lucru pentru el – este cunoașterea intuitivă, cu ajutorul căreia se poate înțelege lumea misterioasă a sentimentelor umane, a naturii, a gândurilor și a viselor. După cuvintele autorului, poezia lirică ar trebui să pătrundă în sufletul omului, forțându-l să "caute un azur nou, o nouă dragoste".

Artistul se opune literaturii tradiționale, construită pe conexiuni logice ale imaginilor, fenomenelor și conceptelor, poezia noului timp, pentru care "în primul rând – muzica în cuvânt". După părerea sa, muzicalitatea ar trebui să devină un mijloc nou de a exprima o atitudine poetică, cele mai subtile impresii, cele mai misterioase emoții. De aceea el recomandă să se folosească acel picior metric, care nu agravează versul, ci mai degrabă – "curge", reflectând fluxul sentimentelor umane și retrăirilor. Cu ajutorul muzicalității, P. Verlaine caută să recreeze aura spirituală a personalității – lumea sentimentelor ei:

Cântul de-i etern e cel mai de preț;
Precisu-i neprecis: privilegi.

Priviri ascunse după-un voal,
Ziua ce tremură-n amiezi,
Stelele limpezi care le vezi
În cerul serii, autumnal!

Autorul nu se referă doar la realitatea pe care o percepe omul (privire, zi, stele, cer), ci pune accentul pe asociațiile și impresiile pe care i le provoacă. În traducere, acest lucru este transmis prin intermediul tropilor: priviri "ascunse", tremurul zilei, "Ziua ce tremură-n amiezi", "Stelele limpezi", "În cerul serii, autumnal". Nu este o simplă comparație între lumea naturii și retrăirile umane, ci unitatea lor organică, care ar trebui să fie transmisă pentru a "cânta" poezia. Poetul subliniază, de asemenea, diferența dintre culori și "nuanțe". Poetul devine un estet al simțurilor vizuale receptând nuanțe, ecouri cromatice, nu culori pregnante, lipsite de mister. Nuanțele și semitonurile pot reflecta emoțiile și dispoziția, încălcând limitele stabilite între diferite fenomene:

Singură Nuanța, mai știe-acum
De vis să lege vis sficios!

Estetica simbolistică se caracterizează prin conștientizarea faptului că lumea are un anumit scop, spre care aspiră imaginația creatoare și intuiția artistului. P. Verlaine, simte nevoia că trebuie să se apropie de "misterul" mondial, și, în ultima strofă pare să-și trimită poezia "înaripată" în căutarea unei esențe misterioase:

Versul tău fie o aventură,
Vântului soră-n zori și-n perind,
Mentă și cimbru, câmp înflorind...
Să știi că restu-i literatură!

Simboliștii au vrut întotdeauna, ca poezia să rămână o enigmă – la care vor apela generațiile viitoare. Nu este o excepție poezia lui Verlaine, care pare să se rupă în mijloc: "Și restul este -literatură". Figurile de stil și schimbarea ritmului în ultimele rânduri, subliniază din nou limitele dintre "literatura" raționalistă și adevărata "artă poetică". Doar pentru raționaliști întotdeauna este totul clar, iar poezilor, după părerea lui P. Verlaine, nimic nu le este înțeles, ei pot doar simți esența spirituală a lumii, care le atrage, nu

P. Verlaine în literatura ucraineană

Potrivit lui G. Kochur, primul care a tradus opera lui P. Verlaine este Pavlo Grabovsky: în 1897, în traducerea sa, a apărut "Cântecul toamnei", iar un an mai târziu Ivan Franko publică traducerea poeziilor simbolistului francez. În literatura ucraineană poezia lui P. Verlaine a fost tradusă de mulți scriitori. Printre renumiții traducători erau și renumiții maeștri ai cuvântului -

V. Shchurat, M. Crow, S. Tverdokhlib M. Rila, M. Orest (Zerov), M. Dray-Khmara, G.Kochur M. Lucas, etc.

Poezia lui P. Verlaine a avut o influență semnificativă asupra creației multor scriitori ucraineni. În special, un admirator al poetului a fost V. Stefanik.

Într-o scrisoare către prietenul său, V. Morachevsky, scria că poeziile lui P. Verlaine îl inspiră în orele "de tristețe", iar poezia "Cântec de toamnă" poate transmite totul ce este "plin de durere" din sufletul său. Creativitatea lui P. Verlaine l-a inspirat pe M. Voronyi. Scriitorul a afirmat: "Evident, ne unește dorința de credință, pentru un suflet disperat și necredincios".

M. Voronyi a spus că, la fel ca și P. Verlaine el merge, nu atât de la imagine, cât de la sunet". Folosirea melodicității pentru imaginea vibrației sufletului uman este principala particularitate a poeziei lui M. Voronyi. "Pentru ca poezia să fie bună, trebuie simțită profund și purtată în inimă", a scris artistul.

M. Burachek
Toamna aurită. 1916

le dezvăluie până la capătul profunzimii lor. Unde sunt aceste "dulci, tomnaticе fundaluri", "dragoste nouă" despre care scrie poetul? Unde sunt ochi de-azur? Numai sufletul poetic poate visa la ele, pentru că numai prin crearea realității sale speciale dobândește puterea vieții, a voinței și a inspirației.

Poezia lui Verlaine, cu formă rafinată și sens estetic, este o adevărată operă a noii "arte poetice", care se opune nu numai regulilor clasicismului, ci și liricii obiective a parnasianștilor, chiar și literaturii realiste. Descoperirile artistice ale poetului au contribuit la înființarea modernismului.

ARTA POETICĂ

Vreau muzicii întâietate!
Astfel, Imparele prefer,
Mai vagi, mai libere-n eter,
Fiind în tot, plutind pe toate.

Alege vorbele ce-ți vin
Să pară scoase din confuzii:
Ah, cântecele gri, iluzii
De Tulbure în Cristalin!

Sunt ochi splendizi de după voaluri,
Zi ezitând în amiezi,
Ori aștri-n azurii grămezi
Pe dulci, tomnaticе fundaluri.

Nuanța eu râvnesc s-o caut,
Nuanța, nicidecum Culoare,
Nuanța doar-îngemănare
De vis cu vis, de corn cu flaut!

Alungă Poanta ce ucide
Și crudul Spirit, Râs impur,

Ce lacrimi scot în ochi de-azur,
Și izul trivial de blide!

Sucește gâtul elocinței,
Și bine faci când, cu putere,
Astâmperi Rima-n chingi severe,
Ea, sclavă a nesocotinței...

Ah, Rima-numai chin și silă!
Ce surd copil ori negru drac
Scorni bijuteria fleac
Ce sună gol și fals sub pilă?

Deci, muzica mai mult, mereu,
Iar versul tău aripi înalte
Să prindă, năzuind spre alte
Iubiri și bolți de Empireu!

Să fie buna aventura
Când suflă zgribuliții zori
Prin minte și prin cimbrășori...
Tot restul e literatură.

(Sursă Internet)

A. Beklin. Întoarcerea acasă. 1887.

ARTA POETICĂ

Ci numai muzica s-o desmierzi.
Precumpânească, deci, vers impar,
Mai vag în aer, fără habar,
Ușure ce-i, tot ușor îl pierzi.

Nu te-avânta cuvântul să-l alegi
De nu ți-e arma puțin dispreț:
Cântul de-i tern e cel mai de preț;
Precisul-i neprecis: privilegi.

Priviri ascunse după-un voal,
Ziua ce tremură-n amiezi,
Ștecele limpezi care le vezi
În cerul serii, autumnal!

Că numai Nuanța e de folos.
Iată Culoarea. Nu – nicidecum!
Singură Nuanța, mai știe-acum
De vis să lege vis sficios!

Fugi dar de crima ce-o Poantă e,
Spiritul crud și Râsul impur,

Lacrimi smulg ele și din Azur,
Astă fiertură de be-he-he!

Ia elocința, strânge-o de gât!
N-ar strica – tot ești în formă azi–
Rima în ape cumiști s-o scalzi,
Că nu-și face iar de cap – dar cât?!

De-atâta Rimă, zău că mi-e silă!
Ce copil surd sau care nebun
Ne-a dat veriga asta drept bun,
Vădit fier vechi de-o freci cu-o pilă?!

Ci numai muzică, tot mereu!
Stihul tău fie-acel zburător
Ce-și ia avânt din cei ce mor
Spre noi iubiri, spre-un nou empireu.

Versul tău fie o aventură,
Vântului soră-n zori și-n perind,
Mentă și cimbru, câmp înflorind...
Să știi că restul-i literatură!

(Sursă Internet)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Care sunt temele și motivele noi introduse în literatură de P. Verlaine? 2. Ce a influențat formarea concepției poetice a artistului?

Activitatea de cititor. 3. Argumentați, că în versurile lui P. Verlaine se combină particularități ale impresionismului și simbolismului. 4. De ce poeziile lui P. Verlaine se numesc "peisaje ale sufletului"? Argumentați. **Valori umane** 5. Care sunt noile motive din poezia "Arta poetică"? **Comunicarea.** 6. Cum înțelegeți afirmația lui P. Verlaine: "În primul rând - muzica în cuvânt!", "Că versul tău să fie-ntotdeauna-naripat, / Și-apoi să se avânte ca sufletul să-ți caute ..."? **Tehnologii moderne.** 7. Creați un proiect " P. Verlaine este o expresie a vibrației sufletului omenesc". **Expresii creative.** 8. Ce impresii și asociații ați întâlnit în timp ce citiți versurile lui P. Verlaine? Redați-le pe coperta unei culegeri de P. Verlaine.

CONCLUZII

- În poezia lui P. Verlaine se combină elemente de simbolism și impresionism.
- Prin valoarea sa lumea interioară a omului depășește, în opera poetului, lumea exterioară.
- P. Verlaine a căutat să distrugă granițele dintre sufletul eroului liric și lumea exterioară (lumea interioară este plină de sunete, culori din lumea exterioară, dar acestea sunt dovezi ale stării sale sufletești; iluzii, fantome, amintiri - toate acestea umplu sufletul eroului liric; umanizarea naturii este elementul esențial al lui P. Verlaine).
- Principalele caracteristici ale stilului lui P. Verlaine sunt: accentul pus pe sentimente, nu pe lucruri, pitoresc și muzical, o combinație organică de cuvinte, muzică, culori și sunete.
- Subiectul liric în operele artistului - este mișcarea sentimentelor și fluiditatea impresiilor.
- În poezia lui P. Verlaine, nuanțele au o importanță deosebită (tonuri, semitonuri, asociații etc.) care transmit vibrațiile sufletului.

Arthur Rimbaud

1854–1891

Furtuna mi-a binecuvântat trezirea...

A.Rimbaud

Jean Nicolas Arthur Rimbaud s-a născut la 20 octombrie 1854 în orașul Charleville (Franța). Mama le-a sădit în sufletele copiilor bunătatea, dragostea pentru Dumnezeu, iar tatăl i-a învățat să fie cumpătați și economi. De mic copil, Arthur se deosebea de alți copii prin aceea că: era temător de Dumnezeu, ascultător și învăța foarte bine. Abilitatea lui îi uimea pe toți. Profesorul J. Izambar a susținut primele încercări ale tânărului poet. De la șase - șapte ani, a început să scrie proză și apoi poezie. La vârsta de cincisprezece ani a scris "Senzație", publicată fără știrea autorului în una din revistele pariziene la începutul anului 1869. În același an, a publicat mai multe poezii în limba latină. A citit foarte mult, era pasionat de operele lui F. Rabelais și V. Hugo, precum și de poezia parnasiană. În poeziile "Ofelia", "Balul spânzuraților", "Răul", "Adormitul din vâlcea", poetul se afirmă ca simbolist. V. Hugo i-a apreciat foarte mult talentul, numindu-l pe A. Rimbaud "copilul lui Shakespeare".

Prima etapă a creativității scriitorului (până în 1871) este marcată de influența autorităților care nu a împiedicat maturizarea spiritului de revoltă, atât împotriva esteticii tradiționale, cât și împotriva regulilor burgheziei provinciale Charleville, unde, după cuvintele poetului, "niciodată nu se întâmplă nimic". Orientându-se spre V. Hugo și Ch. Baudelaire, începe să scrie poezii în care condamnă joshnicia burgheziei ("Sedenarii"), Al doilea Imperiu ("Mâniile Cezarului"), ipocrizia slujitorilor bisericii ("Pedeapsa lui Tartuffe"). Ulterior a fost fascinat de ideile revoluționare, care au provocat prăbușirea monarhiei. În acel timp el speră să reconstruiască societatea.

În 1871, după ce a aflat de proclamarea Comunei, Rimbaud a părăsit liceul și a plecat la Paris, unde a nimerit în vârtejul evenimentelor revoluționare. Potrivit memoriilor contemporanilor săi, poetul s-a alăturat vieții comunarilor, chiar o vreme a slujit în Garda Națională. "Imnul liber al Parisului" strict – ritmic imaginea emoționantă a unei fetițe în poezia "Mâinile Jeannei Marie" – o mărturie vie a stării de spirit. Dar după căderea comunei, disperat de lupta socială, poetul, într-o scrisoare adresată unui prieten, de la 10 iulie 1871 a cerut să fie distruse toate operele despre comunarzi.

Scriitorul caută o altă cale în poezie, care, după părerea lui ar trebui să devină profetică și clarvăzătoare. Într-o scrisoare din 1871, către profesorul său, Izambar, el susține că poetul, ucenicul și vizionarul trebuie să fie un Prometeu, să meargă înaintea omenirii. În august 1871, întorcându-se la Charleville, Arthur trimite poeziile sale lui P. Verlaine. Un tânăr din provincie l-a încântat pe faimosul poet și el îl invită în ospete.

Cunoștința a devenit prietenie. P. Verlaine și A. Rimbaud au plecat din Paris pentru a căuta impresii noi în Belgia și apoi în Londra. Pe tot parcursul anului au călătorit împreună pe drumurile din Europa.

A doua etapă a creației sale de scurtă durată (de la începutul anului 1871 până la începutul anului 1872). Poezia lui A. Rimbaud a devenit tragică. Dintre alte poezii iese în evidență poezia "Nava beată". Nava, care s-a abătut de la curs și pierde controlul, reflectă simbolic creativitatea și căutările vitale ale poetului.

În sonetul simbolist "Vocale" au fost declarate noile principii ale artei: transformarea cuvântului. În simbol,

A. Fanten – Lotur. La masă. (din stânga – P. Verlaine și A. Rimbaud) 1872. p.

Monumentul lui A. Rimbaud
din orașul Paris (Franța).

atenția la culoarea semantică a sunetelor, o importanță mare au senzațiile în percepția lumii și a vieții spirituale a omului.

În a treia perioadă a creației (1872-1873) A. Rimbaud a scris ciclul "Iluminările", care a mărturisit despre nașterea unei forme neobișnuite a poeziei, care poate fi numită și poem în proză și proză ritmică. Picturile misterioase însuflă frumusețea magică, create de fantezia febrilă și irezistibilă a poemului. Principalul lucru din "Iluminări" – este fixarea sentimentelor, indiferent de ceea ce le-a cauzat.

Conflictul cu P. Verlaine, lipsa banilor, au dus la o criză creativă acută. După ce în iulie 1873, P. Verlaine, care l-a împușcat pe A. Rimbaud, a fost dus în închisoare, excitat Arthur părea de parcă a căzut într-o febră. Un strigăt al sufletului, un strigăt al unei persoane, care nu mai aștepta ajutorul cuiva și încă mai cheamă în univers pe cineva necunoscut, a devenit cartea "Perioada din iad", (1873) – singura culegere apărută în timpul vieții poetului. Dar, un tiraj mic (500 de exemplare) poetul nu a putut să-l plătească, iar cărțile au rămas în depozit, au fost găsite întâmplător peste câteva decenii, dar până atunci, a existat o legendă, cum că artistul însuși a distrus întregul tiraj.

"Corabia beată" a soartei lui A. Rimbaud s-a abătut de la curs: poetul caută uitare în alcool, droguri, pasiuni. Dar acest lucru nu a oprit "durerea contradicțiilor arzătoare", iar poetul a decis să-și schimbe viața. După ce a împlinit 20 de ani, nu a scris nici un rând de poezie. Începând cu anul 1875, după ce a renunțat definitiv la poezie, Rimbaud rătăcește o vreme prin Germania, Elveția și Italia. Se angajează în armata colonială olandeză, însă, abia ajuns cu trupa în Batavia, dezertează. A vizitat Egiptul, pe insula Capri, în Zanzibar. A. Rimbaud a studiat limba locuitorilor din Somalia, s-a deprins cu țările din Africa, unde nu a călcat piciorul omului civilizată, l-a ajutat pe împăratul Abyssiniei să pregătească un război împotriva Italiei. În ultimii ani de viață, a lucrat într-o firmă comercială care vindea cafea, colți de elefant, piele.

Poezia lui A. Rimbaud rămâne un mister. O taină este și faptul, cum poetul a reușit să scrie atât de mult într-o perioadă scurtă de timp, care a devenit o epocă întreagă în literatura mondială.

La vârsta de 37 de ani, obosit, dar încă plin de energie, A. Rimbaud s-a întors în Franța. Nu se știe cum i-ar fi fost soarta, dar în 1891 a apărut o tumoră la genunchiul drept, care s-a dovedit a fi o sarcomă. A murit la 10 noiembrie 1891 în orașul Marsilia (Franța).

"VOCALE". Această poezie l-a făcut renumit pe A. Rimbaud, atrăgând atenția cititorilor și criticilor. Opera a provocat multe interpretări diferite. Mulți scriitori au văzut în "Vocale" dezvoltarea gândirii lui Ch. Baudelaire cu privire la "corespondența" dintre sunete, culori,

PLIMBARE LITERARĂ

H. Simberg. Îngerul rănit. 1903

De ce A. Rimbaud a părăsit poezia de tânăr?

Cercetătorii interpretează diferit lipsa lui A. Rimbaud din poezie. Scriitorul francez A. Camus a văzut în aceasta "sinuciderea spiritului", iar prozatorul austriac S. Zweig - "disprețul artei, neglijarea ei". Ea nu s-a putut argumenta convingător. Există o versiune că poetul a fugit din Paris pentru a se regăsi în altceva, pentru a se confirma și apoi să revină liber și independent, după ce va scăpa de "visul beat". Unii cercetători moderni cred că A. Rimbaud, în experiențele sale cu cuvântul, a ajuns până la extrem. Această criză interioară profundă se presupune că a devenit motivul pentru care a lăsat pentru totdeauna creativitatea poetică.

mirosuri și sentimente umane. Alții credeau că originea poeziei – sunt amintirile din copilărie. Despre un abecedar colorat, din care a învățat să citească. Există, de asemenea, diverse lecturi simbolice ale operei, misterul cărora nu a fost încă descoperit.

Folosind forma sonetului, poetul introduce inovații în specia tradițională: respinge restricția formei, gravitatea alegerii temelor, claritatea ritmului. Poezia "Vocale" se distinge prin dinamică, imagini și sentimente dinamice, schimbarea intonației, care îl ajută pe autor să descopere lumea multilaterală a senzațiilor, impresiilor, asociațiilor umane. A. Rimbaud propune o nouă viziune poetică, când totul este combinat într-un întreg - culori cu sunete, starea spirituală a omului cu natura, terestru cu divin.

Sonetul este construit ca o serie de asociații ale eroului liric. Vocală [a], [e] [i] u], [o] dau un impuls imaginației sale creatoare, provocând imagini create de lumea exterioară și de viața spirituală. Astfel, [a] este asociată cu culoarea neagră a morții, cu corsetul negru de muște-ntăritate, este un simbol a toate, care nu mai sunt vii; vocala [e] - culoarea albă, puritatea bătrânilor ghețari; [i] pentru eroul liric înseamnă purpuriul dragostei; [u] simbolizează înțelepciunea omului și a naturii verzi; iar [o] seamănă cu violetul cerului, care impresionează prin secretele nepământești și enigma divină.

Asociațiile lirice, la prima vedere, sunt diferite, dar ele sunt legate prin contrastul culorilor: alb-negru (moartea spirituală – viața veșnică pură); roșu - verde (pasiune - înțelepciune). Totuși poetul nu vede aici o contradicție insurmontabilă, pentru că nu există una fără cealaltă, totul în lume este interconectat. Privind în întunericul morții, o persoană prețuiește mai mult fiecare zi din viață. Ea câștigă experiență în pasiuni și toate sentimentele și impresiile o aduc mai aproape de cunoașterea celui mai înalt mister.

Pentru sonet este caracteristic aflarea soluției contradicției "teză - antiteză" prin "sinteză". În poezia lui A. Rimbaud, orice "teză" a culorii este o negare și, în același timp, o dezvoltare a alteia, iar împreună, ele se combină într-o imagine colorată frumoasă, care reflectă gama largă a vieții spirituale a omului și multitudinea existenței.

Experiențele lui A. Rimbaud au fost continuate de generațiile următoare de simbolști, care au căutat conținutul misterios în domeniul sunetelor și imaginilor uimitoare.

VOCAL E

A negru, E alb, I roșu, U verde, O de-azur,
Latentele origini vi le voi spune toate:
A e corsetul negru de muște-ntăritate
Ce-nchipuie în jurul cadavrului impur.

Golfuri de umbră; E, aburi candidi și corturi nalte,
Lănci de ghețari, regi albi și freamăt de răsuri,
I, purpuri, sânge fizic, răs de frumoase guri,
Cuprinse de mânie sau de beții crispate;

Poetul - clarvăzător!

Energia creatoare a poetului are ca scop emanciparea spiritului omului, care a fost întruchipat în așa-numitul „zbor liber al cuvintelor”, care a dobândit în poeziile sale valori neobișnuite - asociative, volubil, sonor ș.a. Rimbaud credea că dezvăluie sensul ascuns al vieții, creează o poezie nouă, care cândva va fi primită de toate sentimentele omenești, iar el însuși se aseamănă, în același timp, cu "scânteia aurie a luminii universale". După părerea lui, poetul trebuie să fie un clarvăzător, pentru a depăși timpul, să pătrundă în profunzimea lucrurilor și a spațiului, să cuprindă în opera sa esența și spiritul adevărat, cunoscând adevărul suprem, să-l aducă oamenilor în versuri. A. Rimbaud a argumentat că poetul este un intermediar între pământ și cer, între lumea pământească și lumea ideilor veșnice, de aceea, scopul poeziei este de a transmite cititorilor impresiile personale prin imagini, simboluri și sugestii uimitoare.

U, cicluri și vibrare de valuri verzi, genuni,
Ori liniștea adâncă a turmei pe pășuni
Și-a urmelor săpate pe-o frunte studiosă;

O, Trâmbiță supremă cu țipete pierdute,
Tăcerile de Astre și Îngeri străbătute,
– Omega, violetul ce Ochii îl revarsă!

Traducere de Petru Dinca

”BOEMA MEA”. În poezie se manifestă caracterul eroului liric al lui A. Rimbaud – pelegrin, care călătorește pe drumurile Universului în căutarea necunoscutului. Muza este însoțitoarea eroului liric pe calea anevoioasă. Ea – este crucea, care o duce, bucuria lui, vocația și sensul vieții.

În poezie este prezentat contrastul dintre existența cotidiană și inspirația poetică sublimă. Poetului nu-i pasă cât de săraci sunt pantofii și îmbrăcămintea lui, dacă are hrană și unde să locuiască. Principalul - este poezia, care îi dă putere să trăiască. În timpul, când a fost scrisă această operă, A. Rimbaud încă mai credea în puterea mare a poeziei, de aceea și-a consacrat tinerețea vocației sale poetice. Tinerețea – este starea sufletească a poetului și a eroului liric. Scriitorul H. Miller îl compară pe A. Rimbaud, în perioada timpurie a creativității sale, cu un vânt liber, care, cu prospețimea și energia sa, trezește la viață, tot ceea ce-i stă în cale. Acest vânt adie și în sonetul "Boema mea". Eroul liric merge înainte spre Muza sa, ceea ce corespunde impulsurilor interne ale poetului însuși, care, prin poezia sa inovatoare, a deschis omenirii noi căi spre adevăr și armonie.

Plecam la drum cu pumnii
în sparte buzunare,
Îmi devenise însuși paltonul idea;
Merream sub cer, o, Muză, și îți eram vassal;
O, câte nu visat-am iubiri încântătoare !

Nădragii, ultimii, bieții, vai găuriți erau,
- Visând, ca Degețelul, tot presăram la rime
Pe drum. Han Carul Mare mi-era în înălțime.
- Și stelele-mi pe boltă foșneau atât de pur.

BOEMA MEA

Eu le-ascultam acolo, pe margini de șosele,
În seri dulci de septembrie, când picurau mărgele
De rouă pe-a mea frunte ca vinu-ntăritor;

Ori, tot rimând în umbre, în jocul lor fantastic,
Ca de o coardă-a lirei trăgeam de un elastic
De la pantofi, punându-mi pe inimă-un picior !

(Sursa Internet)

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Cum a fost viața și destinul creativ al lui A. Rimbaud? 2. Caracterizați eroul liric al lui A. Rimbaud. Prin ce se deosebește de eroul lui P. Verlaine. **Activitatea de cititor.** 3. Numiți culorile menționate în sonetul "Vocale". **Explicați semnificația lor poetică.** 4. Argumentați că eroul liric este strâns legat cu natura. **Valori umane** 5. În ce constă valoarea poeziei lui A. Rimbaud? **Expresii creative.** 6. Scrieți o compunere "Lumea simbolică a lui A. Rimbaud și P. Verlaine".

CONCLUZII

- A. Rimbaud a înțeles poezia ca o întruchipare a impulsurilor spiritului uman, iar poetul - ca un clarvăzător.
- În lirica lui A. Rimbaud se combină elemente ale impresionismului și simbolismului.
- Rolul semnificativ în lucrările poetului aparține culorilor, sunetelor și simbolurilor.

DRAMATURGIA la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX.

SCHIMBĂRILE ÎN DRAMATURGIE ÎN SEC. XIX-XX.

Ne-am luptat nu numai pentru noul teatru,
ci pentru o personalitate nouă și o lume nouă.

B. Shaw

La sfârșitul secolului al XIX-lea în teatrul european, au avut loc schimbări radicale, care au mărturisit apariția unor noi tendințe în dramaturgie. În diferite țări scriitorii căutau noi modalități de a reflecta realitatea, combinând realizările curentelor literare anterioare (realism, romantism, naturalism), cu metode ale modernismului (impresionism, simbolism, neoromantism, etc.). Noile tendințe ale dramei din secolele XIX-XX, au început să fie numite "noua dramă". Aici aparțin artiști diferiți după stil și poziție, dar ei sunt uniți prin similitudinea principiilor ideologice și estetice care disting "noua dramă"

"Casa de păpuși" a lui H. Ibsen pe scena Teatrului Regal din Danemarca

Unul dintre cele mai vechi teatre din Europa este Teatrul Regal din Danemarca, fondat în secolul al XVIII-lea. Până la sfârșitul secolului XIX, pe scena erau puse piese, în care se luau în derâdere obiceiurile nobililor și locuitorilor orașului. Comediile lui Moliere au avut un mare succes în acel timp. Noua direcție a teatrului își are începutul la 21 decembrie 1879, când, pe scenă a avut loc premiera piesei "Teatrul de păpuși"

a lui H. Ibsen. Publicul a observat imediat că această dramă este diferită de celelalte. Apoi a fost percepută ca un manifest al feminismului. În piesă mergea vorba nu numai despre lupta pentru drepturile femeilor și condamnarea preponderenței "bărbaților" în diferite domenii ale vieții. Conținutul dramei "Casa de păpuși" este mult mai profund - tragedia societății din toate timpurile.

În piesă au fost prezentate multe drame din viața personajelor, iar conflictele din final nu sunt rezolvate.

La 8 februarie 1884, "Casa de păpuși" a fost pusă în scena teatrului Alexandrinsky din St. Petersburg. Rolul principal a fost jucat de renumita actriță M. Savin (Nora). Piesa a avut o influență semnificativă asupra reînnoirii dramei ruse, în special asupra creativității lui A. Cehov.

Teatrul Regal din orașul Copenhaga
(Danemarca). Foto. 1890-1900.

de "cea veche" (opere dramatice ale unor epoci anterioare - teatrul shakespearean, opere clasice-drame realiste, etc.). Fondatorul "dramei noi" este considerat H. Ibsen (*Norvegia*). Alți artiști talentați s-au alăturat dramaturgiei din această perioadă: B. Shaw (*Anglia*), A. Strindberg (*Suedia*), G. Hauptmann, B. Brecht (*Germania*), A. Cehov (*Rusia*), M. Maeterlinck (*Belgia*). "Noua dramă" a fost începutul restructurării radicale a dramaturgiei, care a durat pe tot parcursul secolului XX.

Trăsăturile caracteristice ale "noii drame"

1. În centrul atenției "noii drame" a fost o personalitate a cărei sentimente și retrăiri au determinat atmosfera generală a epocii. Personalitatea în "noua dramă" a fost descrisă nu ca un "tip social" (era caracteristic realismului), ci ca o lume unică și neimitabilă, un "simptom spiritual" al societății. Vibrațiile interioare ale sufletului îi interesează foarte mult pe autori, care au văzut în ele întruparea problemelor morale, sociale și filosofice ale existenței.

2. Dacă în teatrul "vechi" a existat o tragedie separată din viața unei anumite persoane, atunci în "noua" - tragedia generală a vieții personalității și a omenirii. Dramaturgii au făcut invocație epocii de atunci, pentru ca omenirea să înțeleagă esența profundă a realității, eliberarea spiritului uman, căutarea unor modalități de a restabili armonia lumii.

3. "Noua dramă" a devenit un loc de discuții ideologice și impulsuri spirituale. Acțiunea externă a făcut loc conflictelor interioare. Dacă în teatrul "vechi" autorii au imitat viața reală, imaginea veridică

"Noua dramă" ucraineană

La sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX principiile "noii drame" sunt stabilite în drama ucraineană. Lesya Ukrainka a folosit în mod activ formele neoromantismului și simbolismului.

În creația ei, pentru prima oară, în arta ucraineană își atinge apogeul drama intelectuală și psihologică, în care atenția de la circumstanțele cotidiene este transferată la retrăirile personajelor, la căutările lor spirituale. Un nou pas în dezvoltarea artei dramatice ucrainene a fost opera V. Vinnicenko, care a studiat teme filosofice și etice, încercând să înțeleagă problemele actuale prin intermediul dramei psihologice. Scriitorul combină diverse curente și tendințe artistice: realiste - cu expresioniste, simboliste - cu naturaliste,

Informație despre ucrainenii căzuți în lagărul de concentrare Sandarmokh (Karelia, Rusia).

care arată sinteza complexă a vieții spirituale a epocii. Unul dintre renumiții reprezentanți ai Renașterii ucrainene a fost M. Kuliș, care în dramaturgia sa, a trecut de la realism la modernism și a arătat, conform cuvintelor sale, „pierderile morale ale timpului nou în sufletele oamenilor”. Experiențele îndrăznețe în sistemul teatral al lui L. Kurbas, în colaborare cu M. Kuliș, au mărturisit despre reînnoirea teatrului național și atribuindu-i cele mai bune realizări ale teatrului european. Dar aceste inovații nu au fost acceptate de guvernul sovietic. M. Kuliș și L. Kurbas au fost arestați și împușcați în lagărul de concentrare Sandarmokh (Karelia, Rusia).

Crucea cazacilor "Fiii uciși ai Ucrainei" în lagărul de concentrare Sandarmokh (Karelia, Rusia).

a realității, atunci în "noua" - au recreat doar atmosfera generală a timpului, încercând să arate contradicțiile interioare ale personalității, căutărilor spirituale ale epocii. Motivul subiectului nu era o intrigă externă, acțiuni ale personajelor, ci conflicte psihologice, ciocniri de idei și opinii morale.

4. Spre deosebire de "vechea dramă" cu conținutul concret, "noua dramă" se caracterizează printr-o semnificație mai convențională și mai generală. Dramaturgii din secolele XIX-XX. nu au reflectat cu exactitate anumite evenimente, operele lor – o metaforă a vieții individului (în special a vieții sale interioare) și a lumii.

5. În acea perioadă, relația dintre dramă și spectator (sau cititor) se schimbă. Dacă înainte spectatorul urmărea doar acțiunea pe scenă și compătimea personajul, pe care îl privea din exterior, acum, însă, spectatorul trebuie să re trăiască și să gândească împreună cu eroii, să se implice în "acțiunea interioară".

6. În teatrul "vechi", eroii, de regulă, erau împărțiți în principali și secundari, pozitivi și negativi. În "noua dramă" nu există o astfel de împărțire. Aici toate personajele sunt importante, lipsite de caracteristici exacte, fiecare având un sens clar pentru înțelegerea conținutului ideologic al operei.

PLIMBARE LITERARĂ

"Pescărușul" de A. Cehov - piesa inovatoare a dramei rusești

La 17 octombrie 1896 în teatru Alexandrinsky în St. Petersburg a avut loc premiera dramei „Pescărușul” de Cehov (în regia lui E. Karpov). Principalele roluri au fost interpretate de actori renumiți la acel moment. Dar, spectacolul nu a avut succes. Dar, insuccesul nu i-a aparținut autorului, dar sistemului de teatru vechi, care nu a fost pregătit pentru organizarea unor astfel de piese. Regizorul a înțeles piesa ca o melodramă, unde personajul principal se opune tuturor celorlalte personaje - locuitorilor. Dar conținutul piesei este mult mai larg: aici este vorba despre tragedia nu numai a unui om, dar și a întregii generații, despre tragedia existenței, în sens global. De aceea a fost necesar să se joace această piesă într-un mod nou, sunt necesare forme noi, mijloace noi de estetică teatrală, care, în sfârșit, au fost găsite de regizorii K. Stanislavski și V. Nemirovici-Dancenko, împreună cu actorii Teatrului de Artă din Moscova, simbolul căruia a devenit mai târziu pescărușul lui Cehov. Noua premieră a aceleiași piese a avut loc pe 18 decembrie 1898 și a provocat ovații furtunoase. "Era ceva uimitor pe scenă: nu era o piesa - era însăși viața. Viața așa cum este, o dramă impresionantă atunci când în camera vecină se auzea zgomotul cuțitelor și furculițelor ..." - a reamintit T. Shchepkin-Kupernik. "Pescărușul" a adus în dramaturgia rusă un nou adevăr amar și o psihologie complexă, schimbând radical direcția de dezvoltare a teatrului rus.

Spectacolul lui A. Cehov "Pescărușul" (Vs. Meyerhold stă pe podea, în centru; K. Stanislavsky – în dreapta). Teatrul de Artă din Moscova. 1898.

7. "Drama veche" este marcată de patosul acțiunii, de lupta activă, dar cea "nouă" – de patosul reflecției, retrăirilor profunde, contradicțiilor spirituale ale existenței.

8. "Noua dramă" a schimbat mijloacele poeziei tradiționale. Dorind să dezvăluie problemele ideologice și morale ale epocii, artiștii, folosind elemente ale realismului și naturalismului, au apelat tot mai mult la posibilitățile modernismului, care prindea puterea și deschidea noi orizonturi pentru artă. În "noua dramă" erau semne de simbolism, impresionism, neoromantism, suprarealism, expresionism ș.a.

9. Dacă în "drama veche" realizările artiștilor ar putea fi unite într-o singură direcție sau curs, ar fi pur și simplu imposibil să se facă acest lucru în "noua dramă", deoarece individualitatea de autor al dramaturgilor erau unice, fiecare creând propriul sistem artistic. De exemplu, se poate vorbi despre drama simbolistă a lui M. Maeterlinck, teatrul psihologic al lui A. Cehov, teatrul intelectual analitic al lui H. Ibsen, "drama de idei" B. Shaw, teatrul epic B. Brecht, etc.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Numiți limitele cronologice și reprezentanții "noii drame" din țările europene. **2.** Identificați trăsăturile principale ale "dramei noi" comparativ cu cea "veche". Faceți o tabelă. **3.** Cum s-au schimbat conflictele, personajele, relațiile cu publicul în "noua dramă"? **4.** Ce mijloace poetice au folosit dramaturgii la începutul secolelor XIX-XX. Activitatea de cititor. **5.** Folosind experiența voastră, povestiți despre realizările reprezentanților "noii drame", particularitățile stilului lui individual. **6.** Extindeți conceptul de "compoziție analitică", "acțiune interioară", "teatru de idei", "paradox", după ce ați citit piesele lui H. Ibsen, B. Shaw și alții. **Valori umane 7.** Argumentați că "noua dramă" se referea la problemele existenței. Ce probleme îi cointeresau pe artiști? **8.** Despre ce ne-au avertizat? Ce idei au fost aprobate? **Comunicarea. 9.** Discuție. "Este nevoie de o nouă dramă" în societatea modernă? **Noi cetățeni. 10.** Extindeți principiile esențiale ale "noii drame" citind operele unor artiști ucraineni. **Tehnologii moderne. 11.** Pregătiți site-ul proiectului "Drama nouă" în teatrele și cinematografele din Europa". Pregătiți o prezentare despre una dintre paginile sale. **Expresii creative. 12.** Propuneți 1-2 subiecte actuale pentru opere dramatice care ar interesa tinerii de azi. În care stil (din reprezentanții "noii drame") ar trebui implementat? Explicați. **Lideri și partenerii. 13.** Lucrați în grupuri. "Artiștii", "spectatorii", "criticii literari", "pictorii", "teoreticienii". Fiecare grupă colectează materiale și scoate în evidență istoria înscenării una din operele "noii drame" (la alegerea profesorului). **Mediul și siguranță. 14.** Exprimați-vă părerea. Ce rol joacă teatrul în prezent? Are o asemenea influență? ca, de exemplu, la începutul secolelor XIX-XX? **Învățăm pentru viață. 15.** Propuneți un repertoriu (1-2 piese) pentru un teatru situat în localitatea voastră. Argumentați.

Maurice Maeterlinck

1862–1949

Cu ochii îchiși nu se poate vedea nimic...

M. Maeterlinck

Maurice Maeterlinck s-a născut la 29 august 1862 în Gent, Belgia, în familia unui avocat. În 1885 a absolvit Facultatea de Drept a Universității din Gent, continuând tradiția unei familii în care toți bărbații au lucrat în domeniul dreptului. Însă el era atras de literatură. În 1889 a fost publicată prima culegere de poezie a scriitorului "Sere calde". Dar adevărata vocație a tânărului a devenit dramaturgia, pe care el a căutat să o inoveze. M. Maeterlinck a călătorit mult prin Europa, a trăit în Anglia, Franța și în alte țări. În timpul Primului război mondial (1914-1918) s-a opus militarismului german. În 1940, dramaturgul a călătorit în Statele Unite. S-a întors în Franța doar șapte ani mai târziu, unde a trăit în castelul său din Nisa până la sfârșitul vieții sale.

Creația timpurie a scriitorului se bazează pe teoria descrisă în articolul "Tragedia vieții" (1896), care a devenit un manifest al dramei simboliste. M. Maeterlinck a numit teatrul său "teatrul tăcerii" (sau "drama statică"). Esența tragediei, în opinia sa, constă în tragedia vieții cotidiene, chiar în viața umană. Sarcina dramaturgului este de a descrie nu numai evenimentele, în care întâmplarea rezolvă totul, ci și viața spirituală a personalității, care aderă spre sferele superioare ale existenței. După dialogul rațiunii cu sentimentele, scriitorul a considerat că este necesar să fie descris și "dialogul solemn al personalității cu destinului ei". De aceea, M. Maeterlinck nu a recunoscut acțiunea externă în drama. Adevărata tragedie, în opinia sa, nu este "în fapte și strigăte", ci "în liniște și tăcere". "Lacrimile oamenilor au devenit tăcute, invizibile, aproape spirituale", a scris el. Scriitorul a refuzat să folosească mijloace mimetice (imitarea vieții în formele vieții), pentru el, principalul nu era autenticitatea exterioară, ci "sentimentul adevărului interior al vieții, esența spirituală, ascunsă după evenimentele reale".

Cuvântul în dramaturgia lui M. Maeterlinck își pierde sensul direct. Pe primul plan este valoarea simbolică, care dă posibilitatea de a arăta „acțiunea interioară“, starea sufletească a personalității și atmosfera spirituală a realității, în general. „Tot ceea ce este spus, ascunde și în același timp dezvăluie sursa unei noi vieți, necunoscute încă, - scria el. – Întotdeauna trebuie să ținem minte, că o persoană are trăsături specifice, care sunt mai interesante decât rutina, mintea și conștiința".

În piesa "Prințesa Maleine", "Orbii" (1890), "Mici drame pentru marionete" (1894), eroul este închis în lumea sa interioară, privește eternitatea, fiind condus de forțe necunoscute.

În drama M. Maeterlinck un rol important ocupă simbolurile, subtextul, sentimentele și ideile. Nu există conflicte externe grave, monologuri pasionale. Prin poetica "tăcerii", autorul încurajează publicul să simtă prezența "vocii neauzite a spiritului".

În anul 1890, dramaturgul revede conceptul de teatru simbolist.

*Maurice Maeterlinck
cu soția. 1912.*

M. Rerih. Ilustrație la piesa lui M. Maeterlinck "Orbii". 1905.

M. Rerih. Ilustrație la piesa lui M. Maeterlinck " Prințesa Maleine ".1917.

Păstrând convenția filozofică a simbolismului, el a căutat, în același timp, modalități de a depăși osândirea destinului uman, mijloace de însuflețire a realității, afirmarea adevărului în viață.

Dramaturgul a subliniat necesitatea de "a activa teatrul", de a-l apropia de prezent. Eroi piesei "Ariana și Barbă Albastră" (1896), "Monna Vanna"(1902) ș. a. apără libertatea și dreptul omului la o viață proprie. În drama – feerie "Pasărea albastră" (1908), prin intermediul simbolismului, M. Maeterlinck întruchipa ideea de restabilire a relațiilor deteriorate din lume, de însuflețire a existenței, de fericire umană. Această operă este un imn dedicat frumuseții, vieții și bunătații. Piesa "Les Fiançailles" (1918) este continuarea poveștii vieții unuia dintre eroii opereii "Pasărea Albastră".

Realizările lui M. Maeterlinck au fost recunoscute de contemporanii săi în timpul vieții sale. În 1911, devine laureatul Premiului Nobel pentru "varietatea activităților literare, și mai ales pentru operele dramatice care sunt remarcate pentru o imaginație bogată și fantezie poetică". La inițiativa regelui belgian Albert I, în 1932, primește titlul de conte.

Dramaturgia scriitorului, "ducea" spectatorii într-un necunoscut depărtat, apoi îi întorcea la problemele terestre spirituale, presărând lumina magică a aspirației interioare către ideal.

M. Maeterlinck a murit la 5 mai 1949, la Nisa (Franța).

"PASĂREA ALBASTRĂ". Ideea spiritualizării vieții și restabilirea relațiilor pierdute. M. Maeterlinck a scris: "Trăim trist și sombru. Am pierdut în viață ceva foarte important și valoros pentru noi. Nu vedem nimic frumos, nu prețuim aceea, ce este alături de noi. Și cel mai important – nu ridicăm capul și nu vedem înaltul ideal. Atrăși de vârtoarea vieții, am uitat drumul spre necunoscut – spre sensul ascuns, care, în ciuda tuturor contradicțiilor și necazurilor, îl are totuși lumea noastră". În piesa "Pasărea Albastră" se realizează tema principală a teatrului simbolist al lui M. Maeterlinck - preocuparea pentru starea spirituală a omenirii, care pierde idealurile înalte. În același timp, scriitorul credea că arta ar trebui să-i ajute pe oameni să-și descopere potențialul creativ, să-și arate capacitățile interioare, pentru a le permite să găsească sensul pierdut al existenței. Datorită artei, după părerea lui M. Maeterlinck, oamenii vor găsi forțe spirituale pentru restabilirea relațiilor pierdute – cu natura, cu trecutul, cu prezentul și cu viitorul, precum și cu mediul lor natal. Așadar, conținutul ideologic al piesei "Pasărea Albastră" definește căutarea spirituală a sensului, a dragostei, a înțelegerii, a implicării în viață și a responsabilității pentru lume. Subiectul și compoziția piesei. Acțiunea are loc în ajunul Crăciunului. Autorul nu alege întâmplător anume acest timp, deoarece piesa nu se referă numai la aventurile de basm ale personajelor, ci mai ales la miracolul nașterii spirituale a omenescului în om, descoperirea misterului etern al ființei. Tema compoziției este călătoria a doi copii mici a unui pădurar sărac, – Tilt și Miti în căutarea fermecătoarei Păsări Albastre. În visul copiilor a venit zâna bună Berilun, care le-a cerut să găsească pasărea fericirii, care să-i poată vindeca nepoata ei bolnavă, să o facă fericită. După aventurile fantastice ale personajelor se ascunde altceva, un conținut nu de basm, ci filosofic. M. Maeterlinck descrie într-o formă fantastică rătăcirea sufletului uman în Univers, ciocnirea cu binele și răul, în căutarea adevărului și armoniei.

În operă se îmbină două planuri: fantastic și real. În lumea reală familia păduralului este foarte săracă, chiar și de Crăciun părinții nu pot dăruia copiilor cadouri, micuții Tilttil și Mitil numără cu entuziasm prăjiturile, care le mănâncă vecinii. Dar, visul minunat al lui Tilttil și al lui Mitil despre călătoria în căutarea Păsării Albastre, schimbă eroii principali și percepția lor despre realitate. Se trezesc mult mai înțelepți și mai fericiți, pentru că au înțeles un lucru foarte important: Pasărea Albastră nu trebuie căutată foarte departe, ea este acasă, în casa părintească, unde locuiesc părinții și domnește iubirea, pacea și armonia.

Ațiunea se desfășoară foarte rapid, este plină de multe evenimente diverse care au un conținut ascuns. Fiecare situație, cuvânt sau element dobândește o semnificație simbolică. Zâna Berilun reamintește că „oamenii ar trebui să vadă esența lucrurilor“, adică să simtă atmosfera spirituală a lumii pentru a influența asupra ei cu forța binelui. Pentru a face acest lucru, Zâna Berilun îi oferă lui Tilttil și lui Mitil o căciulă fermecată, cu ajutorul căreia pot comunica cu diferite obiecte, cu natura, cu trecutul și viitorul. Căciula fermecată este un simbol al dorinței veșnice, a omenirii de a cunoaște misterul existenței.

Împreună cu animalele domestice și obiecte (adică sufletele lor) Tilttil și Mitil pășesc spre realizarea scopului. În imaginea lui M. Maeterlinck, lumea din jurul nostru este plină nu numai cu forțe bune, ci și cu forțe rele. Sufletul Luminii și Câinele ajută oamenii, iar Pisica, Pâinea, Zahărul și altele, dimpotrivă, le fac rău. În acest fel, autorul susține că nu toate adevărurile sunt încă deschise de oameni. Calea lui Tilttil și Mitil este calea spre necunoscut și inconștient.

În Țara Amintirilor, sunt așteptați de Bunicul și Bunica lor, trecuți în neființă, frații și surorile. Aici, Tilttil și Mitil își dau seama de importanța memoriei spirituale, legătura cu strămoșii lor, pentru că fără ea oamenii nu se pot numi oameni.

În Palatul Noptii, în spatele ușii închise sunt ascunse Boli, Fantome, Groaze, Spiritele întunecate. Regina Noptii spune că oamenilor de mult nu le mai este frică de nimic, de aceea locuitorii împărăției ei sunt "bolnavi". Iar omenirea este amenințată de necazuri mari – războaie: "Ele sunt mai puternice și mai îngrozitoare decât oricând. Nu dă, Doamne!" În aceste cuvinte răsună un avertisment: autorul avertizează omenirea împotriva violenței și a cruzimii.

În pădurea fermecată, unde au ajuns Tilttil și Mitil, totul revine la viață – copacii, iarba, animalele. Cu ajutorul vocii naturii, artistul învinovățește activitatea omului, care dăunează la tot ce este viu –

PLIMBARE LITERARĂ

Reprezentări mitologice ale celților antici

T. Kussailo Ilustrație la piesa lui M. Maeterlinck. Pasărea Albastră. 2000

În drama – feerie "Pasărea Albastră" sunt reprezentate credințele și miturile celților antici, care au trăit odată pe teritoriul actualei Franța, Belgia, Elveția și a unei părți din Germania, Austria, Italia, Spania, Ungaria și Bulgaria. Celtii credeau în reîncarnare, ei credeau că fiecare obiect (viu sau mort) este înzestrat cu suflet și este capabil să vorbească cu omul. Conform ideilor celților, cealaltă lume nu este doar un loc în care pe oameni îi așteaptă groaza și spaima. Acolo ar putea fi, de asemenea, și transformări miraculoase, întâlniri cu creaturi uimitoare, transformarea naturii umane. Aflarea în lumea de dincolo, celții antici o credeau ca o pregătire spirituală pentru întoarcerea în lumea terestră. Subiectele tradiționale de mituri celtice – sunt o încercare pentru erou, căutarea obiectului dorit (sau forță), faptele bune în numele dragostei.

taie pădurile, ucide animalele. Ideea reînțoarcerii la armonia naturii este prezentată în această scenă simbolică.

În Grădina Fericirilor, copiii învață că oamenii au diferite scopuri în viață. Unii sunt mulțumiți cu Fericirea Nu Știu Nimic, Fericirea Nu Înțeleg Nimic, Fericirea Nu Fac Nimic, în timp ce alții caută "splendoarea" spirituală – Dragostea Pentru Părinți, Fericirea Gândurilor Pure, Fericirea De A Privi Stelele, etc. Copiilor li se descoperă Mari Bucurii: Bucuria De A Vedea Frumosul, Bucuria Dreptății, Bucuria De A Înțelege, și cea mai importantă dintre ele – Dragostea Maternă Unică. Întâlnirea cu Dragostea Maternă este punctul culminant psihologic al operei, pentru că atunci eroul înțelege preponderența spiritualității asupra lumii nespirtuale, binelui asupra răului, luminii asupra întunericului. Nu întâmplător, după Grădina Fericirilor, ei intră în Împărăția viitorului. Scriitorul, confirmă că numai spiritualitatea omenirii deschide calea spre un viitor luminos.

Interpretarea finalului. La sfârșitul călătoriei, Tiltul și Mitil ajung din nou în casa lor. În jurul lor – sunt lucrurile cunoscute, pisica, câinele. În locul personajelor fantastice, alături de ei apar părinții, iar zâna bună se transformă în vecina Berlingot. Însă, copiilor, lumea obișnuită, în care s-au născut și au trăit până acum, le pare miraculoasă, pentru că ei înșiși s-au schimbat moral, de aceea, tot ce este în jur ei văd alfel. A fost un miracol de Crăciun - miracolul trezirii spirituale a omului, care a înțeles în cele din urmă secretul fericirii sale - să fie curajos, bun, milostiv, cinstit, să parcurgă calea grea spre frumusețe, dragoste, armonie, pentru a stabili valori veșnice în viața reală. Schimbările spirituale care au avut loc cu Tiltul și Mitil i-au influențat nu numai pe ei, ci și pe cei apropiați. Nepoata bolnavă a lui Berlingot sub influența faptelor bune ale lui Tiltul se însănătoșează și devine fericită.

Micii eroi nu au putut găsi Pasărea Albastră. Uneori le părea că au capturat-o deja, dar Pasărea Albastră rămâne pentru ei doar un vis. Totuși nu rămâne neîmplinit visul la fericire. Tiltul și Mitil l-au găsit în casa lor, alături de cei dragi. Turturica lui Tiltul i se păru fatei o pasăre falnică și frumoasă, lumea obișnuită poate deveni mult mai frumoasă prin imaginația creativă. Fericirea este alături de noi, fericirea – este în noi înșine, fericirea – este armonia noastră interioară și legătura cu natura, cu trecutul și viitorul. Acestea sunt ideile susținute de M. Maeterlinck în finalul operei.

Simbolica imaginilor. În operă se îmbină lumea reală și cea fantastico-mitologică. Fiecare imagine are două planuri: real și simbolic. Tiltul și Mitil – sunt nu numai copiii unui pădurar, ci

Lesea Ukrainka drama – feerie "Cântec de pădure"

În 1911, Lesea Ukrainka a creat o dramă-feerie "Cântec de pădure", care întruchipează în mod clar tradițiile simbolismului. Relațiile dintre om și natură sunt reprezentate într-un plan simbolic-mitologic. Lumea obișnuită și lumea poveștilor populare, legendelor, miturilor sunt strâns legate între ele. În operă este arătată pasiunea veșnică a omului pentru frumos, pentru sursele spirituale și, în același timp, amenințarea societății, distrugerea principiilor morale. Eroi principali ai operei (Mavka și Lukaș) descoperă puterea iubirii, însă, treptat, au pierdut ceea ce este mai presus de toate – eul propriu, fiind influențați de forțe ostile. În drama-feerie Lesea Ukrainka întruchipează ideea reînnoirii omenirii, a frumuseții și a naturii într-o lume plină de pericole și încercări. "Omul trebuie să fie puternic spiritual, să nu permită dispariția frumosului din sufletul său și din lumea inconjurătoare", - scria L. Ukrainka.

S. Karafa-Korbut. Lukaș și Mavka. Ilustrație la drama-feerie "Cântec de pădure" de Lesya Ukrainka, 1990.

întruchiparea gândurilor scriitorului despre capacitatea omului de a se renaște spiritual. Eroii nu se tem de nimic, privesc cu curaj în "ochii" soartei. Nu este o coincidență faptul că autorul a făcut copiii eroii principali ai operei, pentru că a crezut în viitorul omenirii, în puterea generației mai tinere de a descoperi misterul existenței.

Un simbol este și transformarea vecinei Berlingot în Zâna Berilun, iar imaginea Dragostei Materne îi amintește lui Tiltul de mama sa. Astfel, dramaturgul reliefează că în sufletul fiecărui om este ascuns ceva miraculos și încântător. "Omul este mai presus de toate", "Omul este Dumnezeu" - aceste cuvinte se repetă de mai multe ori în lucrare.

În piesă prind viață obiectele, plantele și animalele. M. Maeterlinck, cu ajutorul personificării relevă că întreaga lume este vie. Ea se mișcă, se dezvoltă, își trăiește viața și omenirea trebuie să depună mult efort pentru a învăța să trăiască în armonie cu ea, și să nu pricinuiască răul la ceea ce este viu.

Imaginile alegorice abstracte (Groaza, Fericirea, Bucuria, etc.) reprezintă părțile ascunse ale sufletului uman – atât cele întunecate, cât și luminoase. Scriitorul susține că lupta spirituală dificilă are loc nu numai în lumea înconjurătoare, ci și în inima omului. De urmările acestei lupte depinde prezentul și viitorul.

O importanță deosebită în operă au imaginile Luminei Sufletului și Pasărea Albastră. Acestea sunt simbolurile scopului spiritual al omenirii, care, potrivit autorului, ar trebui să-l îndrume spre căutarea adevărului și dezvoltării interioare. Lumina Sufletului duce cu el copiii, luminându-le cele mai misterioase colțuri ale existenței. Lumina, în cele din urmă, învinge întunericul, sufletele eroilor se luminează și se reînnoiesc. Pasărea Albastră – este un simbol al fericirii și al tainelor vieții pe care le caută mereu omenirea.

Specia. Piesa "Pasărea Albastră" este o feerie, în care sunt elemente puternice fantastice și de basm, precum și diverse efecte teatrale. Drama de la sfârșitul sec. XIX - începutul secolului XX. este deschisă pentru penetrarea altor genuri și specii. De aceea, în piesa - feerie pot fi întâlnite nu numai elemente ale dramei, ci și lirice, de basm și parabola.

V. Medvedev. Ilustrație la piesa lui M. Maeterlinck "Pasărea Albastră".
1972

Particularitățile dramei – feerii	Alegoria în opera lui M. Maeterlinck "Pasărea Albastră"
Tradițiile basmului lui M. Maeterlinck "Pasărea Albastră" (folclorice și literare): subiectul fabulos (călătoria spre un anumit scop, împărțirea personajelor în pozitive și negative, coliziunea binelui și a răului, încercările eroilor, obiecte fermecate, ajutorul puterii supreme).	În căutarea Păsării Albastre, eroii sunt ajutați sau sunt împiediciți de diferite personaje alegorice, le este pusă la încercare puterea morală, umanizarea naturii și obiectelor, alături de oameni acționează eroi fantastici (animale, plante, obiecte etc.).
Fantasticul	Transformări fantastice ale lucrurilor și personajelor, obiecte obișnuite sunt înzestrate cu proprietăți magice, eroii nimeresc în situații fabuloase.

Elemente de mit	Calea eroilor către Țara Amintirilor și Împărăția Viitorului, explicația mitologică a fenomenelor naturale.
Conveniența de timp și spațiu	Evenimentele au loc la zână, Palatul Noptii, Grădina Fericirilor, Împărăția Viitorului, etc.
Simbolica	Pasărea Albastră, Casa, Pâinea, Focul, Sufletul, Copacii, Bucuria, Fericirea, etc.
Elemente de parabolă	Opera are un conținut educativ, după subiectul fantastic, este ascunsă ideea necesității spirituale a omenirii, reinnoirea legăturilor pierdute cu lumea, afirmarea bunătații și iubirii.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Argumentați că "Pasărea Albastră" este o piesă a "noii drame". 2. Identificați două linii de dezvoltare a subiectului - externă și internă. Care sunt principalele evenimente care au loc în aceste direcții? Desenați schema. **Activitatea de cititor.** 3. Analizați sistemul de personaje. În ce grupuri pot fi împărțite? **Explicați clasificarea.** 4. Găsiți asemănările și deosebirile dintre piesa "Pasărea Albastră" și basm, mit și dramă fantastică. 5. Găsiți în drama lui M. Maeterlinck simbolurile, dezvăluiți conținutul lor. 6. Explicați de ce evenimentele din operă au loc în ziua de Crăciun. **Valori umane** 7. Ce idei sunt întrupate în imaginile (Lumina Sufletului, Dragostea Maternă, Păsărea Albastră)? **Comunicarea.** 8. Discuție "Au găsit oare Tiltul și Mitil ceea ce căutau?". **Noi cetățeni.** 9. Ce probleme sociale sunt reflectate în operă? Expuneți atitudinea autorului față de ele. **Tehnologii moderne** 10. Folosind Internetul, aflați semnificația paralelelor culturale din operă: Tiltul în costumul lui Tom Degețelul din povestea lui Ch. Perrault, Mitil – în costumul lui Gretel sau a Scufiței Roșii, decorul Grădinii Fericirilor se aseamănă cu picturile lui Veronese și Rubens ș.a. **Expesii creative.** 11. Care ar fi Fericirea Enormă și Bucuria Cea Mai Mare întâlnite de Tiltul și Mitil, dacă ar trăi în timpul nostru? 12. Scrieți un eseu pe tema „Ce vede și ce nu vede omul?” (după piesa „Pasărea Albastră”). **Lideri și parteneri.** 13. Imaginați-vă că sunteți un regizor care se pregătește pentru înscenarea piesei lui M. Maeterlinck. Elaborați un plan pentru oricare tablou al pisei (la alegere), dați unele sfaturi pentru pregătirea costumelor, interpretării rolului de către actori, organizați împreună cu colegii de clasă înscenarea unui fragment. **Mediu și siguranță.** 14. Comparați felul cum este rezolvată problema mediului în piesa „Pasărea Albastră” de M. Maeterlinck și „Cântec de pădure” de Lesya Ukrainka. Stabiliți asemănările și deosebirile în reprezentarea relațiilor dintre natură și om, în opere. **Învățăm pentru viață.** 15. Exprimați-vă părerea: "Ce este mai bine: să căutați Pasărea Albastră sau să trăiți o viață obișnuită"?

"PASĂREA ALBASTRĂ" DE M. MAETERLINCK ÎN ILUSTRĂȚII ȘI CINEMA

Primul film al piesei "Pasărea Albastră" de M. Maeterlinck, a fost creat în 1910 (*Marea Britanie*). Scenariul filmului a fost scris de însuși autorul.

Următorul pas în cinematografie a fost filmul regizorului francez *M. Tourneur*, filmat în 1918 (SUA).

Scenă din filmul "Pasărea Albastră".
(regizor *W. Lang*, SUA). 1940

Imaginați-vă că sunteți regizorul viitorului film după motivele piesei lui M. Maeterlinck "Pasărea Albastră". Trebuie să determinați componența actorilor și să le dați recomandări. Căror colegi ați încredința rolurile principale? Explicați-le "planul vostru de regizor".

Fiecare dintre artiști, precum și cititori, au o pasăre albastră. Unii dintre artiști subliniază atmosfera de basm a operei, lupta dintre bine și rău, dar alții - despre caracterul personajelor și căutările pentru realizarea unui vis. Revedeți ilustrațiile și determinați aspectele interpretării operei. Imaginați-vă că sunteți membru al juriului la concursul de desene după piesa lui M. Maeterlinck. Propuneți ilustrațiile care, după părerea voastră merită cea mai mare atenție. Explicați.

Scenă din filmul "Pasărea Albastră"
(regizor *J. Keukor*, SUA, URSS). 1976

Filmul epopee a fost continuat de regizorul american *W. Lang* în anul 1940. Filmul a fost decernat cu premiul „Oscar” pentru cele mai bune efecte vizuale și cel mai bun scenariu.

Cunoscutul film artistic muzical "Pasărea Albastră" în producția americano-sovietică a fost filmat în 1976 de regizorul *J. Kukur*. Rolul Zânei, Luminii Sufletului, Dragostei Materne, a fost jucat de steaua filmului de la Hollywood - *E. Taylor*.

După piesa lui M. Maeterlinck au fost filmate și desene animate: "Pasărea Albastră" în regia lui *V. Livanov* (URSS, 1970), filmul animat japonez - un serial de regizorul *H. Sasagava* "Pasărea Albastră" de M. Maeterlinck: *Aventurile lui Tilti și Mitil* (1980).

O. Mamontov
Ilustrație la piesa
"Pasărea Albastră" de
M. Maeterlinck. 2010.

B. Dekhterev
Ilustrație la piesa
"Pasărea Albastră" de M.
Maeterlinck. 1989.

LITERATURA MODERNĂ STUDIATĂ DE ȘCOLARI

FRANȚA

Romain Gary
1914–1980

Scriu, pentru ca să cunosc ceea ce nu știu,
să devin ceea, ce nu sunt.

Romain Gary

Viața scriitorului francez Romain Gary (numele real Roman Katsev, de asemenea, cunoscut sub numele de Emile Azhar) a fost plin de evenimente. Legendar este locul său de naștere (Vilnius, acum orașul. Vilnius, Lituania, sau Moscova, Rusia). Tatăl scriitorului rămâne necunoscut (steaua unui film pentru surdo-muți Ivan Mozzhukhin sau omul de afaceri Leib Katsev).

În timpul celui de-al doilea război mondial, Romain Gary a fost pilot militar, apoi - diplomat, scriitor și regizor. Dar cel mai misterios scriitor l-a făcut mistica literară. El este singurul scriitor din lume care a primit de două ori Premiul Literar Goncourt, care este interzis conform regulilor. Prima oară - în 1956 sub numele de Romain Gary, iar a doua oară - în 1975 ca Emile Azhar. Chiar și lovitura fatală din 1980, care a curmat viața scriitorului, a fost ca un scenariu bine gândit al autorului. De ce a fost atât de neobișnuit tot ce era legat de Romain Gary? De ce el a creat un mit despre el însuși, în care se simțea un erou?

Monumentul eroului artistului

Copilăria, înainte de a veni în Franța, și-a petrecut-o la Vilnius. În casa în care locuia doamna Ovchinska împreună cu fiul său roman, a fost deschisă o placă memorială și un monument construit de sculptorul lituanian R. Quintus. Sculptura de bronz înfățișează eroul romanului lui Romain Gary "Promisiunea în zori". Un mic băiat privește la cer sau la zmeii din văzduh, care dezvoltă imaginația și hrănește iubirea. El este capabil să iubească adevărat o viață întregă.

Locotenentul Roman Katsev și tovarășii săi înainte de zbor.
Normandia. Fotografie

În crearea vieții de legendă, Romain Gary a fost ajutat de mama sa - fiica unui ceasornicar, actrița provinciei Mina Ovchinska, o natură romantică și creativă, care uneori devenea mai puternică ca oțelul. Fugind de revoluții și războiul civil mai întâi în Polonia la părinții săi și apoi în Franța, la Nisa, ea s-a gândit doar la viitorul fiului său, pe care dorea să-l vadă un cavaler adevărat și un diplomat strălucit. Mama făcea tot posibilul ca fiul ei să obțină cele mai bune studii, să învețe multe limbi, să călătorească, să mânăiască spada. De la vârsta de paisprezece ani, Romain se simțea un adevărat francez. "Nu am nici o picătură de sânge francez", a spus scriitorul, "dar în vene, curge sângele Franței". Și-a făcut studiile la cel mai bun colegiu, se pregătea pentru cariera unui diplomat, apoi - un pilot militar și, cel mai important, a început să scrie romane. Limbile lui materne au fost limba polonă, rusă, franceză și engleză.

Când a început al doilea război mondial și Franța a fost ocupată, mama și fiul au primit aceasta ca o tragedie personală. Romain Gary s-a alăturat trupelor franceze formate de Sh. De Gaulle și a călătorit în Europa și Africa ca membru al escadrilei "Lorraine". Scriitorul a participat la lupta pentru Marea Britanie, la luptele din Ciad, Libia, Siria. Fiind departe de patrie, primea regulat scrisori de la mama lui. După război, s-a întors în Franța cu Crucea pentru Eliberare, Ordinul Legiunii de Onoare și noul roman "Educația Europeană" într-un rucsac militar, dar nimeni nu l-a întâlnit. Mama îi murise de trei ani.

Romain Garry a realizat toate visele mamei lui: el a devenit diplomat (consul general al Franței în Los Angeles) și un scriitor francez cunoscut în întreaga lume. Din 1945, artistul publică în fiecare an câte un roman, atrăgând cititorul prin sinceritatea sentimentelor și curajul de a rezolva problemele "etern". Pentru romanul "Rădăcinile cerului" (1956), dedicat mântuirii elefanților africani, scriitorul a primit Premiul Goncourt.

La începutul anilor 1970, Romain Garry a inventat un nou pseudonim – Emile Azhar. Succesul acestui nume a fost enorm. Criticii comparau scriitorii, iar prioritatea avea tânărul Azhar. Romanul "Viața Înainte" (1975), scris din numele băiatului arab, a fost promovată la cel mai înalt premiu literar francez și l-au ales în unanimitate. Această carte impresionează prin contrastul profunzimii întunecate al vieții și sentimentul luminos al iubirii. Misterul scriitorului Emile Azhar a fost descoperit abia după moartea lui Romain Gary.

Copertă pentru romanul
lui Romain Gary "Himere".

«**HIMERE**» (1980). Zmeii din văzduh ca un simbol al valorilor spirituale: cultură, speranță, pace. Titlul romanului are un înțeles literal, pentru că aceste zmee sunt făcute de către un personaj principal din operă -poștașul Ambroise Flery, care a înlocuit părinții naratorului, eroul principal - băiatul Ludwig. Datorită abilității de a măiestri aceste zmee, Ambroise Flery a devenit o celebritate locală. Fiecare zmeu al unchiului Ambroise a avut nume, care definea o idee. Numele zmeelor aveau o semnificație importantă: "Victor Hugo în nori", "Pasărea Albastră", "Don Quijote", "Roland Ronsevalsky", "Jean Jacques Rousseau". Zmeele în romanul reprezintă ideile vitale, unele dintre ele se ridică și să planează în spațiul ceresc, al doilea - zboară și pierde legătura cu persoana care l-a creat, iar alții - cad la pământ, transformându-se în fragmente de lemn și hârtie .

Laitmotivul romanului este tema compunerii școlare, care l-a impresionat pe Ludwig prin ambiguitatea sa. A fost necesar să se compare două reguli vitale: "menținerea bunului simț" și "păstrarea sensului vieții ". Mai târziu, tânărul era convins că viața pune adesea oamenii în fața unei alegeri: între minte și inimă, între menținerea vieții și a valorilor spirituale.

Un exemplu a fost unchiul Ambroise, care în timpul ocupației Franței a ridicat șapte zmei spre cer în formă de stele hexagonale - "șapte stele de rușine", care protestau împotriva raidurilor asupra evreilor.

Povestea de dragoste în roman. Principala linie de subiect în operă Romain Gary, este iubirea, care seamănă cu un flux rapid, pătrunde și reînvie toate acțiunile, imaginile și temele. Dragostea

PLIMBARE LITERARĂ

Poezie fără traducere.

În romanul lui Romain Gary, zmeii au fost consacrați diferitelor opere și perioade literare. Sunt reamintite numele W. Shakespeare, L. Tolstoy, F. Cooper, R. M. Rilke, F. Rabelais, A. Rimbaud, G. Apollinaire, Don Quijote, Roland. Momentul dramatic al ultimei întâlniri dintre doi eroi - francezul Ludo și germanul Hans - este însoțit de muzicalitatea poetică a cuvântului. Ultimul duel, al îndrăgostiților în aceeași fată, este plin de sentimente profunde, pe care toată lumea le exprimă în limba sa maternă și în poezie. Hans a citit o poezie de G. Heine, din volumul care îl purta mereu cu el:

Eu nu știu ce poate să fie
Că-mi sună mereu în urechi
Cu veșnica-i melancolie
Un basm din zilele vechi.

Iar din numele lui Ludo, sună versurile lui P. Verlaine:

Plânge în inima mea
cum plouă peste oraș;
ce' tristețea aceasta grea,
răul ce inima'mi ia?

Capodoperele liricii universale, identice în ceea ce privește exprimarea sentimentelor lirice, nu pot fi traduse literal. După cum spunea Hans, "nu trebuie să traduc". Romain Gary, cu ajutorul unui dialog din poezia-de-rămas-bun, a subliniat puterea artei, ce unește ceea ce nu poate fi unit .

Copertă la romanul
lui Romain Gary "Himere".

eroului principal Ludwig (Ludo) către aristocrata poloneză Elizabeth (Lily) surprinde cititorul de la prima întâlnire a copiilor în "coliba" din pădure. Fata a mâncat căpșuni și a cerut zahăr. Timp de patru ani Ludwig a așteptat frumoasa micuță, el venea cu căpșuni și zahăr, nuci, ciuperci, și, în sfârșit, a fost răsplătit pentru curajul și răbdarea sa. Imprevizibilitatea tinerei, care este obișnuită să conducă și să fie în centrul atenției l-a cucerit imediat pe Ludo. Primele greutăți, pe care le depășește băiatul sunt rivalii. În roman, se formează un "pătrat" al dragostei, deoarece de Lila, pe lângă Ludwig, erau îndrăgostiți baronul german Hans și muzicianul Bruno. Toți înțeleg că pentru Lila nu contează bogăția și titlurile, nu a putut rezista doar talentului și genialității. Prin puterea talentului, victoria aparține muzicianului Bruno, prin educația aristocratică - germanului Hans. Dar fata, nu înțelegea de ce l-a ales pe Ludo. Luptele și duelurile în centrul cărora se află Ludwig nu au rezolvat conflictele din cauza tinerei. Ocupația preferată a fetei sunt "visele despre sine" - despre viitoarea glorie, când ea visa să devină actriță, om de știință, medic, pictoriță, cântăreață. Războiul, însă a schimbat totul, care a început în viața pașnică a eroilor.

Tema războiului și apărarea pământului natal. Aceasta este una din temele principale ale operei, deoarece verifică puterea eroilor. Deosebit de acută în condițiile războiului, este alegerea între valorile spirituale și valoarea vieții. Ludwig credea că dacă își va imagina iubita mereu aproape, o va salva de la moarte. Valoarea vieții pentru el a fost de două ori mai importantă, dar conceptul de demnitate națională, onoarea omului, apărarea patriei nu erau concepte abstracte, ci sensul vieții. Zmele din văzduh au ridicat mai sus, decât până la război, ideea umanismului și a iluminismului deasupra Franței. Ele au fost mereu sprijin - au ascuns informații secrete, scrisori, dar cel mai important, au demonstrat „speranța de neînving.”

Ludo a devenit un partizan francez, dar principalul rival în dragoste este germanul Hans – un dușman fascist. Ei au rămas într-o stare de luptă dublă, ca într-o copilărie îndepărtată. Războiul i-a pus într-o situație în care viața unuia, ca firul de ață al unui zmeu, o ține altul în mâinile lui. Hans l-a salvat pe Ludo de la Gestapo, iar Ludo a făcut tot posibilul ca să-l ascundă pe neamț, după o tentativă nereușită a lui Hitler. Inspiratoarea ideii acestei operațiuni îndrăznețe a fost Lila, care a găsit un nou „vis despre sine“ în pregătirea pentru cea mai mare crimă, după părerea ei.

Din primele zile ale războiului, Lila a ajuns în centrul evenimentelor, a trecut prin sărăcie și umilință. Numai dragostea lui Ludo a readus-o la viață. Soarta Lilei, autorul, o compară cu soarta Franței, care era ocupată timp de patru ani. Către țara lui Ludo se putea adresa prin cuvintele adresate iubitei: „Tu nu ai fost cu ei. Tu mereu ai fost cu mine...”

Reflecțiile autorului despre fascism sunt descrise mai pe larg decât povestirea despre lupta Franței

Traduceri ale operelor lui Romain Gary în limba ucraineană

Operele lui Romain Gary în limba ucraineană au fost traduse în anul 2011 de M. Marchenko: "Ai toată viața înainte" (editată de Alexander Telemko) în anul 2009 și "Promisiunea în zori" (editată de M. Pryhody) în 2011. Traducerea romanelor lui Romain Gary a fost distinsă cu Premiul "Skovoroda" (Premiul în numele lui G. Skovoroda) care este acordată de Ambasada Franței în Ucraina pentru promovarea limbii și literaturii franceze.

Coperta pentru romanul lui Romain Gary
"Ai toată viața înainte"

cu ocupații. Scriitorul este preocupat de problemele trecutului și viitorului ideilor fasciste, care nu se limitează la anii celui de-al doilea război mondial. Autorul își amintește imaginea lui Don Quijote, care, în lumea obișnuită întotdeauna a simțit și, uneori, a văzut creaturi teribile și vrăjitori. Aceste creaturi au învățat să se mascheze sub "băieții lor" și numai cavalerul veșnic le-a văzut fețele adevărate. Așa și fascismul, după părerea lui Ludo, este ascuns în spatele vieții cotidiene, prin chipuri obișnuite. Și dacă fascismul nu este o anomalie, ci o lege a dezvoltării umane? Aceste întrebări din opera "Himere" lasă cititorilor de gândit. El și-a exprimat propria poziție prin crearea eroilor care, conform compoziției gândurilor și sentimentelor, sunt donquijoți, pentru care principalul lucru este fidelitatea față de sentimente și idealuri.

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Explicați sensul propriu și figurat al imaginilor himerelor din romanul lui Romain Gary. 2. Formulați ideile principale ale operii. 3. Redați un episod din roman care cel mai mult v-a impresionat. Determinați care este rolul episodului din subiect (intriga, deznodământul, punctul culminant). 4. Descrieți imaginea naratorului în operă: portret, vârstă, abilități, preferințe, dezavantaje, trăsături caracteristice, convingeri. **Activitatea de cititor.** 5. Comparați eroul principal al operii și aristocratul german Hans. Gândiți-vă de ce conflictul se termină cu împăcarea eroilor. 6. Care scriitori și eroi literari sunt amintiți în operă? **Valori umane.** 7. Ce valori a apărut unchiul Ambroise, tânărul Ludo, restauratorul Dupro în anii de ocupație a Franței? 8. Gândiți-vă care valori umane au nevoie de protecție în lumea contemporană? **Comunicarea.** 9. Francezul Ludwig și neamțul Hans au citat versuri din poeziile lui G. Heine și P. Verlaine. Propuneți un dialog liric între Lila, francezul Ludo și neamțul Hans. **Noi – cetățeni.** 10. Sunteți de acord cu concluzia lui Ludo că „fascismul – nu este o anomalie, ci o regularitate în dezvoltarea umană”? **Tehnologii moderne.** 11. Creați o prezentare despre viața și activitatea lui Romain Gary folosind opere autobiografice, lucrări de regizie, fotografii și film de pe site-ul personal al scriitorului. **Expresii creative.** 12. Scrieți un eseu pe tema „Care este cel mai important lucru din lumea contemporană: să păstreze bunul simț sau sensul vieții?”. **Lideri și parteneri.** 13. Gândiți-vă: vă ajută visele la glorie („vise despre sine”) pentru a alege calea dreaptă. Comparați alegerile în viață ale lui Ludo și Lila. **Mediul și siguranță.** 14. Ce țări a văzut eroul principal înainte de război? Ce concluzie face despre securitatea țărilor europene înainte de război? **Învățăm pentru viață.** 15. Sunteți de acord cu opinia autorului că imaginația și memoria lui Ludo au salvat dragostea? Cum credeți, este principalul lucru pentru a păstra iubirea?

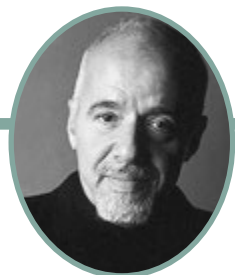
CONCLUZII

- În operele lui Romain Gary sunt descrise problemele sociale și morale ale lumii contemporane: păstrarea valorilor morale, confruntarea cu agresiunea și violența, căutarea sensului vieții, fidelitatea în dragoste.
- Romanul "Himere" continuă tradițiile literaturii universale clasice (ideile umaniste, ambiguitatea imaginilor, legătura cu cultura universală).
- Tema luptei împotriva fascismului, în opera lui Romain Gary, dobândește nu numai semnificație istorică, ci și filozofico-psihologică.

BRAZILIA

Paulo Coelho

n.1947

V-ați gândit vreodată ce provoacă mai multă durere: să vorbești și să nu mai visezi sau să taci și să continui să visezi...

P. Coelho

Unul dintre criteriile artei adevărate este verificarea ei prin indicii timpului și ai spațiului. Literatura contemporană nu a trecut încă încercările timpului, dar răspândirea în spațiu a operelor scriitorului brazilian P. Coelho este înregistrată în Cartea Recordurilor Guinness. Treizeci de cărți ale scriitorului, cu un tiraj de peste 300 de milioane de exemplare, în 150 de țări ale lumii, confirmă marea popularitate a scriitorului.

Paulo Coelho s-a născut în 1947 în orașul Rio de Janeiro (Brazilia). Învăță la Colegiul Catolic, unde învățământul condițiile de viață erau foarte stricte. Aici a început să admire clasicii literaturii universale, a scris primele sale lucrări. Tatăl tânărului, care a lucrat inginer întreaga viață, a insistat ca fiul să-și continue studiile în jurisprudență, dar învățământul la universitatea din capitală nu l-a făcut avocat. Era atras de artă și propria creație: scrisul, teatrul, muzica. Tatăl, a considerat aceasta o simptomă a unei boli psihice. Conflictul dintre părinți și copii în familia Coelho a fost agravat de criza generațiilor la începutul anului 1960, atunci când începe epoca schimbărilor tehnologice și sociale radicale. Paulo a aparținut șaizeciștilor – o generație, a cărei protest împotriva violenței asupra personalității, s-a răspândit în întreaga lume, în special în țările, în care domnea regimul totalitar. În Brazilia, în acel timp, a venit la putere dictatura militară, și orice entuziasm artistic provoca suspiciunea puterii în lipsa de fiabilitate. Efortul pe care-l depune P. Coelho să intre în lumea artei se termină cu aceea că este captivat de hippie - mișcare de protest a tineretului împotriva culturii tradiționale, politicii, războiului și violenței. Hippie se numeau „copiii florilor“, subliniind râvna spre viața obișnuită.

P. Coelho s-a ocupat de jurnalistică, a scris poezii pentru interpreții de rock și a studiat științele ocultiste.

Scriitorul a trecut printr-o perioadă de căutări și necazuri, care erau legate de dezamăgirile în show business, precum și de ocupațiile de alchimie și magie. Salvarea, o consideră întâlnirea de la începutul anului 1980 cu Învățătorul - Magistru al Ordinului de RAM, al cărui nume nu a fost dezvăluit. El a schimbat atitudinea lui Coelho despre viață, l-a întors către Dumnezeu și la adevărata alchimie - știința transformării nu chimice, ci spirituale. Profesorul l-a convins pe scriitor să facă un pelerinaj pe drumurile peleginilor din Franța până în orașul Santiago de Compostela. Potrivit cuvintelor scriitorului, Calea Sfântului Iacob a renăscut în ea credința și l-a binecuvântat cu inspirație creatoare. În cartea „Jurnalul unui magician“ (1987), P. Coelho a descris calea pelerinilor și schimbările spirituale.

Adevăratul succes a venit la scriitor odată cu publicarea celei de a doua carte - „Alchimistul“ (1988), în care și-a expus propria filozofie despre viață: gânduri religioase, mitologice, mistice și sentimente ale minții umane, despre sensul vieții și menirea lui. Combinația filosofiei

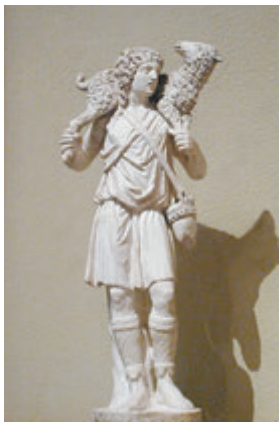
V. Erko. Ilustrație la romanul lui P. Coelho „Alchimistul“. 2003

originale cu simboluri multiple, imagini fantastice și stilul de basm mistic au făcut „Alchimistul“, un bestseller în multe țări. Cărți renumite „Pe râul Piedra am șezut și-am plâns“ (1994), „Al cincilea munte“ (1996), „Manualul războinicului luminii“ (1997), „Veronica se hotărăște să moară“ (1998), „Zair“ (2005), „Ca un râu care curge“ (2006), „Manuscrisul găsit la Accra“ (2012) ș.a. Scriitorul continuă să călătorească în lume și să se întâlnească cu cititorii. În septembrie 2004, P. Coelho a vizitat Ucraina, a fost oaspete de onoare al "Forumului editorilor" din Lviv, unde a avut loc prezentarea romanului "Unsprezece minute" în traducerea lui V. Shovkun și ilustrat de V. Erka. P. Coelho este un blogger activ. Publicațiile sale din rețelele sociale provoacă o reacție extraordinară a oamenilor de toate vârstele și de culturi diferite, deoarece scriitorul brazilian este un idol pentru unii și obiectul criticilor pentru alții. Scriitorul continuă să călătorească în lume și să se întâlnească cu cititorii. În septembrie 2004, P. Coelho a vizitat Ucraina, a fost un oaspete onorat la Forumul editurilor din Lviv, unde a avut loc prezentarea romanului „Unsprezece minute” tradus de V. Șovkun, ilustrații de V.Yerko. P. Coelho este un blogger activ. Publicațiile sale din rețelele sociale provoacă o reacție nemaipomenită a oamenilor de toate vârstele și culturi diferite, deoarece scriitorul brazilian este un idol pentru unii și obiectul criticilor pentru alții.

„ALCHIMISTUL”(1988). Căutările sensului existenței în roman. Opera lui P. Coelho este o parabolă, deoarece după exteriorul subiectului de aventură al căutării comorilor este ascuns un conținut alegoric cu învățături morale. Specificul acestei opere constă în aceea, că scriitorul a scris câteva îndrumări morale pentru omul modern, căruia nu-i plac învățăturile lungi și visează să-și îmbunătățească viața fără prea mult efort. Autorul a propus o cale simplă, care are nevoie doar de speranță, dorință și atenție.

După subiectul de aventură - căutarea comorilor de către ciobanul Santiago – este ascuns conținutul filosofic al operei: căutarea sensului uman al existenței. Noțiunea de „Legendă Personală” scriitorul o face principală, căci ea înseamnă speranța proprie, care trebuie să fie mereu în gând și să existe o dorință, din toată inima, ca ea să fie realizată.

Hristos păstorul cel bun.
Sculptură ortodoxă timpurie

Potrivit filosofiei scriitorului conceptul „Sufletul Lumii” unește ideea lui Dumnezeu („Mâna care a scris totul”), aspirațiile omului și visele ascunse ("Legenda personală"), unitatea tuturor celor vii și celor neînsuflețiți pe pământ ("Graiul lumii"). Oamenii formează Sufletul Lumii și, în același timp, au o părțică din această lume. Dacă îți urmezi visul, Sufletul Lumii te va ajuta să te orientezi în marea involburată a vieții, plină de ispite și adevăruri false. Ce îndrumări i-ar trebui omului? În operă aceste adevăruri sunt rostite de doi mentori ai eroului principal - Melchisedec și Alchimistul. Ei dirijează acțiunile păstorului Santiago, dezvăluind principalele reguli: trebuie de ascultat inima, care devine profetică dacă omul se află pe calea cea dreaptă; nu trebuie trădate visele, pentru că puterea ei constă în unirea cu Sufletul lumii să se acorde atenția semnelor destinului care dirijează calea aleasă. Prin aceste semne, soarta îi spune omului ce trebuie să facă, unde să meargă, iar scopul omului – este să le vadă, să se oprească, să –și asculte inima.

Traduceri ale romanelor lui P. Coelho

Primul traducător al romanului lui P. Coelho "Alchimistul" a fost compozitorul și cântărețul Victor Morozov. Datorită lui, cititorul ucrainean a cunoscut romanele „Veronica se hotărăște să moară”, „Diavolul și domnișoara Prym”. V. Morozov îl cunoștea personal pe scriitorul brazilian. Conform cuvintelor lui, aveau multe în comun: literatura, muzica rock și revolta tineretului împotriva puterii. Operele lui P. Coelho au fost, traduse în limba ucraineană și de Victor Shovkun: romanele "Alchimistul", "Unsprezecele minute", "Zahir cel bun", "Brida".

Scriitorul relatează, că omul trebuie să lupte pentru alegerea sa, să-și îmbogățească cunoștințele, pentru a câștiga experiență.

Ciobanul Santiago și învățătorii lui. Imaginea ciobanului are tradiții biblice și literare. Păstorii au fost patriarhii și împărații biblici: Abel, Avraam, Iacov, Moise, David. Primii care s-au închinat Mântuitorului Hristos au fost păstorii, iar Iisus s-a numit păstor al sufletelor umane. Călătoria ciobanului Santiago este o încercare al unui erou de basm sau legendar, în rezultatul căreia el dobândește cunoștințe, primește bogății și abilități nelimitate pentru transformări. Înțeleptul, nu în zadar l-a ales pe ciobanul Santiago și i-a stabilit drumul, deoarece prima încercare de a-și alege calea tânărul a făcut-o singur. Eroul a fost pus la încercări: jaful, lucrul la un magazin de cristal, o călătorie prin pustiu, dragoste. Băiatul a învățat să citească semnele destinului, adică să privească cu atenție noul și necunoscutul, să asculte inima.

Melchisedec (din ivr. rege al dreptății) a fost primul care i-a spus tânărului că este important să ai speranțe și să poți citi semnele destinului. Acest sfânt este amintit în Vechiul și Noul Testament – drept o persoană legendară și misterioasă. El este numit precursor al lui Hristos și "străimagine" preotului creștin. În operă, el îndeplinește funcția de un vrăjitor bun care-i dă sfaturi și obiecte magice eroului.

Încercarea prin dragoste a lui Santiago a avut loc de două ori. La început el era îndrăgostit de fiica unui prăvăliaș, dar Melchisedec l-a convins că ne este o dragoste adevărată. Într-adevăr, în țări străine, băiatul nu și-a mai amintit fata, cu care dorea să se căsătorească. În pustiu, el întâlnește o altă fată - Fatima, și dragostea, cu o nouă forță intră în sufletul său. De data aceasta, alchimistul l-a convins pe Santiago că, nu

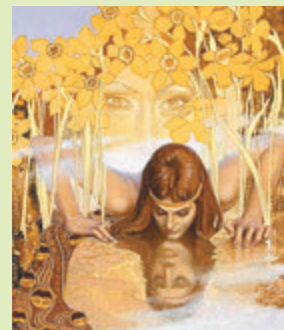

Melchisedec îl binecuvântează pe Avraam. *Un fragment dintr-o mozaică a cupolei din catedrala San Marc, Veneția. Secolele XI-XIII*

PLIMBARE LITERARĂ

Narcis în pustiu

Alchimistul, ca profesor și lider al personajului principal în prologul romanului repovestește parabola despre Narcis, în interpretarea lui. O. Wilde, care a transformat subiectul mitic într-un paradox preferat: lacul nu a observat frumusețea lui Narcis, pentru că se uită la înfățișarea sa în ochii lui, deci apa a fost oglindă pentru Narcis, iar ochii lui Narcis erau oglinda lacului. Simbolul mitic al egoismului și narcisismului (iubirea de sine), după Oscar Wilde, este întruchipat nu numai în chipul lui Narcis, există și alte narcisme ascunse, ca apa lacului, care se uită la frumosul tânăr și nu-l observă. "Ce poveste frumoasă", a spus Alchimistul despre parabolă. Ce i-a plăcut învățătorului? Căutarea legendei personale este imposibilă fără a înțelege unitatea lumii („întreaga lume – înseamnă un tot întreg”), unde fiecare își are calea spre o speranță și nu are dreptul să distrugă legenda altcuiva. Evident, că Alchimistului i-a plăcut parabola lui O. Wilde, prin complexitatea oglinzilor, care fac parte din filozofia lui și egalizează creaturile vii și moarte, pentru că sunt toți egali înaintea cunoașterii și formării Sufletului Lumii („totul pe Pământ are suflet - mineralele, plantele, animalele, chiar și gândurile obișnuite”). În romanul lui P. Coelho, visele umane nu sunt privite din punct de vedere moral. Căutarea comorilor - este un vis terestru sau ceresc? Principalul că acest vis să fie susținut de puterea divină. În ochii lui Narcis se reflectează sufletul apei. Oglinda Legendei personale a lui Santiago la început este cristalul, pe care tânărul a propus să-l spele de murdărie, fermecătoarele cristale ale lui Melchisedec, apoi pustiu, care, conform cuvintelor Alchimistului, a fost cândva apă și păstrează încă toate visele: de la om la coajă.

M. Burdikin
Narcis. 2004

V. Erko. Ilustrație la romanul lui P. Coelho "Alchimistul". 2003

este nevoie să se oprească din cauza dragostei, pentru că își va trăda calea, Legenda sa. Femeia din pustiu îl va aștepta mereu, așa cum a fost învățată din copilărie. Alchimistul a devenit un adevărat profesor pentru tânăr. În explicațiile sale despre secretele cunoașterii vieții, Alchimistul a repetat cuvintele lui Melchisedec, ilustrându-le prin exemple de alchimie –ale științei medievale de a transforma neînsuflețitul în lucruri vii, unele dintre elementele chimice pe altele, în special metalul pe aur. Căutarea "pietrei filosofice", a "elixirului unei vieți îndelungate" a fost însoțită de simboluri magice, de problema nemuririi și a sensului vieții. În prefața operei, autorul definește câteva categorii de alchimiști, cea mai înaltă aparține acelor care au înțeles limba "nu a minții, ci a inimii". Unul din ei a fost alchimistul ciobanul Santiago care la sfârșitul călătoriei și-a demonstrat noile calități într-o situație extremă în fața luptătorilor pustului. Inima lui a învățat să asculte și să înțeleagă limba pustului, soarele, vântul și chiar pe Dumnezeu Creatorul.

Tânărul a înțeles că el a fost învățat nu numai de oameni, ci și de oi, de cristale și pustiuri, care sunt simboluri legate de diferitele elemente și perioade ale călătoriei păstorului spre visele lui: oile sunt un simbol al locuinței calde, unde păstorul era stăpân și conducător; cristalul rece și fragil – încercarea înstrăinării, atunci când punctul principal de referință a fost doar reflecția reală; pustiul – o încercare complexă a vieții. Comorile ciobanului, pe care le-a căutat, pustiul le-a schimbat cu cele sublime, comorile cunoașterii care l-au ridicat deasupra forțelor naturale, l-au făcut stăpânul destinului său.

Motive și imagini ale culturii universale. Romanul lui P. Coelho a combinat trăsăturile basmului, mitului, călătoriei și ale parabolei filosofice. Visele eroului, întâlnirea cu regele și alchimistul, conversațiile cu vântul și soarele creează un stil magic al operei, când subiectele și evenimentele fantastice ale personajelor percep munca ca o realitate. Această particularitate unește romanul "Alchimist" cu realismul magic - curentul literaturii modernismului, în care elementele fantastice sunt comparate cu cele reale, iar semnificația simbolică și logica nu sunt explicate de autor sau de personaje. Operele scriitorilor realismului magic sunt pline de imagini simbolice legate de basme, mituri și credințe. Timpul și spațiul se schimbă mereu. În jurul evenimentelor, se formează soarta eroilor.

Probleme naționale și religioase în operă.

Călătoria lui Santiago a combinat întinderile Spaniei și Africii, reamintind despre ura de demult dintre spanioli și arabi. Eroul își amintește acest lucru înainte de călătorie, iar după ce a ajuns în Egipt, atitudinea sceptică a musulmanilor se intensifică. De câteva ori își amintește imaginea legendarului Apostol Iacob - Santiago Matamoros ("ucidă maurii") călărind pe un cal puternic care ucide maurii invadatori (picturi de H. Flandes, H. C. de Mirando). Nu întâmplător numele eroului principal și al ocotitorului Spaniei Santiago –se traduce ca "Dumnezeu îl ajută pe Iacob". Atitudinea tânărului față de arabi se schimbă treptat: după un an de muncă, el însuși era considerat locuitor al Egiptului. Chipul lui Matamoros apare încă o dată în operă, când Santiago s-a simțit un maur sub copitele unui cal alb uriaș și arma care era îndreptată spre el a unui călăreț misterios. Alchimistul a verificat astfel curajul viitorului elev. Repetarea imaginii cu Matamoros are și un alt înțeles: experiența de a trăi în Egipt și schimbările spirituale care s-au întâmplat cu ciobanul Santiago, i-a dat posibilitatea să înțeleagă vechiul conflict național, l-au făcut să se simtă câștigător și învins.

H. C. de Mirando. Biruința sfântului Iacob asupra maurilor. 1660

COMPETENȚE

Conștientizare. 1. Descoperiți semnificația conceptelor folosite de P. Coelho: "Legenda Personală"; "Sufletul lumii"; "Graiul lumii"; "Mâna care scria totul". **2.** Numiți și explicați imaginile și motivele care apropie romanul „Alchimistul” de: 1) basm; 2) mit; 3) roman de aventură; 4) tratat filosofic. **3.** Explicați semnificația parabolilor Evanghelice, cu care începe opera. Argumentați că ele sunt parabole. **4.** Reflectați asupra fenomenului succesului mondial al romanului lui P. Coelho. De ce el este numit "Alchimistul cuvântului"? **Activitate de cititor. 5.** Dați exemple din opera "Alchimistul", care confirmă apropierea lui de realismul magic.

Elementele fantastice comparate cu cele reale	Imagini simbolice legate de basme, mituri	Dinamica timpului și a spațiului	Sistemul de naratori, coexistența diferitelor puncte de vedere

6. Cea mai mare parte a operei – sunt dialoguri. Putem determina cui îi aparțin replicile din text? Prin ce se deosebește limbajul lui Melchisedec al alchimistului, englezului, șoferului? Faceți o concluzie a manierei de narator. **7.** Determinați locul pe care autorul îl oferă dragostei în Legenda Personală. De ce Santiago părăsește de două ori fetele pe care le iubește: fiica negustorului și pe Fatima? Se despărțesc din aceeași cauză? **Activitatea de cititor. 8.** Care sunt valorile principale ale lui: 1) Melchisedec; 2) Alchimistul; 3) tatăl lui Santiago; 4) vânzătorul de cristal; 5) un englez? Ce valori alege Santiago? Ce adaugă de la sine? **9.** Comparați care valori ale literaturii clasice universale sunt lăsate în afara atenției scriitorului brazilian. **Comunicarea. 10.** Discutați problema aspirațiilor personale și cele sociale. Dați exemple când o persoană își sacrifică propriul vis în favoarea unei speranțe colective. **Noi-cetățeni. 11.** Gândiți-vă este posibil ca teoria „realizarea viselor” a lui P.Coelho să fie răspândită asupra țării, națiunii, omenirii. Completați condițiile de realizare ale „legendei catedralei?”. **Tehnologii moderne. 12.** Folosind Internetul vizionați filmul "Pilgrim: Paulo Coelho" (în regia lui D. Augusta, Brazilia-Spania, 2015). Determinați ce motive biografice sunt reflectate în opera „Alchimistul”. **13.** Adresați-vă scriitorului în rețelele sociale. Exprimați-vă părerea despre filmul sau opera „Alchimistul”. **Expresii creative. 14.** Scrieți un eseu pe tema: "Un vis interior: să te exprimi sau să taci?" **Lideri și parteneri. 15.** Gândiți-vă de ce adevăratul Alchimist nu a devenit englezul, om de știință, dar ciobanul Santiago. **16.** Explicați de ce Santiago se atârna subiectiv față de arabi? Ce l-a ajutat pe băiat să-și schimbe părerea? **Medii și siguranță. 17.** Comentați cuvintele alchimistului din punctul de vedere al mediului: "Oricine se implică în Legenda Personală a altora, acela nu o va deschide niciodată pe a lui". **Învățăm pentru viață. 18.** Autorul învață să fim precauți la semnele care ni se transmit. Pentru Santiago aceasta era un vis, pietrele lui Melchisedec, un zbor de șoimi, un gândac de scarab. Ce semne ar mai putea fi, care să le poată simți inima?

CONCLUZII

- Creația scriitorului brazilian P. Coelho este aproape de „realismul magic”, caracterizat prin interacțiunea capricioasă a realității și fantasticului.
- Romanul lui P. Coelho „Alchimistul” combină elemente de basm, mitice, imagini și motive simbolice (erou-cioban, conducători vrăjitori, scoică, motivul călătoriei, piramidei, pustiului, oilor, cristalului, vântului, soarelui, etc.).
- Scriitorul și-a creat propria filozofie a vieții bazată pe o credință puternică în visul ales de el, pe atenția sa asupra vocii proprii sale inimi și a semnelor destinului. După părerea lui P. Coelho, o dorință pasionantă va fi ajutată neapărat de forțele Universului.
- Filozofia lui P. Coelho este criticată pentru simplitatea căii propuse spre perfecțiune, care, spre deosebire de învățăturile religioase sau activitățile sociale, nu necesită de la o persoană o învățătură îndelungată și perfecțiune spirituală complexă.

LITERATURA CONTEMPORANĂ ÎN SPAȚIUL MEDIATIC

V. Erko. Ilustrație la romanul lui P. Coelho "Alchimistul". 2003

Literatura, care este creată astăzi, continuă să fie intermediarul dintre autor și cititor, gânduri profunde și sentimente prospere. În spațiul mediatic, literatura artistică este o sursă de inspirație pentru artiști, compozitori, regizori, programatori. Ilustrațiile pictorului ucrainean V. Erko la operele lui P. Coelho au obținut statutul de opere de artă independente, deoarece sunt recunoscute de scriitorul brazilian ca cele mai bune viziuni ale lumii sale artistice. În 2003, a fost publicat un album cu gravurile lui V. Erko după romanele artistului. Similar manuscriselor antice, sunt pline de semne simbolice, figuri, contururi capricioase.

Cheia cinematografică a creației lui P. Coelho a devenit filmul "Pilgrim: Paulo Coelho" (în regia lui D. Augusta, Brazilia-Spania, 2015). Momentele biografice acute din viața scriitorului – tinerețea turbulentă, treceri rapide de la revoltă la pelerinaj, calea de la scenă la alchimie - explică istoria apariției multor teme și motive ale operelor scriitorului.

1. Comentați simbolurile din ilustrațiile lui V. Erko la opera lui P. Coelho "Alchimistul".
2. Vizionați una din ecranizările operelor literaturii moderne. Gândiți-vă ce este mai important în film – continuarea subiectului autorului sau interpretarea directă a evenimentelor.

Secvență din filmul „Promisiunea în zori”(în regia lui J. Dassin, SUA, Franța). 1979

Opera lui Romain Gary a fost strâns legată de industria cinematografică din SUA și Franța. El a fost actor, scenarist și regizor al mai multor filme: „Rădăcinile cerului” (în regia lui J. Houston, SUA, 1958), "Păsările zboară spre moarte în Peru" (în regia lui Romain Garry, Franța, 1968), „Promisiunea în zori" (în regia lui J. Dassin, Franța, 1979).

Posterul pentru filmul "Pilgrim: Paulo Coelho" (în regia lui D. Augusta, Brazilia-Spania). 2015

DICTIONAR DE NOȚIUNI ȘI TERMENI

Aluzia (din lat. *allusio* – glumă) - cuvânt, expresie sau frază, prin care cineva face referire la o întâmplare sau la o persoană dintr-un context extern.

Versul liber (din l. fr. *vers libre* – *vers liber*) este acel vers care nu se supune nici unei structuri regulate, nu are metru, rimă sau nu este încadrabil în strofe. El se opune versului tradițional, pentru că acesta respecta un număr fix de silabe în fiecare vers și un număr fix de versuri în fiecare strofă. Este parțial sinonim cu un alt termen literar, vers alb, cu precizarea că acesta din urmă are totuși un picior metric.

Imaginea eternă (în literatura artistică) – o imagine literară, care, dincolo de limitele operelor de artă și generalizarea lor, depășește operele concrete și a perioadei istorice descrise în ele, conține posibilități inepuizabile pentru înțelegerea filosofică a existenței.

Hexamtru – vers dactilic de șase picioare, în care dactilul ocupă locul al cincilea, folosit în compoziții epice, în special în epopei, legende eroice, satire, scrisori. Schema metrică a hexametruului este:

– u u / – u u / – // u u / – u u / – u u / – u .

Decadența (din l. fr. *decadance*) este un nume generalizat al percepției globale care se manifestă în literatură, artă și cultură. Pentru prima dată acest termen a fost folosit de poetul T. Gautier în 1869 în prefața la cartea lui Ch. Baudelaire "Florile răului". Mai târziu, despre decadență, a scris P. Verlaine în poeziile anilor 80 ai secolului al XIX-lea. ("Plictiseala", etc.).

Acțiune – 1) un act al operei dramatice; 2) cursul evenimentelor dintr-o operă artistică prin care se dezvoltă conflictul, coliziunile subiectului, trăsăturile de caracter ale unui personaj anumit, acțiunile personajului sau ale eroului liric. Acțiunea poate fi externă și internă. Acțiune externă - este o faptă a personajului, un eveniment din viața lui, o schimbare bruscă în destin, poziția lui, etc. ; acțiunea internă - viața sufletului eroului, gândurile lui, schimbările în modul de a gândi, ciocnirea ideilor, pozițiile.

Drama-feerie – spectacol de teatru sau de circ, cu subiect fantastic, efecte scenice și trucuri.

Impresionismul (din l. franceză *impression*- *impresie*) - curentul modernismului, care este marcat de o reproducere nobilă și elegantă a impresiilor și observațiilor personale, schimbarea sentimentelor și a experiențelor instantanee.

Grupul literar (școală) – asociație a scriitorilor, care au ca bază viziunile estetico-ideologice și principiile creative, care sunt realizate în practica lor artistică.

Mitul (din l. gr. *muthos*- cuvânt, expunere, noutate) - o povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor (antice) despre originea universului (cosmogeneză) și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari. Mitul implică ființe spirituale, precum Dumnezeu, îngeri sau demoni și personaje fantastice.

Modernismul- o mișcare culturală, artistică și ideatică ce include artele vizuale, arhitectura, muzica și literatura progresivă care s-a conturat în circa trei decenii înainte de anii 1910 - 1914, când artiștii s-au revoltat tradițiilor academice și istorice impuse și considerate standard ale secolelor anterioare, începând cu cele ale secolului al XIV-lea și culminând cu rigiditatea și "osificarea" academismului secolului al XIX-lea.

Modernismul timpuriu - denumirea convențională a mișcărilor timpurii moderniste care au apărut în ultima treime a secolului al XIX-lea și au precedat formarea finală a modernismului ca o nouă tendință culturală (symbolism, impresionism, neoromantism).

Naturalismul (din l. fr. *naturaliste*, din l. lat. *natura* - natura)- o tendință literară caracterizată de tendința spre o imagine obiectivă a realității și a personajelor, datorită factorilor biologici, ereditari, mediului social și material.

Neoromantismul – este o tendință stilistică a modernismului, caracteristica decisivă a acestuia fiind depășirea decalajului dintre ideal și realitate, caracteristic romantismului, datorită puterii unei persoane, capabile să transforme un vis în realitate.

"Noua dramă" – o totalitate de tendințe în drama europeană la sfârșitul secolului XIX - începutul secolului al XX-lea, care au fost martorii tranziției de la mijloacele tradiționale ale imaginii la cele mai recente forme de modernism.

Subtext – conținutul interior ascuns al exprimării. Apare datorită abilității unităților lingvistice de a se exprima, în afară de sensul principal, există și unul suplimentar - semantic, stilistic, care reiese din interacțiunea cu alte elemente ale operei.

Poemul – o specie a genului epic, în versuri, cu o acțiune mai dezvoltată decât a baladei, cuprinzând o suită de episoade, cu personaje mai multe, însuflețite de sentimente nobile și o intrigă mai complicată.

Polifonie – (din l. gr. *polyphonia* - polifonie) este termenul care determină pluralitatea opiniilor despre lume (lupta ideilor, pozițiilor polare, gândurile contradictorii) într-o singură operă, în care, nimeni nu are dreptul la adevărul final (nici eroii, nici autorul).

Parabola – este o povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral, o pildă, o exprimare alegorică, o afirmație care cuprinde un anumit tâlc.

Psihologism – orientare, tendință, concepție care extinde cauzalitatea psihologică la interpretarea unor fenomene din alte domenii ale realității. – Din fr. *psychologisme*.

Realismul – (din l. lat. *realis* - real) – un curent literar care se manifestă în secolul XIX și are drept centru de iradiere Franța. Mișcare, curent, atitudine în creația sau teoria literară și artistică având ca principiu de bază reflectarea realității în datele ei esențiale, obiective, caracteristice. Concepție opusă idealismului, potrivit căreia lucrurile există independent de faptul că sunt percepute sau nu.

Romanul – o operă literară epică, de dimensiuni mari, care oferă o imagine complexă și profundă a realității, experienței umane, a societății, prin intermediul unor personaje surprinse în acțiuni, în conflicte speciale, psihologice, etc. și prezentate, de obicei cu ajutorul narațiunii.

Simbolismul (din l. greacă *symbolon* – semn, simbol, caracter) - o mișcare artistică și literară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, care se opunea romantismului, naturalismului și parnasianismului și potrivit căreia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor. Tot prin simbolism se înțelege și modul de exprimare, de manifestare, propriu acestui curent.

Sonetul (din l. *italiană sonetto* – a răsunat) – este o specie a genului liric, poezie cu formă fixă, care cunoaște două structuri distincte, ambele alcătuite din 14 versuri : sonetul italian se organizează în două catrene și două terține, iar cel englez în trei catrene și un distih.

Stilul (din l. lat. *stylus* – condei, compoziție) – rezultatul combinării dintre alegerea pe care orice dicurs trebuie să-o facă dintr-un anumit număr de disponibilități aparținând limbii și variațiile pe care le introduce în raport cu aceste disponibilități, actualizare conștientă a unor mijloace lingvistice în vederea atingerii unor anumite țeluri ale exprimării.

Terțina – o strofă alcătuită din trei versuri. Se folosește de obicei la construirea sonetului italian, care este alcătuit din două catrene și două terține.

Transcendentalismul (din latină *transcendens* - dincolo de sfera unui lucru subconștient) - sistemul religios-filosofic și estetic, la baza căruia a stat doctrina lui I. Kant despre o cunoaștere apriorică, care se presupune că este veșnic inerentă conștiinței și este o condiție a oricărei experiențe. Termenul "transcendental" se referă la viața de dincolo, care depășește limitele cunoașterii umane.

CUPRINS

CU ROȘIA CALINĂ – ÎN LUMEA LARGĂ	3
--	---

INTRODUCERE

Literatura în lumea contemporană.....	4
---------------------------------------	---

PAGINILE DE AUR ALE EPOCILOR ÎNDEPĂRTATE

GRECIA ANTICĂ. Etapele și capodoperele antichității	9
--	----------

HOMER.....	11
-------------------	-----------

ODISEEA (<i>Fragmente</i>)	13
------------------------------------	----

”ODISEEA” lui Homer în artă plastică și cinema	17
--	----

ITALIA. Cultura renașterii italiene	18
--	-----------

DANTE ALIGHIERI	20
------------------------------	-----------

COMEDIA DIVINA(<i>Frangmente</i>)	23
---	----

<i>Galeria de artă. ”Divina comedie” Dante în pictură, sculptură și muzică.....</i>	<i>28</i>
---	-----------

ANGLIA. Renașterea în Anglia	29
---	-----------

WILLIAM SHAKESPEARE	31
----------------------------------	-----------

Hamlet – prințul Danemarcei	35
-----------------------------------	----

<i>Galeria de artă. Hamlet – prințul Danemarcei în pictură, teatru și cinema.....</i>	<i>45</i>
---	-----------

PROZA ȘI POEZIA ROMANTISMULUI TÂRZIU ȘI TRECEREA LA REALISM SEC. XIX

Specificul trecerii de la Romantism la Realism	46
---	-----------

GERMANIA. Romantismul în Germania	48
--	-----------

Ernest Theodor Amadeus HOFFMANN	49
--	-----------

<i>Galeria de artă. "Micuțul Tsahes, poreclit Tsinober" de Hoffmann ilustrat .....</i>	<i>54</i>
--	-----------

RUSIA. Inspirați de frumusețe: școala "artei pure"	55
Fiodor TIUTCEV	57
Furtuna de primăvară	58
"Încă mai arde în suflet dorința"	58
Afanasii FETT	59
"Am venit în zori c-o veste"	60
SUA. Dezvoltarea Romantismului în SUA	61
Walt Whitman	63

ROMANUL secolului XIX

Romanul-specie a literaturii: caracteristici principale și formare	68
Dezvoltarea romanului din sec. XIX	73
FRANȚA	
Frederik Stendall (Henry Marie Beyl)	78
Roșu și negru (Prescurtat)	84
<i>Galeria de artă.</i> Roșu și negru de Stendall în artă și cinema	97
Gustave FLAUBERT	98
<i>Galeria de artă.</i> Romanul lui G.Flaubert "Doamna Bovary" în ilustrații, cinema și pe scena modernă	107
RUSIA	
Feodor DOSTOIEVSKI	108
<i>Galeria de artă.</i> "Crimă și pedeapsă" de F. Dostoievski în pictură și cinema	116
ANGLIA	
Oscar WILDE	117
Portretul lui Dorian Gray	122
<i>Galeria de artă.</i> Portretul lui Dorian Gray" de Oscar Wilde în pictură și cinema	141

TRECEREA LA MODERNISM. INTERACȚIUNEA DINTRE SIMBOLISM ȘI IMPRESIONISM ÎN POEZIE

Modernismul - curent literar-artistic de la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX	142
Curențe literare ale modernismului: impresionismul, simbolismul, neoromantismul ...	149
<i>Galeria de artă.</i> Impresionismul în pictură și muzică	152

FRANȚA	
Charles BAUDELAIRE	153
Albatrosul	161
Corespunderi.	162
Armonie în amurg.	164
Aspecte teoretice și descoperiri artistice ale simbolismului francez	166
Paul Verlaine	171
Cântec de toamnă	172
Arta poetică	175
Arthur RIMBAUD	177
Vocale.	179
Boema mea.	180

DRAMATURGIA LA SFÂRȘITUL SEC. XIX – ÎNCEPUTUL SEC.XX

Schimbările în dramaturgie în secolele XIX-XX	181
--	-----

BELGIA

Maurice Maeterlinck	185
<i>Galeria de artă. "Pasărea Albastră"</i> de M.Maeterlinck.	191

LITERATURA MODERNĂ STUDIATĂ DE ȘCOLARI

FRANȚA

Romain GARY	192
--------------------------	-----

BRAZILIA

Paulo COELHO	197
<i>Galeria de artă. Literatura contemporană în spațiul mediatic</i>	202
Dicționar de noțiuni și termeni	203

Навчальне видання

Ніколенко *Ольга Миколаївна*
Орлова *Ольга Василівна*
Ковальова *Людмила Леонідівна*

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

(рівень стандарту)

Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти
з навчанням румунською/молдовською мовами

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

У підручнику використано матеріали, що перебувають
у вільному доступі в мережі Інтернет.

Переклад з української мови
Перекладач *Кирчул Маріела Георгіївна*

Румунською/молдовською мовами

Редактор *К. Даскалюк*
Обкладинка, макет, художнє оформлення *О. Здор*
Коректор *О. Кирчу*

Формат 84×108/16.
Ум. друк. арк. 21,84. Обл.-вид. арк. 22,38.
Тираж 1042 пр. Зам. № 115 П

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4078 від 31.05.2011

CITIȚI ȘI FIȚI CONTEMPORANI!

Trăim într-o perioadă minunată informativă. Avem atât de multe tehnologii și informații diferite în jurul nostru încât putem învăța permanent și interesant! Nu numai în școală, ci în fiecare zi, în fiecare minut - oriunde, nu ne-am afla. Așadar, să ne facem cunoștință cu tehnologiile și metodele moderne ale activităților educaționale care sunt populare în Europa, SUA și Asia. Ele îl vor ajuta pe fiecare să-și găsească proprie cheie pentru lumea literaturii artistice. Dar nu uitați că fără lectură, nici o tehnologie și nici o metoda nu funcționează!

NONLINEAR KNOWLEDGE

Cunoștințe neliniare – o modalitate de percepere în masă a informațiilor, abilitatea de a se deplasa în învățare prin moduri diferite, de a realiza legătura dintre diferite semnificații și fluxuri de informații.

SISTEM THINKING

Gândirea sistematică – abilitatea de a înțelege logica dezvoltării unui obiect sau fenomen, cauzele și consecințele acestora, capacitatea de a stabili traiectoria eficientă a învățării, de a prezice rezultatul, de a face concluzii.

CRITICAL THINKING

Gândirea critică – adoptarea deciziilor gândite și independente, căutarea argumentelor, justificarea poziției, independența în procesul cunoașterii, conștientizării.

CROSSENSE

Crossens – un joc modern, o metodă de vizualizare a materialului educațional, creat pe baza «intersecției valorilor». De obicei, crosensul este redat ca o tabelă cu nouă (sau mai multe) desene, participanții la joc trebuie să găsească și să explice relațiile asociative dintre desenele învecinate.

ASSOCIATIONS

Asociații – abilitatea de a stabili legături semantice între obiecte, fenomene, evenimente. Unul dintre cele mai populare tipuri de activități educaționale este clusterul asociativ sau bush asociativ (selecția conceptului de bază al cuvintelor prin conexiuni asociative).

SCRAPBOOKING

Scrapbukiing - realizarea și decorarea unui foto album. Fiecare foaie a unui astfel de album este un gând finalizat, exprimat de o fotogalerie. Materiale pentru proiectarea scrapbukiingului: fotografii, articole din ziare și reviste, desene, înregistrări etc.

BOOKLET

Bucletul – o ediție tipărită color, compusă din mai multe pagini.

Booktrayler

Booktrayler – un scurt video clip care prezintă o carte, ilustrează cele mai strălucite momente ale unei opere literare, combină publicitatea, literatura, cinematografia, muzica, arta vizuală, internet - tehnologiile.

INFOGRAPHIC

Infografica – o modalitate grafică de prezentare și înțelegere a informațiilor.

TAG

Tag – un cuvânt cheie (frază), o «etichetă» folosită în rețelele de microblogging și rețele sociale, facilitând căutarea de mesaje pe un anumit subiect. Câmpul etichetei, norul tagului, cercul etichetelor și așa mai departe - este un fel de activitate educațională care face posibilă dezvoltarea mai profundă a semnificației unui fenomen, a unui concept sau a unei lucrări prin concentrarea cuvintelor cheie.

DOODLE

Doodle – un desen tematic, un fel de carte poștală cu ocazia evenimentelor semnificative (în special literare) postate pe pagina principală a rețelei de informații (de exemplu, pe Google)

POSTER

Poster – un afiș, decorat artistic (sau poster) care conține o idee vizuală sau o imagine. Posterele pot fi vopsite sau create folosind tehnologii digitale și plasate în rețele sociale.

PRESENTATION

Prezentarea – o modalitate de a demonstra informația publicului, prin intermediul imaginilor -diapozitive pe o anumită temă, cu comentarii, diagrame, tabele, etc.

COLLAGE

Colaj – o metodă care combină diferite elemente, de obicei vizuale. În perioada contemporană, utilizatorii internetului creează un colaj pe diferite teme, inclusiv pe teme literare.

MOTIVATION CARD

Motivator, carte motivațională – un desen sau o imagine specială (sau o colecție a lor), sub care se pune un comentariu apt - o declarație - un apel care îndeamnă la ceva. Motivatorii se adaptează unui mod pozitiv de gândire, inspirându-se să se cunoască pe ei înșiși și lumea.

STORYTELLING

Storytelling – măiestria de a povesti, o manifestare a competenței de comunicare, o modalitate eficientă de a obține informații, de percepție creativă, de procesare și de exprimare.

PORTFOLIO

Portfolio – informații de bază și structurate despre o persoană. Se poate asambla portofoliul eroului literar, prezentându-l în diferite aspecte (originea, educația, modul de viață, trăsăturile caracterului, caracterizarea de către alte personaje, etc.).

Citiți cele mai bune cărți ale lumii și fiți contemporani, precauți, impetuoși în zborul gândului și fanteziei!